

Doktori PhD értekezés

**Dely Péter
2021**

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Dely Péter r. alezredes

**A nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség szerepe a polgári
válságkezelésben, különös tekintettel az EU afganisztáni szerepvállalására**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr.habil. Boda József ny. nb. vezérőrnagy

**Prof. Dr. Kis-Benedek József ny. honv. ezredes c. egyetemi tanár az MTA
doktora**

Budapest, 2021

„Bármilyen gyönyörű is a stratégia, nem árt, ha olykor az eredményére is vetünk egy pillantást”

Winston Churchill

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A kutatómunka és az értekezés elkészítése során sok embertől kaptam segítséget, számos köszönettel tartozom érte. Közülük pár személyt szeretnék név szerint is kiemelni. Külön köszönettel tartozom tehát Dr.Boda Józsefnek, Dely Luca Rékának, Dr. Kis-Benedek Józsefnek, Kotricz Jánosnak, Dr. Kovács-Gábor Zoltánnak (†), Nagy Katalinnak, és mindazon Afganisztánt megjárta rendőr és katona kollégáknak, akik kockázatvállalása szükséges volt a leírt tapasztalatok begyűjtéséhez.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	7
A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKOLÁSA	8
A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA	14
HIPOTÉZISEK	14
A KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK	15
KUTATÁSI MÓDSZEREK	15
AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE	17
SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	19
1. FEJEZET: A POLGÁRI VÁLSÁGKEZELÉS TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE ..	21
1.1 FOGALMI ÁTTEKINTÉSEK.....	21
1.2 A VÁLSÁGKEZELÉS KEZDETEI ÉS A NEMZETKÖZI SZERVEZETEK.....	28
1.2.1 AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE	30
1.2.2 AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI SZERVEZET	47
1.2.3 AZ ÉSZAK-ATLANTI SZERZŐDÉS SZERVEZETE	56
1.2.4 AZ EURÓPAI UNIÓ	65
1.2.5 AZ AFRIKAI UNIÓ.....	75
1.3 A MAGYAR SZEREPVÁLLALÁS	79
1.4 A FEJEZET ÖSSZEGZÉSE, AZ ABBÓL LEVONT KÖVETKEZTETÉSEK	85
2. FEJEZET: POLGÁRI VÁLSÁGKEZELÉS AFGANISZTÁNBAN	89
2.1 AFGANISZTÁN ÉS TÖRTÉNELMÉNEK ÁTTEKINTÉSE	89
2.2 AFGÁN BIZTONSÁGI ERŐK.....	108
2.2.1 Afgán Nemzeti Hadsereg	108
2.2.2 Nemzeti Biztonsági Igazgatóság (National Directorate of Security - NDS)	110
2.2.3 Az Afgán Nemzeti Rendőrség	111
2.2.3.1 Az Afgán Nemzeti Rendőrség felépítése.....	111
2.2.3.2 Afgán Egyenruhás Rendőrség AUP.....	113
2.2.3.3 Afgán Készenléti Rendőrség ANCOP	114
2.2.3.4 Afgán Határőrség ABP	114
2.2.3.5 Afgán Bűnügyi Rendőrség AACP	114

2.2.3.6	<i>Afgán Közbiztonsági Rendőrség PSP</i>	115
2.2.3.7	<i>Afgán Települési Rendőrség ALP</i>	116
2.2.3.8	<i>Afgán Közrendvédelmi Erő APPF</i>	116
2.2.3.9	<i>Kábítószer Elleni Rendőrség CNPA</i>	117
2.2.4	Törvényi szabályozás	117
2.3	A RENDŐRSÉG FEJLESZTÉSÉT CÉLZÓ NEMZETKÖZI TÖREKVÉSEK.....	119
2.3.1	Nemzetközi rendőri projektek, a bilaterális egyezményektől az EUPOL-ig	119
2.3.2	Az Egyesült Nemzetek Afganisztáni Támogató Missziója	124
2.3.3	Európai Unió Rendőri Misszió -Afganisztán (EUPOL AFG)	129
2.3.4	A magyar szerepvállalás története	143
2.3.4.1	<i>Kabuli Rendőrakadémia 2004-2005</i>	143
2.3.4.2	<i>Magyar Rendőri Kontingens Pol-e Khumriban 2007-2009</i>	143
2.3.5	A NATO Afganisztáni Missziói rendőrséget érintő programjai, stratégiája, és a Vidékfejlesztési Program (FDD)	147
2.4	AZ AFGÁN RENDŐRSÉGET BEFOLYÁSOLÓ KÖRÜLMÉNYEK ÉS HATÁSOK..	150
2.4.1	Az Iszlám vallás	150
2.4.2	A Pastunwali	152
2.5	A SZERVEZETÉPÍTÉS NEHÉZSÉGEI	156
2.5.1	Oktatási célkitűzések, és ezek hatásai	156
2.5.2	Szervezetépítési kihívások	158
2.5.3	Az Afganisztánból induló nemzetközi kábítószer kereskedelem	165
2.6	A FEJEZET ÖSSZEGZÉSE, AZ ABBÓL LEVONT KÖVETKEZTETÉSEK	178
3.	FEJEZET: AZ EURÓPAI UNIÓ VÁLSÁGKEZELÉSE	181
3.1	A NYUGAT-EURÓPAI UNIÓ MEGALAKULÁSA ÉS TEVÉKENYSÉGE	181
3.2	AZ EURÓPAI UNIÓ BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEM POLITIKÁJÁNAK FEJLŐDÉSE A POLGÁRI VÁLSÁGKEZELÉS NÉZŐPONTJÁBÓL	182
3.3	A VÁLSÁGKEZELÉS FŐBB SZEREPLŐI.....	189
3.4	A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK STRATÉGIAI TERVEZÉSE.....	193
3.5	INFORMÁCIÓ ÉS HÍRSZERZÉS AZ EURÓPAI UNIÓ MŰVELETEI SORÁN	200
3.6	A FEJEZET ÖSSZEGZÉSE, A LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK	206
4.	FEJEZET: A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK SZEREPE	208
4.1	A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK INFORMÁCIÓS TÁMOGATÁSA	208
4.1.1	Információs Műveletek	209
4.1.2	Polgári Válságkezelő Műveletek	211
4.1.3	Hazai helyzet.....	215

4.2	A POLGÁRI VÁLSÁGKEZELÉS KOCKÁZATAI.....	218
4.3	A FELKÉSZÍTÉS LEHETŐSÉGEI	219
4.4	INFORMÁCIÓ, INFORMÁCIÓÁRAMLÁS A POLGÁRI VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEKBEN.....	221
4.5	AZ INFORMÁCIÓGYŰJTÉS LEHETŐSÉGEI ÉS BUKTATÓI A VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK SORÁN.....	225
4.6	A FEJEZET ÖSSZEGZÉSE, A LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK	226
5.	A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGZÉSE	228
5.1	ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK..	228
5.2	AJÁNLÁSOK, AZ ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK GYAKORLATI FELHASZNÁLHATÓSÁGA	234
5.3.	EPILÓGUS.....	235
6.	KIEGÉSZÍTŐK.....	237
6.1	ANGOL NYELVŰ RÖVIDÍTÉSEK	237
6.2	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	250
6.3	ÁBRÁK JEGYZÉKE	277
6.4	TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	279
6.5	PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	279

BEVEZETÉS

Az elmúlt időszakban jelentősen megnőtt hazánk szerepvállalása a nemzetközi válságkezelő missziókban és békeműveletekben. Katonai oldalról alapvetően az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban: NATO) kötelezettségek részeként, de ezzel párhuzamosan a polgári (rendőri, szakértői) közreműködés is egyre hangsúlyosabb. A válságövezetbe kiküldött polgári szakértők szakmai felkészültsége ugyan nemzetközi szinten elsőrangú, de ez nem párosul szinte semmiféle nemzetbiztonsági felkészítéssel. A nemzetbiztonsági szolgálatok mind hírszerzési, mind elhárítási oldalról szinte teljesen elhanyagolják a polgári válságkezelő műveletekben részt vevő szakembereinket. Véleményem szerint a helyzet a változásra megérett. Egyrészt hazánk érdekérvényesítő tevékenysége megkívánja a missziókban részt vevő szakértők által birtokolt, és beszerezhető információkat, másrészt a jelen kor fenyegetettségei mellett nem képzelhető el, hogy a különböző missziókban részt vevő állomány nemzetbiztonsági védelem nélkül tevékenykedjen. A fenti két kívánalom megköveteli a nemzetbiztonsági szolgálatoktól a válságkezelő műveletekbe kiküldött személyek vonatkozásában egy minden részletre kiterjedő nemzetbiztonsági felkészítés elvégzését, valamint a velük történő folyamatos kapcsolattartást a misszió ideje alatt. Ugyancsak napjaink tendenciája, hogy a katonai válságkezelő műveletek polgári irányt vesznek, hisz a biztonsági szektor fejlesztése nem terjedhet ki pusztán a katonai képességek növelésére egy válságkörzet vonatkozásában, szükséges a rendfenntartói, államigazgatási ágazatok segítése/támogatása is. Erre jó példa a NATO Nemzetközi Biztonsági Közreműködési Erő (International Security Assistance Force - ISAF) / Tartós Támogatás Küldetés (Resolute Support Mission - RSM) misszió NATO Képzési Küldetés- Afganisztán (Nato Training Mission –Afghanistan - NTM-A) iránya. Ezek a képességfejlesztő projektek szintén nem nélkülözhetik a nemzetbiztonsági szolgálatok közreműködését.

Végezetül, hazai viszonylatban a válságkezelés vonatkozásában nem mehetünk el szó nélkül a Terrorelhárítási Központ (a továbbiakban: TEK) tevékenysége mellett. Megalakulása óta feladatai közé tartozik a külföldön bajba jutott magyar állampolgárok menekítése, biztonságba helyezése. Ez a feladat hatványozottabban jelentkezik a válságövezetekben, ahol egy bármilyen intenzitású mentési akció során elengedhetetlen a közreműködés a területen hivatalosan szolgálatot teljesítő rendvédelmi, államigazgatási szakemberekkel. Szerencsés, ha

ez az együttműködés, vagy a kapcsolatfelvétel nem az esetlegesen bekövetkezett konfliktus után történik csak meg.

A témaválasztás indokolása

Ha bárhol a világon megemlítik Afganisztánt - mely ország hivatalos elnevezése Afganisztáni Iszlám Köztársaság - az első gondolattársítás a háború, ami az emberek eszébe jut, valljuk be, érthető módon. A korai történelem véres időszakai után, az újkori történelemben is elvétve található olyan év vagy évtized, amikor Afganisztán földjét ne harcok dúlták volna. És ez a háború – bár mindig az ország területén belül maradt – egyre közelebb került a nyugati világhoz. A mai napon alig találunk olyan fejlett országot (európai, észak-amerikai, sőt, egyes arab országokat is beleértve), amelyek ne küldték volna közvetlenül vagy közvetve katonáikat, rendőreiket az „afgán csatamezőre”.

Mindebben különösen jelentős fordulat volt 2001. szeptember 11-e, miután a civilizált világ egységes döntést hozott, miszerint minden eszközzel meg kell fékezni a nemzetközi terrorizmust. Az ekkor meginduló katonai beavatkozás és békehadművelet mindmáig is az egyik legnagyobb nemzetközi összefogást követeli meg. Természetesen a nemzetközi közösség már régóta tudja, hogy a tartós béke és stabilitás nem tartható fenn kizárólag katonai eszközökkel.

„Tendenciaként jelentkezett, hogy a főként katonainak induló beavatkozásokat minden esetben felváltották a nem katonai eszközökkel végrehajtott vállalások.”¹

Így a katonai akciót – szinte vele párhuzamosan – polgári válságkezelés, és rendvédelmi békefenntartás követte.

Értekezésemben az afgán rendvédelem fejlesztésének, illetve buktatóinak, valamint azok nemzetbiztonsági hatásainak bemutatásán keresztül kívánok rávilágítani arra a problémára, hogy a nemzetközi civil békefenntartás és válságkezelés a nemzetbiztonsági szolgálatok számára elhanyagolt terület, noha abban rengeteg veszélyforrás, és egyszersmind hatalmas potenciál rejlik. A tapasztalatok alapján ajánlásokat, célkitűzéseket kívánok megfogalmazni. Különösen aktuális a kérdés most, mikor előtérbe került a nemzetközi haderő

¹ Tóthi Gábor: A Magyar Köztársaság polgári válságkezelési képességeinek sajátosságai és továbbfejlesztésének lehetőségei. Doktori értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest 2011. p.5

kivonulása Afganisztán területéről, és ezzel párhuzamosan megfigyelhető a tálib erők előtörése, befolyásuk erősödése.

Az értekezés elkészítésekor a logikai és terjedelmi szempontok miatt fel kellett állítani bizonyos kereteket és határokat, amelyeket a készítés során szigorúan kívántam tartani.

Megjegyzem, hogy a polgári válságkezelés történeti áttekintése során igyekszem bemutatni a témában érintett valamennyi nemzetközi szervezetet és azok tevékenységét, ugyanakkor a problémák megfogalmazása során az Európai Unió (a továbbiakban: EU) Afganisztáni Rendőri Missziójára (European Union Police Mission in Afghanistan - EUPOL-Afg) kívánok fókuszálni, és annak tevékenységén keresztül megvilágítani a problémát. Ugyan az Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (a továbbiakban: EBESZ), valamint az Afrikai Unió (a továbbiakban: AU) is a nemzetközi polgári válságkezelésben érintett szervezetek, azonban alapvetően nem a feltétlen közös érdek és stratégia mentén végzik tevékenységüket. Azokban ellenérdekeltek (politikai, geopolitikai és gazdasági értelemben egyformán) felek vesznek részt, így egy olyan érzékeny területen, mint a nemzetbiztonság, nem képzelhető el az együttműködés. Nem érdekszövetségen alapuló szervezetekről kell beszélni, így a részt vevő államok között nincs bizalmi viszony, nem alakítanak ki egységes hírszerző képességet, és épp ezen viszonyok miatt a missziók működési szabályzataikban (Standard Operation Procedures – SOP) határozottan tiltják is a hírszerzői tevékenységet. Ugyancsak nem foglalkozom azon államok közötti egyezmények alapján indított műveletekkel, melyek Európa belső rendjét hivatottak biztosítani, így a 2015 óta tartó tömeges migrációs válsághelyzet megoldására tett rendőri műveletekkel sem.

Ha egy adott műveletben, annak támogatása céljából alkalmaznak is valamilyen jellegű információs támogatást, az természetesen inkább taktikai, mint stratégiai jellegű. Ezen szervezetek működésének vizsgálatakor tehát a nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködéséről, támogató tevékenységéről beszélni ellentmondana a szolgálatok alapelveinek, és az azokat létrehozó kormányok érdekeinek. Hasonló okokból nem kívánok behatóan foglalkozni a NATO tevékenységével, bár kétségkívül közös érdek, politikai akarat és közös stratégiai elképzelés alapján létrehozott szervezet, de pont emiatt a NATO esetében a nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése megvalósul, annak rendszere és szabályozása kidolgozott, működtetésére saját intézményrendszerrel, szervezeti struktúrával, eljárásrenddel,

és képzési rendszerrel, intézménnyel rendelkeznek. NATO műveletekben az információs támogatás mind szervezeti szinten, mind nemzeti szinten jelen van.

Az EU polgári válságkezelő műveletei tekintetében a rendőri oldallal kívánok foglalkozni, tekintettel azok nagyságrendjére, és arra, hogy ezen esetekben értékelődik fel a nemzetbiztonsági szolgálatok által nyújtható segítség szerepe, illetőleg a rendőri missziókból van leginkább lehetőség a küldő ország szervezeteinek információval történő támogatására. A jogbiztonság, a polgári védelem, a polgári adminisztráció, a büntetés-végrehajtás kérdését dolgozatomban nem érintem. A rendőriekkel főként azért, mivel más területek civil szakértői, így ügyészek, bírók, büntetés-végrehajtási szakemberek leginkább egyedi pályázatok útján, egyénileg kerülnek beosztásba és szervezett hazai támogató háttérrel nem, vagy csak korlátozottan rendelkeznek. A rendőri misszió összetétele egy több főből álló kontingens hivatalosan kijelölt parancsnokkal, a hazai kapcsolattartás és felkészítés rendje náluk jogilag szabályozott és kidolgozott. Hazánkban az Országos Rendőr-főkapitányság Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központja Külszolgálati és Békétámogató Osztályt állított fel, így a felkészítés és kapcsolattartás rendje szervezetileg is megoldott. A rendőröknek - különös tekintettel a bűnügyi területen dolgozóknak - nem ismeretlenek a felderítési, hírszerzési információk kezelésének szabályai, illetőleg napi munkájuk során élvezik az információs támogatási rendszer nyújtotta lehetőségeket. A rendőrök alapvetően bilaterális egyezmény értelmében, vagy a már említett három nemzetközi szervezet (ENSZ, EU, EBESZ) keretein belül jutnak el válságkezelő misszióba. Kétségtelen, hogy a NATO önállóan is indít válságkezelő műveletet, és a Lisszabonban elfogadott stratégiai koncepció elv, az átfogó megközelítés, magában foglalja a válságkezelés civil aspektusait is, ezeket azonban más szervezetekkel való együttműködésben valósítja meg, illetve saját erőből, ezáltal rendőrök csak akkor szolgálnak a soraikban, ha azok egy tagállami katonai rendészeti egység tagjai, tehát a művelet vonatkozásában katonák.

Előjáróban szeretném hangsúlyozni, hogy amikor a nemzetbiztonsági szolgálatok szerepéről értekezem, elsősorban a nyílt forrású információk mozgására gondolok. Ha időnként előfordul, hogy műveleti területen az ott szolgálatot teljesítő rendőri állomány minősített információk birtokába jut, a kérdés maximálisan ezen információk vezetési láncon történő továbbítása lehet. A fedett ügynöki tevékenység nem lehet egy válságkezelő misszió része, a nemzetbiztonsági szolgálatok ilyen módon nem folyhatnak, és nem is folynak bele nemzetközi szervezetek műveleteibe.

Az értekezésnek sem célja minősítés alá eső eszközök, módszerek vizsgálata. Ebből adódóan missziós oldalról kizárólag a nyílt forrásból, a mindennapi feladatvégzés során, az azzal összefüggésben begyűjtött információk továbbítását, hazai oldalról pedig a biztonságot, és a művelet sikere érdekében fontos információk továbbítását kívánom megemlíteni. A minősített információk vonatkozásában csak a válságkezelő szervezet felé továbbítás buktatóit és problémáit kívánom megemlíteni, főként saját tapasztalataimra támaszkodva. Ugyancsak itt kívánom megemlíteni, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok tagjaival készített interjúk is nagyon érzékeny információk, van, ahol csak a szervezet kerül megemlítésre, és számos esetben a szervezet megemlítésére sem kaptam felhatalmazást.

Még ilyen keretek között is számos, a következőkben említésre kerülő rendőri válságkezelő műveletről beszélhetünk, azonban jelen értekezésben részletesen szinte kizárólag az EU Afganisztáni Rendőri Missziójáról (a továbbiakban: EUPOL AFG) kívánok példákat hozni.

Teszem mindezt két okból. Az első ok, hogy megítélésem szerint a téma lassan húsz éve folyamatosan aktuális, mert a nemzetközi békefenntartásban Magyarország szerepvállalása az utóbbi években Afganisztánban csúcsonodott ki, mind katonai, mind pedig rendőri területen. Az Afganisztánban 2004 óta szolgálatot teljesítő rendőrök szinte kizárólagosan, a katonai alakulatok pedig egyéb feladataik mellett végezték a helyi rendőri egységek képzését. A nemzetközi szinten dollár milliárdokra rúgó befektetés felveti a hatékonyság kérdésének vizsgálatát. Ugyancsak nem elhanyagolható kérdés a gyenge rendőrségnek felróható problémák kérdése, melyek hatással vannak hazánk nemzetbiztonságára is, elég csak megemlíteni az Afganisztánban szolgáló magyarok biztonsági helyzetét, a nemzetközi kábítószerkereskedelem hatását, vagy a növekvő számú afgán menekülteket Magyarországon.

A másik ok személyes, mivel 2004. és 2010. között személyes tapasztalatokat gyűjtöttem Afganisztánban. 2004-ben és 2005-ben a Kabuli Rendőr Akadémia oktatója, majd 2008-ban az EUPOL AFG-nek kábítószer ellenes főtanácsadója voltam. 2009. után még három alkalommal volt lehetőségem Pol-e Khumriban a magyar Tartományi Újjáépítési Csoport (Provincial Reconstruction Team- PRT) bázisán tevékenykedő magyar rendőri egységnél oktatóként közreműködni kábítószer ellenes tanfolyamok megtartásával.

Ebben az időszakban közvetlen tapasztalatokat és élményeket szereztem, mind a polgári békefenntartás szépségeivel és buktatóival, mind pedig az Afganisztánból induló vagy onnan eredeztethető nemzetbiztonsági kockázatokkal kapcsolatban. Ugyancsak személyesen

tapasztaltam, hogy a napi munkavégzés során értékes információk sokasága merül fel, melyek hivatalos továbbítása polgári vonalon sem missziós, sem hazai szinten nem megoldott.

Ezen információk egy része közvetlenül befolyásolhatja a biztonsági helyzetet, illetőleg a nemzetközi misszió tevékenységének sikerét², másik része közvetetten játszhat szerepet, ha eléri az információk elemzésére, értékelésére hivatott szerveket.

„A rendvédelmi békefenntartás és polgári válságkezelés elméleti alapjainak kidolgozása és gyakorlati kivitelezése az elmúlt évek során nem kapott kellő hangsúlyt.”³

A válságkezelés első éveiben dollár és euró milliárdok folytak el látható eredmények nélkül, mégis minden résztvevő nemzet meg volt győződve projektjei hasznosságáról. Ennek ellenére azonban 2008-ra nem csak a biztonsági helyzet romlott a korábbiakhoz képest, de a kábítószer termelés mértéke is megnőtt. 2007-re az afgán rendőrök közel 80%-a átesett valamely nemzetközi képzésen, de ez sem a munkamódszereiken, sem pedig a hatékonyságukon, illetve a mentalitásukon nem látszott.⁴

Véleményem szerint Afganisztán vonatkozásában, napjainkban is sok a tudatlanságból, a tájékozatlanságból fakadó tévhit hazánk szerepvállalásával kapcsolatban. A napi sajtót átlagosan követő állampolgár csak annyit tud, hogy magyar katonák vannak az országban, valamint hallanak a magyar halálos áldozatokat követelő támadásokról. A nemzeti támogatottság eléréséhez szükséges az eddigi eredmények objektív taglalása, a valóság bemutatása. Egy demokráciában kell, hogy az állampolgár tiszta képet kapjon arról, hogy mire és miért költ az ország jelentős összegeket, milyen kockázatokkal jár egyrészt a jelenlét, másrészt az, ha nem veszünk tudomást a problémákról, és nem igyekszünk orvosolni azokat.

Ugyanezzel párhuzamosan a politikai döntéshozatal szintjéig bezárólag mind a nemzetközi, mind a hazai döntéshozóknak számvetést kell készíteni az eddig végzett munka valós eredményeiről, és a jövőben a stratégiai koncepciók tervezésekor figyelembe kell venniük a helyi sajátosságokat, és az eddigi tapasztalatokat. Látni kell, hogy nem lehet nyugati mintára társadalmat, rendvédelmet felépíteni a helyi kultúra és szokásjog figyelmen kívül hagyásával.

Csak egy stabil állam – melynek alappillére a jól működő rendőrség – tud gátat szabni azon tendenciáknak, amelyek az egész világon – így hazánkban is – nemzetbiztonsági

² Az értekezés későbbi szakaszában ezekre szeretnék konkrét példákat bemutatni.

³ Dr. univ. Boda József rendőr ezredes: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században; doktori értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Tanácsa, Budapest, 2007 p.2.

⁴ Kotricz János r.alezredes volt rendőri kontingensparancsnok Afgán Misszió 2007 Magyar rendőri szerepvállalás az afgán rendőrség újjáépítésében című ppt előadása a Honvédelmi Minisztériumban 2007.03.17.

kockázatot jelentenek. Így a nemzetközi közösség célja nem is lehet más, mint a stabil állam megteremtése az élet minden területén.

A fentiek fényében értekezésem megírásával a következő célokat tűztem ki:

Bemutatom a válságkezelésben érintett nemzetközi szervezetek tevékenységét, döntéshozatali rendszerüket, az általuk végrehajtott, vagy jelenleg is aktív válságkezelő műveleteket.

Ugyancsak bemutatom Afganisztán történelmét, hagyományait, rávilágítva azokra a sarokpontokra, melyek mind a mai napig hatással vannak a társadalom működésére.

Megkísérlek objektív képet adni az afgán rendőrségről, a fejlesztésének problémáiról, az elmúlt időszakban lezajlott és jelenleg is futó nemzetközi projektekről, külön részletezve hazánk rendőri szerepvállalását.

Rávilágítok az Afganisztán jelentette nemzetbiztonsági kockázatokra. Ezek közül első helyre teszem a kábítószer kereskedelmet, amely hatással van az egész világra. Bár közel nincs akkora sajtó visszhangja, mint egy halálos áldozatokat követelő terrorcselekménynek, vagy túsdrámának, mégis az afgán heroin több ember halálát okozza a világon, mint a terrorista akciók. A kábítószer mind gazdasági, mind pedig egészségügyi probléma minden országban. Azt is láthatóvá teszem, hogy rendkívül szoros korreláció áll fenn a kábítószer-kereskedelem és az afgán biztonsági helyzet között.

Ebből következik a második számú nemzetbiztonsági kockázat: az ország területén dolgozó katonáink, rendőreink biztonsága.

Végezetül nem mehetünk el szó nélkül a rosszul működő állam kiszámíthatatlan viszonyai elől menekülők jelentette kockázat mellett sem.

Tekintettel arra, hogy az értekezés gerincét képező EUPOL AFG 2016-ban befejezte tevékenységét⁵, így – noha teszek számos utalást a jelenlegi afgán helyzetre, illetőleg a nemzetközi szervezetek jelenlegi tevékenységére – kutatásomat főként a misszió tevékenységére helyezem. Hiba és főként naivitás lenne azt gondolni, hogy az ott szerzett tapasztalatok maradéktalanul beépültek a jelen időszak kiválasztási, felkészítési és irányítási

⁵ EU Police Mission in Afghanistan, Factsheet, 2016. január https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan-factsheet-january-2016_en.pdf Letöltve: 2021.02.23.

rendszerébe, de kétségtelen – amint arra a későbbiekben példákat is mutatok –, hogy történtek előrelépések.

A tudományos probléma megfogalmazása

Az Európai Külügyi Szolgálat (European External Action Service – EEAS) megalakulása óta a biztonság-és védelempolitikai dokumentumok világosan fogalmazzák meg az Európai Unió ambíciószintjeit, és a Közös Biztonság-és Védelem Politika (Common Security and Defence Policy- CSDP) teljes mértékben szabályozza a válságkezelő műveletek stratégiáját, céljait és működési rendjét. Politikai és stratégiai szinten az információs támogatás – értve itt a nemzetbiztonsági, a hírszerző szervezetek jelentette támogatást – megoldott, de műveleti szinten ez szinte kizárólag a katonai tevékenységről mondható el. Polgári civil missziókban a formális információs támogatás sem szervezeti szinten, sem hazai vonatkozásban nem elégséges.

A hazai nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában a polgári válságkezelői műveletek ismeretlen területnek számítanak, részvételük a felkészítés, a kapcsolattartás vagy akár a támogatás terén nem tapasztalható, vagy minimális. Nincsenek lefektetett elvek, irányok annak vonatkozásában, hogy az ilyen jellegű tevékenységet végző szakemberek sikeres tevékenysége és főként biztonsága érdekében milyen információkra lenne szükségük, és a másik oldalról milyen információkat tudnak szolgáltatni a hazai szolgálatok számára, amelyekkel nem veszélyeztetik a műveleti tevékenységüket és nem is sértik a nemzetközi szervezet irányelveit, mandátumát.

A hazai – és akár a nemzetközi – szervezetek nem vesznek tudomást a műveleti területen tevékenykedő civil szervezetekről (a továbbiakban NGO-k Non Governmental Organisation), és nemzetközi üzleti vállalkozásokról. Jelentőségük egyrészt az általuk birtokolt információkban van, másrészt jelenlétük biztonsági kockázatot is jelent.

Hipotézisek

1. A hazai nemzetbiztonsági szolgálatok részéről paradigmaváltásra van szükség a válságkezelő műveletek támogatásával kapcsolatban, amely új feladatokat, és egyben

lehetőségeket is jelent számukra. Elsődlegesen a műveletek információs támogatása a jelentkező feladat mind biztonsági, mind a tervezett programok fejlesztésének oldaláról, lehetőség pedig az eddig ki nem használt információs forrás.

2. A nemzetbiztonsági szolgálatok sok esetben nem használják ki azokat a lehetőségeket, amelyeket a válságövezetekben tevékenykedő nem kormányzati szervek, NGO-k jelentenek, illetve nem tulajdonítanak jelentőséget a jelenlétük miatt felmerülő biztonsági kockázatoknak.

3. A válságövezetben tevékenykedő polgári szakértők védelme elképzelhetetlen a hazai szervek és a külföldi partnerszolgálatok, a nemzetközi szervezetek napi szintű együttműködése és információcseréje nélkül. Ennek alapfeltétele, hogy a hazai szolgálatok – formálisan lefektetett rend alapján – rendszeresen kapcsolatot tartsanak az adott polgári szakértőkkel, és tőlük a tevékenységükkel kapcsolatban információkat kapjanak.

4. Mindezen feladatok megkívánják a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok még szorosabb együttműködését.

A kutatási célkitűzések

1. A polgári válságkezelő műveletekbe kiutazó civil szakértők nemzetbiztonsági felkészítése alapjainak tudományos igényű meghatározása, specializálva a misszió jellegére, és a szakértő beosztására.

2. A nemzetbiztonsági szolgálatok válságkezelő műveletekkel, illetve az ott tevékenykedő polgári szakértőkkel kapcsolatos feladatainak viszonylatában tudományos kutatási eredményekkel megalapozott ajánlások megfogalmazása.

3. Nemzetközi példákkal és tényekkel alátámasztott javaslat a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában egy szolgálatok közötti munkacsoport létrehozására, a válságkezelő műveletek támogatására.

4. Javaslatok megfogalmazása a polgári szakértők biztonságát javító intézkedések vonatkozásban az ezzel érintett szervezetek számára.

Kutatási módszerek

„A tudományos kutatás adott helyen, időben, tudományterületen és vizsgálati szinten az a tervszerűen végzett, és az adott vonatkozásban rendelkezésre álló, eddigi tudományos

ismereteken alapuló emberi tevékenység, amelynek célja: új, az eddigi ismeretek rendszeréhez kapcsolódó (azt kiegészítő, általánosító vagy helyettesítő), adott területen hosszabb vagy rövidebb távlatban általános érvényű adat, összefüggés, hatás vagy kölcsönhatás megállapítása, vagy létrehozása.”⁶

E megfogalmazás értelmében és a fentiekben leírt kutatási céljaim elérése érdekében az alábbi eszközöket és módszereket alkalmaztam:

Összegyűjtöttem mindazon ismereteket, melyeket korábbi tanulmányaim során szereztem a téma vonatkozásában. Ezeket az ismereteket a gyakorlatban is alkalmaztam válságkezelői tevékenységem során. Ugyancsak alkalmaztam a korábbi munkám során megszerzett bűnügyi hírszerzői ismereteket és képességeket, illetve felmértem azok lehetőségeit a nemzetközi műveletben.

A polgári válságkezelői tevékenység során szerzett közvetlen tapasztalatokat, elért sikereket vagy éppen kudarcokat a megszerzett elméleti ismeretanyag alapján tudományos alaposítással elemeztem, arra törekedve, hogy minden esetben sikerüljön következtetést levonni. A siker és a kudarc is okokra vezethető vissza, azok elemzése egyformán hozzáadott értéket képviselhet.

E két forrásból begyűjtött ismeretek alapján felmértem a célkitűzésem korlátait, és azok tágítása céljából hazai és nemzetközi szervezetek által tartott képzéseken vettem részt, ahol a problémák felvetését és a lehetséges megoldásokat nemzetközi szinten is stratégiai gyakorlattal rendelkező szakemberek tették meg. Részt vettem EU és NATO tanfolyamokon, konferenciákon, válságkezelői gyakorlatokon. Példaként említeném az EU Missziók és műveletek stratégiai tervezése című kurzust, vagy a NATO Átfogó megközelítés tudatosító témájú képzését, vagy az éves válságkezelői gyakorlatait (NATO Crisis Management Exercise – CMX). Ezeken a fórumokon sikerült megvitatni az általam gyakorlatban tapasztaltakat, így azokról nem csak a saját véleményemmel rendelkezem, hanem más megközelítésekkel is.

Tanulmányoztam a téma magyar és angol nyelven elérhető nemzetközi szakirodalmát, tudományos cikkeket, doktori értekezéseket, nemzetközi szervezetek hivatalos kiadványait, oktatási anyagait, joganyagait, az ide kapcsolódó politikai nyilatkozatokat, illetőleg a sajtóban

⁶ Paczolay Gyula: A tudományos kutatás néhány elméleti és módszertani kérdése. In Bóna E. – Farkas J. (szerk.): A tudomány néhány elméleti kérdése. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970. Idézi: Dr. Gőcze István: A tudományos kutatás módszerei. Hadtudományi Szemle, Budapest, 2011/3. 157-158. oldal.

megjelent releváns anyagokat. A fellelt dokumentumokat elemeztem és az abban szereplő információkat összevettem az általam tapasztaltakkal.

Konzultációkat folytattam a témában illetékes hazai szakemberekkel, mind a külügyi, mind a katonai és rendészeti oldalon. Konzultáltam a hazai felkészítést, szervezést, felügyeletet végző szervezet képviselőivel, és a válságkezelői műveletekben részt vett személyekkel egyaránt.

Az így begyűjtött ismeretek felhasználásával a megszerzett információkat egyszerű logikai eljárásokkal elemeztem, összevettem, ütköztettem, mely eredményeként sikerült konklúziót levonni, ami esetemben a felvetett hipotéziseim igazolását és a tudományos eredmények megszületését jelentik. A kutatás során elért eredményeket folyamatosan publikáltam, azokból tudományos konferenciákon előadásokat tartottam.

Az értekezéshez szükséges kutatói munkát 2021. június végén befejeztem. Az az után keletkező információk már nem kerültek bele az értekezésbe.

Az értekezés felépítése

Az értekezésem bevezető részében indokolom témaválasztásomat, és megfogalmazom a tudományos problémákat, melyek megválaszolása értekezésem célja. Hipotéziseket állítok fel, meghatározom kutatásom célját és módszereit. Végezetül – a teljesség igénye nélkül – bemutatom azokat a szakirodalmakat, amelyekre értekezésem alapját építettem, és mintegy iránymutatásként szolgáltak a kutatómunkám során.

Az első fejezetben áttekintem a polgári válságkezelés történetét. Egyrészt tisztázásra kerül néhány alapfogalom, amelyek megértése nélkülözhetetlen a téma és a mondanivalóm további értelmezéséhez. Ezt követően áttekintem a polgári válságkezelés korai szakaszát és bemutatom a válságkezeléssel foglalkozó nemzetközi szervezeteket. Az EU, az ENSZ, a NATO, az EBESZ és az AU története és tevékenysége egyenként is témérdek értekezés és tudományos cikk témája, így a történeti ismertetés szándékosan csak vázaltszerű, illetőleg a korábbi és jelenlegi válságkezelői tevékenységük felsorolásszerű.

Kiemelésre kerülnek azon sarokpontok, amelyek ezen műveleteiket meghatározzák és egyedivé teszik, megkülönböztetve a többi szervezetétől. Az EU tevékenysége ebben a fejezetben szinte csak említésszerű, tekintve, hogy a IV. fejezet teljes egésze az EU válságkezelést taglalja.

A második fejezet az afganisztáni válságkezelést veszi górcső alá. Afganisztán és az afgán történelem vázlatos áttekintése után sorra veszem a biztonsági szektor szereplőit, különös tekintettel a rendőri erőkre. Bemutatom létrehozásuk alapelveit, az időközben történt változásait, és szervezeti, valamint létszámadatait. Itt szükségesnek tartom megjegyezni, hogy számos esetben az aktuális adatok minősítettek, vagy legalább is nem engedélyezett a publikálásuk, így néhány helyen csak korábbi számadatokat tudtam megjeleníteni. Ezt követően végigveszem a fejlesztésükre irányuló nemzetközi törekvéseket, azokat nemzetközi szervezetenként bemutatva. Külön részt szentelek a magyar szerepvállalás bemutatásának. Különösen fontosnak tartom azon okból, hogy míg a magyar katonák afganisztáni jelenléte egy széles körűen publikált és ismert tény, a rendőri szerepvállalás – amely legalább akkora, sőt a résztvevők létszámához viszonyított hozamot tekintve jelentősebb eredményeket hozott⁷ – egy szűk réteget leszámítva szinte ismeretlen, annak ellenére, hogy a jelen egyik legnagyobb rendőri sikerének érzem. Ugyancsak ebben a részben kap szerepet a NATO misszió rendőri fejlesztést célzó programjainak ismertetése.

Ez a fejezet nem lenne teljes, ha nem kerülne bemutatásra az a két fontos tényező, amelyik alapvető befolyással bír nem csak a rendőrség fejlődésére, de az afgán mindennapokra is. Ezek az iszlám vallás és a kevésbe ismert, de annál nagyobb hatású pastunwali.

A helyi biztonsági erőket, a fejlesztéssel foglalkozó szervezeteket és a külső hatásokat bemutatva rátérek a szervezetépítés nehézségeinek taglalására. Itt helyet kapnak a nemzetközi célkitűzések szándékolt és elért hatásai, az európai és amerikai megközelítés különbségei, és a mindezekből eredő szervezetépítési kihívások. Ugyancsak itt kerül bemutatásra a világ számára okozott legnagyobb probléma, az Afganisztánból induló kábítószer-kereskedelem. A fejezetben az állításaim igazolására számos példát kívánok megemlíteni, melyeket személyesen éltem át, vagy a műveletekben részt vevő kollégák megfigyeléseire épül.

A harmadik fejezet – mint arra már utaltam – az EU válságkezelését mutatja be. A megalakulás történetét követően bemutatom a biztonság-és védelempolitika fejlődését, a különböző biztonsági stratégiákat. Felsorolom az Európai Uniót fenyegető veszélyeket és kockázatokat, az ezek elhárítására kidolgozott módszereket és szervezeteket. Részletesen

⁷ Természetesen a kint szolgálatot teljesítő rendőri erő szinte kizárólagos feladata a fejlesztés és az oktatás volt, míg a katonai erő hasonló feladataikon túl biztosította a fizikai biztonságot és a logisztikai támogatást, a Tartományi Újjáépítési Csoport esetében a rendőri erők részére is.

kívánok értekezni a válságkezelő műveletek stratégiai tervezéséről és arról, hogy milyen lehetőségek vannak ezek információs és hírszerzői támogatására.

A negyedik fejezet a nemzetbiztonsági szolgálatok szerepét taglalja. Szót kell ejteni az információs támogatás szerepéről, a lehetőségeiről, és a polgári válságkezelő műveletek kockázatairól is. Szeretném bemutatni a stratégiai hírszerzés lehetőségeit és kockázatait, javaslatot adva azok kiküszöbölésére. Itt szeretnék részletesen értekezni a felkészítés szerepéről, jelentőségéről, és a műveletek során alkalmazható információáramlás rendjéről, figyelembe véve a nemzetközi együttműködés lehetőségeit.

Az ötödik fejezetben összegzem kutatómunkámat, és azok alapján megfogalmazom az új tudományos eredményeket. Az értekezést fogalmi magyarázatokkal, irodalomjegyzékkel, kiegészítő táblázatokkal zárom.

Szakirodalmi áttekintés

Az alábbiakban fejezetek szerint, hangsúlyozottan a teljesség igénye nélkül, szeretném bemutatni azokat a szerzőket, műveket és kiadványokat, amelyek nagymértékben hatással voltak a kutatói tevékenységemre, és mintegy sorvezetőül szolgáltak az értekezés elkészítésekor.

A polgári válságkezelés történeti áttekintésekor elsőként kell említeni Boda József nevét. Mind a rendvédelmi békefenntartásról 2006-ban írt doktori értekezése, mind a polgári válságkezelésről írt későbbi tanulmányai, előadásai alapműnek számítanak. A polgári válságkezelés, annak hazai vonatkozásai tekintetében ugyancsak említést érdemel Tóti Gábor neve. A konfliktusok, háborúk tudományos vizsgálatánál, azok osztályozásánál, modellezésénél megkerülhetetlen Ágh Attila⁸ munkássága. A nemzetközi szervezetek vonatkozásában Dunay Pál és Gazdag Ferenc 1997-es NATO tanulmánykötete, a NATO saját kiadású kézikönyvei, tanulmányai, utasításai.

Ugyancsak felhasználtam az EBESZ vonatkozásában azokat az információkat, amelyeket 2006-ban a bécsi központban tartott Általános Bemutatás nevű egyhetes felkészítésen hallottam, amikor csatlakoztam a szervezet grúz missziójához szakértőként.

⁸ Ágh Attila: Konfliktusok, Háborúk Zrinyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989

Nagy segítségemre volt a korábbi 2003.01- 2007.07. között EBESZ nagykövetként szolgálatot teljesítő Berez Marianne, aki ellátott elsőkézből származó információkkal az EBESZ döntéshozatali rendszerének megismerése és megértése céljából. Használtam a szervezetek saját hivatalos weboldalait, és jogszabály gyűjteményeiket. Afganisztán vonatkozásában két elsődleges forrásanyag az Egyesült Államok Békeintézménye (United States Institute of Peace – USIP) és az Afganisztán Újjáépítéséért felelős Speciális Főmegbízott (Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction – SIGAR) rendszeres és különleges jelentései. Támazkodtam NATO és EU anyagokra. Kábítószer vonatkozásában az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala (United Nation Office on Drugs and Crime – UNODC) éves jelentései a fő forrás, de említést érdemel Dean Henderson a „Big Oil & Their Bankers in the Persian Gulf” című könyve, és Thomas Schweich „Is Afghanistan a Narco-State?” című írása, amely 2008-ban jelent meg a The New York Times hasábjain.

Az EU válságkezelő rendszerének előtérbe kerülése magával hozta a témával foglalkozó hazai szakirodalom megjelenését is. Ezek között találhatunk a válságkezelés egészére vonatkozó szakirodalmakat (a teljesség igénye nélkül: Boda 2014, Juhász 2014, Lakatos 2013, Túrke 2010, Urszán 2013, Szenes 2014, Varga 2014), valamint konkrét műveletekre vonatkozókat (Háry 2011, Uri 2012) is. Külön említést érdemel a 2016-ban kiadott „Magyarország és a CSDP” címen megjelent tanulmánykötet Túrke, Besenyő, és Wagner szerkesztésében. Ezen értekezésekben átfogó képet kaphatunk az EU stratégiai koncepcióiról, általános válságkezelő tevékenységéről, intézményi rendszeréről, különös tekintettel a válságkezeléssel foglalkozó intézményeire, illetőleg a konkrét műveletek tapasztalataira. Ugyanakkor kevés adat található arra vonatkozólag, hogy az EU intézményei milyen módon, milyen eszközökkel és milyen döntési rendszer mentén tervezik meg a válságkezelő műveleteiket, hogyan lesz a politikai elképzelésből megvalósult művelet. Kivételként említeném Uri László 2017-es értekezését, amely az EU polgári válságkezeléséről, és annak információs támogatásáról szól. Az EU és a nemzetközi szervezetek hírszerzői tevékenységével kapcsolatban Fagerstern 2016, Diaz 2007, Boatner 2000, Nomikos 2017, és Lakatos 2013 nevét kell megemlítenem.

1. FEJEZET: A polgári válságkezelés történeti áttekintése

1.1 Fogalmi áttekintések

Napjainkban a válság, és válságkezelés szavak szerves részei a köznapi beszédnek, alkalmasak számos – egymástól gyökeresen eltérő – jelenség leírására. Ez ugyanúgy igaz a mindennapi kommunikációra, mint a tudományos életben, illetőleg joganyagokban megjelenő értelmezésekre. Sokszor hallani pénzügyi, gazdasági válságról, régóta ismeretes az olajválság, energiaválság fogalma, és korunk új problémái, mint az egészségügyi válság vagy éppen a migrációs válság. Bár mindezek mögött valós, kezelést igénylő problémák állnak, mégis alapvetően különböznek azon jelenségektől, melyek kezelésére nemzetközi szervezetek külön műveleteket indítanak. A válság szó ezen komplex jelentése okán a tudományos definíciókból is számtalan – egymással sokszor alig összehasonlítható – megoldás létezik. A kezdetekkor érdemes tehát egyértelműen tisztázni, hogy jelen értekezés tekintetében mit kell érteni bizonyos alapkifejezéseken.

Válság

A magyar nyelv értelmező szótára szerint a válság *„Általában olyan nehéz, súlyos helyzet, ill. (sors)döntő esemény, amely rosszra is, jóra is fordulhat.”*⁹ A szótár politikai értelmezést is kínál: *„Valamely állam belső politikai életében vagy külpolitikai viszonyaiban olyan nehéz helyzet, amelynek további alakulásától függ az állam jövője, emelkedése vagy hanyatlása.”*¹⁰

Ezek a meghatározások csak kiindulási alapot jelenthetnek, értelmezésük még túl tág a probléma valós megfogalmazásához.

⁹ Archanum, A magyar nyelv értelmező szótára <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/v-51E41/valsag-5262D/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVyeSI6ICJ2XHUwMGUxbHNcdTAwZTFnIn0> Letöltve:2021.02.25.

¹⁰ UO.

Sokkal alkalmazhatóbb számunkra Laczkó Mihály megfogalmazása, mely szerint: „*A válság: a társadalom egészében, vagy különböző területein kialakult, a társadalomra, az állam biztonságára veszélyes sokrétű események láncolata, melyek a szokványos jogi eszközökkel már nem kezelhetők.*”¹¹

Laczkó definícióját annyiban egészíteném ki, hogy jelen értekezés értelmezésében a válságok azon csoportját kell érteni, melyek esetében az adott állam nem rendelkezik a kezeléshez szükséges erőforrásokkal vagy eszközrendszerrel, egyes különleges esetekben pedig nem áll szándékában azok felszámolása.

Ez esetben még mindig nem tudunk fogalmi különbséget tenni egy természeti katasztrófa (földrengés, szökőár) okozta válság és egy országon belüli vagy országok közötti konfliktusból származó válság között. Bár mindkét esetben szükség lehet a külső segítségre, azok formája, jellege és működési mechanizmusa alapvetően eltérő.

A további specializálás érdekében érdemes hozzátenni, hogy válság esetében olyan országon belüli, vagy határokon átnyúló, vagy országok közötti kihívásról, fenyegetésről, illetőleg konfliktusról kell beszélni, melyek miatt a romló biztonsági helyzet okán az adott régió stabilitása, az ott élők alapvető jogai kerülnek veszélybe, és ezek kezelésére a helyi biztonsági erők, jogi eszközök nem elégségesek.

Válsághelyzet

Válsághelyzetről akkor beszélhetünk, amikor a kihívások, fenyegetések, esetleges konfliktusok már megjelentek, de még nem érik el a közvetlen beavatkozás szükségességének szintjét. Boda József megfogalmazása szerint:

„a) a feszültségek olyan eszközökkel történő növelésével jön létre, amelyek még nem érik el a katonai fenyegetés szintjét.

*b) egy válsághelyzet akkor alakul ki, ha egy konfliktusról a döntést idő szűkében kell meghozni, és fenn áll a háború lehetősége.”*¹²

¹¹ Dr. Laczkó Mihály: Tanulmánykötet a válságkezelés katonai feladatainak témaköréből. Bp. ZMKA. 1996. p.1.

¹² Boda József: A nemzetközi szervezetek válságkezelő tevékenysége in: Nemzetbiztonsági Szemle MMXIV/1 p.44.

Konfliktus

Konfliktus alatt általában valamilyen véleménykülönbségből eredő összeütközést, összecsapást, küzdelmet értünk. A biztonságpolitikában jól alkalmazható Heinz Gartner megközelítése, mely szerint: *„Ellentétes érdekű erők nyílt, tudatos összeütközése, akkor alakul ki, ha két vagy több szereplő egymással össze nem egyeztethető vagy ilyennek számító célokat követ.”*¹³

Fegyveres konfliktus

Ez esetben a konfliktusok egy olyan szintjéről beszélünk, amikor az ellenérdekű erők már kimerítették vagy átlépték a jogi, politikai eszköztárat, sor kerül fegyveres összeütközésekre, harci cselekményekre, de még a háború szintje alatt.

Fegyveres konfliktusok lehetnek a *„harci cselekmények a háború szintje alatt. Erőszakos összeütközésekről van szó, amelyeknél a háború definíciójának kritériumai nem teljes mértékben teljesülnek.”*¹⁴

Az Uppsala Conflict Data Project értelmezése szerint meghatározható a fegyveres konfliktus olyan felek közötti vita tárgyaként, amely alapján a létrejött konfliktus érinthet területeket, kormányokat, akár mindkettőt, és a fegyveres erő alkalmazása legalább 25 harcban bekövetkezett halálos áldozattal jár. A felek közül legalább az egyik kormány vagy állam.¹⁵

Háború

A háborúkról való tudományos értekezés klasszikusa Clausewitz a következő meghatározást tette: *„A háború tehát az erőszak alkalmazása, aminek célja, hogy az ellenfelet saját akaratunk teljesítésére kényszerítsük.”*¹⁶ Ugyancsak kijelentette, hogy a háború *„a politika folytatása más eszközökkel”*.¹⁷

¹³ HEINZ Gartner: Nemzetközi biztonság, fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi K. 2007

¹⁴ A háború okait kutató munkaközösség, 1998. p. 5 Feltalálva:24.lábjegyzetben jelölt műben.

¹⁵ GLEDITSCH-WALLENSTEEN-ERIKSSON-SOLLENBERG – STRAND: Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset in:Journal of Peace Research vol.39 2002 p.619.

¹⁶ Clausewitz,Carl von: A háborúról Zrínyi Kiadó, Budapest 2013 p.39.

¹⁷ UO.

A Correlates of War Project keretében David Singer és Mel Small a fegyveres konfliktust 1000 halálos áldozat után értelmezi háborúnak. További feltétel, hogy a felek szervezett, formális haderővel rendelkezzenek.¹⁸ Nemzetközi háború a nemzeti entitások közötti fegyveres konfliktus, ahol a fenti kritériumokon túl szükséges, hogy legalább az egyik fél állam legyen.¹⁹

Válságmegelőzés

Nemzetközi megközelítésben egy olyan folyamatos együttműködés, amely a partnerországokban a befolyásolás eszközével igyekszik hatni a politikai döntéshozatalra az erőszakos konfliktusok megakadályozása céljából. A befolyásolás eszköze lehet politikai párbeszéd, pénzügyi együttműködés, vagy akár katonai beavatkozás is a cél elérése érdekében.²⁰

Válságkezelés

A válságkezelés kísérlet arra, hogy egy válsághelyzet szisztematikus és súlyos erőszak alkalmazással eszkalálódását különböző intézkedésekkel megakadályozzák.²¹ Egy komplex, sok összetevőből, és több lépcsőből álló folyamat, amely magában foglalja a preventív diplomáciát, a politikai nyomásgyakorlást, a gazdasági segítségnyújtást, vagy épp szankciókat, a katonai segítségnyújtást, vagy akár az azonnali fegyveres beavatkozást. De jelenti a társadalom reformját, a biztonsági szektor, a jogrend építését is. Megjelenési formája nagyban függ attól, hogy a válság mely szakaszában kerül bevezetésre, de attól is, mely ország vagy nemzetközi szervezet végzi azt. Maga a fogalom által takart intézkedési rendszer is sokat változott az évek alatt. A Hadtudományi Lexikon szerint: „*A katonai válságreakáló, béketámogató műveletei közé sorolhatók a békefenntartó, béketeremtő, konfliktusmegelőző, valamint a humanitárius műveletek.*”²²

¹⁸ Meredith Reid Sarkees :The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars (Version 4 of the Data) p.1. Forrás: <https://correlatesofwar.org/data-sets/COW-war> Letöltve: 2021.02.24.

¹⁹ UO. p.3.

²⁰ MEHLER-Ribaux: Crisis Prevention and Conflict Management in Technical Cooperation. An Overview of the National and International Debate, 2000 p.13.

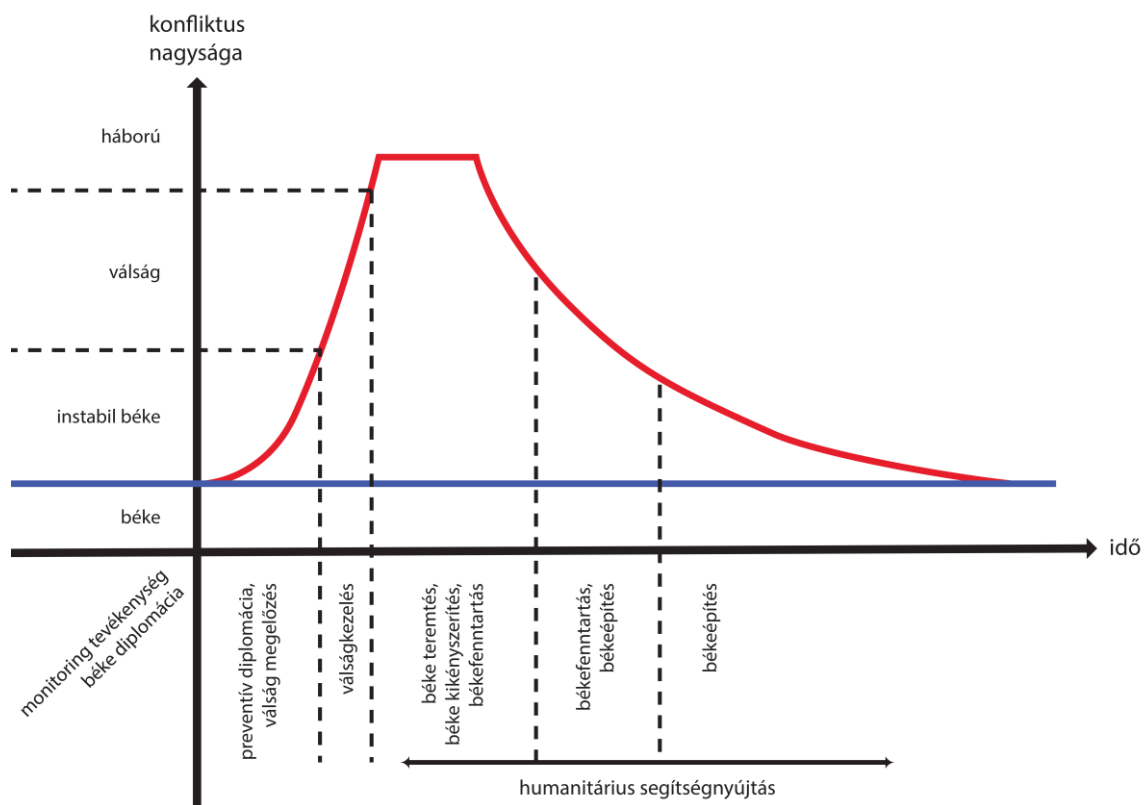
²¹ HEINZ Gartner: Nemzetközi biztonság, fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi K. 2007

²² Hadtudományi Lexikon Dialóg Campus, Budapest 2019 p.627.

A polgári válságkezelés ebből eredeztethetően a válságkezelés nem katonai erőkkel, módszerekkel végrehajtott változata, melynek célja a polgári társadalom, és annak intézményrendszerének felépítése, támogatása. Mint az később látható lesz, az elmúlt évtizedben megjelentek a katonai erők a polgári válságkezelés területén is. Az ENSZ alapokmány VI és VII. fejezete alapján a válságkezelés elemei lehetnek:

- a válságmegelőzés, megelőző diplomácia (conflict prevention)
- béketeremtés (peace making)
- béke kikényszerítés (peace enforcement)
- békefenntartás (peace keeping)
- békeépítés (peace building)
- humanitárius segítségnyújtás/művelet/beavatkozás (humanitarian relief/operation/intervention)

A felsorolásból tisztán kiviláglik, hogy a béke kikényszerítésen kívül minden elem főként polgári megoldásokat tartalmaz. A későbbiek során a nemzetközi szervezeteknél bemutatásra kerülnek a válságkezelés különböző értelmezései és eszközrendszerei. Az 1.sz. ábrán láthatóvá válik a különböző elemek megjelenése a válságok folyamán.

1. sz. ábra: A válság és a válságkezelés elemei. Szerkesztette: a szerző

Megelőző (preventív) diplomácia

A Diplomáciai lexikon alapján „*A megelőző (preventív) diplomácia célja az államok közötti viták békés megoldásának keresése, a nézeteltérések konfliktussá fejlődésének megakadályozása, továbbterjedésük feltartóztatása, a konfliktusok okainak feltárása és megoldása. A megelőzés fő eszköze az információ gyűjtése, a ténymegállapításon alapuló korai előrejelzés és a bizalomerősítés.*”²³ Teszi mindezt Boutros Gali 1992-es békeprogramjára való hivatkozással. Hozzáteszi, hogy mindezen szokásos diplomáciai eszközök kiegészülhetnek olyan megelőző intézkedésekkel, mint a katonai erődemonstráló csapattelepítések, nagyszabású gyakorlatok, vagy demilitarizált övezetek létrehozása.²⁴

Nemzetközi szervezetek

A nemzetközi jog alapján a nemzetközi szervezetek államok által, nemzetközi szerződés, vagy más okmány által alapított, és saját nemzetközi jogi személyiséggel rendelkező szervezetek. Tagjai általában államok, de lehetnek más entitások is. Működésük alapja a nemzetközi jog, de döntéshozatali rendszerük jellemzően inkább politikai megítélésű, mintsem jogi.²⁵ Ezek között vannak az egész világra kiterjedő és regionális szervezetek. Működésük alapja egyaránt lehet a nemzetközi biztonságra való törekvés, vagy gazdasági-politikai érdekszövetség.

Nemzetbiztonsági szolgálatok

Hazánkban a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995 évi CXXV. törvény részletesen nevesíti a hazai nemzetbiztonsági szolgálatokat, és átfogóan szabályozza feladatkörüket és jogosultságaikat, azonban nem ad definíciót értelmezésükre. Összességében elmondhatjuk, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok az azokat létrehozó államok külső és belső védelmét különleges jogosultságok alapján ellátó intézmények. Feladatuk az állam külső befolyástól mentes működésének biztosítása, annak érdekérvényesítésének elősegítése. Ugyancsak kiemelt feladatuk az állam politikai vezetőinek döntéshozatali tevékenysége során

²³ Diplomáciai Lexikon Éghajlat Kiadó, Budapest, 2018. p.87.

²⁴ UO.

²⁵ Peace Palace Library <https://www.peacepalacelibrary.nl/research-guides/international-organisations-and-relations/international-organizations/> Letöltve:2021.02.24.

nyújtandó információs támogatás. Mindezen feladataik miatt – meglátásom szerint – az eddigieknél hangsúlyosabb szerepük lehet a polgári válságkezelő műveletek során.

Információs Műveletek

Az információs műveleteknek számtalan meghatározása létezik. Martin C.Libicki 1995-ben az információs hadviselésről szóló művében már bemutat egy meghatározást és az információs műveletek hét típusát határozza meg.²⁶ A NATO definíció szerint: *„Az információs műveletek olyan katonai funkciók, amelyek tanácsokkal és koordinációval támogatják a katonai információs tevékenységeket azért, hogy ezzel megfelelő hatást érjünk el az ellenfél, a lehetséges ellenfél és a NATO Atlanti Tanács által jóváhagyott más csoport akarata, felfogása és képességei ellen, a Szövetség küldetésének céljai támogatása érdekében.”*²⁷

Más megfogalmazásban az információs műveletek az információs fölény kialakítása (az információs előnytől az információs uralomig²⁸) érdekében végzett tevékenységek összessége. A NATO értelmezés szerint az információs műveletek lehetnek: információs infrastruktúrák, vezetési objektumok fizikai pusztítása; katonai megtévesztés; műveleti biztonság; információ védelem; elektronikai hadviselés; pszichológiai műveletek (Psychological Operations-PSYOPS); számítógép-hálózati hadviselés; polgári–katonai együttműködés (Civil-Military Co-operation-CIMIC); megjelenés, viselkedés, arculat (Presence, Posture and Profile-PPP); kulcsfontosságú vezetők kezelése (Key Leader Engagement- KLE); tömegtájékoztatás.²⁹ Természetesen mindezen műveletek megkövetelik a tökéletesen működő összadatforrású felderítő/hírszerző rendszer működését, és a katonai információs rendszerek meglétét.³⁰

A polgári válságkezelés – melynek elsődleges célja a válsághelyzetben, vagy fegyveres konfliktus utáni helyzetben lévő állam közigazgatási, rendvédelmi, jogi rendszerének, intézményi hátterének fejlesztése addig a szintig, amikor a szervezetek önállóan, és felügyelet nélkül is képesek az állam alapvető funkcióinak a nemzetközileg elfogadott standardok szerinti működtetésére – természetesen a katonai lehetőségekhez képest jóval kisebb spektrumban

²⁶ Libicki, Martin C.: *What is information Warfare*. ACT, 1995. ISBN-10: 9996680614. Forrás: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA367662 Letöltve:2016.12.28.

²⁷ NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section II. 0107) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

²⁸Information Assurance Through Defense in Depth – Joint Chiefs of Staff, 2000. február. p.2

²⁹ NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section V-VI) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

³⁰Haig Zsolt – Várhegyi István: *Hadviselés az információs hadszíntéren*. Budapest, 2005, Zrínyi kiadó. ISBN 963 327 391 9 p.185,187

alkalmazza, alkalmazhatja az információs műveleteket. A támadó jellegű műveletek nem jöhetnek szóba, de megjelenik a műveleti biztonság, a számítógépes rendszerek védelme, az információ védelem, a tömegtájékoztatás és korlátozott mértékben a lélektani műveletek. Polgári válságkezelésről lévén szó, véleményem szerint nem szerencsés CIMIC tevékenységről beszélni, de a polgári válságkezelés hasonló jellegű tevékenysége megfigyelhető. Bár a NATO doktrínában külön nem szerepel nevesítve, de a definícióban szereplő támogatás szóból egyértelműen idesorolnám a műveletek hírszerző/felderítő információkkal való támogatását.

1.2 A válságkezelés kezdetei és a nemzetközi szervezetek

A válságkezelés korántsem új keletű, az első katonai jellegű békefenntartó műveletre az 1947-48-as Mexikói Háborúk idején került sor³¹, míg a polgári/rendőri jellegű missziók közül az Amerikai Hadsereg által 1916-1934. között Haitin végzett, a haiti rendőrség felállítását célzó rendfenntartó műveletet érdemes megemlíteni.³²

Az 1957-es Római Szerződés alapján életre hívott Európai Gazdasági Közösség és az Európai Atomenergia Közösség, majd az evolúció során ma már Európai Uniónak hívott szövetség, az ezredforduló után jelent meg a válságkezelésben mind civil, mind katonai missziók/műveletek terén. Az első (azóta már befejezett) civil missziója az EU Rendőrségi Missziója (EUPM) volt Bosznia-Hercegovinában³³, amely 2003. január 1-jén vette kezdetét, míg az első katonai művelet a 2003. március 31-én indított CONCORDIA fedőnevű művelet Macedóniában, amely még abban az évben, december 31-én véget is ért.³⁴ Az azóta eltelt időszakban az EU 22 polgári missziót indított el, melyből 11 jelenleg is működik. Katonai műveletekből az EU 14 darabot indított, melyből 6 napjainkban is aktív.³⁵ Megemlítendő még az EU Afrikai Unió válságkezelő tevékenységét támogató „Support to AMIS” elnevezésű missziója, amely 2005. július 05. és

³¹ Boda József rendőr ezredes: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században; doktori értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Tanácsa, Budapest, 2007 p.10.

³² UO.

³³EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Eupm-bih

http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/index_en.htm Letöltve: 2016.11.03.

³⁴EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Concordia, Mission-description

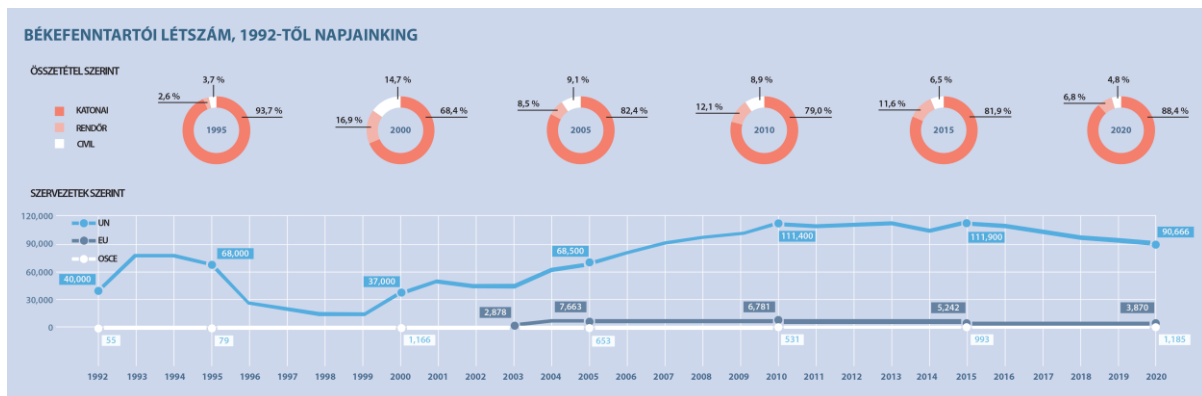
http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/mission-description/index_en.htm Letöltve: 2016.11.03.

³⁵EEAS homepage, EEAS, Military and civilian missions and operations

https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en Letöltve: 2021.03.20.

2007. december 31 között tartott. A misszió érdekessége, hogy egy vezetés alatt katonai és polgári elemeket is tartalmazott.³⁶

Az azóta eltelt időszakban az Európai Unió válságkezelési rendszere mind jobban felértékelődött. A NATO Afganisztáni szerepvállalása megmutatta, hogy egy válságövezetben a pusztán katonai megoldások nem vezetnek eredményre, és 2010-ben az elfogadott stratégiai koncepciójába beemelte az átfogó megközelítés elvét³⁷.

2. sz. ábra: Válságkezelő Műveletek létszámai³⁸ Szerkesztette: a szerző

A 2. sz. ábrán látható, hogy a három legnagyobb nemzetközi szervezet vonatkozásában hogyan alakultak a válságkezelő műveletekben résztvevők létszámadatai. Megfigyelhetjük, hogy míg 1995-ben a résztvevők 93,7 %-a katona, 3,7%-a civil, és 2,6%-a rendőr volt, ez az arány 2000-ben már 68,4%, 14,7% és 16,9% volt. Egyértelmű volt tehát a tendencia, a kétpólusú világrend megszűnésével felerősödött a polgári válságkezelés. 2005-re visszaesés volt tapasztalható, a polgári szektor csak 9,1% civil és 8,5% rendőri részvétellel képviseltette magát, de 2010-re a rendőrök részvételi aránya 10 % fölé került. 2015-re a civil jelenlét visszaesett 6,5 %-ra. 2020-ra tovább csökkent a nem katonai arány, a rendőri jelenlét mindösszesen 6,8 %, míg a civil szakértői 4,8 % maradt.

³⁶ EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Eu-support-amis-darfur http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/index_en.htm Letöltve: 2016.11.03.

³⁷ NATO new's strategic concept: a comprehensive assessment DIIS Report 2011:02 p.75 Forrás: <https://www.ciaonet.org/attachments/18035/uploads> Letöltve: 2016. 11. 03., valamint Varga Gergely: A NATO új, Lizaboni Stratégiai Koncepciója in: Nemzet és Biztonság 2010/10 p.79-85.

³⁸Center for International Peace Operations https://www.zif-berlin.org/sites/zif-berlin.org/files/inline-files/2020-21%20ZIF%20Plakat%20Weltkarte_EN_700KB.pdf Letöltve: 2021. 03. 18.

Azt mindenképpen érdemesnek tartom megemlíteni, hogy 2020 elején a világon 136 452 katona, 10 584 rendőr, és 7 494 fő civil szakértő vett részt valamely szervezet válságkezelő műveletében³⁹.

A következőkben sorra veszem a válságkezeléssel foglalkozó nemzetközi szervezeteket, azok rövid történeti bemutatása után fókuszálva a válságkezelő tevékenységükre, és azok jellegzetességeire. Az EU tevékenységéről ebben a fejezetben csak röviden teszek említést, tekintve, hogy külön részt szentelek a témának a későbbiekben. Végezetül, itt szeretném bemutatni a modernkori magyar békefenntartás történetét is, és azt, hogyan jön létre a politikai elképzelésből egy megvalósult művelet.

1.2.1 Az Egyesült Nemzetek Szervezete

Az Egyesült Nemzetek Szervezete a modern idők legnagyobb múltra visszatekintő, és a legtöbb tagállammal rendelkező szervezete. A II. Világháborút követően 1945-ben San Franciscóban tartott nemzetközi konferencián június 26-án került aláírásra az ENSZ alapokmánya 51 alapító taggal. Az alapító országok, köztük Kína, Franciaország, az Amerikai Egyesült Államok, Nagy Britannia, Szovjetunió a szerződést ratifikálták, és hivatalosan 1945. október 24-én jött létre a szervezet.⁴⁰ (Hazánk 1956. február 16-án, az 1956 évi I. törvénnyel ratifikálta.⁴¹) Most, 75 évvel később 193 ország a tagja. A szervezet létrehozásának oka egyértelműen a világború, és az abból származó tapasztalatok voltak. Az emberiség, tanulva a világot felégető háború borzalmaiból a nemzetközi politikát és a politikai viszonyokat új alapokra kívánta helyezni. Felismerve, hogy a háború kitörése nem véletlen, hanem előre eltervezett volt, kifejezték akaratukat, hogy a jövőben ezt el kívánják kerülni, és a békés megoldáshoz egy államok közötti szervezetet hoznak létre. Az alapokmány 1. cikke kimondja, az ENSZ megalakításának célja, hogy: *„fenntartsa a nemzetközi békét és biztonságot és evégből hathatós együttes intézkedéseket tegyen a békét fenyegető cselekmények megelőzésére és megszüntetésére a támadó cselekményeknek vagy a béke más módon történő megbontásának elnyomására, valamint békés eszközökkel, az igazságosság és a nemzetközi jog elveinek*

³⁹ UO.

⁴⁰ UN, History of the United Nations <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> Letöltve:2021.03.18.

⁴¹ 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.tv> Letöltve: 2021.03.18.

megfelelő módon rendezze vagy megoldja azokat a nemzetközi viszályokat és helyzeteket, amelyek a béke megbontására vezethetnek”.

Elsőként deklarálja, hogy valamennyi tag szuverén és egyenlő, és köteles az alapokmányban lefektetett elvek tiszteletben tartására. „*A Szervezet összes tagjai kötelesek nemzetközi viszályaikat békés eszközökkel és oly módon rendezni, hogy a nemzetközi béke és biztonság, valamint az igazságosság ne kerüljön veszélybe.*”⁴² Alapelvként hangzik el, hogy tiszteletben tartják más országok belügyeit, szuverenitását, területi integritását. Nem támogatnak olyan országot, amellyel szemben a szervezet megelőző, vagy kényszerítő intézkedést foganatosít. A szervezet tagja lehet bármely állam, amelyik elfogadja annak célkitűzéseit, és aláírja az alapokmányt.

A tagságot, illetve az azzal járó jogokat fel lehet függeszteni azon országok esetén, amelyekkel szemben a Biztonsági Tanács kényszerintézkedéseket foganatosít.⁴³

Az ENSZ fő szervei a Közgyűlés, Biztonsági Tanács, Gazdasági és Szociális Tanács, Gyámsági Tanács, Nemzetközi Bíróság és Titkárság.

A Közgyűlés (General Assembly) az ENSZ legfőbb szerve. Ebben minden ország azonos szavazati joggal képviselteti magát. A közgyűlés feladata megvizsgálni a nemzetközi béke és biztonság fenntartására irányuló együttműködés általános elveit, ideértve a lefegyverzést és a fegyverkezés szabályozását irányító elveket, és ilyen elvek tekintetében ajánlásokat tehet a Szervezet tagjainak, vagy a Biztonsági Tanácsnak. Megvitat minden olyan kérdést, amit egy tagállam, a Biztonsági Tanács, vagy egy külső, tagsággal nem rendelkező állam előterjeszt. Ezek alapján ajánlásokat tehet mind az állam, mind a Biztonsági Tanács irányába. Önállóan nem dönthet cselekvésről, ezeket a kérdéseket a Biztonsági Tanács elé kell terjesztenie. A Közgyűlés tanulmányozást kezdeményez és ajánlásokat tehet a nemzetközi politikai együttműködés előmozdítása, a nemzetközi jog fejlődése, valamint a gazdasági, szociális, kulturális, nevelésügyi és egészségügyi téren történő nemzetközi együttműködés érdekében.

A Biztonsági Tanács (Security Council) egy tizenöt tagból álló tanács. Az öt állandó tag, Kína, Franciaország, NagyBritannia, az Egyesült Államok és Oroszország (korábban Szovjetunió), melléjük a Közgyűlés két éves időtartamra további tíz tagot választ. A közgyűlés a Biztonsági Tanácsot bízza meg a nemzetközi béke és biztonság fenntartását igénylő gyors és hathatós cselekmények megtételére. A tanács egyedi döntéshozatali módszerrel rendelkezik:

⁴² Alapokmány 2. cikk. 3. pont

⁴³ Alapokmány 5. cikk.

míg ügyrendi kérdésekben elégséges kilenc igenlő szavazat, addig a határozatai vonatkozásában a kilenc szavazatba bele kell tartoznia az összes állandó tag igenlő szavazatának. A rendszer egyértelműen a kétpólusú világrend szülötte, a nagyhatalmak nem hozhattak határozatokat egymás ellenében. Míg a közgyűlés csak ajánlásokat és javaslatokat fogalmaz, addig a Biztonsági Tanács határozatai kötelező érvényűek a tagok számára. Az alapokmány VI. és VII. fejezete foglalkozik a nemzetközi béke megteremtése érdekében végezhető beavatkozásairól, végeredményben ez a két fejezet fekteti le a válságkezelés szabályait. A Biztonsági Tanács a határozataiban dönthet a béke fenntartása, vagy visszaállítása érdekében teendő lépésekről, illetve szankciókról.

Ezek lehetnek a megelőző diplomácia (conflict prevention), a béketeremtés (peace making), a béke kikényszerítés (peace enforcement), a békefenntartás (peace keeping), békeépítés (peace building) vagy akár a humanitárius segítségnyújtás/ művelet/ beavatkozás (humanitarian relief/ operation/ intervention).

Válságkezelés vonatkozásában a következő szerv a Titkárság (Secretariat). Gyakorlatban az ENSZ adminisztratív része, amely az ENSZ más szerveit szolgálja ki, és a gyakorlatban felelős a különböző programok és célok végrehajtásáért. A hatalmas létszámú adminisztratív szervezet székhelye New York, élén a Főtitkár (Secretary-General) áll. A Titkárságnak különböző alárendelt szervezetei vannak, a különböző feladatok végrehajtására. A válságkezelésre a Békeműveleti Főosztály (Department of Peace Operations- DPO) szakosodott. Az ENSZ első műveleti idején az ENSZ Különleges Politikai Ügyek Hivatala (UN Office of Special Political Affairs) volt a felelős a békeműveletek indításáért és felügyeletéért, de 1992-ben Boutros Ghali Főtitkár idején került megalapításra a Békeműveleti Főosztály, akkor még Békefenntartó Műveletek Főosztálya (Department of Peacekeeping Operations –DPKO) néven.⁴⁴ A Főosztály három jelentős osztályból áll. A Jogállamiság és Biztonsági Ügyek Irodája (Office of Rule of Law and Security Institutions- OROLSI), amely támogatja a jogállamiságot kialakító elemek megjelenését az ENSZ békeműveleteiben és különleges politikai misszióiban. A nemzeti hatóságokkal együttműködve védik a civileket, kiterjesztik az állami hatalmat, helyreállítják a rendet , valamint stabilizálják a konfliktusokat és a konfliktus utáni helyzetek. A hivatal szakértelmet és integrált útmutatást nyújt a rendőrség,

⁴⁴ UN Peacekeeping, Department of Peace Operations, <https://peacekeeping.un.org/en/departments-of-peace-operations> Letöltve: 2021.03.18.

az igazságszolgáltatás, a büntetés-végrehajtás, általánosságban a biztonsági ágazat reformja, az aknamentesítés és a volt harcosok polgári életbe történő újbóli beilleszkedése terén. A Katonai Ügyek Hivatala (Office of Military Affairs- OMA) az ENSZ céljait szolgáló katonai erő kialakításán munkálkodik a békefenntartó missziók során, valamint dolgozik a katonai hatékonyság és eredményesség növelésén. Az Ügyrendi, Értékelési és Képzési Részleg(Policy, Evaluation and Training Division-DPET) feladata a missziók irányelveinek és doktrínáinak kidolgozása. Ugyanakkor értékeli is a kidolgozott irányelvek gyakorlati megvalósítását, és ezek tapasztalatait képzések formájában adja tovább. Ugyancsak ezen részleg feladata a különböző ENSZ és külső szervezetekkel folytatott stratégiai partnerség kialakítása és fenntartása. A három fő alkotóelemen túl a Békeműveleti Főosztály a Politikai és Békeépítési Ügyek Főosztályával (Department of Political and Peacebuilding Affairs - DPPA) közösen osztozik nyolc regionális részlegen⁴⁵. A szervezet felépítését a 3. számú ábra mutatja be.

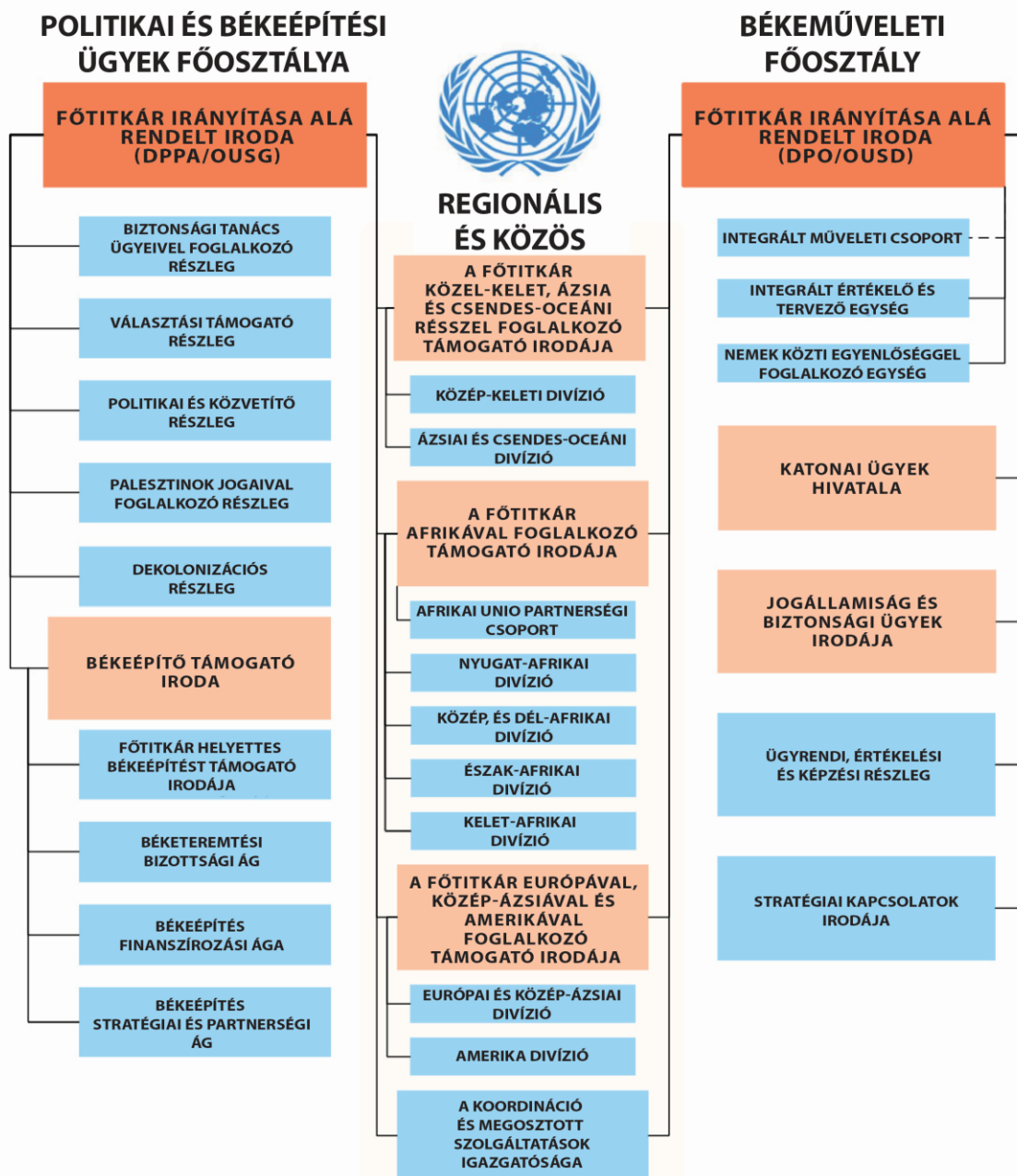
Természetesen mindhárom részleg tovább tagozódik. Feltétlenül említést kívánok tenni a Jogállamiság és Biztonsági Ügyek Irodája alá tartozó Rendőri Egységről (Police Division), amely 2020-ban 94 ország közel 11 000 rendőrét küldte 17 különböző válságkezelő műveletbe⁴⁶ az ENSZ ismert kék sapkájában.

Az ENSZ tehát – mint azt korábban leírtam – a Biztonsági Tanács határozata alapján vesz részt a válságkezelésben. A Tanács háromféle megoldás közül választhat. A legenyhébb esetben felhívja az érdekelt felek figyelmét a nemzetközi rend helyreállítására, és a Közgyűlés által megalkotott ajánlások elfogadására, és betartására. A következő fokozatban szankciókat, rendszabályokat vezethet be a gazdasági, pénzügyi élet terén, a közlekedésben, a hírközlésben. A legsúlyosabb esetben fegyveres művelet megindításáról dönthet. Ezen műveleteket korábban kizárólag az ENSZ zászlaja alatt hajtották végre, napjainkban azonban más szervezet is végrehajthatja azokat. Jó példa erre az ENSZ BT határozat alapján indított NATO művelet Afganisztánban.

⁴⁵ UN Peacekeeping, Department of Peace Operations, <https://peacekeeping.un.org/en/departments-of-peace-operations> Letöltve: 2021.03.18.

⁴⁶ UN Peacekeeping, UN Police, <https://peacekeeping.un.org/en/un-police> Letöltve: 2021.03.18.

POLITIKAI ÉS BÉKEÉPÍTÉSI ÜGYEK ÉS BÉKEMŰVELETEK FŐOSZTÁLYAI

3. sz. ábra: ENSZ Politikai és Békefenntartási részlegének szervezeti felépítése⁴⁷ Szerkesztette: a szerző

⁴⁷ UN Peacekeeping DPPA/DPO Organigramme, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dppa-dpo-org-chart-2019.pdf> Letöltve: 2021.03.18.

Az ENSZ válságkezelő tevékenysége sokat változott a kezdetek óta. A kezdeti időszakban a világ szinte összes nemzetközi konfliktusában megjelent a kétpólusú világrend okozta szembenállás: a felek vagy az USA vagy a Szovjetunió részéről valamilyen jellegű támogatásban részesültek a politikaitól a kihelyezett katonai tanácsadókig bezárólag. Ez az időszak a proxy, vagy helyettesítő⁴⁸ háborúk időszaka. Ebből következően a Biztonsági Tanácsban nehezen alakult ki egyetértés az adott konfliktusok kérdésében. Az 1945 – 1988 közötti időszak az első generációs válságkezelés időszaka. Szinte kizárólag nemzetek közötti, nyugvópontra jutott konfliktusok rendezése során jelentek meg a szervezet kéksisakos békefenntartói. A missziók előfeltétele volt a kialakult tűzszünet, és az érintett országok beleegyezése a konfliktus külső kezelésére. A szembenálló felek elfogadták az ENSZ mandátumát, és tiszteletben tartották azt. A kéksisakos békefenntartók jobbára fegyvertelen szolgálatot láttak el, ebben az időszakban viszonylagosan veszélytelennek számító környezetben. Feladatuk volt megakadályozni a fegyveres konfliktus újbóli kitörését. Nem avatkozhattak bele a fogadó ország belügyeibe, és legfőképp pártatlannak kellett lenniük az érintett felek viszonylatában. Az első generációs válságkezelő műveletek tehát egyszerűen – a politikai döntés megszületése után – tervezhető, kis létszámmal, olcsón, és biztonságosan végrehajthatóak voltak, ebből adódóan eredményességük a mai szemmel nézve csekély. A kétpólusú világrend megszűnésével a válságkezelés módja is megváltozott. 1988 után, a második generációs válságkezelésben az államok közötti konfliktusokról a hangsúly átkerült az államon belüli belső konfliktusokra, ahol már elkerülhetetlen a belügyekbe történő beavatkozás, és az érintett felek beleegyezése sem feltétlenül várható el. A fő cél nem a nyugvópontra jutott konfliktusok kezelése, hanem a béke elérése akár annak erővel történő kikényszerítésével. Egy katonai beavatkozással járó művelet, ahol a felek nem feltétlenül fogadják el az ENSZ mandátumát már sokkal nagyobb tervezést, nagyobb anyagi és humán erő ráfordítást igényelnek, és természetüknél fogva sokkal veszélyesebbek is. Itt lép színre a preventív diplomácia, vagyis a konfliktusok fellángolásának előzetes megakadályozása. Ennek eszközei lehetnek az egyeztető politikai tárgyalások, a különféle szankciók, embargók, vagy akár a demonstratív jellegű csapatmozgások. Az új típusú válságkezelő tevékenység során – elfogadva azt, hogy nem szabad mindig a legkeményebb eszközöket alkalmazni, és nem érdemes várni addig a pontig, amíg nincs más megoldás – az ENSZ a lehetséges lépések széles

⁴⁸ A hidegháború időszakában kialakult nézet szerint nem léteznek valódi helyi konfliktusok, azok mind a két világrend konfrontációjának megjelenési formái, vagyis helyettesek révén vívott háborúk (war by proxy) Forrás: Ágh Attila: Konfliktusok és Háborúk Zrínyi kiadó 1989. p.178

spektrumát alkalmazza. Fennállása óta 71 missziót indított el, melyből 12 jelenleg is működik. Tekintsük végig ezeket:

- 1948 májusában indult a mai napig tartó ENSZ Tűzszüneti Felügyelő Szervezet (United Nation Truce Supervision Organization- UNTSO) nevű – főként politikai – missziója a Közel Keleten. Jelenleg 222 fő civil, és 151 katonai szakértővel⁴⁹
- 1949 januárjában az India és Pakisztán határvidékén lévő ENSZ Katonai Megfigyelő Csoport (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan- UNOMOGIP) néven indult a következő, a mai napig tartó küldetés. 2021 elején 112 fővel tevékenykedett.⁵⁰
- 1956 novemberében indult, és 1967 júniusában ért véget az első békefenntartó művelet. Az ENSZ Vészhelyzeti Erőnek (First United Nations Emergency Force–UNEF I.) Egyiptom és Izrael határterületein kellett rendvédelmi feladatokat végrehajtania.⁵¹
- 1958 júniusában indult az ENSZ Megfigyelői Csoport Libanonban (United Nations Observation Group in Lebanon - UNOGIL). A határmegfigyelő misszió 1958 decemberében véget is ért.⁵²
- 1960 júliusában indult az ENSZ Kongói Művelete (United Nations Operation in the Congo, Opérations des Nations Unies au Congo -ONUC), amely – bár katonai misszió volt, megjelentek benne a rendőri elemek is. 1964 júniusában ért véget.⁵³
- 1962 októbere és 1963 áprilisa között tevékenykedett az ENSZ Biztonsági Erő Nyugat Új Guineában (United Nations Security Force in West New Guinea- UNSF), mint katonai művelet.⁵⁴
- 1963 júliusában indult az ENSZ Jemeni Megfigyelő Missziója (United Nations Yemen Observation Mission- UNYOM). A katonai művelet 1964 szeptemberében ért véget.⁵⁵
- 1964 márciusában indult és azóta is tart az ENSZ Békefenntartó Erő Cipruson (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus - UNFICYP), melynek célja a török és görög ciprióták közötti konfliktusok rendezése. A misszióban katonák, rendőrök és civilek is tevékenykednek.

⁴⁹ UN Peacekeeping, UNTSO Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/untso> Letöltve: 2021.03.20.

⁵⁰ UN Peacekeeping, UNMOGIP Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmogip> Letöltve: 2021.03.20.

⁵¹ UN Peacekeeping, UNEF I. <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unefi.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁵² UN Peacekeeping, UNOGIL, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unogil.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁵³ UN Peacekeeping, ONUC, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onuc.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁵⁴ UN Peacekeeping, UNSF, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unsf.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁵⁵ UN Peacekeeping, UNYOM, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unyom.htm> Letöltve: 2021.03.20.

Feladatuk a katonai megfigyelés, a rendészeti munka, ellenőrzik az akna, és fegyvermentesítést, de egyben politikai és emberjogi tevékenységet is folytatnak.⁵⁶

- 1965 májusában indult az ENSZ Főtitkár Különmegbízottjának Missziója a Dominikai Köztársaságban (Mission of the Representative of the Secretary-General in the Dominican Republic - DOMREP), amely 1966 októberéig tartott. A különmegbízott, és két katonai megfigyelő a belső hatalmi konfliktus megfigyelését végezte.⁵⁷

- 1965 szeptembere és 1966 márciusa között ez ENSZ Megfigyelő Missziót küldött India és Pakisztán határvidékére (United Nations India-Pakistan Observation Mission - UNIPOM) a Kasmíri és Jammui csapatkivonások ellenőrzésére.⁵⁸

- 1973 októberében az ENSZ ismét felállította a Vészhelyzeti Reagáló Erőt (Second United Nation Emergency Force - UNEF II.) Egyiptom és Izrael határvidékére, hogy a Sínai félszigeten lezajlott háború után a csapatkivonásokat ellenőrizze. A művelet 1979 júliusában ért véget.⁵⁹

- 1974 júniusában indult, és a mai napig aktív az ENSZ Csapatszétválasztási Megfigyelő Hadereje (United Nations Disengagement Observer Force - UNDOF) a Golan fennsíkon. Feladata főként az Izrael- Szíria közötti tűzszünet megfigyelése. A Művelet 2021 évben 1221 fővel tevékenykedik, akik nagyrésze katonai megfigyelő.⁶⁰

- 1978 márciusában indult a jelenleg is működő ENSZ Átmeneti Erő Libanonban (United Nations Interim Force in Lebanon - NIFIL). A művelet egyrésztől rendelkezik egy katonai iránnyal a békefenntartás, a lefegyverzés, a tengeri biztonság terén, másrészt politikai, humanitárius, és gazdasági-államigazgatási fejlesztési vonala is van. Jelenleg 10 000 főt alkalmaz, de a mandátum lehetőséget ad 15 000 fő bevetésére is.⁶¹

- 1988 májusa és 1990 márciusa között az ENSZ katonai megfigyelőket küldött a szovjet csapatok kivonulásának biztosítására Afganisztánba. A Különmegbízotti Misszió (United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan - UNGOMAP) feladata a csapatkivonások ellenőrzésén túl a menekültek visszatelepülésének segítése volt.⁶²

⁵⁶ UN Peacekeeping, UNFICYP Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unficyp> Letöltve: 2021.03.20.

⁵⁷ UN Peacekeeping, DOMREP, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/domrep.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁵⁸ UN Peacekeeping, UNIPOM, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unipom.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁵⁹ UN Peacekeeping, UNEF II. <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unefii.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁶⁰ UN Peacekeeping, UNDOF Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/undof> Letöltve: 2021.03.20.

⁶¹ UN Peacekeeping, UNIFIL Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unifil> Letöltve: 2021.03.20.

⁶² UN Peacekeeping, UNGOMAP, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/ungomap/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

- 1988 augusztusában ugyancsak Katonai Megfigyelő Csoportot küldött az Irak-Irán közötti háborút követő csapatkivonásokhoz is. (United Nations Iran-Iraq Military Observer Group - UNIIMOG). A csapatkivonások végeztével, a műveletet 1991 februárjában befejezték.⁶³
- 1989 januárjában indult a Kubai csapatok kivonulását ellenőrző ENSZ Angolai Ellenőrző/igazoló Missziója I (United Nations Angola Verification Mission I – UNAVEM I.). A katonai megfigyelő művelet 1991 júniusában ért véget.⁶⁴
- 1989 áprilisa és 1990 márciusa között tevékenykedett az ENSZ Átmenetet Segítő Csoportja (United Nations Transition Assistance Group - UNTAG) Namíbiában. Feladatuk a függetlenné válás és a népszavazás ellenőrzése. Ebben a műveletben katonák és civil rendőrök is nagy létszámban részt vettek.⁶⁵ Megemlítenéd, hogy ez volt az első olyan ENSZ művelet, amelyben magyarok is részt vettek békefenntartóként, de erről külön fejezetben kívánok értekezni.
- 1989 novemberében indult az ENSZ Közép-Amerikai Megfigyelő Csoportja (United Nations Observer Group in Central America - ONUCA) a térségben található irreguláris fegyveres csoportok leszerelésének ellenőrzésére. A katonai megfigyelők Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras és Nicaragua területén tevékenykedtek 1992. januárig.⁶⁶
- 1991 áprilisában indult az ENSZ Megfigyelő Missziója Irak- Kuvait területére (United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission - UNIKOM) az Öbölháborút követő csapatkivonások ellenőrzésére. A műveletet 2003 októberében fejezték be.⁶⁷
- 1991 áprilisában indult ENSZ Misszió a Nyugat-Szaharai választásokért (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara - MINURSO) Célja a tüzszünet betartatása és a terület jövőjével kapcsolatos választás elősegítése. A jelenleg is tartó műveletben 1995 óta vesznek, illetve vettek részt magyar rendőrök.⁶⁸
- 1991 júniusában indult az ENSZ Angolai Ellenőrző/igazoló Missziója II (United Nations Angola Verification Mission II – UNAVEM II.), gyakorlatilag a korábbi művelet

⁶³ UN Peacekeeping, UNIIMOG, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/uniimog.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁶⁴ UN Peacekeeping, UNAVEM I., <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unavemi.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁶⁵ UN Peacekeeping, UNTAG, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untag.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁶⁶ UN Peacekeeping, ONUCA, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onuca.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁶⁷ UN Peacekeeping, UNIKOM, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unikom/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

⁶⁸ UN Peacekeeping, MINURSO Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minurso> Letöltve: 2021.03.20.

folytatásaként. Feladata az angolai polgárháborúban a tűzszünet kikényszerítése. 1995 februárjában ért véget.⁶⁹ Magyarországot a műveletben rendőrök és katonák is képviselték.

- 1991 júliusában az ENSZ Megfigyelő Missziót küldött Salvadorba (United Nations Observer Mission in El Salvador - ONUSAL) a polgárháború befejezése érdekében. A misszió feladata volt a lefegyverzés, a rendőrség és a teljes igazságügyi szektor újraépítése. A választási rendszer kiépítése, az emberi jogok, és a gazdasági, szociális környezet javítása. Tevékenységük 1995 áprilisáig tartott.⁷⁰

- 1991 októberében indult az ENSZ UNAMIC (United Nations Advance Mission in Cambodia) nevű missziója Kambodzsában. Elsődleges célja a vörös khmerek uralma után az ország újjáépítését célzó művelet, az átmeneti ENSZ hatóság működési feltételeinek előteremtése volt. 1992 márciusában fejezték be feladatukat.⁷¹

- 1992 februárjában indult az ENSZ Védelmi Erő (United Nations Protection Force - UNPROFOR) először Horvátországban, majd kiterjesztették Bosznia- Hercegovina, Macedónia és Montenegró területére is. Célja a polgárháború utáni béke megteremtése, és a függetlenné vált országok védelme. A művelet 1995 márciusáig tartott, onnan átszervezést követően más néven folytatódott.⁷²

- 1992 márciusában az UNAMIC tevékenységét követően elindult az ENSZ Átmeneti Hatóság Kambodzsában (United Nations Transitional Authority in Cambodia - UNTAC). A cél az ország teljes újjáépítése volt, beleértve a választásokat, a hadsereg és a teljes államigazgatás újjáépítését, a menekültek visszatérésének segítését. Az 1993 szeptemberéig tartó műveletben nagy létszámú magyar rendőri kontingens is tevékenykedett.⁷³

- 1992 áprilisában indult az első ENSZ Művelet Szomáliában (United Nations Operation in Somalia I – UNOSOM I.) Célja a fegyverszünet kikényszerítése volt Mogadishuban 1993. márciusig.⁷⁴

⁶⁹ UN Peacekeeping, UNAVEM 2., <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/Unavem2/Unavem2.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷⁰ UN Peacekeeping, ONUSAL, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onusal.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷¹ UN Peacekeeping, UNAMIC, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamic.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷² UN Peacekeeping, UNPROFOR, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unprofor.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷³ UN Peacekeeping, UNTAC, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untac.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷⁴ UN Peacekeeping, UNOSOMI, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosomi.htm> Letöltve: 2021.03.20.

- 1992 decemberében indult az ENSZ Művelet Mozambikban (United Nations Operation in Mozambique - UNOMOZ), a polgárháború utáni fegyverszünet ellenőrzése céljából 1994 decemberéig.⁷⁵
- 1993 márciusában az UNOSOM I. lezárását követően indult el az ENSZ második Szomáliai Művelete (United Nations Operation in Somalia II – UNOSOM II.), amely az első művelet feladatait vette át.⁷⁶
- 1993 júniusában indult az ENSZ Megfigyelő Missziója Uganda és Ruanda között (United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda - UNOMUR), a határszakasz Ugandai oldalának ellenőrzése 1994 szeptemberéig tartott.⁷⁷
- 1993 augusztusában az Abháziában lezajlott konfliktust követően Megfigyelő Misszió (United Nations Observer Mission in Georgia - UNOMIG) települt Grúziába a leszerelést, és fegyverszünetet ellenőrizni. 2009 júniusában ért véget.⁷⁸
- 1993 szeptemberében indult és 1997 szeptemberéig tartott az ENSZ Megfigyelő Misszió Libériában (United Nations Observer Mission in Liberia - UNOMIL), azzal a céllal, hogy biztosítsa a fegyverszünetet, a fegyveres csoportok leszerelését, és segítse az átmeneti Libériai Kormány munkáját, figyelje meg a választásokat, és biztosítsa annak tisztaságát, valamint jelentést tegyen az emberi jogok esetleges megsértéséről.⁷⁹
- Ugyancsak 1993 szeptemberében indult az ENSZ Misszió Haitin (United Nations Mission in Haiti - UNMIH) a katonaság és a rendőrség modernizálása céljából, továbbá egy tiszta és fair választás elősegítése okán, amely művelet 1996 júniusában ért véget.⁸⁰
- 1993 októberében kezdődött az ENSZ Támogató Misszió Ruandában (United Nations Assistance Mission for Rwanda - UNAMIR). Célja a népirtás utáni fegyverszünet ellenőrzése, és a humanitárius segítségnyújtás előkészítése. Három év elteltével 1996 márciusában ért véget.⁸¹

⁷⁵ UN Peacekeeping, ONUMOZ, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onumoz.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷⁶ UN Peacekeeping, UNOSOM2, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷⁷ UN Peacekeeping, UNOMUR, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomur.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁷⁸ UN Peacekeeping, UNOMIG, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomig/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

⁷⁹ UN Peacekeeping, UNOMIL, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomil.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸⁰ UN Peacekeeping, UNMIH, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmih.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸¹ UN Peacekeeping, UNAMIR, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamir.htm> Letöltve: 2021.03.20.

- 1994. május és június között az ENSZ Megfigyelő Missziót (United Nations Aouzou Strip Observer Group - UNASOG) küldött az Aouzou Övezetbe, a Líbiai csapatkivonások megfigyelésére.⁸²
- 1994 decemberében indult a Megfigyelő Misszió Tádzsikisztánban (United Nations Mission of Observers in Tajikistan - UNMOT), amely 2000 májusában ért véget. Célja a belső konfliktusok miatti konfliktusokat felváltó tűzszünet ellenőrzése.⁸³
- 1995 februárjában az UNAVEM II. műveletet felváltotta az ENSZ Angolai Ellenőrző/igazoló Missziója III (UNAVEM III.). A feladatok 1997 júniusáig, a befejezésig nem változtak.⁸⁴
- 1995. március és 1996. január között zajlott az ENSZ Bizalom Helyreállítási Művelete Horvátországban (United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia - UNCRO), melynek célja a Prevlavka félsziget leszerelésének ellenőrzése, a különböző fegyverszállítmányok és fegyveres csoportok határokon át történő mozgásának megfigyelése volt, és a Bosznia-Hercegovinába tartó segítségnyújtás biztosítása.⁸⁵
- 1995 márciusában egy ENSZ Megelőző Erő (United Nations Preventive Deployment Force - UNPREDEP) került alkalmazásra Macedóniában, az UNPROFOR leváltására. 1999 februárjában fejezte be működését.⁸⁶
- 1995 decemberében ENSZ Misszió indult Bosznia-Hercegovinában (United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina - UNMIBH). Célja az emberi jogok tiszteletben tartásának megfigyelése, aknamentesítés, segélyezés. Katonák, és rendőrök egyaránt teljesítettek szolgálatot a misszióban. Miután a művelet 2002 decemberében bezárt, helyét az EU vette át.⁸⁷
- 1996 januárjában indult az ENSZ Átmeneti Hatóság Baranyában és Kelet-Szlavóniában (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western

⁸² UN Peacekeeping, UNASOG, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unasog.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸³ UN Peacekeeping, UNMOT, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmot/Unmot.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸⁴ UN Peacekeeping, UNAVEM3, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unavem3.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸⁵ UN Peacekeeping, UNCRO, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/uncro.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸⁶ UN Peacekeeping, UNPREDEP, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unpredep.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸⁷ UN Peacekeeping, UNMIBH, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmibh/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

Sirmium - UNTAES), melynek célja a terület Horvátországhoz való csatolásának ellenőrzése, mely 1998. januárig tartott.⁸⁸

- 1996 januárjában az UNCRO műveletet felváltotta az ENSZ Prevlavkai Megfigyelő Missziója (United Nations Mission of Observers in Prevlaka - UNMOP), amely hasonló szerepkörrel 2002 decemberéig tevékenykedett.⁸⁹
- 1996 júniusában a korábbi UNMIH missziót a Haiti Támogató Művelet (United Nations Support Mission in Haiti - UNSMIH) követte 1997 júniusig. A fő cél a hadsereg és a rendőrség képzése, fejlesztése volt, de ugyancsak az ENSZ koordinálta a nemzeti megbékélési, a gazdaság feltámasztási, és közigazgatás építési folyamatokat is.⁹⁰
- 1997 januárjában indult az ENSZ Igazoló Missziója Guatemalában (United Nation Verification Mission in Guatemala - MINUGUA), a polgárháborút követő tűzszünet betartásának ellenőrzésére 1997. májusig.⁹¹
- 1997 júniusában indult ENSZ Megfigyelő Misszió Angolában (United Nations Observer Mission in Angola - MONUA) az UNAVEM III folytatásaként 1999. februárig.⁹²
- 1997 augusztusában az UNSMIH mandátumának lejártá után indult el az ENSZ Átmeneti Misszió (United Nations Transition Mission in Haiti - UNTMIH) Haitin 1997 decemberéig. Célja a rendőrség további modernizálása.⁹³
- 1997 decemberében, az UNTMIH műveletet azonnal váltotta az ENSZ Polgári Rendőri Missziója (United Nations Civilian Police Mission in Haiti – MIPONUH). A teljesen civil művelet célja a modern elveken alapuló polgárbarát rendőrség képzése minden szakterületen. A képzés mellett a nemzetközi szakértők mentorálási tevékenységet is folytattak, egészen a művelet 2000 márciusában történő bezárásáig.⁹⁴

⁸⁸ UN Peacekeeping, UNTAES, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untaes.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁸⁹ UN Peacekeeping, UNMOP, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmop/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

⁹⁰ UN Peacekeeping, UNSMIH, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unsmih.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹¹ UN Peacekeeping, MINUGUA, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minugua.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹² UN Peacekeeping, MONUA, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/monua/monua.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹³ UN Peacekeeping, UNTMIH, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untmih.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹⁴ UN Peacekeeping, MIPONUH, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/miponuh.htm> Letöltve: 2021.03.20.

- 1998. január és október között ez ENSZ egy Polgári Rendőrségi Támogató Csoportot (UN Civilian Police Support Group - UNCPSG) működtetett, amely az UNTAES művelet befejezését követően vette át annak rendőri feladatait.⁹⁵
- 1998. áprilisban indult az ENSZ Missziója a Közép Afrikai Köztársaságban (United Nations Mission in the Central African Republic - MINURCA). Elsődleges feladata a béke és a stabilitás biztosítása volt, valamint a rendőrség fejlesztése, de később az elnökválasztás támogatása is a mandátuma lett⁹⁶ 2000 februárig.
- 1998. július és 1999. október között Megfigyelő Misszió települt Sierra Leoneba (United Nations Observer Mission in Sierra Leone - UNOMSIL), a fegyverszünet és a leszerelés ellenőrzésére, a missziót egy nagyobb hatáskörrel, nagyobb létszámmal működő művelet váltotta le.⁹⁷
- 1999 júniusában indult, és azóta is működik az ENSZ Ideiglenes Adminisztrációs Misszió Koszovóban (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo - UNMIK). A rendhagyó civil művelet célja Koszovó adminisztratív irányítása státuszának végleges rendezéséig.⁹⁸
- 1999 októberében indult az ENSZ Misszió Sierra Leoneban (United Nations Mission in Sierra Leone - UNAMSIL). A 2005 decemberében véget ért küldetés célja a lefegyverzés, és a térség stabilizációja volt.⁹⁹
- Ugyancsak 1999 októberében indult az Átmeneti Adminisztráció Kelet-Timorban (United Nations Transitional Administration in East Timor - UNTAET). A 2002 májusáig tartó művelet célja a függetlenné válás elősegítése, az államigazgatás, a rendőrség, a jogrend kiépítésének segítése. 2002. május után további ENSZ műveletek követték.¹⁰⁰
- 1999 novemberében Kongóban indult ENSZ Misszió (United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo - MONUC) alapvetően a fegyverszünet betartásának ellenőrzésére, a lefegyverzés elősegítésére, de később a rendőri vonal is erősödni

⁹⁵ UN Peacekeeping, UNPSG, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/cropol.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹⁶ UN Peacekeeping, MINURCA, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/car.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹⁷ UN Peacekeeping, UNOMSIL, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomsil/Unomsil.htm> Letöltve: 2021.03.20.

⁹⁸ UN Peacekeeping, UNMIK Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmik> Letöltve: 2021.03.20.

⁹⁹ UN Peacekeeping, UNAMSIL, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamsil/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰⁰ UN Peacekeeping, UNTAET, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/etimor/etimor.htm> Letöltve: 2021.03.20.

kezdett. 2010 júniusában a művelet átszervezésre került, új néven folytatódott, és tart a mai napig.¹⁰¹

- 2000 júliusában indult a következő ENSZ Misszió Etiópia és Eritrea területén (United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea - UNMEE). A katonai művelet célja a tűzszünet betartatása a két ország között. 2008. júliusban ért véget.¹⁰²

- 2002 májusában az UNTAET műveletet a Támogató Misszió követte Kelet-Timorban (United Nations Mission of Support in East Timor - UNMISSET) a függetlenség kikiáltását követően. Fő célja a belső rend megszilárdítása, a rendvédelmi szervek felépítése, megerősítése. 2005 májusában a misszió – feladatát elvégezve – megszűnt.¹⁰³

- 2003 májusában ENSZ Művelet indult Elefántcsontparton (United Nations Mission in Côte d'Ivoire - MINUCI). 2004 áprilisáig egy tanácsadó politikai misszió volt, azt követően egy békefenntartó művelet vette át a helyét.¹⁰⁴

- 2003 szeptemberében ENSZ Művelet indult Libériában (United Nations Mission in Liberia - UNMIL) a polgárháború befejezését követően. A cél a teljes állami szektor, a rendvédelem, a közigazgatás, a törvényhozás újjáépítésének segítése, a biztonság megteremtése, és az ott tevékenykedő ENSZ alkalmazottak védelme. A misszió 2018 márciusában ért véget.¹⁰⁵

- 2004 áprilisában a korábbi MINUCI politikai küldetés helyét az ENSZ Misszió vette át (United Nations Operation in Côte d'Ivoire - UNOCI), amely a katonai biztonság megteremtésétől, az államigazgatás, a jogrend, a rendfenntartás kiépítésén át számos feladattal rendelkezett. 2017. májusban fejezte be tevékenységét.¹⁰⁶

- 2004 júniusában a korábbi Haiti missziókat követően egy Stabilizációs Művelet (United Nations Stabilization Mission in Haiti - MINUSTAH) vette kezdetét. Célja a politikai párbeszéd megindítása a felek között, a választások elősegítése, a biztonsági szektor reformja, a jogrendiség elősegítése, a közbiztonság megteremtése, az emberi jogok betartatása. 2017 októberében fejezte be működését.¹⁰⁷

¹⁰¹ UN Peacekeeping, MONUC, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/monuc/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰² UN Peacekeeping, UNMEE, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmee/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰³ UN Peacekeeping, UNMISSET, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmisset/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰⁴ UN Peacekeeping, MINUCI, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minuci/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰⁵ UN Peacekeeping, UNMIL Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmil> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰⁶ UN ONUCI website, <https://onuci.unmissions.org/en> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰⁷ UN MINUSTAH website, <https://minustah.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.

- 2004 júniusában Művelet indult Burundiban (United Nations Operation in Burundi - ONUB) a belső béke megteremtése, és a fegyverszünet betartatása érdekében. A katonai erők mellett civil rendőrök is tevékenykedtek 2006 decemberéig, amikor a művelet befejeződött.¹⁰⁸
- 2005 márciusában ENSZ Misszió indult Szudánban (United Nations Mission in the Sudan - UNMIS). Célja a polgárháborút követően a béke helyreállítása, a belső rend és bizalom megteremtése. 2011. júliusban ért véget.¹⁰⁹
- 2006 augusztusában ENSZ Integrált Misszió indult Timorban (United Nations Integrated Mission in Timor-Leste - UNMIT) a tavaszi Timor-Leste területen történt krízist követően. A főként rendőrökből álló misszió célja a belső béke helyreállítása, a politikai párbeszéd, és a demokratikus kormányzás megteremtése. 2012 decemberében a misszió mandátuma lejárt, működését befejezte.¹¹⁰
- 2007 júliusában az Afrikai Unióval közösen indult Művelet Darfurban (African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur - UNAMID). Ez az ENSZ első hibrid művelete, amelyet egy másik nemzetközi szervezettel közösen hajtott végre. A közös vezetésű műveletben katonák és rendőrök is teljesítettek szolgálatot. Fő céljuk a béke garantálása, a civilek védelme, a humanitárius segítség szétosztásának segítése, és a felek közötti párbeszéd elősegítése. A művelet 2020. december végén fejeződött be.¹¹¹
- 2007 szeptemberében ENSZ Misszió indult a Közép Afrikai Köztársaságban és Csádban (United Nations Mission in the Central African Republic and Chad - MINURCAT), melynek célja a civil lakosság védelme, az emberi jogok, a jogrendiség, és a lokális béke támogatása. Vegyes misszió, katonai, rendőri és civil elemekkel. 2010 decemberében ért véget.¹¹²
- 2010 júliusában indult, és azóta is működik az ENSZ Szervezeti Stabilizációs Missziója Kongóban (United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo - MONUSCO). Elsődleges feladata a civilek védelme, a leszerelés biztosítása, akár erő alkalmazásával is. A biztonsági szektor teljes reformja, a jogrend, a közigazgatás elősegítése. Gazdasági fejlesztést támogat, és küzd a szervezett bűnözés ellen is.¹¹³

¹⁰⁸ UN Peacekeeping, ONUB, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onub/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

¹⁰⁹ UN Peacekeeping, UNMIS, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmis/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.

¹¹⁰ UN Peacekeeping, UNMIT, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmit/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.

¹¹¹ UN UNAMID website, <https://unamid.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.

¹¹² UN Peacekeeping, MINURCAT, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minurcat/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.

¹¹³ UN MONUSCO website, <https://monusco.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.

- 2011 júniusában indult a szintén folyamatban lévő Abyei Ideiglenes Biztonsági Haderő (United Nations Organization Interim Security Force for Abyei - UNISFA) Szudánban. Az északi és déli fél közötti határvidékre települt – főként katonai – erő feladata a határpontok megfigyelése, a humanitárius segítségnyújtók biztosítása, és - akár erő alkalmazásával - a civil lakosság, és az önkéntes segítők védelme.¹¹⁴
- 2011 júliusában e fenti erővel párhuzamosan indult az ENSZ Missziója Dél-Szudánban (United Nations Mission in the Republic of South Sudan - UNMISS) a civilek védelme, az emberi jogok betartásának figyelemmel kísérése, és az ellenséges cselekmények beszüntetésének elősegítése érdekében. A vállalt feladat nem kisebb, mint egy új állam teljes működési struktúrájának megteremtése, illetve annak elősegítése.¹¹⁵
- 2012. április és augusztus között került sor az ENSZ Felügyeleti Missziójára Szíriában (United Nations Supervision Mission in Syria - UNSMIS), melynek célja a fegyverszünet ellenőrzése volt.¹¹⁶
- 2013 áprilisában indult, az azóta is folyamatban lévő Többdimenziós Integrált Stabilizációs Misszió Maliban (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali - MINUSMA). Az elsődleges feladat itt is a béke fenntartása, a civilek védelme, de a misszió felmutatja a válságkezelés szinte teljes skáláját, a terrorizmus elleni harctól a biztonsági szektor reformján keresztül a menekültek jelentette problémák kezeléséig. Jellemzően adódóan főleg katonai, de közel kétezer fős rendőri, és másfétezer fős civil szakértői állománnyal működik.¹¹⁷
- 2014 áprilisában hasonló Többdimenziós Integrált Stabilizációs Misszió indult Közép-Afrikában (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic - MINUSCA). Feladatköre, és a felvonultatott erő nagysága hasonló, mint a Maliban lévő misszióé.¹¹⁸
- 2017 októberében indult az ENSZ eddigi utolsó, az Igazságügyi Reform Támogatását célzó Missziója Haitin (United Nations Mission for Justice Support in Haiti - MINUJUSTH). A két évig tartó civil misszió feladata a jogrendiség és az igazságszolgáltatás további támogatása volt. 2019 októberében ért véget.¹¹⁹

¹¹⁴ UN UNISFA website, <https://unisfa.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.

¹¹⁵ UN UNMISS website, <https://unmiss.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.

¹¹⁶ UN Peacekeeping, UNSMIS, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unsmis/index.shtml> Letöltve: 2021.03.21.

¹¹⁷ UN MINUSMA website, <https://minusma.unmissions.org/en> Letöltve: 2021.03.21.

¹¹⁸ UN MINUSCA website, <https://minusca.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.21.

¹¹⁹ UN Peacekeeping, MINUJUST Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minujusth> Letöltve: 2021.03.21.

A felsorolt műveleteken túl a Politikai és Békeépítési Ügyek Főosztálya (BPPA) is indít politikai missziókat szerte a világon. Eddig 39 műveletet fejezett be, és jelenleg is 25 van folyamatban. Ezek közül kiemelném az ENSZ Afganisztáni Támogató Misszióját (United Nation Assistance Mission in Afghanistan - UNAMA), amely bár BPPA művelet, tevékenységét a Békeműveleti Főosztály (BPO) irányítja. Az UNAMA szerepéről az afganisztáni szerepvállalás során bővebben is értekezni kívánok.

A műveleteket áttekintve megállapítható, hogy a 80-as évek végéig a tevékenység kimerült a megfigyelésben, és a békefenntartói erők jelenlétében. Érthető módon a kétpólusú világrend idején a mindkét hatalmi blokk által elfogadható megoldásokat kellett találni egy olyan környezetben, mikor a világ szinte összes konfliktusában megfigyelhető volt valamely, vagy mindkét oldal jelenléte. A 90-es években megjelent a békekényszerítés, amelyet a BT határozat alapján az ENSZ maga hajtott végre, vagy arra más nemzetközi szervezet kapott felhatalmazást. Meglátásom szerint a katonai és polgári oldal összehangolása, az átfogó megközelítés elve is hamarabb érhető tetten az ENSZ műveleteiben, mint ahogy a NATO beemelte volna saját doktrínái közé. Az ENSZ tevékenysége abból a szempontból is különleges, hogy bár nem folytat hírszerző tevékenységet, különböző szervei folyamatosan gyűjtik a válságövezetben felmerült információkat, melyek elemzése során nemzetközi szinten is mértékadó, és használható nyílt információs bázisokat hoztak létre. Ezekről a későbbiek során még külön kívánok említést tenni.

1.2.2 Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (Organization for Security and Cooperation in Europe – OSCE) bár az ENSZ alapokmány VIII. fejezet 52. cikkelye alapján pusztán regionális nemzetközi szervezetnek minősül széles politikai és földrajzi hatókörrel rendelkező, 57 államot magában foglaló szervezet Vancouvertól Vlagyivosztokig.¹²⁰ Létrehozásának elsődleges célja a hidegháború feszültségének enyhítését célzó vágy volt. A Szovjetunió már az 1960-as években javaslatot tett egy összeurópai biztonsági tanácskozás összehívására. 1969-ben Finnország Helsinkit ajánlotta egy nemzetközi konferencia színhelyéül. Időközben – az enyhülési szándék jeleként – 1972. május 26-án a Szovjetunió és az USA Moszkvában aláírta a Stratégiai Fegyverek Csökkentésére irányuló megbeszélés

¹²⁰ „*The geographical arc from Vancouver in the West, through Armenia to Vladivostok in the East...*” – Helsinki Záróokmány

(Strategic Arms Limitation Talks – SALT I.) szerződést.¹²¹ Ezt követően 1972. november 22-én megkezdődtek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ - Conference on Security and Co-operation in Europe – CSCE) előkészítő tárgyalásai, melyek 1973. június 7-ig tartottak. Eközben 1973. október 30-án Bécsben az USA és a Szovjetunió aláírt egy újabb szerződést az európai haderők kölcsönös és arányos csökkentésével kapcsolatban (Mutual and Balanced Force Reduction – MBFR). Végül hosszas viták és diplomáciai egyeztetések után a Kelet és Nyugat közötti multilaterális vállalkozás eredményeként elkészült a Helsinkii Záróokmány, melyet az 1975. július 30. és augusztus 1. közötti csúcsertekezleten 35 állam és kormányfő aláírt.¹²²

Az elkészült dokumentum kosaras szerkezetű, a biztonságot három dimenzió (katonai-politikai, gazdasági-környezetvédelmi, és emberi-humanitárius) át értelmezi.

Az első kosár a részt vevő államok – az emberi jogok és az államközi együttműködés alapjainak tiszteletben tartásával – a biztonság politikai-katonai aspektusával kapcsolatos kötelezettségvállalása. A kosár tíz alapelvet fektet le. Ezek:

- Szuverén egyenlőség, a szuverenitásban foglalt jogok tiszteletben tartása
- Tartózkodás az erőszaktól, valamint az azzal való fenyegetéstől
- A határok sérthetlensége
- Az államok területi integritása
- A viták békés rendezése
- A belügyekbe való be nem avatkozás
- Az emberi jogok és az alapvető emberi szabadság tiszteletben tartása, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás és a meggyőződés szabadságát
- A népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga
- Az államok közötti együttműködés
- A nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítése

A második kosár a gazdasági, tudományos, technikai és környezetvédelmi együttműködés kérdéseit tekinti át hat pontban.

- Kereskedelmi forgalom
- Ipari együttműködés és közös érdeklődésre számot tartó projektek
- Kereskedelmi és ipari együttműködésre vonatkozó rendelkezések

¹²¹ Nuclear Threat Initiative, Treaties and Regimes, SALT I., https://media.nti.org/documents/salt_1.pdf
Letöltve: 2021.03.24.

¹²² OSCE, Who we are, <https://www.osce.org/whatistheosce> Letöltve: 2021.03.24.

- Tudomány és Technológia
- Környezetvédelem
- Együttműködés egyéb területeken (közlekedés, turizmus, migráció, oktatás)

A harmadik kosár a humanitárius együttműködés témaköre négy pontban.

- Emberi kapcsolatok
- Információáramlás
- Kulturális együttműködés
- Együttműködés az oktatás terén¹²³

Jelen értekezés nem szándékozik részletesen taglalni az EBESZ történetét, de feltétlenül megemlíthető a szervezet Budapesten 1994. december 5-6. között megtartott csúcstalálkozója, amikor döntés született a szervezetté válásról, így 1995. január elsejét követően a neve Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) lett.

Az EBESZ legfőbb döntéshozó szerve a résztvevő államok állam- és kormányfőinek csúcstalálkozója (Summit). Ez a fórum hozza a legmagasabb szintű politikai döntéseket, határozza meg a prioritásokat, és irányvonalakat. Összehívására az államok döntése alapján kerül sor.

A csúcstalálkozók között az államok külügyminisztereiből álló Miniszteri Tanács (Ministerial Council) hoz döntéseket, amely évente egy alkalommal ülésezik.

A szervezet közvetlen döntéshozó testülete az Állandó Tanács (Permanent Council), amelyben az államok nagyköveti rangban álló állandó képviselők útján vannak jelen. Hetente üléseznek, illetékességi területük lefedi az együttműködés egészét. A biztonság katonai aspektusaival (katonai biztonság, bizalomerosztés) azonban az ugyancsak hetente ülésező Biztonsági és Együttműködési Fórum (Forum for Security and Co-operation) foglalkozik.

Az EBESZ együttműködésének politikai irányvonalainak kijelölése és a döntéshozókészítés koordinálása a mindenkori soros elnök feladata. A soros elnök személye, aki az egyik résztvevő állam külügyminisztere, évente változik, és nem rotáció, hanem jelentkezés alapján a Miniszteri Tanács döntésével nevezik ki. A folyamatosság biztosításának egyik egyedi formációja a „trojka”, amelyben a soros elnökön kívül az előző, és a leendő soros elnök van jelen.¹²⁴

¹²³ Conference on Security and Co-operation in Europe, Final Act Forrás: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> Letöltve: 2021.03.24.

¹²⁴ OSCE, Who we are, <https://www.osce.org/whatistheosce> Letöltve: 2021.03.24.

Az EBESZ döntéshozatali rendszere a konszenzuson alapul, vagyis egy adott döntést minden résztvevő államnak el kell fogadnia. Ebből adódóan a döntéshozatali eljárás rendkívül hosszadalmas, körülményes, és nagy szerepe van benne a nem hivatalos, „folyosói” diplomáciának, amikor a színpalak mögött születnek a megegyezések. A konszenzustól a „konszenzus mínusz egy” elv alapján lehet csak eltérni, abban az esetben, ha az EBESZ kötelezettségek súlyos és egyértelmű megsértését észlelik egy államban. Ezt az elvet egyetlen alkalommal, 1992 és 2000 között alkalmazták Jugoszlávia ellen.¹²⁵

A mindennapi működéshez a szervezet kialakított egy végrehajtó struktúrát. Az EBESZ titkársága, élén a Főtitkárral Bécsben található, csakúgy, mint az Állandó Tanács és a Biztonsági és Együttműködési Fórum. A Titkárság segíti a soros elnökség munkáját, műveleti és adminisztratív támogatást nyújt az EBESZ misszióinak és területi irodáinak, valamint különféle intézményeinek. A Főtitkárt három éves időtartamra választja a Miniszteri Tanács, és a mindenkori soros elnök képviselőjének útmutatása alapján tevékenykedik.

Létezik még a Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR) a lengyelországi Varsóban, Bécsben a Médiaszabadsággal foglalkozó Képviselő (Representative on Freedom of Media), és Hágában a Nemzeti Kisebbségi Főbiztos (High Commissioner on National Minorities).¹²⁶

A Titkárságon belül több szervezeti egység is működik. A legnagyobb a Konfliktusmegelőző Központ (Conflict Prevention Centre –CPC) , melynek a válságkezelés teljes ciklusában, a korai előrejelzéstől a konfliktus megelőzésen át a konfliktust követő rehabilitációig lát el feladatokat. A Bécsben működő központ heti és kétheti jelentéseket készít a missziók biztonsági szempontjai alapján, az úgynevezett Situation Update jelentéseket. Rendkívüli események esetén pedig soron kívül helyszíni jelentések, Spot Reportok készülnek. Mindezekhez elsősorban a szervezet Bécsben lévő központjának nyílt forrású (Open Sources Intelligence – OSINT) információgyűjtő és elemző kapacitását használja. Maguk a missziók is készítene jelentéseket működésükről, Mission Assessment Report néven, ám ezek csak időszakosak, és a részterületek információi csak korlátozottan jelennek meg benne. A résztvevőállamok nagy száma miatt ezek nem minősített iratok, ugyanakkor nyilvánosságra sem kerülnek, felhasználás után a Prágában található EBESZ archívumba kerülnek.¹²⁷

¹²⁵ Az információ a 2003.01- 2007.07. között EBESZ nagykövetségként szolgálatot teljesítő Berecz Marianneval folytatott szóbeli konzultáció során hangzott el, 2019.09.21-én

¹²⁶ OSCE, Who we are, <https://www.osce.org/whatistheosce> Letöltve: 2021.03.24.

¹²⁷ Az információk a 2006 szeptemberében tartott OSCE General Introduction Course felkészítésen hangzottak el, melynek hallgatója voltam.

Az EBESZ fő tevékenységi körei a politikai- katonai dimenzióban a fegyverzetellenőrzés, a biztonsági szektor reformja, konfliktusmegelőzés és kezelés, határőrizet, harc a terrorizmus ellen, rendőrségi együttműködés. A gazdasági és környezetvédelmi dimenzióban a jó kormányzati munka, a környezetvédelmi tevékenységek, és a gazdasági tevékenység. A humán dimenzióban a jogrend, a választási rend, a sajtó szabadsága, a demokrácia, a kisebbségek jogai, az emberi jogok, a tolerancia és diszkrimináció ellenesség. Vannak továbbá olyan tevékenységek, melyek multidimenzionálisak, ilyen például az embercsempészet, a migráció, a nemi egyenlőség, az oktatás, a fiatalok helyzete, és a kiberbiztonság.¹²⁸

Az EBESZ a fent felsorolt tevékenységei érdekében missziókat, és területi irodákat is működtet a fogadó országokkal való egyedi megállapodások alapján. A missziók vezetői nagyköveti rangban képviselik a szervezetet. A missziók elsődleges célja a konfliktusok megelőzése, eskalálódásuk és földrajzi továbbterjedésük megakadályozása, és a válságkezelés elősegítése volt, de ma már olyan feladatokat is ellátnak, mint a demokratikus és jogállami intézmények fejlesztése, a jó kormányzás erősítése, a civil társadalom segítése, az etnikumok közötti béke elősegítése. Fontos kiemelni, hogy az EBESZ műveletekben részt vevő állomány fegyvert még önvédelmi céllal sem tarthat magánál, így a válságkezelés vonatkozásában békefenntartó vagy békekikényszerítő intézkedéseket nem tud fogantatosítani. Az EBESZ eddig 16 missziót fejezett be, 8 jelenleg is folyamatban van. Két országban található projekt koordinátor, négyben programiroda, létezik továbbá egy központ és egy jelenléti iroda is. Az alábbiakban tekintsük végig ezeket:

- 1992. szeptember és 1993. június között Hosszútávú Misszió zajlott Koszovó, Sandjak és Vojvodina területén. Feladata volt a párbeszéd elősegítése az érintett hatóságok, valamint a három régió (Koszovó, Sandjak és Vajdaság) lakosságának és közösségeinek képviselői között. Ugyancsak végezte információk gyűjtését az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok megsértése szempontjából lényeges eseményekről, és az ilyen problémák megoldásának elősegítését. Kapcsolattartó pontokat hozott létre az esetleg azonosítható problémák megoldására, valamint segítséget nyújtott az emberi jogok, a kisebbségek védelme, a szabad média és a demokratikus választások terén.¹²⁹

¹²⁸ OSCE, Who we are, <https://www.osce.org/whatistheosce> Letöltve: 2021.03.24.

¹²⁹ OSCE, OSCE Missions of Long Duration, <https://www.osce.org/missions-long-duration-closed> Letöltve: 2021.03.24.

- 1992. november és 2008. december között missziót indítottak Grúziában. A hosszútávú küldetés során a konfliktusrendezés az Oszét és Abház konfliktusok vonatkozásában, emberi jogi, demokratizációs problémák megoldásának segítése, és jogállamisági segítségnyújtás voltak a fő feladatkörök. (A szerző 2006 október és 2007 augusztus között a misszió Képességfejlesztő Programjának keretein belül a határőrség képzésében vett részt.)¹³⁰
- 1993. február és 2001. december között Észtországban működtetett missziót. Fő feladata az újonnan függetlenné vált ország segítése az önálló társadalmi berendezkedés terén, annak minden aspektusában, a migráció és a kisebbségek helyzetének figyelemmel követése.¹³¹
- 1993. november és 2001. december között Lettországra működtetett missziót. Feladata volt az állampolgársági és hasonló kérdések vonatkozásában a kormány segítése, információ biztosítása, és párbeszéd kialakítása a különböző intézmények között.¹³²
- 1994. november és 1999. április között Ukrajnában volt EBESZ misszió. Alkotmányos és gazdasági kérdésekkel foglalkozó szakértők támogatása és a Krími helyzet figyelemmel kísérése volt a misszió fő feladata. 1999. végén az EBESZ és Ukrajna kapcsolata más alapokra tevődött át, és a bezárt misszió helyett projekt koordinátori iroda kezdte meg működését.¹³³
- 1994. november és 2006. szeptember között az EBESZ Képviselőt delegált az észt nyugdíjas katonák szakértői bizottságába (The OSCE Representative to the Estonian Expert Commission on Military Pensioners). A képviselő a kormánybizottság munkájában vett részt, és arról jelentést tett a soros elnök megbízottjának.¹³⁴
- 1995. június és 2000. december között Közép- Ázsia Összekötő Iroda működött Taskenben. Az iroda biztosította az információcserét az EBESZ politikai vezetése, intézményei és az érintett országok között. Kapcsolatot alakított ki a helyi egyetemekkel, civil szervezetekkel. Segítette a regionális EBESZ események, és látogatások megszervezését. Bezárását követően területi képviseleti irodává alakult át.¹³⁵
- 1995. április és 1999. október között az EBESZ különmegbízottat küldött a Skrunda radarállomás egyesített bizottságába, Lettországra, az Orosz - Lett államközi szerződés alapján ideiglenesen működtetett rádióállomást felügyelő egyesített bizottság munkájának

¹³⁰ OSCE, Mission to Georgia, <https://www.osce.org/georgia-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹³¹ OSCE, Mission to Estonia, <https://www.osce.org/estonia-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹³² OSCE, Mission to Latvia, <https://www.osce.org/latvia-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹³³ OSCE, Mission to Ukraine, <https://www.osce.org/mission-ukraine-1999-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹³⁴ OSCE, Representative to the Estonian Expert Commission on Military Pensioners, <https://www.osce.org/estonia-ecmp-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹³⁵ OSCE, Liaison Office in Central Asia, <https://www.osce.org/liaison-office-central-asia-closed> Letöltve: 2021.03.24.

megfigyelésére. Az egyesített bizottság feloszlásával a különmegbízott tevékenysége okafogyottá vált.¹³⁶

- 1995. április és 1998. december között Segítő Csoport működött Csecsenföldön. Feladata volt a csecsenföldi krízis okozta károk mérséklésének segítése, a menekültek megsegítése, a részleges önrendelkezés kialakításának elősegítése, az Orosz hatóságokkal együttműködve.¹³⁷

- 1995 januárjában az EBESZ soros elnökségének képviselője különmegbízottat delegált Bosznia-Hercegovinába a Daytoni békeszerződés betartásának elősegítése érdekében. A különmegbízott Bécsben székel, 2015 közepén megszakította tevékenységét, azt követően a CPC maga tartja a kapcsolatot az érintett felekkel.¹³⁸

- 1996. július és 2007. december között EBESZ misszió volt Horvátországban. Emberi jogi, és a kisebbségek védelmének vonatkozásában végeztek segítségnyújtást a társadalom minden szintjén. Szoros együttműködésben tevékenykedtek az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosával, és az ENSZ UNTAES missziójával. Bezárását követően területi irodává alakult át.¹³⁹

- 1998. január és 2002. december között Tanácsadói és Megfigyelő Csoport működött Fehéroroszországban. A hatóságoknak nyújtottak segítséget a demokrácia előmozdításában és az EBESZ-hez kapcsolódó kötelezettségvállalások teljesítésének betartatása érdekében.¹⁴⁰

- 1998. október és 1999. június között Ellenőrző Misszió volt Koszovóban. Feladata az ENSZ BT határozat betartásának ellenőrzése. 1999. június és július között átmeneti jelleggel Munkacsoportként működött, majd felváltotta a jelenleg is zajló Misszió.¹⁴¹

- 2000. február és 2007. augusztus között EBESZ iroda működött Jerevánban.¹⁴²

- 2000. július és 2015. december között EBESZ iroda, majd Projekt Koordinátor működött Bakuban.¹⁴³

- 2003. január és 2011. március között EBESZ iroda működött Minksben.¹⁴⁴

¹³⁶ OSCE, Representative to the Joint Committee on the Skrunda Radar Station, <https://www.osce.org/skrunda-joint-committee-disbanded> Letöltve: 2021.03.24.

¹³⁷ OSCE, Assistance Group to Chechnya, <https://www.osce.org/ag-chechnya-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹³⁸ OSCE, Personal Representative of the OSCE Chairperson-in-Office for Article IV, Annex 1-B of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, <https://www.osce.org/article-iv-discontinued> Letöltve: 2021.03.24.

¹³⁹ OSCE, Mission to Croatia, <https://www.osce.org/croatia-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁴⁰ OSCE, Advisory and Monitoring Group in Belarus, <https://www.osce.org/amg-belarus-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁴¹ OSCE, Kosovo Verification Mission, <https://www.osce.org/kvm-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁴² OSCE, Office in Yerevan, <https://www.osce.org/office-in-yerevan-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁴³ OSCE, Office in Baku, <https://www.osce.org/baku-closed> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁴⁴ OSCE, Office in Minsk, <https://www.osce.org/minsk-closed> Letöltve: 2021.03.24.

Jelenleg az EBESZ hat missziót működtet Délkelet-Európában, három missziót, és egy projekt koordinátort Kelet- Európában , egy különmegbízottat a Dél-Kaukázus térségében, három programirodát, egy központot, és egy projekt koordinátort Közép-Ázsiában.

- 1997. áprilisban kezdte meg munkáját az Albániai Jelenlét nevű küldetés. Feladata jogalkotási és igazságügyi reform, a regionális adminisztráció reformja, a választási rendszer reformja, parlamentáris képességfejlesztés, a csempészet és korrupció elleni harc elősegítése, segítség a rendőrség fejlesztésében, különösen a határörképzés területén.¹⁴⁵

- 1994. októberben kezdte meg munkáját a Bosznia-Hercegovina Misszió, melynek fő feladata az ombudsman munkájának segítése. Szoros kapcsolatot tart a helyszínen lévő EU, és ENSZ erőkkel, illetve a civil szervezetekkel.¹⁴⁶

- 1999. júliusban indult misszió Koszovóban folytatva a korábbi Munkacsoport feladatát.¹⁴⁷

- 2006. júniusban misszió indult Montenegróban, az EBESZ alapelvek, értékek bevezetésének támogatása érdekében.¹⁴⁸

- 2001 januárjában indult EBESZ Misszió Jugoszláviában. 2003. februárban átnevezésre került Szerbia és Montenegró Misszióra, majd 2006. júniusban Szerbiai Misszióra. Az alapvetően politikai jellegű misszió gyakorlati segítséget nyújt a rendvédelmi, és a bírói toborzás és kiképzés terén.¹⁴⁹

- 1992. szeptember óta működik EBESZ misszió Skopjében. A működése alatt a misszió felölelte az EBESZ szinte teljes tevékenységi körét, 18 fő témakörben futtattak és futtatnak programokat.¹⁵⁰

- 1993. áprilisban EBESZ misszió indult Moldáviában. Működési területei a konfliktus megelőzés és kezelés, a jogrendiség, az emberi jogok és nemzeti kisebbségek jogai, a tolerancia és a diszkrimináció ellenesség. A Berlin plusz egyezmény alapján nyolc további bizalomerősítő projektet is működtetnek.¹⁵¹

- 1999. július óta EBESZ projekt koordinátori iroda működik Ukrajnában a korábbi misszió bezárását követően.¹⁵²

¹⁴⁵ Survey of OSCE Field Operations 2020. p.8-10.

¹⁴⁶ UO. p.11-12.

¹⁴⁷ UO. p.13-14.

¹⁴⁸ UO. p.16.

¹⁴⁹ UO.p.17.

¹⁵⁰ OSCE, Mission to Skopje, <https://www.osce.org/mission-to-skopje/what-we-do> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁵¹ OSCE, Mission to Moldova, <https://www.osce.org/mission-to-moldova/105897> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁵² OSCE, Project Co-ordinator in Ukraine, <https://www.osce.org/project-coordinator-in-ukraine> Letöltve: 2021.03.24.

- 2014. március óta Speciális Megfigyelő Misszió tevékenykedik Ukrajnában. A művelet fegyvertelen civil megfigyelői a hét minden napján 24 órában figyelik, ellenőrzik, és jelentik az Ukrajna déli részén megfigyelt eseményeket, pártatlan módon, hogy elősegítsék a szembenálló felek közötti párbeszéd kialakulását.¹⁵³
- 2014. július óta EBESZ Megfigyelő Misszió tevékenykedik az orosz Gukovo és Donyeck határállomásokon, orosz felkérés nyomán.¹⁵⁴
- 1995.augusztusában az EBESZ Minszki konferenciáján döntöttek a EBESZ Hegyi-Karabak képviseleti iroda megnyitásáról, amely azóta is üzemel.¹⁵⁵
- 1999. január óta EBESZ Központ üzemel Türkmenisztánban, Ashgabadban, összekötői feladatokat ellátva az EBESZ tevékenységi területének szinte összes részében.¹⁵⁶
- Programirodák működnek a kirgizisztáni Biskekben (1999. január óta), a tádzsikisztáni Dusanbéban (1994. június óta), a kazahsztáni Nur-Szultánban (1999. január óta), és Projekt Koordinátori Iroda Üzbegisztánban (2006. június óta).¹⁵⁷

¹⁵³ OSCE, Special Monitoring Mission to Ukraine, <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine>
Letöltve: 2021.03.24.

¹⁵⁴ OSCE, Observer Mission at the Russian Checkpoints Gukovo and Donetsk, <https://www.osce.org/observer-mission-at-russian-checkpoints-gukovo-and-donetsk> Letöltve: 2021.03.24.

¹⁵⁵ Survey of OSCE Field Operations 2020. p. 29-30.

¹⁵⁶ UO. p.31.

¹⁵⁷ UO. p.33-41.

1.2.3 Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete

A II. Világháborút követően a Szovjetunió jelentette katonai fenyegetés hatására 12 ország 1949. április 4-én megalapította az Észak-atlanti Szerződés Szervezetét, a NATO-t (North Atlantic Treaty Organization), a washingtoni szerződés aláírásával. A 14 cikkből álló szerződés az új szervezet legitimációját az ENSZ alapokmány 51. pontjából eredezteti. Az elsődleges koncepció a kölcsönös védelem, amely a szerződés 5. cikkében jelenik meg. Ez kimondja, hogy a szerződő felek egyike, vagy többjük ellen intézett fegyveres támadást mindenki ellen intézett támadásnak tekintik. Ugyancsak e szerződés mondja ki, hogy a szerződő felek tanácsot állítanak fel, amelyben minden fél képviselteti magát, és ez a tanács fogja megvitatni a szerződésben foglalt alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket.¹⁵⁸ Az így megszületett védelmi szövetség a hidegháború alatt mintegy ellenpontként működött a Szovjetunió és az általa életre hívott Varsói Szerződéssel szemben. A folyamatosan bővülő szervezetbe a hidegháború elmúltával felvételt nyertek a Varsói Szerződés volt tagállamai, és az időközben önállóvá vált európai országok. 2020-ban 30 tagállam alkotja a szervezetet.¹⁵⁹ Stratégiai koncepciója is több alkalommal megváltozott, az utolsó változatot 2010-ben fogadták el a szervezet Lisszabonban tartott csúcsértekezletén. Ebben már a kollektív védelem mellé bekerült a válságkezelés, és a kooperatív biztonság, mint alapfeladatok.¹⁶⁰ Ezen új védelmi koncepcióról az értekezés későbbi részében fogok még szót ejteni. Továbbra is a szervezet alapvető célja, hogy tagjai számára politikai és katonai eszközökkel biztosítsa a békét és biztonságot. Politikai téren a NATO elkötelezett a demokratikus értékek mellett, valamint a bizalom építése, a problémák megoldása, és a konfliktusok elkerülése céljából együttműködést és konzultációt tesz lehetővé tagjai között védelmi és biztonsági kérdésekben. Bár a NATO elkötelezett a viták békés rendezése mellett, ha a politikai módszerek nem vezetnek eredményre, katonai erővel is rendelkezik a válságkezelő műveletek végrehajtására. Ezeket a műveleteket vagy a szerződés 5. pontja, vagy az ENSZ BT határozata alapján hajtja végre egyedül, vagy más nemzetközi szervezettel közösen.¹⁶¹

¹⁵⁸ Észak-atlanti Szerződés, Washington, 1949.04.04. Forrás:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁵⁹ NATO, What is NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁶⁰ NATO Strategic Concept 2010. Forrás:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁶¹ NATO, What is NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Letöltve: 2021. 03. 30.

A NATO legfőbb politikai és döntéshozatali szerve az Észak-atlanti Tanács a NAC (North Atlantic Council). Ebben a testületben a tagországok képviselői megvitatják a döntéseket igénylő politikai és katonai kérdéseket, és egyben konzultációs fórum is a biztonságukat érintő kérdések vonatkozásában. Az országok állandó képviselői hetente, vagy akár gyakrabban is üléseznek, évente kétszer kerül sor külügyminiszteri, háromszor hadügyminiszteri tanácskozásra, és államfői szintű csúcsértekezletre alkalmanként. A tanács elnöke a szervezet Főtitkára, és döntéseit konszenzusos alapon hozza meg. Természetesen a tanács döntései és határozatai olyan érvényűek, amilyen szinten a tanács összeült.¹⁶²

A NAC mellett létezik egy Nukleáris Tervezési Bizottság (Nuclear Planning Group - NPG) is, hasonló hatáskörrel, de csak a saját hatáskörébe tartozó kérdésekben, azaz a nukleáris politikák, a tervezési és konzultációs eljárások terén. Ebben a bizottságban szinte minden tagország képviselteti magát, függetlenül attól, hogy rendelkezik-e atomfegyverrel, vagy sem. Az egyetlen kivétel Franciaország, amely saját döntése okán nem vesz részt a bizottság munkájában.¹⁶³

Katonai oldalon pedig Katonai Bizottság (Military Committee - MC) irányítja a NATO munkáját. Ez a tagállamok Vezérkari Főnökeiből álló testület, amely katonai téren tanácsokat nyújt a NAC és az NPG részére, és utasításokat határoz meg a NATO két stratégiai parancsnoksága számára.¹⁶⁴

Természetesen a döntéshozatali munkát nemzetközi civil és katonai állomány segíti. A NATO adminisztratív vezetője a Főtitkár, aki a legmagasabb szintű civil képviselője is egyben. Elnököl az összes jelentős tanácskozás alkalmával, a szervezet elsődleges szóvivője, és a nemzetközi állomány vezetője is.¹⁶⁵ A Munkát további albizottságok és ügynökségek segítik. Katonai vonalon a nemzetközi katonai törzs két stratégiai parancsnokságot működtet.

¹⁶² NATO, North Atlantic Council, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49763.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁶³ NATO, Nuclear Planning Group, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50069.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁶⁴ NATO, Military Committee, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49633.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁶⁵ NATO, Secretary General, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50094.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

Az egyik a Szövetséges Műveleti Parancsnokság, az ACO (Allied Command Operations), amely Monsban (Belgium) található, a másik pedig az amerikai Norfolkban lévő Szövetséges Transzformációs Parancsnokság, az ACT (Allied Command Transformation). Mindegyik parancsnokság további stratégiai, műveleti és taktikai alparancsnokságokat foglal magába. Saját haderővel nem, illetőleg korlátozott mértékben rendelkezik, feladatait a tagállamok által felajánlott erőkkel hajtja végre.¹⁶⁶

A Szövetséges Műveleti Parancsnokság, ACO (gyakran nevezik SHAPE -ként is Supreme Headquarters Allied Powers Europe – Szövetséges Haderő Európai Főhadiszállása) a Szövetség Európai Főparancsnokának (Supreme Allied Commander Europe - SACEUR) irányítása alatt áll, és - többek között - felelős a NATO katonai műveleteinek tervezéséért és irányításáért, illetőleg annak Átfogó Krízis és Műveleti Menedzselő Központja. (Comprehensive Crisis and Operations Management Centre - CCOMC). A műveletek civil oldalával kapcsolatban a Tanácsnak közvetlenül alárendelt Polgári Vészhelyzeti Tervezési Bizottság (Civil Emergency Planning Committee - CEPC) is részt vesz a tervezésben, de – politikai szerv lévén – inkább iránymutatásokat ad, illetőleg koordinációs feladatokat végez.

Mint azt korábban megemlítettem, a NATO műveleteket indíthat a Washingtoni Szerződés 5. pontja, és ENSZ BT felhatalmazás alapján. Ez utóbbi azon az érvelésen alapul, hogy a válságokkal kialakulásuk szakaszában érdemes foglalkozni, amíg el nem érik azt a szintet, hogy azzal már a szövetség valamely tagállamát veszélyeztessék. A végrehajtást tekintve lehetnek rövid távú, célzott műveletek, mint például a Szövetséges Jóakarát (Operation Allied Goodwill) művelet, amikor 1992 február és március között léghíd biztosításával juttattak be humanitárius segítségnyújtás keretében orvosokat és szakértőket Oroszországba.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Szenes Zoltán: NATO- Kollektív védelem in: Nemzetközi Biztonsági Szervezetek, Dialóg Campus 2019 p.63

¹⁶⁷ NATO, Operations and missions: past and present, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
Letöltve: 2021. 03. 30.

De vannak hosszú távú küldetések is, mint például az afganisztáni szerepvállalás. A NATO műveletek áttekintésekor érdemes megemlíteni, hogy megalakulásakor elsődleges szerepe az volt, hogy elrettentő erőt képviseljen a keleti katonai agresszióval szemben. Ebből adódóan a hidegháború évei alatt a szervezet csak felkészült, és nem vett részt semmilyen fegyveres műveletben. A hidegháború megszűnésével megváltozott biztonsági környezetben a szövetség új kihívásokkal szembesült, és a klasszikus védelmi feladatokon túl proaktív szerepet kezdett betölteni. Műveleteiben visszaköszönt továbbra is a kollektív védelem elve, de ezzel párhuzamosan szerepet vállalt, mint az ENSZ BT. végrehajtója. Az alábbiakban tekintsük át a szervezet rövid és hosszú távú küldetéseit:

- 1990. augusztus 10. – 1991. március 9. A NATO Anchor Guide (Horgonyőr) művelete Törökország déli részén. Kuvait iraki megszállását követően a NATO légi korai előrejelző repülőgépei a törökországi Konyába települtek, hogy az első Öböl-válság/háború idején figyelemmel kísérjék a válságot, és iraki támadás esetén fedezzék Délkelet-Törökországot.
- 1991. január 3. - április 08. ACE (ACE: Allied Command Europe – NATO Európai Főparancsnokság) Guard művelet. A már meglévő légi megfigyelő (AWACS) erőkön túl légi és légvédelmi rakéta erőket telepített az iraki fenyegetés esetleges elhárítására.¹⁶⁸
- 1992. február 4 - 9. február 27. - március 24. Szövetséges Jóakarát művelet, a Szovjetunió felbomlását követően segélyek, szakértők, és orvosok légi úton Oroszországba történő szállítása céljából.

¹⁶⁸ NATO's Operations 1949-present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

- 1992. május 1-19. A Fürge Dzsinn művelet (Operation Agile Genie) során összesen 36 AWACS bevetéssel a NATO ellenőrizte az észak-afrikai partvidékről a Földközi-tenger térségébe irányuló légi útvonalakat, válaszul a Líbiával szembeni növekvő feszültségre.¹⁶⁹
- 1992. július 16. – november 22. Tengeri Ellenőrzés Művelet (Operation Maritime Monitor) a Jugoszlávia ellen elrendelt ENSZ fegyverembargó ellenőrzésére irányuló művelet az Adriai tengeren.
- 1992. október 15.- 1993. április 12. Légi Ellenőrzés Művelet (Operation Sky Monitor) az ENSZ BT döntése alapján a Bosznia felett meghirdetett repülési tilalom ellenőrzése a Jugoszlávia területén zajló háború során.
- 1992. november 22. – 1993. június 15. Tengeri Őr Művelet (Operation Maritime Guard) a korábbi Tengeri ellenőrzés művelet folytatása az embargó betartásának biztosítására.
- 1993. április 12.- 1995. december 21. A Megtagadott Repülés Művelet (Operation Deny Flight) a Légi Ellenőrzés Művelet folytatása volt a repülési tilalmi zóna ellenőrzésére, kiegészítve légi támogatási és csapásmérési képességgel. Megjegyzendő, hogy ezen művelet során 1994. február 28-án a NATO részt vett az első harci műveletekben Bosznia-Hercegovinában, amikor vadászgépei lelőttek négy boszniai szerb vadászbombázót, amelyek a repüléstilalmi zónát megsértve bombázó bevetést hajtottak végre.
- 1993. június 15.- 1996. október 02. A Szigorú Őr Művelet (Operation Sharp Guard) a Tengeri Őr Művelet folytatása a Nyugat-Európai Unió erőivel közösen, a fegyverembargó további ellenőrzésére.
- 1995. augusztus 30-31. és szeptember 5-14. A Biztos Célzás (Operation Deadeye) és Szándékos Erő (Operation Deliberate Force) műveletek szintén a délszláv háború során a szerb légvédelem elleni (Deadeye) és katonai vezetési pontok, lőszerraktárak elleni (Deliberate Force) NATO légicsapásokat hajtottak végre az ENSZ békefenntartók kérésére. Ezek a beavatkozások jelentős szerepet játszottak a boszniai háború végének bekövetkezésében.

¹⁶⁹ NATO, Operations and missions: past and present, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
Letöltve: 2021. 03. 30.

- 1995. december 20. - 1996. december 20. A Közös Törekvés Művelet (Operation Joint Endeavour) a NATO első klasszikus értelemben vett békefenntartó művelete. A Végrehajtó Erő (Implementation Force – IFOR) feladata a boszniai békemegállapodás katonai vonatkozásainak végrehajtása. A 60 000 katona 16 NATO-tagországból és 17 nem NATO-tagországból (köztük Oroszországból) vett részt az IFOR-ban. A művelet hazai vonatkozása, hogy az Országgyűlés 1995. december 15-én engedélyezte, hogy az IFOR erők Magyarországon keresztül vonulhassanak, és később ugyancsak engedélyezte egy 500 fős magyar műszaki kontingens részvételét a műveletekben.
- 1996. december 20. - 1998. június 20. A Közös Őr Művelet (Operation Joint Guard) váltotta fel a korábbi missziót, mivel annak céljai teljesültek, így a Végrehajtó Erő helyére egy kisebb létszámú, Stabilizáló Erő (Stabilisation Force – SFOR) lépett.
- 1998. június 20.- 2004. december 02. A Közös Kovácműhely Művelet (Operatoin Joint Forge) célja a Stabilizáló Erő további csökkentése volt, ahogy Bosznia egyre nagyobb függetlenséget szerzett, beleértve a saját légterének ellenőrzését is. A művelet végeztével a NATO helyét EU misszió vette át, mely jelenleg is működik.
- 1998. október 30. - 1999. március 24. A Sasszem Művelet (Operation Eagle Eye) fegyverembargót ellenőrző légi művelet Koszovó légterében.
- 1998. december 04. - 1999. június 20. A Közös Biztosíték Művelet (Operation Joint Guarantor) során NATO tervek készültek az EBESZ megfigyelők Koszovóból történő kimenekítésére, amelyre végül nem került sor, mivel a szerbek elengedték a megfigyelőket.
- 1999. március 24.- június 20. A Szövetséges Erő Művelet (Operation Allied Force) a volt Jugoszlávia elleni légi műveletekként indult Koszovó területéről, amely során az Európai Főparancsnokság (ACE) gyorsreagálású szárazföldi hadtestet állított fel Macedónia területén. Ezen művelet folytatása a mai napig aktív Koszovói Erő (Kosovo Force – KFOR)

- 1999. április 16. – augusztus 30. A Szövetséges Kikötő Művelet (Operation Allied Harbour) a koszovói konfliktussal összefüggésben Albániának nyújtott humanitárius segítség a koszovói menekültek kezelésével összefüggésben.
- 1999. június 12-én indult a mai napig tartó Közös Őrző Művelet (Operation Joint Guardian) során a KFOR feladata a Koszovó és Szerbia közötti béke ellenőrzése, és annak biztosítása katonai jelenléttel.
- 2001. augusztus 27. - szeptember 27. A ASzükséges Begyűjtés Művelet (Operation Essential Harvest) Macedónia területén zajlott. A NATO fegyvereket és lőszerket gyűjtött be az Albán Felszabadító Hadsereg katonáitól, és szállította azokat Görögországba megsemmisítésre.
- 2001. szeptember 21. - 2002. december 16. A Borostyán Róka Művelet (Operation Amber Fox) az EU és EBESZ megfigyelők munkájának segítése Macedóniában.¹⁷⁰
- 2001. október 09. -2002. május 15. között a NATO légi megfigyelői feladatokat látott el az USA területén. A szeptember 11-i terrortámadás után az USA szigorú légtérelenőrzést indított Észak-Amerika területén, ez volt a Nemes Sas (Operation Noble Eagle) művelet. Ennek támogatására a NATO légi megfigyelő és légtérelenőrző gépeket küldött a támogatáshoz. A feladat a Sas Támogatása (Operation Eagle Assist) nevet kapta.¹⁷¹
- 2001. október 26-án indult a Földközi Tengeren a NATO Aktív Törekvés művelete (Operation Active Endeavour), amely a tengeri hajózás biztosítását, és az aknamentességet volt hivatott ellenőrizni, az USA-t ért terrortámadás után, mely támadást a NAC a Washingtoni Szerződés 5. cikkének hatálya alá eső támadásnak értékelt.¹⁷² A művelet hivatalosan 2016 októberében véget ért, de Tengeri Őr Művelet (Operation Sea Guard) néven folytatódott, felölelve a tengerészeti műveletek minden lehetséges formáját.¹⁷³

¹⁷⁰ NATO's Operations 1949-present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷¹ NATO Update, Statement by the Secretary General on the conclusion of Operation Eagle Assist, <https://www.nato.int/docu/update/2002/04-april/e0430a.htm> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷² NATO, Operation Active Endeavour, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_7932.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷³ NATO, Operation Sea Guardian, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

- 2002. december 16. – 2003. március 31. Szövetséges Harmónia Művelet (Operation Allied Harmony) Macedóniában a Borostyán Róka Művelet folytatásaként. Feladata a nemzetközi megfigyelők segítése, és a kormány támogatása volt. Helyét EU művelet vette át.¹⁷⁴
- 2003. február 20. – április 16. Az Elrettentő Erőfitogatás Művelet (Operation Display Deterrence) során a második Öböl-konfliktus idején Légi Korai Előjelző és Megfigyelő Rendszer (NATO Airborne Early Warning and Control System - NAEW) települt Törökországba légvédelmi ütegekkel kiegészítve.¹⁷⁵
- 2003. augusztus 11-én indult a NATO Afganisztáni Missziója a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF), melyet a jelenleg is tartó Határozott Támogatás Misszió (RSM) vett át. Erről a következő fejezetben részletesebben kívánok értekezni, így ide csak a felsorolás pontossága miatt került be.
- 2004. június 18. – szeptember 29. között került sor a Megkülönböztetett Játékok (Operation Distinghued Games) nevű műveletre Görögországban. A művelet célja az olimpiai játékok biztosításának segítése volt. A telepített eszközök között volt a Légvédelmi Korai Előjelző és Megfigyelő (NAEW) rendszer, Vegyi, Biológiai, Rádióaktív és Nukleáris anyagok (Chemical Biological Radiation and Nuclear - CBRN) elhárításával és mentésével foglalkozó egység, és különleges műveleti csoport is. Érdekesség, hogy ez volt az első olyan segítségnyújtás egy tagállam határain belül, amely nem az alapító szerződés 4. vagy 5. cikke alapján indult.¹⁷⁶
- 2004. augusztus 7.-én indult a NATO Iraki Kiképző Missziója (NATO Training Mission in Iraq – NTM-I), miután az USA vezette nemzetközi koalíció lerohanta Irakot, és megdöntötte a regnáló hatalmi rendszert. A győzelem után az ENSZ BT 1546. számú határozata rendelkezett az iraki rendezésről, a lakosság megsegítéséről a békés átmenetbe. Ez alapján a NATO a fegyveres erők képzését, és mentorálását vállalta. A misszió 2018 októberében NATO Iraki Misszió (NATO Mission Iraq- NMI) lett, amely továbbra is egy nem harcoló tanácsadói, kiképzői és képesség-fejlesztő művelet.¹⁷⁷

¹⁷⁴ NATO, NATO's role in teh former Yugoslav Republic of Macedonia, <https://www.nato.int/fyrom/home.htm> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷⁵ NATO's Operations 1949 - present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷⁶ NATO's Operations 1949 - present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷⁷ NATO, Mission Iraq, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_166936.htm Letöltve: 2021. 03. 30.

- 2005. június 23. – 2007. december 31. között a NATO támogatta az AU Szudáni misszióját Darfurban. A NATO segítséget nyújtott a békefenntartók légi szállításában, a kiképzésben, a vezetési logisztikában.¹⁷⁸
- 2005. szeptember 09. - október 05. között a NATO Segítségnyújtó Küldetést indít az USA területén a Katrina hurrikán okozta pusztítások enyhítésére. A művelet során 189 tonna felszerelést szállítottak légi úton az USA-ba a humanitárius műveletek támogatására.
- 2005. október 11. - 2006. február 01. között Pakisztán részére nyújtott a NATO humanitárius segítséget az ottani földrengés után. Elsősorban légiszállítást biztosítottak a nemzetközi adományoknak, de üzemeltettek kórházat, mérnöki csoportot, és helikoptereket is a mentési munkálatok során. A művelet a pakisztáni kormány kérésére ért véget.¹⁷⁹
- 2006. augusztus 22. és november 29. között a Rigai NATO csúcstalálkozó vonatkozásában támogató művelet zajlott Lettországbán. A támogatás technikai biztonság, CBRN biztonsági, légi-tengeri biztonsági, improvizált robbanószerkezetek felderítésén, kommunikációs és információs rendszerek védelmén és orvosi evakuációs egységen keresztül valósult meg.
- 2007. június 7. óta a NATO támogatja az AU Szomáliai misszióját. Az AU stratégiai légiszállítási kapacitást kért a NATO részéről. Bár fennállása óta nem került sor tényleges légi szállítási műveletre, a NATO egy összekötőtisztet, és két tervezőtisztet állomásoztat Adis-Abebában.
- 2008. október 24.- december 12. között a NATO Szövetséges Szolgáltató Műveletet (Operation Allied Provider) indított a Szomália környéki vizeken a tengeri kalózkodás visszaszorítására. Elsődlegesen az ENSZ segélyszállítmányokat kísérték, de demonstratív jelenlétükkel elrettentő járőrözéseket is végeztek. A műveletet az EU vette át annak lezárásakor.
- 2009. március 24. augusztus 17. között Egyesült Védelmeső (Operation Allied Protector) néven tengeri kalózkodás elleni műveletet folytattak az Adani-öböl térségében és Afrika szarvánál.¹⁸⁰

¹⁷⁸ NATO's Operations 1949 - present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁷⁹ NATO's Operations 1949 - present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁸⁰ NATO's Operations 1949 - present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.

- 2009. augusztus 17-én az Egyesült védelmező Műveletet Az Óceáni Pajzs Művelet (Operation Ocean Shield) váltotta fel 2016. december 15-ig. A művelet kiterjedt a nemzetközi vizekre, és Szomália felségvizeire is, de a partokra már nem.¹⁸¹

1.2.4 Az Európai Unió

Tekintettel arra, hogy az értekezés IV. fejezete végigveszi az EU megalakulásának folyamatát, annak biztonsági koncepcióit, és azok fejlődését, valamint a válságkezelő műveletek teljes tervezési fázisát, beleértve a releváns szervek bemutatását, így ezen a helyen csak az Unió 19, már befejezett, és 18 jelenlegi művelete és missziója kerül bemutatásra.

- 2003. január 01. – 2012. június 30. EU Rendőrségi Misszió Bosznia-Hercegovinában (European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina – EUPM BiH). A misszió közel egy évtizedes működése során az EU egy modern, fenntartható, professzionális, többnemzetiségű, képzett, felszerelt bosznia-hercegovinai tulajdonban lévő rendőrség létrehozásán dolgozott, amely képes nemzetközi szintű bűnüldözési tevékenységet végezni. Hangsúlyt helyeztek a korrupció és a szervezett bűnözés elleni küzdelmi képességek megerősítésére mind a felderítés, mind a nyomozás terén, illetve erősítették a rendőrség együttműködését az ügyészi és büntetés-végrehajtási szervekkel. A misszió a teljes működése alatt 32 940 897 Eurós költségvetéssel rendelkezett, működése csúcán 478 nemzetközi szakértőt, és 296 helyi alkalmazottat foglalkoztatott. Ez volt az Unió első missziója.¹⁸²

¹⁸¹ NATO, Operation Ocean Shield, <https://mc.nato.int/missions/operation-ocean-shield> Letöltve: 2021. 03. 30.

¹⁸² EEAS, Missions and Operations, EUPM/BiH, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/index_en.htm Letöltve: 2021. 04. 17.

- 2003. március 3. – december 15. között került sor az első katonai műveletre Észak-Macedónia területén. Ez volt a Concordia művelet, amelyet a NATO-val közösen hajtottak végre. Bár a műveletet az EU vezette, a műveleti parancsnokság a NATO Műveleti Főparancsnokságán (SHAPE) kapott helyet. A békekikényszerítő művelet végén az Unió rendőri missziót indított.¹⁸³
- 2003. június 12. - szeptember 01. az EU első kontinensen kívüli katonai művelete Kongóban, amely az Artemis nevet kapta. A békekikényszerítő műveletre ENSZ BT határozat alapján került sor. A művelet végén a hatáskört és a felelősséget az ENSZ kongói Missziója (MONUC) vette át. Később az EU visszatért még mind civil, mind katonai misszióval Kongóba.¹⁸⁴
- 2003. december 15. - 2005. december 15. A Concordia művelet után Észak-Macedóniában az EU rendőri missziót indított Proxima I. és Proxima II. néven. Feladata volt a Belügyminisztérium reformjának végrehajtása, mentorálás, tanácsadás a közrend megszilárdítása, és a szervezett bűnözés elleni harc érdekében, a határőrség felállítása és kialakítása, valamint a rendőrség és a lakosság közötti bizalom kiépítése. A két év alatt 31 millió Eurós költségvetéssel gazdálkodtak, 169-186 fő közötti nemzetközi szakértői létszám mellett.¹⁸⁵
- 2004. október 19. – 2005. július 14. között került sor az EU első jogállamiságot segítő polgári missziójára Grúziában EUJUST THEMIS (EU Rule Of Law Mission to Georgia) néven. Fő feladata a grúz igazságszolgáltatás reformja volt.¹⁸⁶
- 2004. december 2-án az EU Katonai Műveletet indított Bosznia-Hercegovinában ALTHEA (European Union Force in BiH- Operation ALTHEA) néven a korábbi NATO SFOR erők leváltására, hasonló hatáskörrel. A művelet jelenleg is folyik.¹⁸⁷

¹⁸³ Lynch, Dov – Misssiroli, Antonio: ESDP Operations Forrás: <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/09-dvl-am.pdf> Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁸⁴ U.O.

¹⁸⁵ Grevi, Giovanni, Helly, Damien, Keohane, Daniel: EU Institute for Security Studies, ESDP, The First 10 Years, <http://club.bruxelles2.eu/wp-content/uploads/2016/11/eupol-proxima-eupat-fyrom-etud@euiss09.pdf> Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁸⁶ EU Council Secretariat EU Rule of Law Mission to Georgia- EUJUST THEMIS https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eujust-themis-georgia/pdf/22072005_factsheet_eujust-themis-georgia_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁸⁷ EUFOR BiH, <http://www.euforbih.org/index.php> Letöltve: 2021. 04. 23.

- 2005. április 12. – 2007. június 30. között EU Rendőri Misszió települt Kinshasába (Kongó) (European Union Police Mission Kinshasa – EUPOL Kinshasa). A 30 fős rendőri szakértői gárda feladata egy integrált rendőri erő felkészítése volt, tanácsadói tevékenységgel. A helyileg korlátozott, csak Kinshasában tevékenykedő missziót az EUPOL Kongói missziója váltotta fel.¹⁸⁸
- 2005. június – 2016. június között kislétszámú EU Biztonsági Szektor Reform misszió működött Kongóban (European Union Security Sector Reform in the Democratic Republic of the Congo – EUSEC RDC), melynek feladata a hadsereg modernizálása volt tanácsadáson és mentoráláson keresztül.¹⁸⁹
- 2005. július 01. – 2013. december 31. között az EU Integrált Jogrendi Missziót folytatott Irakban (EU Integrated Rule of Law Mission for Iraq - EUJUST LEX-Iraq). A misszió célja a jogállamiság megerősítése volt Irakban a bünyügyi igazságszolgáltatási rendszer fejlesztésén keresztül. Ez magába foglalta a büntetőjogi és a büntető-igazságszolgáltatási rendszer kialakítását, képzését és mentorálását.
- 2005. szeptember 15. - 2006. december 16. között EU Megfigyelői Misszió volt Acehben (Indonézia) (Aceh Monitoring Mission - AMM), melynek feladata az Indonéz Kormány és a Szabad Aceh Mozgalom közötti békeszerződés ellenőrzése volt. A művelet egyrészt feladatául kapta, hogy jó együttműködést alakítson ki mindkét féllel, másrészt hogy a békeszerződés bármely fél általi megsértését pártatlanul kivizsgálja, és arról döntést hozzon. Az eleinte 80, később 36 fős megfigyelői misszió teljesen civil volt, tagjai még önvédelmi céllal sem viseltek fegyvert.¹⁹⁰

¹⁸⁸ EU Council Secretariat Eupol Kinshasa Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/23052005_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁸⁹ EUSEC RD Congo Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/pdf/factsheet_eusec_rd_congo_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁹⁰ EU Council Secretariat AMM Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/aceh-amm/pdf/07092006_factsheet_aceh-amm_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 23.

- 2005. novemberben indult az EU Határrendészeti Támogató missziója Ukrajna és Moldova között. (European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine - EUBAM), Odesszai székhellyel. Feladata az 1222 kilométer hosszú határszakaszon¹⁹¹ az Ukrán és Moldáv határrendészeti szervek tanácsadással történő segítése. Megfigyelik a határrendészeti szervek munkáját, betekinhetnek dokumentumaikba, tanácsadást nyújtanak a csempészet elleni küzdelem terén, és részt vesznek mindkét ország releváns szerveinek fejlesztésében. Érdekesség, hogy ez a misszió nem a közös biztonság és védelempolitikai (CSDP) struktúrában kerül menedzselésre.¹⁹² A misszió indulásától 2009. decemberig annak vezetője Bánfi Ferenc ny. r. vezérőrnagy volt.¹⁹³

- 2005. november 25-én ugyancsak Határrendészeti Támogató misszió indult Rafahban, a Gázai- Egyiptomi határátkelőnél (European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point – EUBAM Rafah), főként azzal a céllal, hogy egy harmadik fél jelenlétét biztosítsa a helyszínen. Ugyancsak feladata a palesztin fél kapacitásának fejlesztése, és a kapcsolattartás biztosítása a palesztin, izraeli és egyiptomi határrendészeti szervek között.¹⁹⁴

- 2005. december 15. - 2006. június 14. között a Proxima missziókat az EU Rendőri Tanácsadó Csoport (European Union Police Advisory Team - EUPAT) követte, 29 fős létszámmal, 1,5 millió Eurós költségvetéssel. A korábbihoz hasonló feladatkörökben végeztek mentori, tanácsadói feladatokat.¹⁹⁵ A misszió 50 fő körüli létszámmal működött. 2011. és 2013. között a misszió vezetője Huszár László bv. dandártábornok volt.

¹⁹¹ EUBAM Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/moldova-and-ukraine-border-mission/pdf/factsheet_eubam_moldova_ukraine_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 27.

¹⁹² EUBAM, Who we are, <http://eubam.org/who-we-are/> Letöltve: 2021. 04. 27.

¹⁹³ Szilágyi Attila: Felkészítés a misszióra, ZSARU Magazin 2020.11.11. <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsarumagazin/felkeszites-a-missziora> Letöltve: 2021. 04. 27.

¹⁹⁴ EUBAM RAFAH, <https://www.eubam-rafah.eu/en> Letöltve: 2021. 04. 27.

¹⁹⁵ Grevi, Giovanni, Helly, Damien, Keohane, Daniel: EU Institute for Security Studies, ESDP, The First 10 Years, <http://club.bruxelles2.eu/wp-content/uploads/2016/11/eupol-proxima-eupat-fyrom-etud@euiss09.pdf> Letöltve: 2021. 04. 17.

- 2006. január 1-én az EU Rendőri és Jogállamisági missziót indított a Palesztin területeken (European Union Coordinating Office for Palestinian Police Support – EUPOL COPPS). A missziónak rendőrségi és jogrendi részlege van, melyek a palesztin hatóságok munkáját segítik egy majdani palesztin állam számára kiépítendő biztonsági és igazságügyi rendszer létrehozásában. Ezen belül segíti a palesztin rendőrség reformját és fejlesztését, az igazságszolgáltatási rendszer megerősítését, a rendőrség és ügyészség közötti együttműködés javítását, és végzi a polgári rendőrségnek más államok által nyújtott támogatások koordinálását is végzi.¹⁹⁶
- 2006. június 12.¹⁹⁷ – november 30.¹⁹⁸ között az ENSZ BT határozata alapján az EU rövidtávú katonai műveletet hajtott végre Kongóban (EUFOR RD Congo) az ENSZ MONUC missziójának támogatására a kongói választások idejére. Bár abban az időben két másik EU misszió is tevékenykedett a helyszínen, egyedül az EUFOR rendelkezett végrehajtói mandátummal is.¹⁹⁹
- 2007. június 15. – 2016. december 16. között került sor az EU Afganisztáni missziójára. Ezzel részletesen a II.3.3. fejezetben kívánok foglalkozni.
- 2007. július 01. – 2014. szeptember 30. között EU Rendőri Misszió folyt Kongóban. (EU Police Mission for the Democratic Republic of the Congo – EUPOL DRC) Feladata volt a biztonsági szektor reformja, az emberi jogok védelme, a gyermekek védelme a fegyveres konfliktusokban, a nemek közötti egyenlőség védelme, és a szexuális erőszak elleni küzdelem. Cél a modern, polgárbarát rendőrség kialakítása volt. A 31 fővel működő misszió szoros kapcsolatban működött a helyszínen lévő EU katonai művelettel, és az ENSZ MONUSCO missziójával feladatai sikeres megvalósításának érdekében.²⁰⁰

¹⁹⁶ EUPOL COPPS, <https://eupolcopps.eu/page/mission/en> Letöltve: 2021. 04. 30.

¹⁹⁷ EU COUNCIL DECISION 2006/412/CFSP of 12 June 2006, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:163:0016:0016:EN:PDF> Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁹⁸ EUFOR RD CONGO Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/pdf/01012007_1_factsheet_eufor-rd-congo_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

¹⁹⁹ Marsai Viktor: Az Európai Unió afrikai műveletei in: Türke, Besenyő, Wágner: Magyarország és a CSDP Zrínyi Kiadó 2016. p.190.

²⁰⁰ CSDP EUPOL RD CONGO Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-rd-congo/pdf/factsheet_eupol_rd_congo_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

- 2008. január 28. és 2009. március 15. között az EU katonai műveletet vezetett Csád, és a Közép-afrikai Köztársaság területén (EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic – EUFOR Tchad/RCA), szintén ENSZ BT határozat alapján. A fő feladata a civil lakosság, az ENSZ és különböző segélyszervezetek munkatársainak a védelme volt a milíciák közötti harcok során. A művelet feladatait az ENSZ MINURCAT missziója vette át.²⁰¹
- 2008. február 16-án indult az EU legnagyobb civil missziója Koszovóban, amely az igazságügyi szektor, és a jogállamiság reformját hivatott véghezvinni. EULEX Kosovo (European Union Rule of Law Mission in Kosovo) néven. Jelenlegi mandátuma 2023. június 14. A missziónak két pillérje van. A monitoring ág kiválasztott bírósági ügyeket követ végig az igazságszolgáltatási folyamat során, illetőleg a büntetés végrehajtási rendszer felügyeletét, modernizálását végzi. A műveleti ág mintegy másodlagos biztonsági erőként működik Koszovóban, szükség esetén segítséget nyújtva a helyi biztonsági szerveknek, főként a karhatalmi jellegű feladatok terén. Elősegíti továbbá a helyi szervek együttműködését az Interpollal és a szerb hatóságokkal. Irányítja a tanúvédelmet, és segíti az igazságügyi orvostani munkát szakértőivel.²⁰²
- 2008. június és 2010. szeptember 30. között az EU kis létszámú biztonsági-szektor reform missziót működtetett Bissau-Guineában (EU Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau –EU EU SSR GUINEA-BISSAU). Feladatuk a tanácsadás, a mentorálás, és a stratégiai dokumentumok elkészítése volt.²⁰³ Az alig 10 fővel működő misszió nem tudott érdemi eredményeket felmutatni.²⁰⁴

²⁰¹ EUFOR Tchad/RCA Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

²⁰² EEAS, About EULEX, <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,60> Letöltve: 2021. 04. 30.

²⁰³ EU SSR GUINEA-BISSAU Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/pdf/01102010_factsheet_eu-ssr-guinea-bissau_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

²⁰⁴ Marsai Viktor: Az Európai Unió afrikai műveletei in: Túrke, Besenyő, Wágner: Magyarország és a CSDP Zrínyi Kiadó 2016. p.194.

- 2008. október 1-én civil Megfigyelői Misszió indult Grúziában (European Union Monitoring Mission Georgia – EUMM Georgia) a Dél-Oszét területek miatti háború lezárását követően. A fegyvertelen misszió célja, hogy a konfliktus és az ellenségeskedés kiújulását megakadályozza, segítse a bizalom épülését a konfliktusban résztvevő felek között. Ellenőrzi az Abházia és Dél-Oszétia közigazgatási határvonalai mentén lévő településeken élők biztonságos és normális életének biztosítását. Bár a misszió mandátuma egész Grúzia területére szól, Abházia és Dél-Oszétia de facto hatóságai mindaddig megtagadták a belépés jogát az EU megfigyelőitől az általuk ellenőrzött területekre.²⁰⁵
- 2008. decemberben Szomália körüli vizeken, Afrika szarvánál és az Indiai Óceán térségében ez EU elindította haditengerészeti műveletét Atalanta (European Union Naval Force Somalia – Operation Atalanta) néven. Elsődleges feladata az ENSZ Élelmezési Világprogram, és az AU AMISOM hajóinak védelme, de végső soron minden kalóztevékenység ellen fellépnek, illetőleg ellenőrzik a térségben zajló halászati tevékenységet is.²⁰⁶
- 2010. április 10-én EU Katonai Kiképzői misszió indult (European Union Training Mission – Somalia – EUTM Somalia) Szomáliában. A misszió mandátumát hat alkalommal módosították, de alapvető feladata végig a helyi fegyveres erők fejlesztése, képzése maradt.²⁰⁷
- 2012. június 18- -2014. január 17. között az EU Repülésbiztonsági Műveletet folytatott Kelet-Szudánban (European Union Aviation Security Mission in South Sudan - EUAVSEC) a Juba Nemzetközi repülőtéren. A repülésbiztonság területén végeztek képzési, mentorálási, tanácsadói feladatokat 34 nemzetközi szakértő közreműködésével, azzal a céllal, hogy ott egy működő repülésbiztonsági szervet hozzanak létre.²⁰⁸

²⁰⁵ EUMM, Our Mandate, https://eumm.eu/en/about_eumm/mandate Letöltve: 2021. 04. 30.

²⁰⁶ EUNAVFOR, <https://eunavfor.eu/>, EUNAVFOR Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eu-navfor-somalia/pdf/factsheet_eunavfor_en.pdf és A TANÁCS 2008/851/KKBP EGYÜTTES FELLÉPÉSE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0851&from=EN> Letöltve: 2021. 04. 23.

²⁰⁷ EUTM-Somalia, <https://www.eutm-somalia.eu/> Letöltve: 2021. 04. 30.

²⁰⁸ EUVASEC Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/pdf/factsheet_euavsec_south-sudan_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

- 2012. júliusában Képességfejlesztő misszió indult Afrika szarvánál EUCAP (European Union Capacity Building Mission) Nestor néven. A missziót 2016. decemberében EUCAP Somalia névre keresztelték át. A misszió elsődlegesen a civil tengerészeti biztonság képességfejlesztésén dolgozik. Az első években Jemen, Tanzánia, Dzsibuti is a misszió hatáskörébe tartozott, 2016-tól pedig kizárólag Szomáliára fókuszálnak. Feladata a négy fő kikötőben a tengerészeti rendőrség fejlesztése, a szomáliai parti őrség fejlesztése a tengerészeti biztonság területén, de végső soron a szomáliai rendőrség egészének kapacitásfejlesztése is. A misszió szorosan együttműködik a térségben zajló két EU katonai művelettel.²⁰⁹
- 2012. augusztus 8-án EU Képességfejlesztő Misszió indult Nigerben (EUCAP Sahel Niger), az EU Száhel övezetet érintő biztonsági stratégiájának részeként. Fő feladata a helyi biztonsági erők fejlesztése, képzéseken, tanácsadáson és technikai fejlesztéseken keresztül, különös tekintettel a terrorizmus, és a szervezett bűnözés elleni küzdelemre.²¹⁰
- 2013. január 17-én Katonai Kiképző Misszió indult Maliban. (EUTM Mali) Feladatuk a Helyi fegyveres erők képzése és fejlesztése, melyek Mali törvényes polgári hatóságainak irányítása alatt tevékenykednek, illetőleg a Száhel övezet katonai képességének fejlesztése. Tanácsadói és képzési feladatokat egyaránt ellátnak.²¹¹
- 2013. május 22-én EU Határrendészeti Támogató Misszió indult Líbiában (EUBAM Libya). Feladata a határrendészet (vízi, légi, szárazföldi) fejlesztésének támogatása, együttműködés a határrendészetben szerepet vállaló helyi szervekkel. Biztonsági okokból a kislétszámú misszió 2014. augusztus óta Tunéziában működik, innen szervez képzéseket, műhelymunkákat a határőrség, a vám-, és a parti őrség szakembereinek.²¹²

²⁰⁹ EUCAP Fact Sheet, <https://www.eucap-som.eu/fact-sheet/> Letöltve: 2021. 04. 27.

²¹⁰ EUCAP Sahel Who we are, <https://www.eucap-sahel.eu/qui-nous-sommes/> és CSDP EUCAP Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eucap-sahel-niger/pdf/factsheet_eucap_sahel_niger_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 27.

²¹¹ EUTM Mali Fact Sheet, https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2021/01/EUTM_Mission_Factsheet_EV2021.pdf Letöltve: 2021. 04. 30.

²¹² EUBAM Libya, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya/3859/about-eu-border-assistance-mission-libya-eubam_en Letöltve: 2021. 04. 27.

- 2014. február 10. – 2015. március 15. között az EU katonai műveletet vezetett a Közép-afrikai Köztársaságban (European Union Forces- Central African Republic – EUFOR RCA) az ENSZ BT 2134. (2014) számú határozata alapján. Feladata a biztonság megszilárdítása és a civil lakosság védelme volt a Banqui területen addig, amíg az ENSZ MINUSCA missziója át nem vette feladatköreit.²¹³
- 2014. december 1-én indult az EU Tanácsadói missziója Ukrajnában (European Union Advisory Mission Ukraine – EUAM Ukraine). A nem végrehajtói mandátummal rendelkező misszió feladata a civil biztonsági szektor reformja. A stratégiai tanácsadáson, és stratégiaépítésen túl napi szintű közvetlen tanácsadást folytatnak a stratégiák bevezetése, a képzés és a különböző projektek tekintetében. Fő partnereik a Rendőrség, a Határőrség, az Ügyészség, az ukrán biztonsági szolgálatok, és a Belügyminisztérium.²¹⁴
- 2015. január 15-én indult az EU Képességfejlesztő missziója Maliban (EUCAP Sahel Mali), az EU Száhel övezetet érintő biztonsági stratégiájának részeként. A civil biztonsági szektor (nemzeti gárda, csendőrség, rendőrség) reformját érintő fejlesztések három fő irányvonalon futnak, ezek a stratégiai tanácsadás, a képzés és a koordináció. Szoros együttműködésben tevékenykedik a helyi EU Katonai művelettel és az ENSZ MINUSMA missziójával.²¹⁵
- 2015. március 16. – 2016. július 15. között EU Katonai Tanácsadói Misszió folyt a Közép-afrikai Köztársaságban (European Union Military Advisory Mission in Central African Republic –UMAM- RCA), melynek célja a hadsereg reformja. A 60 fős misszió csak tanácsadói tevékenységet végzett, de azt egy kiképző misszió váltotta fel.²¹⁶
- 2015. október 07. – 2017. július 27. EU Tengerészeti Művelet a Földközi-tengeren (European Union Naval Forces- Mediterian – EUNAVFOR MED- Operation Sophia), amely a migráció elleni fellépés egyik formája volt. A művelet az illegális migráció visszaszorításán túl feladatául kapta a Líbiai Parti Őrség és Haditengerészet képzését, valamint az ENSZ fegyverembargó betartásának ellenőrzését Líbia partvidékén.²¹⁷

²¹³COUNCIL DECISION 2014/775/CFSP https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_325_R_0007&from=EN és https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm Letöltve: 2021. 04. 23.

²¹⁴ EUAM Ukraine, <https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/about-us/> Letöltve: 2021. 04. 23.

²¹⁵ EEAS, About EUCAP Sahel Mali, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali/3900/node/3900_en Letöltve: 2021. 04. 27.

²¹⁶ EUMAM RCA, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede210915eumamrca_/sede210915eumamrca_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

²¹⁷ EUNAVFOR Med, <https://www.operationsophia.eu/about-us/> Letöltve: 2021. 04. 17.

- 2016. július 16-án az EU Katonai Kiképző Missziót indított a Közép-afrikai Köztársaságba (European Union Training Mission in the Central African Republic EUTM-RCA)²¹⁸ a korábbi EUMAM tanácsadói misszió leváltására. A művelet során stratégiai tanácsadást és műveleti képzést egyaránt folytatnak a helyi fegyveres erők részére, szoros együttműködésben az ENSZ MINUSCA és az EUAM missziókkal.²¹⁹
- 2017. október 16.-án EU tanácsadói misszió indult Irakban EUAM Iraq (EU Advisory Mission in Support of Security Sector Reform in Iraq- EUAM Iraq) néven. Alapvető feladata az Iraki Nemzeti Biztonsági Stratégia biztonsági szektor reformjára vonatkozó polgári részének támogatása stratégiai szinten. A civil művelet mandátuma jelenleg 2022. április 30.²²⁰
- 2020. március 27-én EU Tanácsadói misszió indult a Közép-afrikai Köztársaságban (European Union Advisory Mission in the Central African Republic – EUAM RCA) a 2019. február 6-án aláírt Bangui békeszerződés, és az azt követő, 2019. december 9-i EU döntés alapján. A misszió megbízatásának lényege, hogy stratégiai tanácsadást nyújtson a Közép-afrikai Köztársaság Belügyi és Közbiztonsági minisztériumának a belső biztonsági erők vonatkozásában, támogatva ezzel a koherens és elszámoltatható biztonsági szolgáltatók létrehozását, teljes nemzeti felelősségvállalás mellett. A feladat a stratégiai tervezéstől és a koncepció kialakításától kezdve, a szervezési és átalakítási feladatokon át tart. A misszió tervezett időtartama két év.²²¹
- 2020. március 31-én a korábban lezárt Sophia művelet folytatásaként Tengerészeti Művelet indult a Földközi tengeren IRINI (European Union Naval Force – Mediterranean Operation IRINI - EUNAVFOR Med Irini) néven az ENSZ BT által Líbiával szemben elrendelt fegyverembargó ellenőrzésére. Elsődleges feladatuk a gyanúsított hajók átvizsgálása a tengeren, valamint a légi és szárazföldi útvonalon elkövetett jogsértések nyomon követése. Ezen kívül részt vesznek a líbiai haditengerészet és parti őrség képzésében, a kőolajszármazékok illegális kivitelével kapcsolatos információgyűjtésben, és az embercsempészet, emberkereskedelem elleni harcban is.²²²

²¹⁸ COUNCIL DECISION (CFSP) 2016/1137

https://eeas.europa.eu/sites/default/files/celex_32016d1137_en_txt.pdf Letöltve: 2021. 04. 30.

²¹⁹ EEAS, EUTM RCA, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca/3907/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en Letöltve: 2021. 04. 30.

²²⁰ EEAS, About EUAM Iraq, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-iraq/33962/about-euam-iraq_en Letöltve: 2021. 04. 23.

²²¹ EEAS, About EUAM RCA, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83307/about-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en Letöltve: 2021. 04. 27.

²²² EUNAVFOR MED, About us, <https://www.operationirini.eu/about-us/> Letöltve: 2021. 04. 30.

1.2.5 Az Afrikai Unió

A jelenleg 55 tagállamot tömörítő Afrikai Unió eredete 1963. májusra vezethető vissza, amikor is Addisz-Abeában a gyarmati sorból kilépett, függetlenné vált 32 állam megalakította az Afrikai Egységsszervezetet (Organization of African Unity - OAU). Fő céljuk a függetlenség kivívása után az egyenlőség, a béke, és a jobb élet megteremtésének pánafrikai igénye. Mindezt egymás kölcsönös elismerésével, egymás jogainak tiszteletben tartásával, és a szoros együttműködéssel kívánták elérni. Fő céljaik voltak:

- Az afrikai államok egységének és szolidaritásának előmozdítása
- Koordinálni és fokozni egymás közötti együttműködésüket és erőfeszítéseiket az afrikai népek jobb életminőségének elérése érdekében
- Megvédeni szuverenitásukat, területi integritásukat és függetlenségüket
- A gyarmatosítás minden formájának felszámolása Afrikában
- A nemzetközi együttműködés előmozdítása, különös tekintettel az Egyesült Nemzetek Alapokmányára és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára

A 21 további állam is jelezte csatlakozási szándékát, végül 2002 júliusában 53 állam megalapította az Afrikai Uniót. Az azóta eltelt időben két további állammal bővült, így alakult ki 2017-ben²²³ a mai 55 tagállami létszám.²²⁴

²²³ African Union Handbook 2020. p.16 (Forrás: https://au.int/sites/default/files/documents/31829-doc-au_handbook_2020_english_web.pdf) Letöltve: 2021.03.28.

²²⁴ AU, About the African Union, <https://au.int/en/overview> Letöltve: 2021.03.28.

Az Afrikai Unió, hasonlóan a többi nemzetközi szervezethez, kialakította működési struktúráját. Legfőbb hatalmi szervük az állam és kormányfők alkotta közgyűlés. A Közgyűlés meghatározza az AU politikáját, prioritásait, elfogadja éves programját, és figyelemmel kíséri politikai döntéseinek végrehajtását. Megválasztja az Afrikai Unió Bizottságának elnökét és helyetteseit, biztosait, és meghatározza feladataikat. Dönt az új tagállamok felvételéről, az AU költségvetéséről, és a szervezetet érintő fontos ügyekről, mint például az alapszerződés változtatása vagy értelmezése. Évente egy alkalommal tartja soros értekezletét. Lehetőség van rendkívüli értekezlet összehívására is, ha a tagállamok kétharmada kéri. A béke és biztonság kérdéskörében a közgyűlés 2004-ben hatalmát átruházta a Béke és Biztonsági Tanácsra (Peace and Security Council - PSC).²²⁵

A Közgyűlés üléseit a tagállamok külügyminiszterei által alkotott Végrehajtó Tanács (Executive Council- EC) készíti elő, mely évente két alkalommal tart soros üléseket. Döntéseit konszenzusos alapon hozza, illetőleg amely esetekben ez nem lehetséges, ott az államok kétharmadának szavazata szükséges. A Végrehajtó Tanács négy albizottsággal is rendelkezik.²²⁶

A következő szerv az Állandó Képviselők Bizottsága (Permanent Representatives Committee - PRC), mely a tagállamok állandó képviselőit tömörítő testület. Előkészíti a Végrehajtó Tanács üléseit, és ellenőrzi a Tanács és a Közgyűlés által meghatározott döntések, feladatok végrehajtását. Ugyancsak a Bizottság biztosítja a kommunikációt az AU Tanács és a tagállamok vezetése között.²²⁷

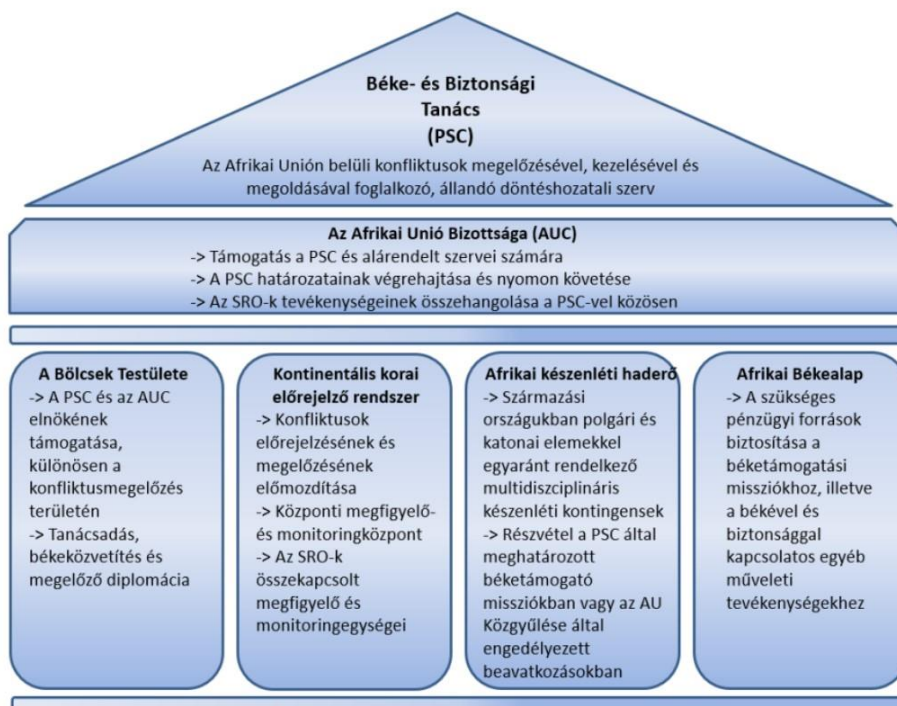
A Béke és Biztonsági Tanács (PSC) az AU konfliktus előrejelzési, megelőzési és kezelési feladatainak fő szerve. 15 – egyenlő szavazattal rendelkező – tagját a Végrehajtó Tanács választja ki, és a Közgyűlés hagyja jóvá. 5 tagot három, 10 tagot pedig két évre választanak, ezzel tartva fenn a folyamatosságot. Közép-, Kelet-, és Dél Afrika egyenként 3 helyet, Észak Afrika 2, és Nyugat Afrika 4 helyet kap a Tanácsban.²²⁸ A PSC működési struktúráját a 4. számú ábra mutatja be.

²²⁵ African Union, The Assembly, <https://au.int/en/assembly> Leöltve: 2021.03.28.

²²⁶ African Union, The Executive Council, <https://au.int/en/executivecouncil> Leöltve: 2021.03.28.

²²⁷ African Union, The Permanent Representatives Committee, <https://au.int/en/prc> Leöltve: 2021.03.28.

²²⁸ African Union, The Peace & Security Council, <https://au.int/en/psc> Leöltve: 2021.03.28.

4. sz.ábra. A PSC működési struktúrája²²⁹

Az Afrikai Unió Tanácsa (African Union Commission - AUC) az AU adminisztratív szerve, az Unió működtetését és a politikai döntések végrehajtását végzi, élén a Főtitkárral.

Az Afrikai Unió rendelkezik tizenhárom további Speciális Technikai Bizottsággal (Specialised Technical Committees- STCs)²³⁰, Pánafrikai Parlamenttel, Gazdasági, Szociális és Kulturális Bizottsággal (Economic, Social & Cultural Council - ECOSOCC), Pénzügyi Intézményekkel, 7 szervezettel, melyek a jogi, emberi jogi, bírósági ügyekre fókuszálnak, és számos más technikai bizottsággal, intézménnyel.²³¹

Válságkezelés tekintetében a PSC végrehajtó szerve a Béke és Biztonsági Főosztály (Peace and Security Department - PSD), amely az AU döntéshozó szervei számára nyújt előrejelzést, tanácsadási tevékenységet, menedzseli a konfliktus utáni békeépítő, és rekonstrukciós feladatokat.

²²⁹ Európai Számvevőszék különjelentés: Az Afrikai Béke- és Biztonsági Szervezetnek nyújtott uniós támogatás: újra kell gondolni a hangsúlyokat 2018/20 p.5

²³⁰ African Union, Specialised Technical Committees, <https://au.int/en/stc> Leöltve: 2021.03.28.

²³¹ AU, About the African Union, <https://au.int/en/overview> Leöltve: 2021.03.28.

Védelmi és Biztonsági Osztálya (Defense and Security Division - DSD) felel a kézfegyverek leszerelése, a tömegpusztító fegyverek proliferációja, a terrorizmus elleni fellépés, a biztonsági szektorok reformja, az aknamentesítés, és a harcoló csoportok leszerelésének kérdését érintő feladatok vonatkozásában.²³² A Békétámogató Műveleti Osztály (Peace Support Operations Division PSOD) felel az Afrikai Készenléti Haderő (African Standby Force -ASF) műveleteinek tervezéséért a Katonai Tanáccsal (Military Council - MC) közösen, illetve a PSD-vel közösen a békeműveletek tervezésért, és végrehajtásáért.²³³

Megalapítása óta az AU a következő műveleteket hajtotta végre:

- 2003. áprilisban az AU Műveletet indított Burundiban (African Union Mission in Burundi - AMIB). 2004. júniusban a helyét átadta az ONUB ENSZ műveletnek.
- 2004. májusban Szudánban indított műveletet (African Union Mission in Sudan – AMIS) a fegyverszünet ellenőrzése céljából. A többször átalakított missziót az ENSZ és az AU közös művelete, az UNAMID váltotta fel 2007-ben.²³⁴
- 2006. március és június között Választási Megfigyelői Missziót indított a Comore-szigetekre (African Union Mission for Support to the Elections in Comoros - AMISEC), az elnök kérésére, a választás biztosítása céljából.
- 2007. májusban az AU visszatért a Comore- szigetekre egy Választási és Biztonsági Támogató Misszióval (African Union Electoral and Security Assistance Mission to the Comoros - MAES), amely 2008. októberéig tevékenykedett.²³⁵
- 2007. májusban indult az ENSZ – AU közös művelet, az AMIS missziót leváltó UNAMID, ami 2020.decemberben véget ért.
- 2013. januárban, Maliban kezdett nemzetközi műveletbe (African Union led International Support Mission in Mali - AFISMA), szintén ENSZ BT határozat alapján. Helyét júliusban a MINUSMA vette át.
- 2013. júliusban nemzetközi beavatkozást vezetett a Közép- afrikai Köztársaságba (African Union led International Support Mission in Central African Republic - MISCA), melyre 2013 decemberében született ENSZ BT határozat. A műveletet 2014-ben a MINUSCA ENSZ misszió váltotta fel.

Jelenleg az Afrikai Unió egy műveletet vezet, illetőleg vesz részt benne.

²³² African Union, Defence and Security, <https://au.int/en/directorates/defence-and-security> Leöltve: 2021.03.28.

²³³ African Union, Peace Support Operations, <https://au.int/en/directorates/peace-support-operations> Leöltve: 2021.03.28.

²³⁴ African Union Handbook 2020. p.92.

²³⁵ Svensson, Emma: The African Union's Operations in the Comoros FOI Defence Analysis 2008 p. 18-21.

- 2007. januárban indult az AU Szomáliai Missziója, az AMISOM (African Union Mission in Somalia). Először az Afrikai Unió PSC határozata alapján, majd a hosszabbítás során már ENSZ BT határozat alapozta meg a misszió mandátumát. A misszió elsődlegesen a lokális biztonság kialakítást és a fegyverszünet ellenőrzését végezte. Később ehhez kapcsolódott a biztonsági szektor reformja, a jó kormányzás kialakításának elősegítése, a menekültek helyzetének segítése, rendőri munkák, terrorizmus, fegyveres csoportok elleni küzdelem. A 2017-es ENSZ BT döntés értelmében egyre nagyobb hangsúlyt kap a biztonsági felelősség fokozatos átadása a szomáliai biztonsági szervezeteknek, és az ő támogatásuk a béke, stabilitás, és a biztonságos környezet megteremtésében. AZ AMISOM állományában 19 000 fős haderő, 700 fő körüli rendőri, és hasonló nagyságrendű civil szakértő található, de az új döntések értelmében a rendőri létszámot igyekeznek 1000 fő fölé emelni.²³⁶

1.3 A magyar szerepvállalás

Bár a közfelfogás szerint a válságkezelés a II. világháborút követően jelent meg, annak történelmi hagyományai jóval korábban megjelentek. Magyarországon az első válságkezelő-békefenntartó műveletre már 1887-ben sor került az orosz-török háború lezárásakor.²³⁷ Ezt a katonai műveletet – számos másik után - 1903-ban követte az első polgárinak tekinthető misszió a Balkánon, amely egyéssen 1909-ig tartott.²³⁸

A világháborút követő első misszióra 1973 - 75 között került sor a Vietnámban működő Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság keretein belül. A 600 fős létszámból 120 fő az akkori Belügyminisztérium állományából került ki, de még katonai és katonarendészeti feladatokkal.²³⁹

²³⁶ African Union Handbook 2020. p.87-88.

²³⁷ Dr.Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI.században. PhD értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006. p.12.

²³⁸ UO. p.13.

²³⁹ UO. p.22.

Nemzetközi szervezetek vonatkozásában az első polgári részvételre az ENSZ keretein belül került sor Namíbiában, az UNTAG misszióban 1989-ben, 22 fő civil szakértő (rendőrök, diplomaták, hírszerző tisztek) részvételével.²⁴⁰ A misszió ugyan kizárólag rendőri szakértőket igényelt, azonban az akkori angol nyelvi követelményeknek összesen 3 fő rendőr felelt meg, ezért került sor más szakértők bevonására.²⁴¹

Az 1991-ben Kambodzsában indult ENSZ UNTAC misszióban már 129 fő²⁴² magyar rendvédelmi szakember vett részt. Ebben a misszióban a rendőrök nem elszigetelt táborban, hanem a lakosság között, bérelt épületekben éltek, fegyvertelenül láttak el szolgálatot. Több esetben támadták meg őket fegyveres csoportok, de néhány könnyebb sérülést és maláriás megbetegedést leszámítva a kontingens épségben érkezett haza.²⁴³

1994-ben húsz fő rendvédelmi szakember az ENSZ MONUOZ missziójában vett részt Mozambikban, közel egy éves időtartamban.²⁴⁴ Ugyanebben az évben Angolába is kerültek magyar szakértők ENSZ misszióba (UNAVEM), ahol 1991-től magyar katonák már teljesítettek szolgálatot. A misszió ideje alatt összesen 38 magyar rendőr tevékenykedett Angolában.²⁴⁵

1995-ben a nyugat-szaharai MINURSO misszió következett, ahol 2001-ig tevékenykedtek magyar rendvédelmi szakemberek, összesen 24 fő. Érdekes, hogy ebben a misszióban magyar katonák csak 2000-ben jelentek meg.²⁴⁶ Egy egyedi misszió volt a Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők (Multinational Forces and Observers – MFO) misszió a Sínai félszigeten. Az 1982-ben indult misszióban 1995-től vett részt a Magyar Honvédség, és a rendőrök a katonai kontingensbe sorolva, katonai egyenruhában, katonai rendőrként látták el feladataikat, egészen 2015-ig. Összesen 23 váltásban több mint százötven magyar rendőr öltötte magára a katonai egyenruhát, és minden váltásban női rendőrök is tevékenykedtek.²⁴⁷

²⁴⁰ Besenyő János: Magyar Békefenntartók Afrikában Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa 2013. p.10.

²⁴¹ Dr.Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI.században. PhD értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006. p.23.

²⁴² UO. p.124.

²⁴³ Dr.Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI.században. PhD értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006. p.25.

²⁴⁴ UO. p.25.

²⁴⁵ UO.p.25.

²⁴⁶ Besenyő János: Magyar Békefenntartók Afrikában Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa 2013. p.13, 471-472.

²⁴⁷ Lippai Zsolt Sándor, Fekete Tamás: 1995-2015 Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők, Magyarország húsz éves szerepvállalása. in: Szakmai Szemle 2020.4. szám p.85-105.

Európában 1996-ban indult el a magyar polgári részvétel az ENSZ Bosznia-Hercegovina UNMIBH misszióban 35 fővel. 2002-ig 142 rendőr teljesített itt szolgálatot.²⁴⁸

Az azóta eltelt időszakban a magyar rendőrök folyamatosan jelen vannak a nemzetközi szervezetek válságkezelői műveleteiben, de jellemzően csak kis – 20 fő alatti – létszámmal. Ez alól kivételt csak az EUFOR –Althea missziója képezett, ahol a katonai műveletben a Rendőrség egy tömegdemonstrációk kezelésére szakosodott egységgel és egy nyomozócsoporttal vett részt, 33 fővel²⁴⁹, valamint az EU Koszovói művelete, ahol 2014-ben 55 fős magyar kontingens tartózkodott.²⁵⁰ 2010-ben nem hivatalosan felvetődött az a szándék is, hogy a rendőrség ilyen irányú szerepvállalását teljesen le kell csökkenteni, de két évvel később már eltűntek ezek a törekvések.²⁵¹

Afganisztánban összesen 36 fő teljesített hosszútávú szolgálatot, ám erről külön fejezetben kívánok értekezni.

²⁴⁸ Dr.Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI.században. PhD értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006. p.28, 124.

²⁴⁹ UO. p.46, 125

²⁵⁰ Dr.Horpácsi Ferenc r.ezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály 2011-15 között tevékenykedő Főosztályvezetőjével folytatott interjú 2021. 05.07.

²⁵¹ UA.

Az, hogy a nemzetközi válságkezelés nemzeti érdek, véleményem szerint nem szorul bizonyításra. Ennek ellenére míg a Honvédség a 2004-óta meglévő 1000 fős ambíciószintjét – a magyar katonák misszióban való egyidejű állomásoztatására vonatkozóan – 2019-ben 1200 főre emelte, és jelenleg is mintegy 900 fő teljesít szolgálatot misszióban²⁵², addig a rendőrségi oldal szinte elenyésző. 2021 tavaszán 17 fő vett részt hivatalosan valamely szervezet műveletében. Az elmúlt tíz év változásait az 5. sz. ábra mutatja be.

5. sz. ábra: Polgári válságkezelői létszám változása²⁵³

Ennek okait a következőkre vezetném vissza: Hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiája²⁵⁴ által nevesített veszélyforrások közül a migráció, a terrorizmus vagy a tömegpusztító fegyverek proliferációja egyértelmű összefüggést mutat a nemzeti, nemzetek közötti válságokkal, az országokon belüli gyenge állami hatalommal. Ennek megoldásaként a stratégia 137. pontja kiemeli a nemzetközi szervezetek keretei között történő válságkezelésben való aktív részvétel fontosságát, a 138. pont pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy fel kell készülni a polgári válságkezelésben való nagyobb szerepvállalásra.

²⁵² A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói infójegyzet 2020.10.02.

https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_62_honvedsegi_missziok.pdf/9fe7c180-a8a9-8573-c1ed-754bca3e026a?t=1601625018866 Letöltve: 2021.05.31.

²⁵³ ROKK Külszolgálati és Békétámogató Osztály szíves engedélyével.

²⁵⁴ A Kormány 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
Megjelent: Magyar Közlöny 2020/81. p.2101-2119

„Bár a politikai és a rendvédelmi szakmai vezetés – felismerve a békefenntartásból, polgári válságkezelésből származó biztonságpolitikai előnyöket – a kezdetektől fogva fontosnak tartotta a rendészeti békefenntartásban való részvételt, ugyanakkor a feladat szétdaraboltsága és a közös rendező erő hiánya miatt a szakterület leszabályozatlan maradt, a megfelelő jogi háttér, egységes protokoll kialakítása elmaradt. Ezt jól példázza az a tény, hogy a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény megalkotásakor a Rendőrség alapfeladatai között még nem szerepelt a béketámogató és polgári válságkezelési feladatokban való részvétel, az csak 2011. január 1-én került a törvénybe.”²⁵⁵

Tekintsük át a végrehajtói oldalt is. A nemzetközi szervezetek jellemzően kétféle pozíciót hirdetnek meg. Az első a kiküldötti (seconded), a második a szerződéses (contracted). Az első esetben a jelölt a saját országának hivatalos szervein keresztül jut ki az adott misszióba, bérezését, felszerelését a küldő ország biztosítja, a nemzetközi szervezet csak a kinti tartózkodáshoz szükséges napidíjat folyósítja. Rendőri, vagy bármilyen szakértői pozícióra csak így lehet jelentkezni. A szerződéses pozíciók általában a missziók civil beosztásai (logisztika, hr, informatikai háttér, biztonsági tisztek, stb.), ilyenkor a jelentkező egyénileg szerződik le az adott misszióval, anyaországának hivatalosan semmiféle beleszólása nincs tevékenységébe. Ha egy rendőr (vagy bármely BM alkalmazott) jelentkezést kíván benyújtani, úgy első körben az állományilletékes parancsnokának engedélyét kell megszereznie a szolgálati út betartásával. Könnyen belátható, hogy a jelenlegi – állandó létszámhiánnyal küzdő – környezetben a helyi előljárók saját feladataik elvégzést helyezik előtérbe, így nem támogatják a jelölt jelentkezését. Természetesen a jelentkezés nem jelent automatikus felvételt, de sokan már a jelentkezéssel is kockáztatják előljáróik rosszallását. A 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról (Hszt.) 69. cikke rendelkezik a külföldre történő vezénylésről. Ez alapján a külföldre vezényelt személy szolgálati helyén rendelkezési állományba kerül. Személyesen számos olyan rendőrrel beszélgettem, akik a missziós jelentkezések miatt kerültek alacsonyabb beosztásba, vagy egyszerűen nem támogatták jelentkezésüket. Ilyen formán ki kell mondani, hogy a rendszer sajátossága folytán a helyi érdek a nemzeti érdek elé helyeződik. Ugyanakkor azt is érdemes megemlíteni, hogy a törvény nem nevesíti a parancsnoki engedély szükségességét, az csak a 21/2013. (VII. 12.) a béketámogató és polgári válságkezelési missziókban részt vevő hivatásos állománnyal kapcsolatos feladatokról szóló BM utasítás 3. cikkének e) pontjában jelenik meg.

²⁵⁵ ROKK Külszolgálati és Béketámogató Osztály jelentése a hazai válságkezelés jövőképeiről

Természetesen a Belügyminisztérium és az Országos Rendőr-főkapitányság is meghatározott egy belső ambíciószintet (jellemzően megyei Rendőr-főkapitányságonként 2-3 fő), amely létszám eléréséig nem szükséges a közvetlen parancsnok hozzájárulása sem. A külföldre vezénylést a belügyminiszter rendeli el, aki nem köteles figyelembe venni az országos parancsnok, vagy főigazgató véleményét. Ezek a módosítások elméletben könnyítést jelentenek, de a valóságban a hivatásos állomány nem fordul szembe a közvetlen vezetői utasításával.

Hazánk egyedülálló abban a tekintetben, hogy válságkezelő műveletre való jelentkezéshez alapfeltételként határozza meg a válságkezelői alaptanfolyam elvégzését. Az alaptanfolyam hosszú múltra tekint vissza, 1999-től²⁵⁶ 2012-ig a BM Nemzetközi Oktatási Központ végezte, 2012-től az Országos Rendőr-főkapitányság hatáskörébe került. A tanfolyam 2002 óta igazodik az ENSZ Kiképzési Osztálya által békefenntartók részére javasolt felkészítési programhoz.²⁵⁷ Jelenleg évi egy alkalommal kerül sor a kéthetes képzésre, de a jelentkezés feltétele szintén a parancsnoki engedély. A tanfolyammal, annak oktatási anyagával a 4. fejezetben kívánok még foglalkozni.

Amennyiben egy nemzetközi szervezettől felkérés érkezik válságkezelői műveletben történő részvételről, az a BM Európai Együttműködési Főosztályra érkezik, amely hivatalosan miniszteri jóváhagyás és kormányhatározat után küldik meg jelenleg a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Külszolgálati és Béketámogató Osztály²⁵⁸ részére. A valóságban több lépcsőfok kihagyásával a minisztériumból szokásjog alapján küldi át a Külszolgálati és Béketámogató Osztálynak, amely saját 2-300 fős adatbázisán keresztül terjeszti a pályázati lehetőségeket. Az adatbázisba természetesen csak a tanfolyamot elvégzett személyek kerülhetnek bele.²⁵⁹ Az a tény, hogy a megközelítőleg 40 000 fős rendőri állományból kevesebb, mint egy százalék értesül a lehetőségekről, már eleve garantálja a korlátozott mértékű jelentkezést. Ha ehhez hozzávesszük a jelentkezés nehézségeit, akkor belátható, hogy elméleti esély sincs a válságkezelői létszám jelentős emelkedésére. Tegyük hozzá, hogy a polgári

²⁵⁶ Dr. Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században. PhD értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006. p.83

²⁵⁷ UO. p.88.

²⁵⁸ A polgári válságkezelés vonatkozásában 2010-ben jött először létre önálló szervezeti egység, az Igazságügyi és Rendvédelmi Minisztérium Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központ bázisán megalakított Polgári Válságkezelési Főosztály. 2012-ben a feladat átkerült az Országos Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztályhoz, majd 2015-ben alakult meg a jelenleg is működő szervezeti egység.

²⁵⁹ ROKK Külszolgálati és Béketámogató Osztály tájékoztatása alapján

válságkezelésben nem csak a rendőri, de büntetésvégrehajtási, ügyészségi, és vámszakemberek munkájára is számítanak. Jelen rendszerben hozzájuk még nehezebben jutnak el a lehetőségek. 2012-óta két kivételtől eltekintve (1 fő az Országos Bírósági Hivatal és 1 fő a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal állományából) csak rendőrök kerültek vezénylésre Magyarországról.²⁶⁰ A helyzet feloldására történt egy kísérlet 2015-ben, amikor egy kerekasztal beszélgetés keretein belül a Belügyminisztérium illetékes szervei, a Külügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, és a Miniszterelnökség szakértői egyeztettek a témáról, ám a megbeszélés érdemi eredmények nélkül zárult.²⁶¹

1.4 A fejezet összegzése, az abból levont következtetések

A fejezet korábbi részében bemutattam a legnagyobb nemzetközi szervezeteket, amelyek válságkezeléssel foglalkoznak, azok döntéshozatali rendszerét (természetesen az Európai Uniót kivéve, mellyel külön fejezetben kívánok foglalkozni), és a szervezetek által indított katonai és polgári válságkezelő műveleteket. Mindezek áttekintése után az alábbi következtetéseket vonom le:

- Különbség figyelhető meg a hidegháború éveiben végzett, és a kétpólusú világrend megszűnését követő időben folytatott missziók mandátuma, tevékenysége, és főleg indításuk ideje tekintetében. Ez a téma, jelesül az első és második generációs válságkezelés már korábban is alaposan kutatott, és elemzett terület volt, így erről jelen írásban nem szándékozom többet megjegyezni.

- Ugyancsak megfigyelhető, hogy a legtöbb konfliktus nem szüntethető meg egy nemzetközi katonai művelettel. A függetlenné váló, vagy egy elnyomó rendszer uralma alól szabaduló országok esetében egy-két éves nemzetközi jelenlét elégséges a stabilizáció kialakulásához, de a történelmi gyökerű területi viták, országon belüli etnikai konfliktusok nem oldhatóak fel, ilyen esetekben a nemzetközi közösség igen hosszú távon kell, hogy berendezkedjen az adott területen. Említeném a Közel-Kelet, Ciprus, vagy az India-Pakisztán Kasmíri vitáját, ahol több tíz éve vannak nemzetközi megfigyelők, és jelenlétük nélkül a konfliktusok szinte azonnal fellángolnának. A hosszú távú rendezés pedig megköveteli a polgári válságkezelés erősödését. Tekintettel arra, hogy ilyen műveleteket először az ENSZ

²⁶⁰ ROKK Külszolgálati és Békétámogató Osztály jelentése a hazai válságkezelés jövőképeiről

²⁶¹ Az Országos Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály 2011-15 között tevékenykedő Főosztályvezetőjének tájékoztatása alapján

indított, törvényszerű, hogy itt jelent meg először az átfogó megközelítés elve. Ennek látom bizonyítékául, hogy az 1995-re jellemző közel 94 %-os katonai részvétel 2000-re már 68%-ra mérséklődött. A NATO esetében 2010 után jelent meg ez az elv a válságkezelő rendszerükben, viszont a polgári oldal rendezését is főként katonai állománnyal igyekeztek megoldani, ami a polgári szakértők arányának újbóli csökkenéséhez vezetett.

- Meglátásom szerint az elnyúló válságkezelői műveletek során – annak ellenére, hogy egy misszió kezdetben csak egy-két fókuszpontra koncentrált indulásakor – szükségképpen jelenik meg a teljes biztonsági szektor reformját érintő feladatmeghatározás. Ennek okát abban látom, hogy a társadalomban mélyen gyökerező konfliktusok nem megoldhatóak tüneti kezeléssel, a társadalom gondolkodásmódját kell megváltoztatni. Ilyenkor minden esetben a nyugati normák és értékrendek bevezetéséről beszélünk. Ebben vannak üdvöztendő dolgok, mint például a demokratikus elvek bevezetése, a női egyenjogúság, az igazságszolgáltatási rendszer modernizálása, ugyanakkor eleve kudarcra ítéltetett egy olyan értékrend bevezetése, amellyel a társadalom nagy része neveltetése, kultúrája okán nem tud azonosulni. Vagyis hiába öl megszámlálhatatlan pénzt és energiát számos szervezet felnőtt emberek rendőri, jogi, katonai képzésére, ha az identitásukat meghatározó fiatalkori képzés az adott ország saját hagyományai szerint zajlik. Ezt a témát Afganisztán esetében a következő fejezetben részletesebben kívánom még taglalni. A nyugati elvek alkalmazásának sikertelenségére álljon itt az alábbi példa: 2016. március 21 - 24 között részt vettem a bécsi Európai Rendőr Akadémia és Európai Védelmi és Biztonsági Akadémián tartott EU missziók és műveletek stratégiai tervezése elnevezésű tanfolyamon. Itt beszélgettem egy német tengerésztisztal, aki az akkor folyamatban lévő EUNAVFOR MED migráció elleni tengerészeti művelet törzsfőnöke volt. Keserűen jegyezte meg, hogy a migráció ellen indított művelet a saját elveik miatt a migráció legnagyobb támogatója lett. Az embercsempészek ugyanis azt az eljárást követték, hogy nagyszámú menekültet kis hajókban kitoltak a nemzetközi vizekre úgy, hogy erről mind a médiát, mind a járőröző hajókat értesítették. A menekültek hajóját még a nemzetközi vizek előtt meglékeltek, és így lökték ki a nemzetközi területre, miközben ők a hazai vizeken maradtak, ahol az EU műveletnek nem volt mandátuma. Így az európai haditengerészek nem tehettek mást, kimentették a menekülteket, és Olaszországi kikötőbe szállították őket. Később ezért is változott meg a művelet mandátuma, és került bele az együttműködés a Líbiai partiőrséggel.

- Ezzel párhuzamosan meg kell említenem az eltérő szervezeti kultúrák problémáját is. A katonai művelet során közösen elfogadott doktrínák alapján történnek a mozzanatok, ám a polgári misszióknak csak stratégiája van, és működési rendje, az ott szolgálatot teljesítő

szakemberek felkészültsége és kulturális háttere gyökeresen különbözhet. Egy Európa Uniós misszió esetében az összes résztvevő azonos kultúrkörből származik, és bár jelentkezhetnek különbségek, alapvetően a kapott feladatot, az elérendő célt mindenki azonosan értelmezi. Ugyanez már problémás egy ENSZ misszióban, ahol egymástól gyökeresen eltérő kultúrából származó szakértők más tudásanyag, más hozzáállás alapján igyekeznek tevékenykedni. Erre a problémára a legszerencsésebb megoldás, ha egy adott ország nem egyéni jelentkezőket küld, hanem teljes kontingenssel jelenik meg, így egy adott munkafolyamatban a szakértők nem maradnak egyedül véleményük érvényesítésre.

- A hosszú távú missziók esetében ugyancsak sarkalatos pontnak látom a fejlesztések témakörét is. A válságkezelést végző szervezet különböző nemzetközi forrásokból, donációkból jelentős mennyiségű fejlesztést végez, vagy akár a reform alá vont szervezet (a probléma ugyancsak Afganisztán vonatkozásában lesz fajsúlyos) bérezését is rendezi, ugyanakkor a felhasználás tekintetében az ellenőrzési jogköre csekély, mivel az már az ország politikájába történő beavatkozásnak minősülne. Ahogy a hidegháború éveiben a helyi konfliktusokban megjelent a szembenálló hatalmi blokkok támogatása, és proximi háborúkat folytattak egymással, a válságkezelés során alkalmazott támogatások is a geopolitikai érdekérvényesítés eszközeivé lettek. Mivel a geopolitikai érdek egy szervezet tagállamai esetében is különböző lehet, így a saját érdekből alkalmazott támogatás is a nemzetközi erőfeszítés ellenében hat.

- Magyar vonatkozásban egyértelműen csak a részvétel csökkenését, és ezzel párhuzamosan a magyar befolyás csökkenését lehet megállapítani. Azokban az években, mikor 80-100 fő körüli polgári létszámot tudtunk felmutatni, több esetben régiós parancsnoki, vagy akár misszióvezetői beosztásba is kerültek (2005-2009 EUBAM Bánfi Ferenc ny.r. vezérőrnagy, és 2011-2013 EUPAT Huszár László bv. dandártábornok) hazai szakemberek. A magasabb missziós pozíciók elmaradása nem a szakértelem hiányának, hanem a magyar szerepvállalás jelentőségének nemzetközi szinten tapasztalható csökkenésének tudható be. Tapasztalatom szerint a hazai polgári szakértők megítélése mindig is jó volt a nemzetközi környezetben, így a magyar érdekérvényesítés egyik eszköze lehetne a polgári szerepvállalás erősítése, és ezzel párhuzamosan jelentősebb beosztások megszerzése. Ugyancsak probléma, hogy a magyar viszonyok között a missziós szerepvállalás és a karrierépítés a legritkább esetekben szerepel együtt.

Vagyis vezetői tapasztalattal rendelkező személyeket előljárók így ritkán engednek ki misszióba, illetőleg a missziós tapasztalatokkal rendelkező személyek elenyésző számú esetben jutnak vezetői pozícióba, ami pedig a magasabb beosztásokra történő pályázatoknál követelmény.

2. FEJEZET: Polgári válságkezelés Afganisztánban

2.1 Afganisztán és történelmének áttekintése

2.1.1 Afganisztán bemutatása

Afganisztán hivatalos megnevezése: Afganisztáni Iszlám Köztársaság

Politikai berendezkedése: iszlám elnöki köztársasági rendszer

Afganisztán Közép-Ázsiában helyezkedik el, a területe:

652,230 km²

6. sz.ábra: Afganisztán²⁶²

Az ország határvonalának hossza összesen:

5 529 km

²⁶² Forrás: terkepek.net, <http://afganisztan.terkepek.net/> Letöltve: 2015.02.11.

A határvonalak országonkénti bontásban:

Pakisztán 2 430 km, Tádzsikisztán 1 206 km, Irán 936 km, Türkeminsztán 744 km, Üzbegisztán 137 km, Kína 76 km

Az ország közigazgatásilag 34 tartományra oszlik. Ezek: Badakhshan, Badghis, Baghlan, Balkh, Bamyán, Daykundi, Farah, Faryab, Ghazni, Ghor, Helmand, Herat, Jowzjan, Kabul, Kandahar, Kapisa, Khost, Kunar, Kunduz, Laghman, Logar, Nangarhar, Nimroz, Nuristan, Paktika, Paktiya, Panjshir, Parwan, Samangan, Sar-e Pul, Takhar, Uruzgan, Wardak és Zabul

7. sz. ábra: Afganisztán tartományai²⁶³ Szerkesztette a szerző

Lakosság:

Afganisztán lakossága összesen: 37 466 414 fő²⁶⁴ (Az 50-es években ez a szám kb. 13 millió volt, 2014-ben pedig 31 822 848 fő²⁶⁵. A tény, hogy az elmúlt hat évben közel hatmillió fővel

²⁶³ Forrás: University Of Texax Libraries

https://maps.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/afghanistan_admin-2009.jpg Letöltve: 2021.03.02.

²⁶⁴ 2021 évi becslült adat CIA World Factbook Forrás: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/> Letöltve: 2021.02.24. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html 2014. júliusi becslés Letöltve: 2015.02.10.

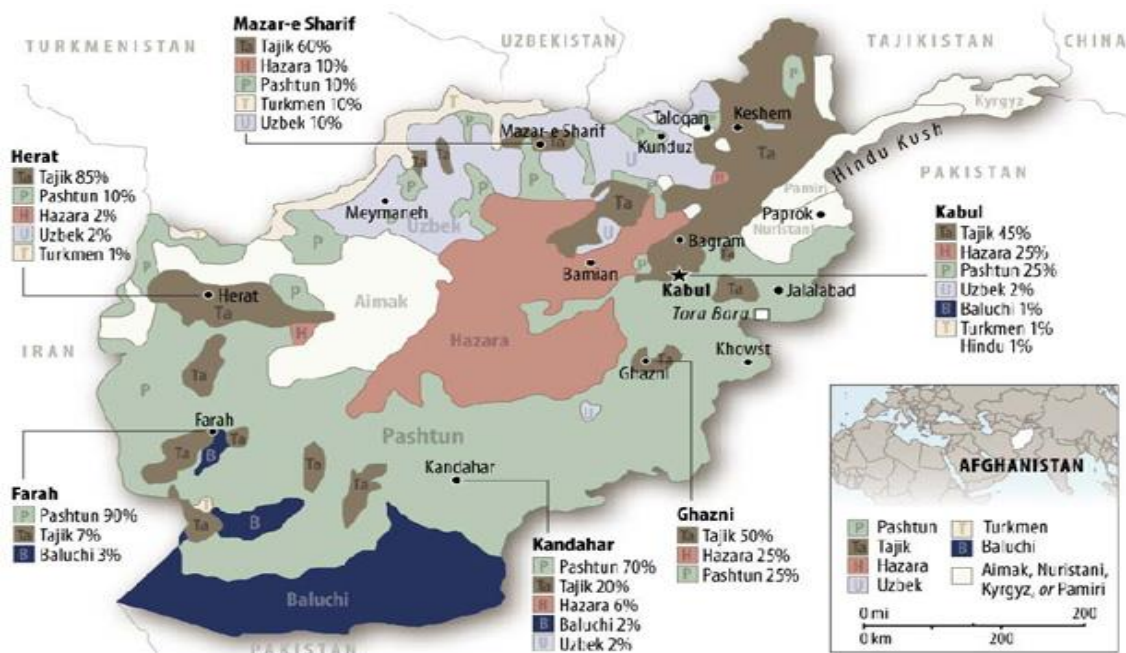
²⁶⁵ CIA World Factbook www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html 2014. júliusi becslés Letöltve: 2015.02.10.

gyarapodott az ország lélekszáma, megfelelő indikátora a nemzetközi jelenlét okozta tőkebeáramlásnak, életmódbeli változásnak és a belső biztonsági viszonyok stabilizálódásának.

Azonban ez a soknemzetiségű ország, több mint 20 nép hazája, az ország nevét adó afgánok (pastuk) az összlakosságnak csak közel felét alkotják.

Nemzetiségek:

Pastu 42% (déli, délkeleti rész), Tadzsik 27% (Kabul, észak-keleti rész), Hazara 9% (Középső hegyvidéki terület), Üzbég 9% (északi rész, Üzbég határ közelében), Aimak 4% (nyugati részek), Türkmen 3% (észak-nyugati rész), Balok 2%, egyéb 4%

8. sz. ábra: az afgán népesség megoszlása²⁶⁶

Vallás:

Az ország lakosságának 99%-a az iszlám vallás híve. Ezen belül 80% szunnita 19 % pedig síita. A maradék 1% pedig osztozik az összes többi valláson.

²⁶⁶ Forrás: Institute for the Study of War, Afghanistan's Ethno- Linguistic Groups
<https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Afghanistan%20Ethno%20Linguistic%20Map.pdf>
 Letöltés:2015.02. 11.

A lakosság megoszlása korcsoport alapján:

0-14 év:	40,62%	(férfi 7 762 703 / nő 7 321 646)
15-24 év:	21,26%	(férfi 3 960 044 / nő 3 828 670)
25-54 év:	31,44%	(férfi 5 858 675 / nő 5 661 887)
55-64 év:	4,01%	(férfi 724 597 / nő 744 910)
65 év felett:	2,68%	(férfi 451 852 / nő 528 831)

²⁶⁷

Ezeket az adatokat szintén érdemes összevetni a 2014. évivel. Akkor:

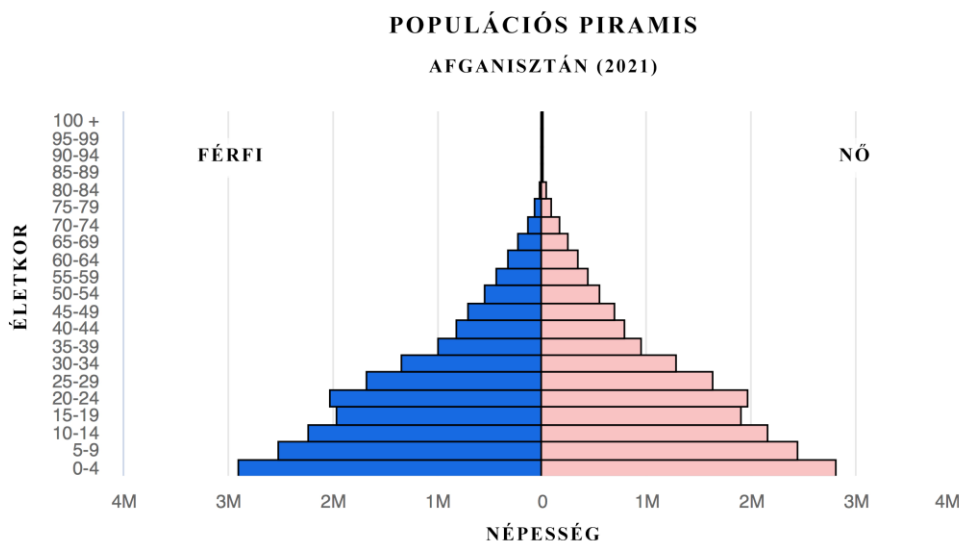
0-14 év:	42%	(férfi 6 793 832 / nő 6 579 388)
15-24 év:	22,2%	(férfi 3 600 64 / nő 3 464 781)
25-54 év:	9,4%	(férfi 4 771 323 / nő 4 586 963)
55-64 év:	2,5%	(férfi 603 197 / nő 622 539)
65 év felett:	2,5%	(férfi 371 753 / nő 428 808)

²⁶⁸

Megállapítható, hogy a társadalom kis mértékben öregedni kezdett, különös tekintettel a 25-65 év közötti korosztályok aránya emelkedett. Jellemzően ez az a korosztály, amelyik a belső harcokban, háborúkban érintett volt. Jelen értekezés nem szándékozik kitérni a szociológiai megfigyelésekre, de hangsúlyozni szeretném, hogy amikor a későbbiek során felmerülnek a nemzetközi segélyek, beavatkozások csekély eredményei, azokat politikai, biztonsági, rendészeti szempontból érdemes értelmezni, a társadalom szerkezetére való kihatásuk egyértelműen látható.

²⁶⁷ 2020 becsült adat. CIA World Factbook <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/>
Letöltve: 2021.02.24.

²⁶⁸ CIA World Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> Letöltve:
2015.02.11.

9. sz. ábra: Népségmegoszlás²⁶⁹ Szerkesztette: a szerző

Átlagéletkor: 19,5 év (2014-ben 18,1 év)

Népség növekedés: 2,34 % ami jelenleg a Föld országai közül a 29. hely A születési és halálozási arány tekintetében is világsők. Míg a születéssel jelenleg a Földön a 13. helyen állnak, a 36,08/1000 születés számmal, addig a halálozással is az élmezőnybe tartoznak (11. hely) a 12,57/1000 arányszámmal.

A várható élettartam 53,25 év, amivel ellenben az utolsók közé tartoznak (227.hely)

Az afgán lakosság nagy része falvakban él, csak az össznépség 26 %-a lakik városban, bár az ország fejlődésének köszönhetően ez évi 3,37%-kal növekszik.²⁷⁰

GDP :

2019-ben	78,557 milliárd \$
2018-ban	75,6 milliárd \$
2017-ben	74,711 milliárd \$
2013-ban	45,3 milliárd \$

²⁶⁹ Forrás: CIA World factbook, https://www.cia.gov/the-world-factbook/static/5381f68f059e3ac9f0a94fe86d16f985/AF_popgraph2021.jpg Letöltve: 2021 02.24.

²⁷⁰ CIA World Factbook <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> Letöltve: 2021 2015.02.24.
11.

2012-ben	34,25 milliárd \$
2011-ben	30,45 milliárd \$

GDP reál növekedés:

2017-ben	2,7 %
2016-ban	2,2 %
2015-ben	1 %
2013-ban	3,1 %
2012-ben	12,5 %
2011-ben	6,1 %

A GDP adatoknál is megfigyelhető a nemzetközi beavatkozás hatása. Az első években a növekedés üteme volt jelentős, míg az elmúlt hat évben, ha lassult is a fejlődés üteme, nagysága gyakorlatilag közel kétszerese a hat évvel korábbiak.

Munkaerőpiac:

2017-ben 8,478 millió fő munkavállaló

44,3 % a mezőgazdaságban

18,1 % az iparban

37,6 % a szolgáltatóiparban dolgozik.²⁷¹

2012-ben 7,512 millió fő munkavállaló

78% a mezőgazdaságban

5,7 % az iparban

15,7 % a szolgáltatóiparban dolgozik²⁷²

²⁷¹ CIA World Factbook <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/> Letöltve: 2021.02.24.

²⁷² CIA World Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> Letöltve: 2015.02.11.

Ugyancsak a gazdasági stabilitásnak és a relatív békés rendszernek köszönhetően a társadalom szerkezete is megváltozott. Jelentősen csökkent a mezőgazdaságból élők száma, míg az ipar, azon belül is különösen a szolgáltatóipar részaránya megemelkedett.

2.1.2 Rövid történeti áttekintés napjainkig

Bár Afganisztán, mint ország csak a XVIII. század közepe óta létezik, területén már i.e. 3000-2000 körül voltak lakott települések. Előbb a perzsa birodalom szerves része volt, majd az i.e. IV. században Nagy Sándor birodalmának részévé vált. Ekkor a nagyvárosokban virágzó hellén kultúra jött létre, melynek utolsó fennmaradt nyomait a XX. században pusztította el a tálib rezsim.

A X. században az iszlám, mint uralkodó vallás végérvényesen elterjed, és ezzel megközelítőleg egy időben a pastu nemzetiség törzsi társadalma is megtelepedik a környéken. Maga az afgán szó is a pastu egy szinonimája volt a XI. században, az Indus völgyétől északnyugatra található területeken élő törzsek elnevezésére.

A történelem során egy klasszikus premodern agrártársadalom épült fel.

Kovács Gábor *A modern társadalom* című stúdiumvázlatában²⁷³ a következőképpen ír a premodern társadalmakról:

„Bennük az egyén születésénél fogva be van ágyazódva a számára a születés véletlene folytán adott csoportba, és ennek a csoportnak funkcionális egységként éli le életét. Az egyéni életvitel normáit és követelményeit alapvetően a csoport határozza meg. A premodern társadalom csoportjai a leszármazási-foglalkozási kötelékek által összetartott kisközösségek. Az egymást követő generációk életét messzemenően meghatározták a tradíciókban megtestesülő szokások. Az ezek összességét kitevő, s szinte változatlanul továbbélő vagy legalábbis lassan változó kulturális mintázatok messzemenően megszabják nemcsak a különböző egyéni élethelyzetek viselkedési szabályait, hanem a különböző foglalkozások gyakorlásának mikéntjét is. Az ilyen közösségek szellemi életét általában messzemenően meghatározza a vallási gondolkodásmód. A hagyományok mintegy megszentelt, szakrális jellegűek lesznek: ez messzemenően hozzájárul

²⁷³ MTA Filozófiai Kutatóintézete, Akadémiai-Filozófiai Nyitott Egyeteme, <http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/Tarsfil/mod.htm> Letöltve: 2014.03.11.

a premodern társadalom időbeli állandóságához és tartósságához. Ezek a társadalmak az egyéni invencióval szemben többnyire ellenségesek: a tradícióktól eltérő viselkedést devianciának tekintik és büntető jellegű szankciókkal sújtják.”

Afganisztánban a leírásban szereplő hagyományos agrárközösségek jöttek létre a családok, klánok, törzsek, népcsoportok köré szerveződve.

A terület a XIII. században Dzsingisz Kán, a XIV. században Timur Lenk hódításainak is az útvonalába esett. Sokszor hangoztatott nézet, hogy az afgánokat soha senkinek sem sikerült leigáznia. Ez az állítás csak részlegesen igaz. A korai időszakban (és mint látni fogjuk, igaz ez a brit, és orosz harcok időszakára is) a cél nem a terület megszerzése volt, mert abban nem volt semmi hasznos. Az ország területének értékét stratégiai elhelyezkedése határozta meg. Az európai, és a gazdag keleti kultúrákat összekötő útvonal (a Selyemút) haladt ott át, így aki a nagyvárosok feletti uralmat birtokolta, ellenőrzése alatt tarthatta a teljes kelet-nyugati kereskedelmet. Így a hódítók a stratégiai fontos nagyvárosokban telepedtek meg, helyőrségeket kialakítva, a vidéki törzsi területeket magukra hagyva.

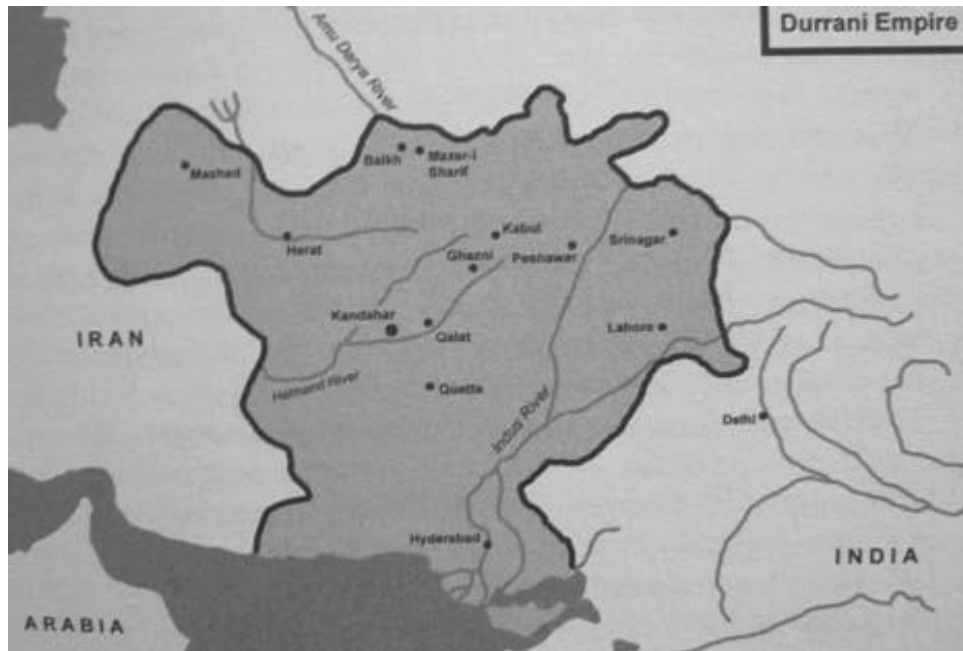
A XVIII. század közepén egy harcosból lett kán, Nádír több éves háborúskodás után megszerzi a perzsa és afgán területek feletti uralmat, és sahhá választatja magát. 1747-ben Nádírt a saját hadvezérei meggyilkolják. Még ugyanebben az évben az afgán törzsi nagygyűlés Nádír egy korábbi parancsnokát, Ahmad kánt, Ahmad Sah Durráni²⁷⁴ néven sahhá választja. Innentől számítják a független Afganisztán megszületését. Durráni megszilárdította hatalmát Afganisztán fölött és egyesítette az országot. Hódító háborúkkal hatalmát kiterjesztette Kasmírra, Pandzsábra, Beludzsisztánra, sőt Üzbegisztán és Tádzsikisztán egyes területeire is.²⁷⁵ 1772-ben Durráni halála után a birodalom négy önálló fejedelemségre bomlott Herát, Kabul, Kandahár és Pesavár központokkal. Durráni birodalmát a 10.sz.ábra mutatja be.

A széthullás okai egyrészt a szünni nem akaró törzsi és családi viszályok, másrészt Oroszország és Nagy-Britannia gyarmatosító törekvései voltak.

²⁷⁴ Jelentése: „a gyöngyök gyöngye”

²⁷⁵ A jász-afgán rokonság oldala Afganisztán és a pastuk története 2.

<http://www.jaszafgan.eoldal.hu/cikkek/nyitoidal/afganisztan-es-a-pastuk-tortenete-2..html> Letöltve:2015.01.20.

10. sz. ábra Ahmad Shah Durrani birodalma²⁷⁶

Zaman sah (1793-1801) a Brit Kelet-Indiai Társasággal szemben francia szövetségre lépett, bekapcsolva országát a modern világtörténelembe. Uralkodása alatt Pandzsáb jelentős részét elfoglalta Észak-Indiától. Zaman sah trónról való letaszítása utáni két évtizedben Afganisztán teljes káoszba süllyedt, különféle trónkövetelők léptek fel, az ország részekre bomlott.²⁷⁷

1826-ban kezdődött meg a Barakzai dinasztia uralma Doszt Mohameddel. Ezekben az időkben Afganisztán ismét a nagyhatalmak érdeklődésének középpontjába került. Az Orosz birodalom kelet felé terjeszkedett, szeretett volna eljutni Indiáig. Ezt a Brit Birodalom azonban meg akarta akadályozni. Így minkét fél tárgyalásokba kezdett az afgán uralkodóval. Doszt Mohamed igyekezett egyezsége jutni minkét féllel, ám ezt az oroszok megelégtették, és 1838-ban megostromolták Herát városát. Ezt a brit diplomácia úgy értelmezte, hogy az afgánok az oroszok oldalára kívánnak állni, és ők is hadba léptek. Így kezdődött az első angol-afgán háború, mely 1839-től 1842-ig tartott. Eleinte a brit haderő volt fölényben, elérték a fővárost, és elűldözték Doszt Mohamedet. Ekkor azonban a Pashtunwali egyesítette a törzseket,²⁷⁸ akik

²⁷⁶ Stephen Tanner: Afghanistan, A Military History From Alexander The Great To The Fall Of The Taliban, Da Capo Press, Cambridge, 2002, 121.o.

²⁷⁷ Magyar Honvédség Afganisztán CIMIC kézikönyv 2006 p.6

²⁷⁸ A Pashtunwali egyik alappillére, hogy minden pastunak kötelessége védekezni a külső agresszió ellen a nemzetiség fennmaradása érdekében. Ez a kötelesség átmenetileg a törzsek közötti viszályokat is felülbírálja.

1841-re visszafoglalták Kabult, Doszt Mohamed visszakerült trónjára. A fővárosban lévő brit kolóniának menekülnie kellett. A nőkkel és gyermekekkel a katonák lassan haladtak a sivatagos tájon, az afgánok útközben mind lemészárolták őket. A történelmi dokumentumok szerint, mindössze egy brit tiszt és néhány indiai katona jutott el 1842 januárjában Dzsalamabadba.²⁷⁹

A háború után Doszt Mohamed modernizálta hadseregét. A törzsi hagyományok figyelembe vétele mellett nyugati felszereléssel, brit mintára építette újjá. Doszt Mohamedet 1869-ben Sér Ali követte a trónon, aki ismételten kapcsolatokat igyekezett kiépíteni Oroszországgal. A britek – akiknek India ekkor már a gyarmatuk volt – ezt ismét nem hagyhatták. 1878-ban kitört a második angol-afgán háború. A második háború szinte az előző másolata volt. A britek még abban az évben bevették Kabul, és elűzték az uralkodót. A nyugati mintájú hadsereget könnyedén legyőzték, ám a vidéki területeket uraló – és a Pashtunwali szelleme alapján – ismét szövetkező törzsekkel nem bírtak. Más lehetőségük nem lévén, a győzelem látszatát fenntartva kivonultak az országból. 1880-ban – Sér Ali halálát követően – Doszt Mohamed unokája, Abdul Rahman kerül a trónra.

Tanulva elődei hibáiból, Abdul Rahman nem kívánt tárgyalásokat folytatni sem a brit, sem az orosz féllel, és lezárta országa határait. Azt azonban sejtette, hogy a két birodalom nélküle is egyezsége fog jutni. Modern uralkodó révén közigazgatási reformot indított, egységes pénz-, súly- és hossz mértéket vezetett be. Uralkodása alatt a kereskedelmi útvonalak biztonságossá váltak.

1887-ben az orosz és brit diplomácia egyezsége jutott, és határegyezményben rögzítették Afganisztán északnyugati határait. Azonban ez csak a kezdet. A pastu identitás legnagyobb sérülése az 1893-ban következett be, a keleti határvonalat rögzítő szerződéssel, amely létrehozta az ún. Durand-vonalat, kettéosztva ezzel a pastu népeket, nagy részüket Brit-Indiához (ma Pakisztán) csatolva. Az afgánok soha nem ismerték el ezt a szerződést, amely – mint látni fogjuk – jelentős befolyásoló tényezője az afgán történelemnek.

1907-ben az orosz-brit szerződésben Afganisztánt orosz-brit befolyási övezetté nyilvánították. A befolyási övezetek között a Hindukus-hegység volt a határ. Attól északra a türkmének, üzbégek, tádzsikok, csarajmakok, hazarák stb. által lakott, soknemzetiségű terület

²⁷⁹ Dr. Solymos András ny.mk.alezredes CSc. :Afganisztáni háborúk
http://www.mhht.eu/hadtudomany/2010/2010_elektronikus/2010e_28.pdf Letöltve: 2015.02.11.

orosz befolyási övezet (ezt mindenütt pastu enklávék tarkítják²⁸⁰), a déli, pastuk által lakott országrész pedig brit érdekövezet részévé vált.

1919-ben a függetlenségért küzdő ifjú afgán mozgalom képviselője, Amanullah jutott hatalomra, aki kinyilvánította az ország függetlenségét, és ezzel kirobbantotta a harmadik angol-afgán háborút.

A számukra kedvezőtlen hadi helyzet alakulása folytán 1919. augusztus 19-én a britek kénytelenek voltak elismerni Afganisztán függetlenségét²⁸¹. A független Afganisztán megkezdte külkapcsolatainak kiépítését (1921-ben megkötötte az angol-afgán és orosz-afgán barátsági szerződést, majd barátsági szerződést kötött Törökországgal és Iránnal) és belpolitikájának modernizálását. 1923-ban megalkották az ország első alkotmányát, amely igyekezett rendezni az állam és a vallás kapcsolatát is. Kemény kézzel lépett fel a mollák ellen, hogy csökkentse befolyásukat. Amanullah intézkedései között volt például a szakáll viselésének megtiltása. Reformjai lassan szembekerültek a Pashtunwalival, így 1929-ben felkelés tört ki, Amanullahot (aki akkorra már padisah címet adott magának) száműzték. Az ország rövid időre anarchiába süllyedt. Az anarchiának Amanullah unokatestvére, Nadír sah vetett véget, jellegzetesen pastu módon. Béketárgyalásra hívta a felkelők vezetőit, majd megölette őket.

Nadírt 1933-ban megölik, helyét fia, Zahir veszi át, aki óvatos reformpolitikával viszi tovább Afganisztán kormányzását. Diplomáciai kapcsolatokat alakít ki a nagyhatalmakkal, de semleges marad, így sikerrel kimarad a II. Világháborúból. A világháború után Brit-India megszűnik, létrejön Pakisztán,²⁸² benne megközelítőleg 30 millió pastuval (a lakosság 15%-a). Az afgánok ismételten előveszik a Durand-vonal kérdését, és 1949-ben a nemzetgyűlés hivatalosan is deklarálja, hogy nem fogadja el annak létezését, arra hivatkozva, hogy a megállapodást Brit-Indiával kötötték, amely már nem létezik. 1964-ben új alkotmányt fogadnak el, amelynek értelmében az ország alkotmányos monarchiává válik. Zahir Sah negyvenéves uralkodása a modern Afganisztán mindmáig legbékésebb időszaka. A sah a nők helyzetén is

²⁸⁰ A pastukat a britek telepítették északra, hogy megbontsák a terület integritását.

²⁸¹ Az I. Világháború során elszenvedett veszteségek miatt a britek nem tudtak elegendő erőt koncentrálni Afganisztánba.

²⁸² A PAKISTAN név az akkor még indiai, muzulmán többségű tartományok neveiből származik: Pandzsáb (Punjab), Afganisztán (Afghania), Kasmír (Kashmir), Iszlámábád (Islamabad), Szind (Sindh), Tuharisztán (Balochistan).

javított: nem volt kötelező a burka vagy csador viselete, a nők iskolába járhattak, és munkát is vállalhattak. A Szovjetunió támogatásával megindult a hadsereg fejlesztése is.²⁸³

1964-ben – szovjet támogatással – megalakult az Afgán Népi Demokrata Párt, a kommunisták pártja.

1973-ban a király volt miniszterelnöke, Daud (egyben a király unokatestvére is) a király távollétében államcsínyt hajt végre, és kikiáltja a köztársaságot. A külföldön tartózkodó király száműzetésbe kényszerül, csak 2002-ben tér vissza hazájába, ahol 2007-ben elhalálozik. Daud szakít a semlegesség politikájával, Amerika barátságát keresi, kiváltva ezzel a Szovjetunió, és a szovjetbarát afgán politikai elit ellenszenvét. 1978-ban az Afgán Népi Demokrata Párt puccsot hajt végre, és Daudot megölik. Az újonnan kikiáltott Afgán Demokratikus Köztársaság vezetője Mohamed Tariki lesz, aki színrelépését követően kommunista reformokat vezet be, amivel kiváltja a lakosság haragját. A vallási vezetők dzsihadot²⁸⁴ hirdetnek a betolakodónak tekintett kommunisták ellen. Nem csak a vidéki területeken, de a városokban is harcok törnek ki. Tariki a Szovjetuniótól kér segítséget, és kap is: a szovjetek a katonai intervenció mellett döntenek. 1979. december 27-én szovjet csapatok szállják meg Kabult. Az invázió irányait a 11. sz. ábra mutatja meg. Ezt Tariki már nem éli meg, előbb leváltják, majd 1979 őszén megölik. A szovjetek szándéka csak a katonai tanácsadás volt, elképzelésük szerint a felkelést az afgán katonák verték volna le. Ami bizonyosan nem szerepelt a terveikben, az egy évtizedes vérontás, a megnyerhetetlen háború a mudzsahedekkel szemben.²⁸⁵ A mollák által meghirdetett szent háború a megszállók ellen fordult. A lakosságot egyesítette a Pashtunwali, és más országokból is érkeztek muszlim harcosok a „szent ügy” megsegítése érdekében. A gerillák nem nélkülözték az amerikai támogatást sem. Az iszonyatos háborúban megközelítőleg másfél millió afgán civil vesztette életét, és rengetegen menekültek el az országból (főként nők és gyermekek) pakisztáni és iráni menekülttáborokba. Folyamatosan változott a szovjet bábkormány vezetőjének személye is. Tariki után rövid ideig Hafizullah Amin, majd Babrak Karmal lett a pártvezér. Őt 1986-ban Nadzsibullah követte. A véget nem érő háborúban megrokkant Szovjetunió a befejezés mellett döntött, és 1989. február 15-én kivonta utolsó csapatait is Afganisztánból.

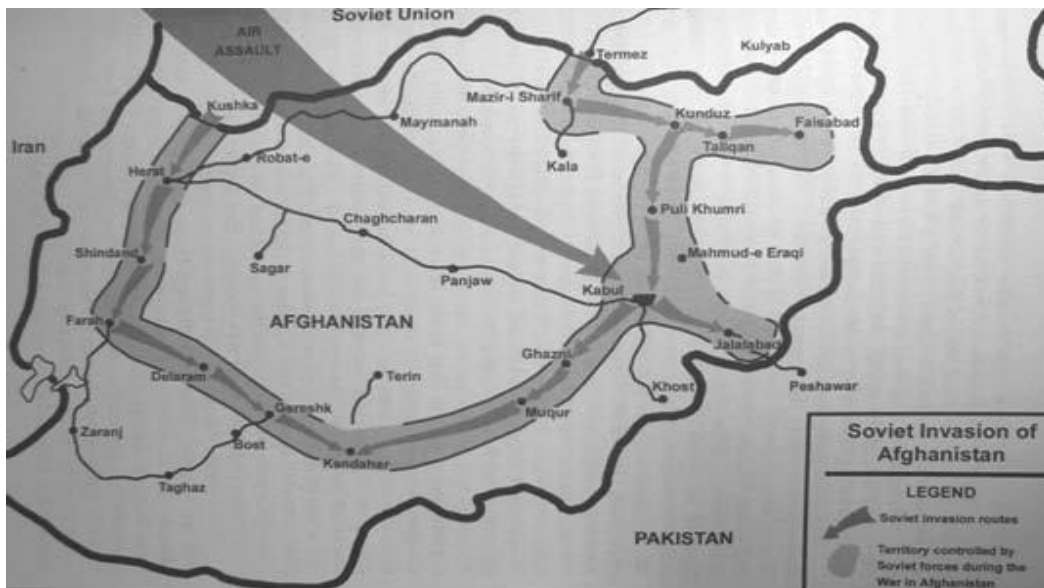
²⁸³ Encyklopedia Britannica: Mohammad Zahir sah:

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655388/Mohammad-Zahir-Shah> Letöltve: 2015.02.11.

²⁸⁴ szent háborút

²⁸⁵ Fischer Ferenc: Az Afganisztáni szovjet intervencióhoz vezető út

http://moszt.tti.btk.pte.hu/files/tiny_mce/Letoltheto/Afganiszt%C3%A1n_1.pdf p.5. Letöltve: 2015.02.11.

11. sz. ábra A szovjet invázió²⁸⁶

A háborúnak több súlyos következménye volt, amelyek máig kihatással vannak az ország történelmére, és a mindennapokra. Az ipar és a mezőgazdaság teljesen megsemmisült. Erre az időszakra tehető az afgán heroin felbukkanása és térnyerése.

Dean Henderson a „Big Oil & Their Bankers in the Persian Gulf” című könyvének ²⁸⁷ egyik fejezete foglalkozik az afgán ópium és heroin termelés kérdésével. A könyv nem kevesebbet állít, mint hogy az afgán-pakisztáni határvidéken a mákültetvények terjedése, és az előállított heroin külföldre juttatása az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (Central Intelligence Agency- CIA) tevékenységének köszönhető. Henderson szerint az „arany háromszög” a vietnámi háború alatt volt a világ vezető ópiumtermelő régiója, de az oroszok afganisztáni bevonulása, és az Amerikai Egyesült Államok mudzsahedeket támogató politikája után a hangsúlyt az „arany félhold” terület kapta. Jelen értekezés nem kíván a különböző titkosszolgálatok érintettségének kérdésével behatóan foglalkozni, azt azonban érdemes megemlíteni, hogy az afgán-pakisztáni vidéken előállított ópium mennyisége 1982 és 1983 között megduplázódott. Ugyancsak érdekes tény, hogy az amerikaiak által támogatott volt mudzsahed parancsnok, Gulbuddin Hekmatyar jelenleg az egyik legnagyobb földtulajdonos a délkeleti országrészben, ahol a termesztés történik.

A másik hatás, hogy a háború alatt a Pakisztán felől érkező támogatás a fundamentalista muszlim erőket segítette, így a hadurak és a vallási vezetők gazdasági hatalmuk birtokában

²⁸⁶ Forrás: Stephen Tanner: Afghanistan, A Military History From Alexander The Great To The Fall Of The Taliban, Da Capo Press, Cambridge, 2002, 239.o.

²⁸⁷ 2. kiadás 2008, Bridger House Publishing

átvették a vezetést a korábbi törzsi vezetőktől. Természetesen közöttük sem volt egyetértés, hagyományaiknak megfelelően a nagy szükség idején összefogtak, de a külső veszély elmúltával azonnal egymás ellen fordultak.

A harmadik jelentős hatás az országtól távol, a menekülttáborokban alakult ki. Felnőtt egy teljes férfi generáció, akik a táborok medreszéiben szigorú vallásos nevelést kaptak, de nem részesültek világi oktatásban. Mivel a táborokban kiszakadtak a hagyományos családi környezetből, a pastu társadalmi normák alapján szociopatákká váltak, akikben a tálib eszmerendszer megtalálta tömegbázisát.

A háború után Nadzsibullah még hatalmon maradt, de ez a hatalom szinte nem ér túl Kabul határain. A Szovjetunió 1991-es összeomlásával utolsó támogatóját is elvesztette. Mindeközben a mudzsahed parancsnokok egymás ellen fordulnak. Az egyik csoport főként a pastukat tömörítette Gulbuddin Hekmatyar vezetése alatt. A másik csoportot az „Északi Szövetséget” a tádzsik Maszud, az üzbég Dosztum, és a szintén tádzsik Rabbani hozta létre. 1992-re a polgárháború kiteljesedik, a két csoport Kabul elfoglalására törekszik: Hekmatyar a déli hegyekről, Dosztum csapata észak felől lövi a várost.²⁸⁸ Az áldozatok nagy része ismét a lakosság soraiból került ki.

Az afgán lakosság nem kívánta tovább a harcokat, így mikor 1994-ben Kandahárból egy új mozgalom indult útjára, lelkesebben üdvözölték, mint felszabadítót. A mozgalom vezére Omar molla volt, követői a tálibok. Az általuk Kandahárban meghirdetett felkelés törzsi dzsihádnak indult a klánok vezetői és az uléma (idősebb, magas rangú vallási vezetők tanácsa) irányította, nem pedig az iszlám által elismert ideológiai dzsihád iszlamista vezetőkkel. A baj csak az volt, hogy 1994-re Omár molla – pakisztáni támogatással – Kandahár környékén olyan erős hatalommal bírt, hogy a régi törzsi vezetők helyét az ő emberei vették át. Csapataik jelentős katonai sikereket értek el, 1996-ban elfoglalták Kabult, és 1997-re az ország nagy része is az uralmuk alá került. Omar molla és követői kikiáltották az Afganisztáni Iszlám Emirátust.

A hadurak többsége, tartva a megtorlástól, külföldre menekült, de a Maszud vezette jelentős tádzsik és üzbég kisebbséget tömörítő Északi Szövetség erősen tartotta magát a Kabultól északra fekvő Pandzsir-völgyben.

²⁸⁸ Ennek a háborúnak a nyomai még jól láthatóak voltak 2004-ben. A várost környező hegyekről letekintve látható volt a két tüzéség lőtávolsága.

A tálibok – támaszkodva a menekülttáborokban felnőtt generáció erejére – az iszlám radikális változatát vezették be. A törvénykezés a Saria²⁸⁹ alapján történt. Megtiltották a nőknek az oktatást, a munkavállalást, sőt odáig is eljutottak, hogy nő férfi kísérő nélkül nem léphetett ki az utcára sem. Férfi kísérő jelenlétében is csak az egész testet elfedő burkában. Az erkölcsi tisztaság védelmében hoztak még számos utasítást, mint például a sárkányeregetés, a televízió nézés, vagy például a személygépjárművek használatának a megtiltása a taxik kivételével.²⁹⁰

Jason Burke Al-Kaida című művében²⁹¹ azt írja, a tálib mozgalom hatalomra jutásakor, 1994-ben nem egy iszlám jogrendszerre épülő társadalmat kívánt létrehozni, hanem a hagyományos vidéki pastu életformát kívánta ráerőszakolni a városi lakosságra, ami szociológiai értelemben nem más, mint visszatérési kísérlet a premodern társadalmi struktúrához. A valóság azonban a fiatal generáció pakisztáni neveltetéséhez nyúlik vissza. Mint korábban már megemlítettem, a táborokban a nőktől elkülönítve, vallási tanítók tanításain, és a szent háborúról szóló történeteken nőttek fel. A női nem számukra idegen volt, a mollák tanításai alapján csak a csábítás gonosz erejét látták bennük, ami eltereli figyelmüket Allah szolgálatától. Így tehát törvénytörően félték a nőktől. *„A félelem azonban olyan törvényeket szült, amiket semmilyen iszlám törvényre nem lehet legitímen visszavezetni. Nemcsak a társadalmi rend változott meg, a pastu kultúra és a Pashtunwali is kifordult önmagából a táliboknak köszönhetően.”*²⁹²

2001. szeptember 11-én Oszama bin Laden és az általa vezetett al-Kaida terrorszervezet vállalta magára az Amerikai Egyesült Államok ellen végrehajtott repülőgépes terrortámadásokat. Az esemény után az Egyesült Államok annak ellenére döntött katonai bevetés mellett Afganisztán ellen, hogy kezdetben támogatta a tálibok mozgalmát a hadurakkal szemben, annak érdekében, hogy csővezetéket építhessen Afganisztánon át a pakisztáni Karacsi kikötőjéig, melyen a türkmén földgázt és a kazah kőolajat szállíthatta volna. Az USS Cole hadihajó és az Afrikában lévő amerikai érdekeltségek elleni támadások miatt 1998 óta az Egyesült Államok ellenségnek tekintette mind az al-Kaidát, mind Bin Ladent. A 2001. szeptember 11-i események csak ürügyet szolgáltatottak a tálib rezsim elleni katonai akcióra, hisz már jóval az események előtt Bin Laden kiadatása, és a terrorszervezet támogatásának

²⁸⁹ Az iszlám erkölcsi és vallási vezérelve, az élet minden területére kiterjedő vallásjog

²⁹⁰ Ezt a tilalmat az afgánok úgy játszották ki, hogy gépjárműveiket sárgára festették, ami a taxik hivatalos színe volt. 2004-ben még az utcán látható személyautók 90%-a sárga színű volt.

²⁹¹ Al Kaida- A terror árnyékában, Libri Kiadó, Budapest, 2004

²⁹² Harangozó Milán hdgy: A Pastuk Szerepe Az Afgán Kultúrtörténetben in: Seregszemle folyóirat 2011/1 szám 104. o.

megszüntetése volt a feltétele a rezsim diplomáciai elismerésének. Természetesen a tálibok ezt nem tették meg. Ennek fő oka ismételtén a Pashtunwali diktálta erkölcsi normák betartása volt. Mi több, számítva az akkor már tervezett szeptember 11-i terrortámadást követő lehetséges katonai válaszlépésekre, az események előtt három nappal, szeptember 9-én meggyilkolták a tálib mozgalom ellen harcoló Északi Szövetség vezetőjét Ahmad Shah Massoudot. Ő volt az a vezető, aki képes lett volna megszervezni egy teljeskörű tálib ellenes koalíciót. 2001 végén így amerikai intervenció indult meg Afganisztánban, először néhány hetes légitámadás sorozattal, majd ezt követően szárazföldi csapatok nyomultak be az országba, mely a tálib rezsim végét jelentette.²⁹³

Afganisztán újjáépítésének elősegítésére a bonni egyezmény létrehozta a Nemzetközi Biztonsági Támogató Erőket (ISAF) 2001. december 6-án, és feladatául kapta az új Afgán Nemzeti Haderővel és az ENSZ-szel történő együttműködést. 2004 őszén tartották meg az első elnökválasztást, így a 2001. december 22-én kinevezett átmeneti kormányt felváltotta Afganisztán első választott, legitim – Hamid Karzai²⁹⁴ által vezetett – kormánya.²⁹⁵ Karzai 2009-ben ismét győzelmet aratott, de az alkotmány értelmében nem indulhatott többször az államfői posztért. A 2014. évi választásokat Ashraf Ghani Ahmadzai nyerte meg, de a szavazás során felmerült visszaélések miatt egységkormányt kellett alakítani fő riválisával, Abdullah Abdullah-val. A 2019-ben tartott választásokon, a szavazatok 50,6%-val ismét Ghani nyert, ellenfele Abdullah csak 39,5%-ot szerzett meg. Ugyanakkor a kormány összetétele változatlan maradt. A következő választásokra 2024-ben kerülne sor.

Afganisztán kormánya továbbra is aktívan részt vesz a kormányerők és a kormányellenes elemek (Anti- Governments Elements – AGEs) közötti „többszörös és egymást átfedő nem-nemzetközi fegyveres konfliktusok” tárgyalási kezdeményezésben²⁹⁶, főként a tálibokkal és a Khorozan tartományi Iszlám Állam (Islamic State Khorasan Province – ISKP) nevű szervezettel. A közel húsz éves konfliktus után az USA kormánya 2020. február 29-én az „Afganisztáni béke megteremtésére irányuló megállapodás”-t²⁹⁷ írt alá a tálibokkal, mely megállapodásból az afgán kormányt teljes mértékben kihagyták.

²⁹³ Magyar Honvédség Afganisztán CIMIC kézikönyv 2006 p.8

²⁹⁴ Hamid Karzai volt a 2001-ben felállított átmeneti kormány vezetője is

²⁹⁵ Magyar Honvédség Afganisztán CIMIC kézikönyv 2006 p.8

²⁹⁶ RULAC, Non-international armed conflicts in Afghanistan <https://www.rulac.org/browse/conflicts/non-international-armed-conflicts-in-afghanistan> Letöltve: 2021.05.21.

²⁹⁷ BBC News, Afghan conflict: US and Taliban sign deal to end 18-year war <https://www.bbc.com/news/world-asia-51689443> Letöltve: 2021.05.21.

Ezzel párhuzamosan a Dohai megállapodás értelmében az USA és az afgán kormány közös megállapodást írt alá a békés rendezésről, melyben Amerika ígéretet tesz a belügyekbe való be nem avatkozásra, másrészt arra, hogy a béketeremtés érdekében kötött megállapodásokba bevonja az afgán kormányt.²⁹⁸ Ebben a hangulatban érkezett Joe Biden amerikai elnök bejelentése 2021. április 14-én, amikor kijelentette, az amerikai csapatok 2021.szeptember 11-ig elhagyják Afganisztánt. Ugyanezt a nyilatkozatot tette Jens Stoltenberg NATO főtitkár is.²⁹⁹ A kivonulás hosszú távú következményei véleményem szerint még beláthatatlanok, de az iraki példa nyomán előre vetíthető a jelen kormányzati rendszer megingása vagy akár összeomlása, és a tálib erők előtérbe kerülése, annak minden társadalmi, ideológiai vonzatával együtt. Jelenleg 26 tartományban zajlanak harcok az Afgán Nemzeti Haderő, és a tálib csapatok között, számos afgán katona halálát okozva. Nemzetközi szakértők szerint a hadsereg gyengén képzett, és rosszul felszerelt ahhoz, hogy külföldi segítség nélkül vegye fel a harcot az ellenállókkal.³⁰⁰ Mindez húszévi válságkezelés után – meglátásom szerint – a nemzetközi erőfeszítések sikertelenségét mutatja. Ugyancsak kétséges az afgán nők elmúlt húsz évben kivívott társadalmi szerepe a tálibok uralomba való visszatéréseivel, ennek már most számos jele látható.³⁰¹

Az Afganisztán területén azóta is zajló nemzetközi tevékenységet megalapozó konferenciákat, és azok résztvevőit és témáit az 1. sz. táblázatban mutatom be.

²⁹⁸ Rutting, Thomas: From Doha to Peace? Obstacles rising in the way of intra-Afghan talks Afghanistan Analysts Network 2020.03.03. <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/from-doha-to-peace-obstacles-rising-in-the-way-of-intra-afghan-talks/> Letöltve: 2021.05.21.

²⁹⁹ Portfolio.hu, Bejelentették: 20 év után kivonulnak a NATO-erők Afganisztánból <https://www.portfolio.hu/global/20210414/bejelentettek-20-ev-utan-kivonulnak-a-nato-erok-afganisztanbol-478630#> Letöltve: 2021.05.21.

³⁰⁰ Deutsche Welle Afghan losses mount, Taliban gain ground amid international pullout <https://www.dw.com/en/afghan-losses-mount-taliban-gain-ground-amid-international-pullout/a-57801507> Letöltve: 2021.06.09.

³⁰¹ Deutsche Welle Afghan women risk losing their rights in a new political setup <https://www.dw.com/en/afghan-women-risk-losing-their-rights-in-a-new-political-setup/a-56807141> Letöltve: 2021.06.09.

No	MEGÁLLAPODÁS	ÉV	EREDMÉNY	ÉRDEKELT FELEK
1	Bonni megállapodás	2001	A nemzetközi közösség az újjáépítés kétirányú politikáját választotta. A katonai dimenzióról a nemzetközi közösség gondoskodik majd az ENSZ által megbízott ISAF-on, valamint az Egyesült Államok vezette Operatív Tartós Szabadságon (OEF) keresztül. A polgári dimenzióról az afganisztáni kormány gondoskodik, nemzetközi segélyek segítségével.	UN, US, Afgán kormány
2	Tokiói konferencia	2002	Az adományozói segítség az afgán kormány pozitív együttműködésétől függ. A Világbank létrehozott egy alapot. Az Afgán ideiglenes hatóság (AIA), adományozók, civil szervezetek rendszeresen találkoznak Kabulban.	Japán, US, EU, Szaúd-Arábia, Afgán kormány
3	Londoni konferencia (Afgán kompakt)	2006	Felmerült egy megújult globális megközelítés ötlete. A tevékenységek három pillére jelent biztonságot: a kormányzás, a jogállamiság és az emberi jogok, valamint a gazdasági és társadalmi fejlődés. Ezen ötlet az újjáépítés következő -Bonn utáni - szakaszának alapjaként szolgált.	Központi szerepet tölt be az ENSZ-nek
4	Ideiglenes afgán nemzeti fejlesztési stratégia (I-ANDS)	2006	A központi kormány feladata az volt, hogy megoldásokat dolgozzon ki minden olyan politikai területen, amelynek célja az afgán emberek életének, lehetőségeinek és életkörülményeinek közvetlen javítása.	Afgán kormány
6	Afgán nemzeti fejlesztési stratégia	2008	Széles konszenzust kell elérni mind központi, mind szubnacionális szinten. A központi kormányzat tűnik megoldásnak minden problémára. Feszültség a Karzai-kormány és a nemzetközi közösség között.	Afgán kormány

7	Nemzetközi konferencia Afganisztánról, London	2010	Az afgán helyreállítás új szakasza. A nemzetközi közösség megvitatta az afganisztáni demokratizálással kapcsolatos Petersberg-megállapodás 2001-es előrehaladását. A biztonsági felelősség a NATO-ról az afgán biztonsági erőkre száll számos tartományban.	UK, UN, Afgán kormány
8	Nemzetközi konferencia Afganisztánról, Bonn	2011	Három fő kérdésre összpontosított, beleértve az afgán háború következményeit, és a biztonsági felelősség afgán kormányra való áthárítását, amely a tervek szerint 2014-ben fog bekövetkezni. Ezek az alábbiak: az áthárítás folyamatának polgári vonatkozásai, a nemzetközi közösség szerepe Afganisztánban az átadás után, valamint az ország hosszú távú politikai stabilizációja.	85 állam, 15 nemzetközi szervezet és az UN
9	Tokiói kölcsönös elszámoltathatósági keretrendszer (tokiói keretrendszer)	2012	Afganisztán ütemtervet nyújtott be a gazdasági önellátás 2024-ig történő megvalósítása felé. A nemzetközi közösség 2015-ig több, mint 16 milliárd dollárral vállalta az ütemterv támogatását. Az afgán kormány és a nemzetközi közösség közötti partnerség jellegének elmozdulása a „befogadó és az adományozó”-tól a „tulajdonos és partnerek”-ig.	Nemzetközi közösség és afgán kormány
11	Nemzetközi konferencia Afganisztánról, London	2014	Az afganisztánról szóló londoni konferencia kulcsfontosságú célja, hogy az afgán civil társadalom - és különösen az afgán nők - érdemben szólalhassanak meg az új kormánnyal való prioritások meghatározásában. A konferencia az afgán kormányra összpontosított, hogy megfogalmazza a reformmal kapcsolatos elképzeléseit, valamint hogy a nemzetközi közösség bizonyítsa kitartó szolidaritását és támogatását Afganisztán számára.	A két házigazda az Egyesült Királyság és Afganisztán, 74 nemzetközi delegáció, és az afgán civil társadalom képviselői
12	Konferencia Afganisztánról, Brüsszel	2016	Biztosították a folyamatos nemzetközi politikai és pénzügyi támogatást Afganisztán számára a következő négy évben. A nemzetközi közösség által vállalt teljes összeg 15,2 milliárd dollár (+- 13,6 milliárd euro). Az EU és tagállamai 5,6 milliárd dollárt ígértek (+5 milliárd euro). Ez egy kivételes finanszírozási szint, amely biztosítja, hogy Afganisztán továbbra is szilárd úton haladjon a politikai és gazdasági stabilitás, az államépítés és a fejlődés felé. Ez megerősítette elkötelezettségüket a tartós béke és megbékélés iránti politikai folyamat iránt.	EU, 75 országgal és 26 Nemzetközi szervezettel közösen

1

1. sz.táblázat: Nemzetközi Konferenciák Afganisztán vonatkozásában.³⁰² Szerkesztette a szerző

³⁰² Triaphi, Ferhatovic: The European Union's Crisis Response in the Extended Neighbourhood p.14-15. Forrás: http://www.eunpack.eu/sites/default/files/publications/WP%207_D%207.1%20Case%20Study%20Afghanistan_21.08.2017.pdf Letöltve: 2021.02.23.

2.2 Afgán Biztonsági Erők

2.2.1 Afgán Nemzeti Hadsereg

Az Afgán Nemzeti Hadsereg (Afghan National Army – ANA) a „nemzeti szuverenitás, a területi integritás és a nemzeti függetlenség őrzője”.³⁰³ A Hadsereg Vezérkara (General Staff – GS) irányítja és ellenőrzi Afganisztán összes szárazföldi és légi erejét, beleértve az ANA hagyományos erőit, az Afgán Légierőt (Afghan Air Force - AAF), a Különleges Műveleti Repülőszázadot (Special Mission Wing - SMW), az ANA Különleges Műveleti Parancsnokságot (Afghan National Army Special Operations Command - ANASOC), az Afgán Nemzeti Polgári Rendfenntartó Erőt (Afghan National Civil Order Force - ANCOF) és az Afgán Határvédelmi Erőt (Afghan Border Force - ABF). Az ANA összesen 27 harcoló dandárból, 3 harci repülőszárnyból, 4 fegyvernemi és alapkiképző iskolából, valamint további támogató létesítményekből (pl. raktárak és kórházak) áll.³⁰⁴ A Védelmi Minisztériumnak 227 103 fős³⁰⁵ személyi állományra van felhatalmazása, 2021 januárjában a tényleges létszám 186 859 fő hivatásos, és 3 031 fő civil alkalmazott szerepelt a személyügyi rendszerben.³⁰⁶ Az Afgán Nemzeti Hadsereg legnagyobb része a hat regionális hadtest A 201. hadtest, a 203. hadtest, a 205. hadtest, a 207. hadtest, a 209. hadtest, a 215. hadtest és a 217. hadtest a tartományi határokat követő földrajzi régióikért felelősek. A 209. hadtest korábbi szektorát felosztották, hogy magába foglalja a 217. hadtestet. Ezen hadtestektől független a kizárólag Kabul védelméért felelős 111. Védelmi Hadosztály.³⁰⁷ A hadtestek hat dandárból, és megközelítőleg 24 000 katonából állnak.³⁰⁸

2018-ban elnöki döntés alapján került sor egy újabb alakulat, az Afgán Nemzeti Hadsereg- Területi Erő (ANA Territorial Force – ANA TF) felállítására, a korábbi – Belügyminisztériumi irányítás alá tartozó - Afgán Települési Rendőrség átszervezésével.³⁰⁹

³⁰³ Afghanistan, MoD, [وضع وضع توضع توضع م اردوی] informal translation: ‘The current National Army status’], 2016. 07.26

³⁰⁴ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.49.

³⁰⁵ UO.

³⁰⁶ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.66

³⁰⁷ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.50.

³⁰⁸ Amini, Karim: New Corps Established To Improve Northeast Security TOLO News 2019.04.11.

<https://tolonews.com/afghanistan/new-corps-established-improve-northeast-security> Letöltve: 2021.06.09.

³⁰⁹ Clark, Kate: New special report on Afghanistan’s newest local defence force: Were “all the mistakes of the ALP” turned into ANA-TF safeguards? Afghanistan Analysts Network 2020.08.20. <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special-reports/new-special-report-on-afghanistans-newest-local-defence-force-were-all-the-mistakes-of-the-alp-turned-into-ana-tf-safeguards/> Letöltve: 2021.06.09.

Az egység jellegzetessége, hogy helyben toborozzák tagjait a lakosság közül, és a hadsereg által elfoglalt területek védelmét látják el, így nagyobb szabadságot biztosítanak a hadsereg számára a katonai műveletek során. 2021 tavaszán az ország 32 tartományában 186 század állt hadrendben.³¹⁰ Az egység ereje, hogy a saját területük védelmében teljesítenek szolgálatot, sok esetben a helyi védelmi erők potenciális előnyökkel rendelkeznek a reguláris erőkkel szemben a jobb tudás, a motiváció és a hírszerzés tekintetében, ugyanakkor szakértők attól is tartanak, hogy ellenőrizhetetlen, irányíthatatlan milíciák jöhetnek létre, különösen akkor, ha a helyi vezetést a tálibok veszik át.³¹¹

A területi hadtestek alárendeltségében hat dandárral illeszkedik be az Afgán Határvédelmi Erő (ABF). Feladatuk a határ és annak 30 mérföldes területének védelme a csempészek, terroristák és bűnözői csoportok ellen, de segítséget nyújtanak az ANA lázadóellenes és terrorellenes műveleteiben is. Az egység átvette az Afgán Határőrség feladatának nagyrészét is, különös tekintettel a zöldhatár védelmére.³¹²

A következő szervezeti egység a szintén rendőri egységből létrehozott Afgán Nemzeti Polgári Rendvédelmi Erők (ANCOF), melyet 2018 márciusában állítottak fel a korábbi Afgán Készenléti Rendőrségből (Afghan National Civil Order Police - ANCOF), átvéve annak feladatköreit.³¹³ Az ANA hadtestek alá tartozó hét dandár feladata a polgári zavargások kezelése, a lázadók elleni műveletek a távoli és különösen veszélyesnek minősített területeken, polgári rendfenntartó járőrözés a városi területeken, valamint a terrortámadások esetén történő válságreagálás. Taktikai, hírszerzési, és harcoló segítséget nyújt az ANA egységeknek azok tisztogató műveletei során a már el, vagy visszafoglalt területeken.³¹⁴

Az Afgán Légierő (AAF) 18 különítményből, és 3 repülőszázadból (Kabul, Kandahár, Shinband)³¹⁵ és 167³¹⁶ légi járműből álló erő.

A Különleges Műveleti Parancsnokság (ANASOC) alakulatai képezik a helyi biztonsági erők fő támadóalakulatait. Ebből következően szinte állandóan különböző

³¹⁰ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.71

³¹¹ Clark, Kate: New special report on Afghanistan's newest local defence force: Were "all the mistakes of the ALP" turned into ANA-TF safeguards? Afghanistan Analysts Network 2020.08.20. <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special-reports/new-special-report-on-afghanistans-newest-local-defence-force-were-all-the-mistakes-of-the-alp-turned-into-ana-tf-safeguards/> Letöltve: 2021.06.09.

³¹² United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.51

³¹³ GlobalSecurity, Military, ANCOF <https://www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/ancop.htm> Letöltve: 2021. 06. 09.

³¹⁴ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.52

³¹⁵ UO.

³¹⁶ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.77

bevetéseken vesznek részt, ami a kiképzésük, továbbképzésük elhanyagolásához vezet. Az ANASOC hadtest-szintű szervezet, amely felel a teljes haderőn belül a különleges műveletek tervezéséért és végrehajtásáért. Alárendeltségébe tartozik 4 Különleges Műveleti Dandár (Special Operations Brigade - SOB) és egy Nemzeti Műveleti Dandár (National Mission Brigade - NMB). Elsődleges feladatuk a felkelés elleni (Counterinsurgency - COIN), és stabilizációs műveletek végrehajtása, és mint ilyen a koalíciós erők legfőbb együttműködő partnere.³¹⁷ Alárendeltségükben, velük szoros együttműködésben tevékenykedik a Különleges Műveleti Repülőszázad (SMW), amely a terror- és kábítószer- ellenes műveletekben nyújt támogatást. Érdekesség hogy egyedül ez az egység rendelkezik éjjellátó képességgel, és forgószárnyú támadó légi járművekkel.³¹⁸

2.2.2 Nemzeti Biztonsági Igazgatóság (National Directorate of Security - NDS)

„Az Országos Biztonsági Főigazgatóság elkötelezett a nemzeti érdekek védelme, a stabilitás és a biztonság megszilárdítása, valamint az ország törvényeinek, területi integritásának és függetlenségének védelme mellett. A Nemzetbiztonsági Főigazgatóság bátor és névtelen katonái minden erejükkel védik és védelmezik az országot, a népet, a nemzeti becsületeket és érdekeket.”³¹⁹

Már az orosz megszállás idején a KGB és a GRU támogatásával is alakultak hírszerző szolgálatok Afganisztánban³²⁰, de a jelenleg működő szervezetet a CIA és a Pentagon alapította meg 2002-ben.³²¹ A korábbi – a Szovjetunió által létrehozott és kiképzett – szervezetek erősek, és jól felkészültek voltak, de nélkülöztek mindenféle alkotmányos és civil kontrollt. Az NDS jelenleg nélkülözni kényszerül a professzionális képzést, és lehetőségei az erőforrások terén is korlátozottak. Fő hírszerzési forrásuk a törzsi vezetőkkel és a falusi lakosokkal történő kapcsolattartás a helyi parancsnokokon keresztül. Hivatalosan a szervezet az elnököknek tartozik jelentési kötelezettséggel, és ebből adódóan gyakran nem oszt meg információkat a Haderő vagy a Rendőrség vezetőségével, és a döntéshozókat sem minden esetben tájékoztatja pontosan. Ugyancsak nélkülözni kényszerül a modern információ elemzési kapacitást is.³²²

³¹⁷ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.64-65

³¹⁸ UO. p.67.

³¹⁹ Office of Chef of Staff of the President Islamic Republic of Afghanistan

<https://prev.ocs.gov.af/english/80/national-security-general-directorate> Letöltve: 2021. 06. 09.

³²⁰ Diva Patang Wardak: Why the NDS matters: The emergence of the Afghan intelligence agency after 9/11 in: Journal of Intelligence and Terrorism Studies p.4

³²¹ UO. p.7

³²² UO.p.7.

Elsődleges feladatuk a nemzetbiztonsággal összefüggő bűnügyek kivizsgálása, beleértve a letartóztatott személyek kezelését is. Felelőssége megoszlik a Védelmi Minisztériummal és a Belügyminisztériummal is. Felépítése osztályok és egységek szerint történik, melyeket számokkal jeleznek. Területi elosztásban rendelkezik négy Afgán Hírszerző Ügynökség Különleges Erő elnevezésű műveleti egységgel, és Kabulban egy nyomozati egységgel is. Becsült létszámuk 15 000 – 30 000 Fő között mozog, a különböző szervezetek felmérése szerint.³²³ Ugyancsak említést érdemel, hogy mind az ENSZ, mind egyéb megfigyelő szervezetek számos alkalommal jelentették a szervezet visszaéléseit és a kínzások alkalmazását a fogvatartottak tekintetében.³²⁴

Szinte az összes – a szervezet elemzésével foglalkozó – tanulmány és jelentés megjegyzi, hogy a szervezet tagjai alulképzettek, nem képesek érdemi információkat szolgáltatni a döntéshozók számára. Ugyancsak probléma, hogy vezetőinek nagy része vagy a szovjet időkben kapott felkészítést, vagy az Északi- Szövetség volt tagja, valamint szintén erős egyes külföldi titkosszolgálatok, különös tekintettel a Pakisztáni ISI (Inter-Services Intelligence – ISI) befolyása.

2.2.3 Az Afgán Nemzeti Rendőrség

2.2.3.1 Az Afgán Nemzeti Rendőrség felépítése

A jelenleg is fennálló rendőrségi rendszer alapjainak letétele 2002-ben kezdődött meg, Németország irányításával. A 2002 februárjában megtartott Berlini Konferencián az afgán újjáépítésben részt vevő országok egy 62 ezer fős rendőrség felállításáról állapodtak meg. Megjegyzendő, hogy ugyanekkor arról is megállapodás született, hogy a jogrendszer modernizálását Olaszország irányítja.

A modern alapokra szerveződött Afgán Nemzeti Rendőrség (a továbbiakban: ANP) a belügyminisztérium irányítása alá tartozó rendvédelmi szervezet, megközelítőleg 121 085 fős hivatásos és 3 579 fős polgári létszámmal³²⁵. Jelenleg négy fő része van, ezek az Afgán Egyenruhás Rendőrség (Afghan Uniform Police - AUP); az Afgán Közbiztonsági Rendőrség (Public Security Police - PSP); az Afgán Határrendőrség (Afghan Border Police - ABP); és a Bűnügyi Nyomozó Osztály (Afghan Anti-Crime Police - AACP). Létezik még az Afgán

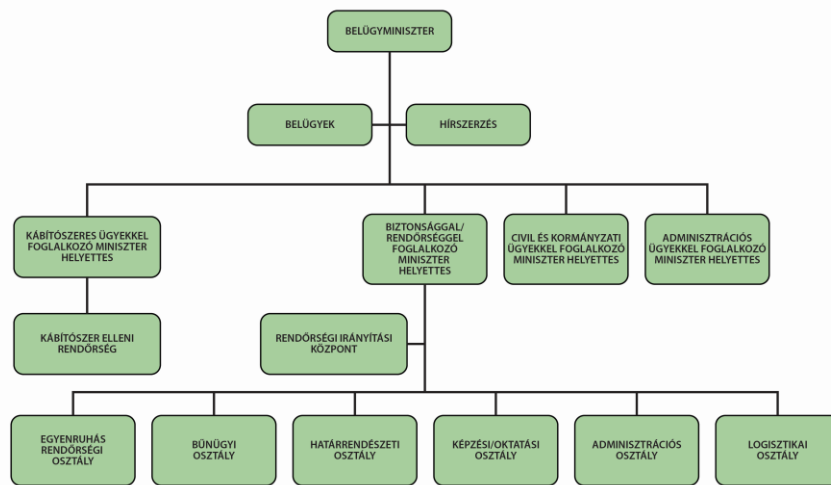
³²³ European Asylum Support Office: Afghanistan State Structure and Security Forces 2020. aug. p.36.

³²⁴ UO. p.37.

³²⁵ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.66

Kábítószer Ellenes Rendőrség (Counter Narcotics Police of Afghanistan - CNPA), és az Afgán Közrendvédelmi Erő (Afghan Public Protection Force - APPF). Ugyancsak rendelkezik a Belügyminisztérium egy Rendőrség Különleges Egységeinek Főparancsnoksága (General Command of Police Special Units - GCPSU) elnevezésű egységgel, ám ez az Afgán Különleges Erők kötelékében működik.³²⁶

A 2001 után megindult reformok során létrehoztak egyéb rendőri egységeket is, melyeket az idők során vagy megszüntettek, vagy a Haderő részévé váltak.

12. sz.ábra: Az afgán belügyminisztérium felépítése 2006-ban³²⁷ Szerkesztette a szerző

Az első időszakban kialakított minisztériumi szerkezetet a 12. sz. ábra mutatja be.

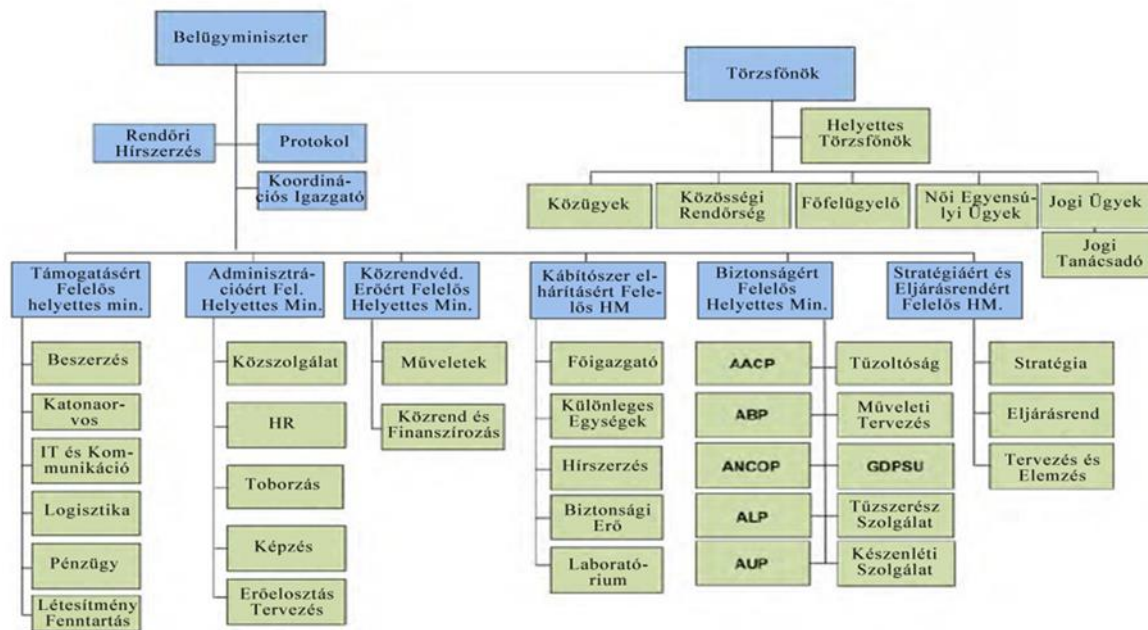
2010-ben létrehoztak két további szervezet is, ezek az Afgán Települési Rendőrség és az Afgán Közrendvédelmi Erő. Érdekes, hogy ez utóbbi és a Kábítószer Ellenes Rendőrség hivatalosan nem a Rendőrség része, irányításukra a Belügyminisztériumban külön helyettes-belügyminiszterek vannak.

Az ANP négy fő ágazata felel a rendvédelmi terület szinte teljes egészét, az Egyenruhás Rendőrségbe betagozódva megtalálhatjuk a katasztrófavédelmi szervezet is. A Belügyminisztérium és a Rendőrség szervezeti struktúráját az 13. sz. ábra mutatja be. Természetesen a felépítése azóta is változott, egységeket szüntettek meg, hoztak létre, vagy helyeztek át a Védelmi Minisztérium alá.

³²⁶ European Asylum Support Office: Afghanistan State Structure and Security Forces 2020. aug. p.30.

³²⁷ Andrew Wilder: Cops or Robbers? The Struggle to Reform the Afghan National Police p.5

A rendőri szervezeteket alapvetően a biztonságért felelős helyettes belügyminiszter irányítja (Kivéve a Kábítószer Ellenes Rendőrséget és az Afgán Közrendvédelmi Erőt, melyeknek saját helyettes Belügyminiszterük van), de az Afgán Közjogi Törvény értelmében tartományi szinten a kormányzóknak befolyásuk van a Rendőrség működésébe.

13. sz. ábra: Az afgán Belügyminisztérium és Rendőrség felépítése³²⁸ Szerkesztette a szerző

2.2.3.2 Afgán Egyenruhás Rendőrség AUP

Az Afgán Egyenruhás Rendőrség fő szervezete, jelenleg 93 870 fős létszámmal.³²⁹ Regionális alapon szerveződött öt régióval (központi, keleti, északi, nyugati, déli régiók), ide tagozódik többek között a közlekedési rendőrség, a tűzoltóság és a katasztrófavédelem is. Fő feladata a törvényes rend betartása, betartatása, a hírszerzés/felderítés alapú rendőri munka, a közbizalom építése, a kábítószer, fegyver és egyéb köztulajdonok csempészésének megakadályozása, illetve a Bűnügyi Rendőrség munkájának támogatása. A kezdetekkor félkatonai rendőri egységet állítottak fel, de folyamatban van a „polgárbarát” közösségi

³²⁸ ISAF/RSM RS Security Force Assistance Guide 3.0 p. A21

³²⁹ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2020.12. p.54

rendőrséggé³³⁰ történő átalakulás. Az Afgán Egyenruhás Rendőrség helyi egységei gyakorta a helyi hatalomgyakorlók (kormányzó, vagy helyi vének tanácsa) utasítása alapján működnek.³³¹

2.2.3.3 Afgán Készenléti Rendőrség ANCOP

A Csendőrség mintájára 2006-ban létrehozott „elit” rendőri szervezet 14.500 fős³³² létszámmal. Nem területi alapon, hanem katonai elvek szerint zászlóalj, dandár kötelékben szerveződött. A parancsnokság Kabulban volt található, de az öt dandár különböző helyeken települt szerte az országban. Elsődleges feladata volt a fegyveres erők támogatása, az általuk megtisztított „ellenálló mentes” területeken a közbiztonság védelmének átvétele, illetőleg az AUP helyettesítése a veszélyes területeken. Ezen túlmenően általános feladata a közrend védelme. Felszerelése, fegyverzete, módszerei közelebb állt a katonai egységekéhez, mint a többi rendőri alakulathoz. Mint a Haderőnél szóló részben megemlítettem, 2018 márciusában az egységet áthelyezték a Védelmi Minisztérium alá, mint katonai erőt.

2.2.3.4 Afgán Határőrség ABP

A felállításakor 23.090 fős³³³ szervezet eredeti feladata az 5529 km hosszú államhatár, és a 19 határátkelőhely védelme, a határon átnyúló bűnözés, a kábítószer és a fegyvercsempészet megakadályozása, illetve küzdelem az illegális migráció ellen. Mára azonban csak a határátkelőhelyek és repülőterek felügyelete tartozik hozzá.³³⁴Ebből adódóan létszáma is 4 126 főre esett vissza.³³⁵

2.2.3.5 Afgán Bűnügyi Rendőrség AACP

Kisebb létszámú rendőri egység, mindössze 3.400 fős létszámmal működik. Logisztikailag az Afgán Egyenruhás Rendőrség bázisain települ, hasonló területi alapon szervezett struktúrában. Fő feladata a bűncselekmények felderítése, nyomozása. Ezen túl ellát még a terrorelhárítással, a kábítószer- elhárítással, a kiemelt bűncselekmények nyomozásával

³³⁰ community-policing

³³¹ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.77

³³² Taskhil - RS Security Force Assistance Guide 3.0 p.A 28

³³³ UO.

³³⁴ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.77

³³⁵ UO.

kapcsolatos feladatokat, illetve ide tagozódik a rendőrségi szakértői terület is. A Bűnügyi Rendőrség szorosan együttműködik az Ügyészséggel és a Bíróságokkal, hogy a Rendőrség és ne a Haderő maradjon a jogállamiság elsődleges arca. A szervezet központja irányítja a Bűnügyi Nyomozó Igazgatóságot (Criminal Investigation Directorate), a Terrorizmus Ellenes Rendőri Egységet (Counterterrorism Police Division), és a Súlyos Bűncselekmények Munkacsoportját (Major Crimes Task Force).³³⁶ 2020-ban a szervezetet átnevezték Hírszerzési és Bűnüldözési Főigazgatóságra (General Directorate for Intelligence and Counter Crime - GDICC), és kibővítették funkcióit és létszámát.³³⁷ A szervezet annyira új, hogy az afgán hivatalos oldalakon sincs még átnevezve.

2.2.3.6 *Afgán Közbiztonsági Rendőrség PSP*

Az Afgán Közbiztonsági Rendőrség biztosítja a városi és nagyvárosi biztonságot, beleértve a zavargások elleni védelmet is, és középszintű reagáló erőként léphet fel olyan helyzetekben, amelyek meghaladják a reguláris rendőrség képességeit. Az egység hét tartalékos támogató zászlóaljból áll, amelyek a regionális igazgatóságoknak vannak alárendelve.³³⁸ A szervezetet szemmel láthatóan a kiesett Készenléti Rendőrség pótlására kezdték el felállítani 2018 után. Újdonságát példázza, hogy egyedül amerikai forrásokban jelenik meg a szervezet nevesítve, még az Afgán Belügyminisztérium honlapján sem található róla információkat. Létszáma – megítélésem szerint – feltöltés alatt áll, jelenleg 2 556 Fő.³³⁹

³³⁶ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.77-78

³³⁷ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2020.12. p.58-59

³³⁸ UO. p.58

³³⁹ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2020.12. p.54

2.2.3.7 *Afgán Települési Rendőrség ALP*

Az afgán rendvédelem legkülönlegesebb szervezete volt, amely jól tükrözte az országban kialakult szokásjog működését. A csúcsideszakban 28 450 főt számláló testület a mi fogalmaink szerint leginkább a polgárőrséghez hasonlított. Bár hivatalosan a Belügyminisztérium irányítása alatt állt, de tagjait a helyi közösségi tanács, a sura választotta ki. Elsődleges feladata volt az AUP megerősítése, a helyi közösség védelme, közreműködik a fejlesztés, az újjáépítés, a stabilitás biztosításában. Jogköre korlátozott, nem volt felhatalmazása őrizetbe vételre, illetve letartóztatás foganatosítására. Felszerelése amerikai dotációból származik, hasonló a rendőrökéhez³⁴⁰. Elsősorban arra képezték ki az állományát, hogy a lázadók ellen harcoljon, de azokon a területeken, ahol a közösség vezetése a lázadók pártján áll, inkább támogatja őket. 2018-ban megszüntették a szervezetet és a Védelmi Minisztérium irányítása alá rendelték Afgán Nemzeti Hadsereg- Területi Erő néven. A teljes átalakítás 2021. február 13-án ért véget.³⁴¹

2.2.3.8 *Afgán Közrendvédelmi Erő APPF*

A szervezet 2010-ben jött létre Hamid Karzai elnök utasítására. Fő célja az országban működő számtalan biztonsági magáncég feladatainak átvétele. Hivatalosan az állományába tartozó 20.000 fő³⁴² feladata az Afgán Egyenruhás Rendőrség helyettesítése az őrszolgálati posztokon, a különböző infrastruktúrák, létesítmények és kiemelt személyek védelme során. Valójában főként a külföldi beruházások, illetve az NGO-k védelmét látja el. A szervezet tagjai gyakorlatilag bárki számára bérelhetőek. Irányítását a Belügyminisztériumon belül, a Közrendvédelmi Erőért felelős helyettes Belügyminiszter látja el, sőt, bérezése sem a szokásos minisztériumi forrásokon keresztül történik, állami tulajdonú vállalként funkcionál. 2013-ra gyakorlatilag átvette az összes – nem diplomáciai – privát biztonsági szolgálat tevékenységét az országban. Nyomozati vagy letartóztatási jogkörrel nem rendelkeznek.³⁴³

³⁴⁰ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2015.04.30. p.95.

³⁴¹ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.71.

³⁴² RS Security Force Assistance Guide 3.0 p.A 32

³⁴³ Library of Congress, APPF <https://www.loc.gov/item/lcwaN0015970/> Letöltve: 2021. 06. 09.

Az APPF működése számos jogi problémát felvet, 2014 óta több kísérlet történt átalakítására, vagy a Védelmi Minisztérium alá történő átszervezésére, jelenleg továbbra is a Belügyminisztérium alá tartozik.³⁴⁴

2.2.3.9 *Kábítószer Elleni Rendőrség CNPA*

A szervezet a helyettes belügyminiszter közvetlen irányítása alatt tevékenykedő, 2.850 fős egység, saját felderítő, egyenruhás, és műveleti állománnyal³⁴⁵. Alegységei mind a 34 tartományban megtalálhatóak, fő feladatuk az általános kábítószerrendészeti tevékenység, annak minden szegmensével. Speciális egységei között található a Szenzitív Nyomozási Egység (Sensitive Investigation Unit - SIU) , Nemzeti Elhárító Egység (National Interdiction Unit - NIU), és Hírszerző Nyomozati Egység (Intelligence Investigation Unit –IIU) is. A rendőrség intézményén belül az egyetlen szervezet, amelynek törvényes joga és lehetősége van titkosszolgálati eszközök és módszerek használatára. Tanácsadók révén szoros az együttműködés amerikai ügynökségekkel, különösen a kábítószer elhárításban érdekeltekkel.³⁴⁶

2.2.4 **Törvényi szabályozás**

Mint korábban említettem, 2001. után a nyugati demokráciák által a modernizáció útjára terelt országban megkezdődött a törvényalkotás is. 2003-ban megírták és elfogadták az Új Alkotmányt, melyben hivatalosan szétvált a törvényhozói, a bírói, és a végrehajtói hatalom. Ezt követően főleg Olaszország támogatásával kezdődött meg a törvények megalkotása. Az alábbiakban felsorolom a rendőrség működését befolyásoló jogszabályokat a hivatalos angol fordítás szerinti abc sorrendben. Zárójelben található az eredeti törvények nevének hivatalos angol fordítása és – ahol megtalálható volt – publikálásuk helye, ideje.

³⁴⁴ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.71, 76

³⁴⁵ SIGAR 15-12 Audit Report /2014. oct./ p.2

³⁴⁶ United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12. p.78

Törvények:

- Pénzmosás Elleni Törvény /Anti-money Laundering Law/
- Kábítószer Ellenes Törvény /Counter-Narcotics Law - Official Gazette No. 875, published 2006/02/04 (1384/11/15 A.P.) /
- Büntető Törvény /Criminal Law (Penal Code) - 1976 - Official Gazette No. 347, published 1976/10/06 (1355/07/15 A.P.)
- Büntető Eljárásról Szóló Törvény /Criminal Procedure Code - 1965 amended 1974/
- Afgán Közjogi Törvény /Afghan Public Law/
- Vám törvény /Custom Law/
- Fiatalkorúakra Vonatkozó Törvény /Juvenile Law (Juvenile Code) - Official Gazette No. 846, published 2005/03/23 (1384/01/03 A.P.) /
- Munkaügyi Törvény /Labor Law of Afghanistan - Official Gazette No. 790, published 1999/11/01 (1420/07/22 A.P.)/
- Terrorizmus Finanszírozása Elleni Törvény /Law Combatting the Financing of Terrorism /
- Külső és Belső Biztonság Elleni Bűncselekmények Törvénye /Law Crimes against Internal and External Security /
- Bűncselekmények Felderítéséről és Nyomozásáról szóló Törvény /Law Discovery and Investigation of Crimes/
- Gyülekezési Jogról, Sztájkról, és Demonstrációkról szóló Törvény /Law on Gatherings, Strikes, and Demonstrations - Official Gazette No. 805, published 2003/03/13 (1381/12/22 A.P.) /
- Börtönökről és Fogvatartó Központokról szóló Törvény /Law on Prisons and Detention Centers - Official Gazette No. 852, published 2005/05/31 (1384/03/10 A.P.) /
- Rendőrségi Törvény /Police Law - Official Gazette No. 862, published 2005/09/22 (1384/06/31 A.P.) /

A fenti törvényeket részben a nemzetközi közösség szakértői, részben pedig afgán jogtudósok készítették, akik figyelembe vették az iszlám jogot és a szokásjogot is. Ebből következik, hogy a törvények között ellentmondások találhatók. A törvényalkotásban rejlő problémák kifejtése nem fér bele írásom keretei közé, de a szervezet működési zavarainak megértéséhez a fentieket egy példával érzékeltetem:

Az olasz közreműködéssel készült Rendőrségi Törvény a házkutatásról azt írja, hogy annak foganatosításához valamely bizonyíték szükséges az azt elszenvető személy vonatkozásában.

A teljesen afgán készítésű Kábítószer Ellenes Törvény szintén foglalkozik a rendőri intézkedések kérdéskörével, és a házkutatás indokául az „elfogadható ok” megnevezést használja. Ezek a hazai terminológiában „megalapozott gyanú” és „gyanú” kifejezések lennének. Az első esetben tehát a Rendőrséget a bizonyítási kényszer terheli, ha egy intézkedő rendőr a törvény ismeretében, annak szellemében kíván eljárni, akkor sem lehet biztos abban, hogy helyesen cselekszik. Ugyanez az ellentmondás alapvetően fellelhető a történelmi gyökerekben is. A Pashtunwali irányította pastu szokásjog szerint az ítélkezéshez elégséges az alapos gyanú, míg a Saria előírja a bizonyítás szükségességét.

2.3 A rendőrség fejlesztését célzó nemzetközi törekvések

2.3.1 Nemzetközi rendőri projektek, a bilaterális egyezményektől az EUPOL-ig

Mivel Afganisztán újjáépítése nem volt lehetséges a biztonság feltételeinek megteremtése nélkül, ezért a nemzetközi közösség a biztonsági szektor reformját tartotta a legsürgetőbb feladatnak, valamint kiemelt jelentőségüként kezelte és kezeli a mai napig.

2002 áprilisában, a Genfi G8 konferencián³⁴⁷ a vezető országok közötti tanácskozás témája volt az afganisztáni reform. Ekkor a fejlesztésnek, illetve a reformnak öt fő pillérjét állították fel. A pillérekhez országokat is társítottak, hogy azok reformját, illetve annak felügyeletét végezzék. Ez alapján a Rendőrség és rendfenntartás felügyelete Németországhoz, a jogrend és igazságszolgáltatás átalakítása Olaszországhoz, a kábítószer elleni küzdelem Nagy-Britanniához, a hadsereg fejlesztése az Amerikai Egyesült Államokhoz, a lefegyverzés, leszerelés és reintegráció pedig Japánhoz került.³⁴⁸

³⁴⁷ A G8 fórumon a világ nyolc legfejlettebb államának (Kanada, Franciaország, Németország, Olaszország, Japán, Oroszország, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok) kormányai és az Európai Bizottság vesz részt.

³⁴⁸ Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7 Unió rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.9. ISBN 978-92-872-2520-7

A megállapodás alapján Németország 2002-ben elindította az afgán rendőrség és határőrség újjáalakítását, ezzel is támogatva az Afgán Átmeneti Adminisztrációt. A Németország által elindított fejlesztési program a Német Rendőri Programiroda (German Police Project Office –GPPO) (a továbbiakban: Programiroda) volt, amely 2002. április 3-án kezdte meg működését tíz fővel.³⁴⁹ A Programiroda elindításakor az alábbi célokat tűzték ki:

- Tanácsadás a belső biztonságért felelős afgán hatóságoknak az afgán rendőrség újjáépítése érdekében, mely tiszteletben tartja az emberi jogokat, és működését a jogállamiság elvei kötik, valamint küzd a kábítószer-termesztés, a kábítószer-feldolgozás és a kábítószer-kereskedelem ellen,
- a fenti elvek alapján segíti a rendőrség toborzását és képzését,
- segítséget nyújt a Rendőrákadémia felállításában,
- segítséget nyújt a kétoldalú rendőrségi finanszírozásban,
- koordinálja az Afgán Rendőrség felállítását célzó nemzetközi segítségeket.

Működése során átlagosan 40 fő hosszú távra kiküldött szakértő, és évente 25-30 rövidtávra kiküldött szakértő vett részt a munkában.³⁵⁰ A németek a 2002-es projekt indítás és 2011 között megközelítőleg 300 millió eurót költöttek a fejlesztésre.³⁵¹ Az indulás évében ez 13 millió eurót jelentett, 12,5 milliót 2003-ban, 10,4 milliót 2004-ben és 10,3 milliót 2005-ben.³⁵²

A Programiroda a működése során számos oktatási és fejlesztési projektet finanszírozott. Programjai között volt határőrképzés, közlekedési és autópálya rendőri képzés, kiképzés, fejlesztés, kábítószer elleni tevékenység, és célzottan távközlési, rádiókommunikációs fejlesztés. Ezek közül említést érdemel az afgán rendőri felső-és középvezetők részére létrehozott három hetes tanfolyam, amely a kabuli Rendőrákadémián kapott helyet. Ez volt az a program, ahol hazánk megtette első rendőri szerepvállalását Afganisztánban. A program első hetében a németek bűnügyi nyomozást, a másodikban a norvégok emberjogi és vezetési ismereteket, a magyarok pedig rendőri és irányítási ismereteket

³⁴⁹ Feilke, Marcus: German Experiences in Police Building in Afghanistan p.7. in: GRIPS State-Building Workshop 2010

³⁵⁰ UO. p.7.

³⁵¹ Forrás: Bundesministerium des Innern, Deutsches Engagement beim Polizeiaufbau in Afghanistan 2011. p.10.

³⁵² Friesendorf, Krempel: Militarized versus Civilian Policing: Problems of Reforming the Afghan National Police PRIF-Report No. 102 p.11.

adtak át. A Programiroda működésének első négy évében az akkori megközelítőleg 50 000 főt számláló rendőri állományból 3 600 főt sikerült kiképezni.³⁵³

Bár az említett G8 találkozón született megállapodás alapján a teljes rendőrségi reform Németország feladata lett volna, az USA a kezdetektől megjelent a feladatkörben. Míg a németek felülről építkezve a rendőri felsővezetést célozták meg, addig az amerikaiak elégedetlenek voltak a haladás ütemével, és 2003-ban megalapították saját rendőrképzési programjukat. Egy évvel később már 224 millió dollárt áldoztak fel rá.³⁵⁴ Hivatalosan továbbra is Németország irányítása alatt állt a rendőrségi reform, de a pusztán számokból is látható, hogy az amerikai erőfölénnyel nem konkurálhattak, így gyakorlatilag minden az USA elképzelése szerint alakult. Az amerikai Kormányhivatal (United States Department of State), illetve annak Nemzetközi Bűnüldözéssel és kábítószer-elhárítással foglalkozó hivatala (Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs) az amerikai DynCorp céghez, egy magánkézben lévő katonai- biztonsági vállalkozáshoz (private military-security company – PMSC) fordult a képzés vonatkozásában. Ők országszerte Regionális Kiképző Központokat (RTC) állítottak fel, ahol a gyalogos járőrképzésre 8 hetes képzési programot vezettek be.³⁵⁵ A DynCorp alkalmazottai nyugalmazott amerikai rendőrök és katonák voltak. A képzési koncepciók közötti különbséget és azok hatásait a következő fejezetben kívánom részletezni, így ott visszatérek a DynCorp tevékenységére. Természetesen az oktatáson túl a DynCorp mentorokat is küldött szinte minden fontosabb beosztású rendőri felsővezető, és minisztériumi vezető mellé. A privát szektorból nem ők voltak az egyedüli résztvevők, a kábítószer-ellenes küzdelem terén az USA-t a Blackwater cég képviselte (annak megszűnése után pedig a SOSI International, amely gyakorlatilag a korábbi cég embereiből állt). A Blackwater saját Kábítószer-ellenes Akadémiát (Counter-Narcotic Training Academy – CNTA) tartott fenn, korábbi DEA (Drug Enforcement Administration – Az USA Kábítószer Elleni Hivatala) ügynökök közreműködésével, akiknek napi szintű élő kapcsolataik voltak a korábbi munkáltatójukkal. (Az EUPOL AFG kábítószer elleni ügyekért felelős tanácsadójaként rendszeresen találkoztam a Blackwater Kábítószer-ellenes Akadémia oktatóival, számos képzést, és egyéb projektet vezettünk közösen.)

³⁵³ Friesendorf, Krempel: Militarized versus Civilian Policing: Problems of Reforming the Afghan National Police PRIF-Report No. 102 p.11.

³⁵⁴ UO.

³⁵⁵ Friesendorf, Krempel: Militarized versus Civilian Policing: Problems of Reforming the Afghan National Police PRIF-Report No. 102 p.12.

A németek természetesen látták, hogy egyedül nem képesek a tervezett feladatokat végrehajtani, ezért segítséget kértek az Európai Unió tagországaitól.

A felhívásra Norvégia és Magyarország válaszolt. Norvégia létrehozta a Norvég Rendőri Programirodát, amely az EUPOL megalakulása után is önálló maradt, megközelítőleg 15 fővel tevékenykednek Kabulban. Fő tevékenységi körük a tanácsadás és mentorálás emberjogi, bűnügyi és kábítószer ellenes területeken.

Magyarország egymillió dollár értékű felajánlást tett 2002 januárjában a Tokiói konferencián, a terrorizmus elleni harc elősegítése érdekében. A Magyar Kormány létrehozta az akkori külügyminiszter elnökletével működő Nemzetközi Fejlesztési és Együttműködési Tárcaközi Bizottságot (NEFE), és a 2323/2003. Kormányhatározattal döntött az afganisztáni rendőrség kiképzésében való magyar részvételről.

2004-ben került az első hat fő magyar rendőri szakértő Afganisztánba, a Kabuli Rendőrakadémiára. A misszió első része 2005-ben véget ért. 2007-ben a magyar Tartományi Újjáépítési Csoport létrehozását követően a magyar rendőrök Baghlan tartományban, Pol-e Khumri városban tevékenykedtek, majd 2010. március 01-jén teljesen beleolvadtak az EUPOL misszióba. A magyar rendőrök tevékenységét a későbbiekben külön kívánom tárgyalni.

Németország időközben ráébredt, hogy forrásai még így sem elegendők az Afgán Nemzeti Rendőrség teljes reformjához, így soros uniós elnöksége alatt kezdeményezte az EUPOL AFG rendőri válságkezelő erő felállítását, amely 2007. június 15-én megkezdte működését. Ezzel párhuzamosan a Német Rendőri Programiroda bezárt, és átalakult Német Rendőri Projektcsoporttá (German Police Project Team- GPPT)³⁵⁶. Természetesen folytatta a megkezdett fejlesztéseket, és az EUPOL működésével párhuzamosan újakat is indított. Ahogy a Német Szövetségi Belügyminisztérium 2012 márciusában kiadott „Német elkötelezettség a rendőrség felépítésében Afganisztánban” kiadványukban írják:

„Ennek megfelelően a német aktivitás középpontjában az afgán rendőri erők kizárólagos kiképzésétől kezdve a kapacitások megteremtéséig minden megtalálható azért, hogy hosszú távon önállóan, afgán felelősség mellett saját lábára állhassanak kiképző területek. 2010 óta a szövetségi kormány évi 77 millió euró értékű forrást biztosít a rendőrség kialakítására. Az afgán rendőrség kialakításának projektje a polgári újjáépítés széleskörű német

³⁵⁶ Feilke, Marcus: German Experiences in Police Building in Afghanistan p.7. in: GRIPS State-Building Workshop 2010

elkötelezettségébe ágyazódik be, a gazdasági fejlődés, az energiaellátás, az oktatás, az egészségügy, a kormányzás és a jogállamiság egyéb alapvető területeivel. Éves összköltsége 430 millió euró, amivel Németország a harmadik legnagyobb kétoldalú adományozó a polgári újjáépítésben. Afganisztán újjáépítése nem ér véget az átmeneti időszak 2014 végi befejezésével. Még ezt követően is Afganisztánnak további nemzetközi segítségre lesz szüksége az addig elért eredmények megszilárdítása, és az elérték továbbépítése érdekében. A 2011. decemberi bonni nemzetközi afganisztáni konferencia ezt figyelembe vette. A nemzetközi közösség Bonnban elkötelezte magát az „átalakulási évtized” 2015–2024 közötti időszakának folyamatos támogatása mellett, ezáltal Afganisztánnak hosszú távú perspektívát adva.”³⁵⁷

Célkitűzéseik szerint „Németország támogatja az afgán kormányt egy polgári rendőrség felállításában, amely követi a jogállamiságot és élvezi a polgárok bizalmát. A közös cél egy hatékony afgán rendőri erő felépítése, amelyet az afgán állam saját maga képes fenntartani/működtetni. Afganisztánba kiküldött német rendőröknek csak tanácsadói feladatuk van, de végrehajtási megbízásuk nincs. 2014 végéig minden biztonsági felelősséget át kell adni az afgánoknak („átmenet”). Az afgán rendőrségnek legkésőbb addigra képesnek kell lennie a belső biztonság önálló szavatolására. Addig is olyan helyzetbe kell hozni őket, hogy hosszú távú cselekvőképességük biztosítása érdekében átvegyék a saját állományuk továbbképzését. Ez egyrészt megfelelő számú polgári biztonsági erő kiképzését igényli az országban. Ennek érdekében 2012 októberéig 157 000 főre kell növelni az afgán rendőrség teljes erejét. 2012 februárjában mintegy 140 000 rendőr volt bevethető.”³⁵⁸

A békeműveletek szempontjából tekintve az Afganisztánban működő valamennyi rendőri misszió tevékenysége a békeépítő aktivitási körhöz tartozott. A missziók nem vettek részt fegyveres műveletekben — fegyvert kizárólag önvédelmi célokra vehettek igénybe — és nem voltak felhatalmazva rendőri intézkedések foganatosítására a fogadó országban. Nem adhattak szakmai utasításokat az afgán rendőrök részére, kizárólag ajánlásokat fogalmazhattak meg, oktatói, kiképzői tevékenységen keresztül tapasztalatokat és szakmai ismeretanyagot adhattak át.

357 Bundesministerium des Innern: Deutsches Engagement beim Polizeiaufbau in Afghanistan 2012. p.3.

358 Bundesministerium des Innern: Deutsches Engagement beim Polizeiaufbau in Afghanistan 2012. p.5.

2.3.2 Az Egyesült Nemzetek Afganisztáni Támogató Missziója

Az Amerikai Egyesült Államok és a NATO katonai akcióját követően az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2002. március 28-án elfogadott 1401. számú Határozata döntött az Egyesült Nemzetek Afganisztáni Támogató Missziójának (UNAMA) felállításáról. A Határozat leszögezi az afgán nép elidegeníthetetlen jogát ahhoz, hogy maguk döntsenek politikai jövőjükéről. Kiáll az afgán nemzeti egység, a szuverenitás, a függetlenség, és az ország területi integritása mellett. Hangsúlyozza az illegális kábítószer-termesztés és kereskedelem elleni küzdelmet, a kézfegyverek illegális áramlásának megakadályozását, és a taposóaknák felszámolásának fontosságát. Ösztönözi kívánják a Tokiói konferencián pénzügyi támogatást felajánló országokat ajánlásuk mihamarabbi teljesítésére.³⁵⁹ A tervezett misszió struktúráját, működési keretét az ENSZ Közgyűlés 56. ülése hagyta jóvá. Elfogadja a Hamid Karzai vezetésével 2001. december 22-én létrejött ideiglenes igazgatási rendszert, és kiáll annak támogatása mellett. Ez a közgyűlési határozat rendelkezik az afgán biztonsági szektor támogatásáról, a humanitárius segélyekről, és a tervezett beruházásokról is.³⁶⁰

A támogató misszió víziója egy békés és virágzó Afganisztán, mely békés a szomszédjaival, és belső konfliktusoktól mentes. Az afgán népek emberi jogait tiszteletben tartják, és az alapvető szolgáltatások mindenki számára elérhetőek. Ennek elérése érdekében az afgán alkotmányban rögzített jogokkal összhangban támogatják az afgán embereket és intézményeket. Ennek elérése érdekében az UNAMA feladata:

- A béke kultúrájának kiépítése, többek között a konfliktusmegelőzés és megoldás támogatásával, valamint a lokális és nemzeti békefenntartás; a befogadás és a társadalmi kohézió előmozdítása; erősítése regionális együttműködés a béke és a stabilitás támogatására; a nemek közötti érzékenység támogatása, béketeremtés és helyreállítás; és az átmeneti igazságszolgáltatás elfogadása;
- Az afgán állam megerősítése a nemzeti felelősségvállalás és az elszámoltatható intézmények előmozdításával, amelyek a jogállamiságra, a jó kormányzásra és az emberi jogok

³⁵⁹ Security Council Resolution 1401 (2002) Forrás:

<https://unama.unmissions.org/sites/default/files/28%20March%202002.pdf> Letöltve: 2021.03.09.

³⁶⁰ General Assembly Fifty-sixth session Agenda item 43 Forrás:

<https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Afgh%20S2002%20278.pdf> Letöltve: 2021.03.09.

tiszteletben tartására épülnek, és amelyek megvalósítják az alapvető szolgáltatásokat a lakosság számára az egész országban.

- A nemzetközi közösség és az afgán kormány prioritásai közötti nagyobb összhang elérése a béke, a kormányzás és a fejlődés területén.

Kiemelt feladat támogatni az afganisztáni béke és stabilitás elérésére irányuló erőfeszítéseket.

- A kormány és a különböző fegyveres csoportok közötti béketeremtés előkészítésével.

- Támogassa az afgánokat a béke és a társadalmi kohézió kultúrájának kiépítésében azáltal, hogy elősegíti a konszenzusépítést és az inkluzív béke- és megbékélési folyamatokat és mechanizmusokat nemzeti és regionális szinten, valamint az áldozatközpontú átmeneti igazságszolgáltatási folyamatokat.

- A regionális együttműködés elősegítése a biztonság, a stabilitás és a gazdasági integráció normalizálása és a fejlődés érdekében Afganisztánban.

- A civilek, különösen a nők, a gyermekek és a veszélyeztetett csoportok védelmének megerősítése.

Támogassa az emberi jogok, a jogállamiság és az elszámoltathatóság tiszteletben tartásának biztosítására irányuló kormányzati erőfeszítéseket.

- Meg kell erősíteni az afganisztáni intézmények fejlődési képességét az emberi és alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása és védelme, beleértve a nők és a gyermekek védelme terén.

- Támogatni kell Afganisztán kormányzati és jogállamisági reformjának előmozdítását, ideértve a korrupcióellenes tevékenységet, a kormány elszámoltathatóságát és az információkhoz való hozzáférést.

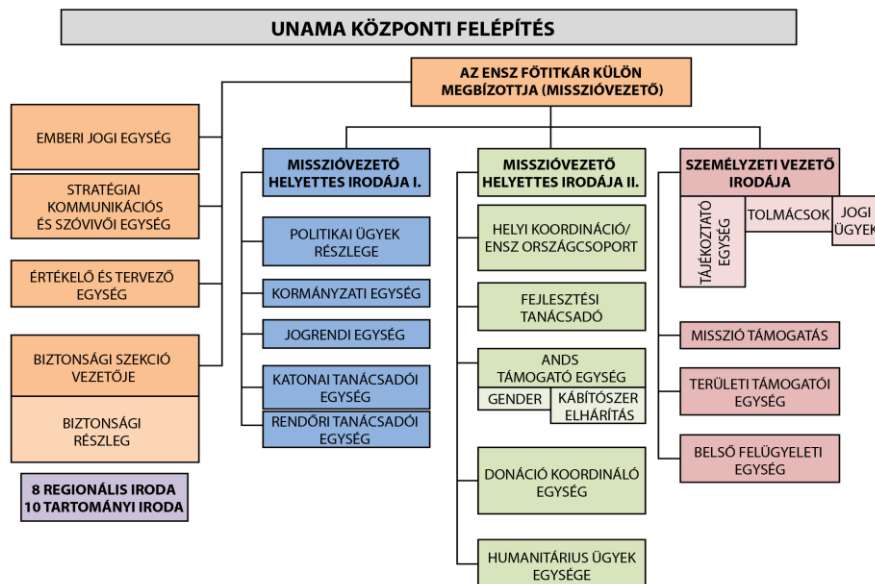
- Javítani kell a választási folyamatok hitelességét, integritását, elfogadottságát és fenntarthatóságát.

- Szoros együttműködés az ENSZ Afganisztánért felelős tagozatával, különösen a jogállamisággal kapcsolatos területeken, összpontosítva a korrupcióellenességre, a kormányzásra, az emberi jogok és nemek közötti egyenlőségre, és a jószolgálati missziók kapcsolódó programtevékenységek lebonyolítására.

- Irányítsa és koordinálja a nemzetközi közösség lépéseit az Afganisztán érdekében a béke, a kormányzás és a fejlődés előmozdítása terén. Ezért:

- Meg kell erősíteni a nemzetközi közösség részvételének koordinációját és koherenciáját, beleértve a politikát, stratégiát és a fejlesztési programok tervezését, és javítani kell azok összhangját az afganisztáni kormányzati és fejlesztés prioritásokkal, különös tekintettel a gazdasági növekedésre és munkahelyteremtésre.
- Az országban jelenlévő összes ENSZ szervezet közötti koordináció és koherencia javításának folytatása az „Egy ENSZ” koncepció és a hatékonyság maximalizálása érdekében.
- Támogassa a belső és a külföldről visszatérő menekültek letelepedését.³⁶¹

Mindezen célok eléréséhez az UNAMA két pillérre támaszkodik. Az első a politikai, amely a misszió egyik helyettes vezetőjének a feladata, a második pillér pedig a segélyezés, helyreállítás, újjáépítés, melyért a másik helyettes vezető felel. Amint a kitűzött célokból is látható, az UNAMA elsődlegesen politikai tevékenységet folytatott, és folytat. Évente jelentet meg kiadványokat a korrupció³⁶²vagy a civil lakosság védelmének³⁶³vonatkozásában. Tanácsadói főként politikai beosztásban lévő minisztériumi alkalmazottak, vagy rendőrségi felsővezetők mellé vannak delegálva. Az UNAMA központjának felépítését a 14. számú ábra mutatja be.

14. sz. ábra: UNAMA felépítése.³⁶⁴ Szerkesztette: a szerző

³⁶¹ UNAMA Mission Statement Forrás: <https://unama.unmissions.org/mission-statement> Letöltve: 2021.03.09.

³⁶² Afghanistan's Fight against Corruption Éves megjelentetés

³⁶³ Annual Report, Protection of Civilians in armed conflict

³⁶⁴ Larsen: UNAMA in Afghanistan Annex 1. The Norwegian Institute of International Affairs

Az UNAMA mandátumát a Biztonsági Tanács évente hosszabbítja meg, az utolsó ilyen hosszabbítás 2020. szeptember 15-én történt a Tanács 2543. számú Határozatával. Jelenleg 1211 főt foglalkoztatnak, ebből 310 fő nemzetközi, 833 helyi, és 68 UN önkéntes³⁶⁵

A UNAMA jelenlegi vezetője a Főtitkár Különmegbízottja 2020 áprilisa óta a kanadai Deborah Lyons, aki a 2016-tól irányító japán Tadamichi Yamamoto-t váltotta. Politikai helyettese 2021. január óta a dán Mette Knudsen, aki a 2018 óta a posztot ellátó ausztrál Ingrid Haydent követte. Fejlesztésekért felelős helyettese 2020 decembere óta az azeri Ramiz Alakbarov.³⁶⁶

Az ENSZ számos szervezete képviseltette és képviseli magát Afganisztánban. A biztonsági szektor reformja tekintetében az ENSZ Kábítószer-és Bűnözés Elleni Hivatala volt a meghatározó, amely részt vett a rendőrség modernizálásában, és különös hangsúlyt fektetett a kábítószer-termesztés, előállítás, és csempészés elleni harcra. Ezt főként a Kábítószer-ellenes rendőrség (CNP-A) és a Határőrség (ABP, most ABF) támogatásával próbálta elérni. Az EUPOL megszűnésével 2016-ban saját fejlesztési programot is indított. A program a 15. számú ábrán látható.

Politikai misszió lévén az UNODC a biztonsági szektor fejlesztését is érintő kérdések esetében is nagyobb hangsúlyt fektet az általános emberi jogok tiszteletben tartására, semmint a gyakorlati munkavégzésre, kivételt ez alól a kábítószer elleni harc képez. Ezen a téren jelentős projekteket vezettek be, erősítették a fent megnevezett két rendőri egységet, fejlesztéseket eszközöltek, mind felszerelés, mind kiképzés terén. Ebben elsődleges partnerük az amerikai Kábítószer-ellenes Hivatal (DEA) volt. Az Amerikai Kormányhivatal már 2007-ben saját stratégiát adott ki az afganisztáni kábítószer elleni tevékenységhez³⁶⁷. Érdekességként megemlítem, hogy a stratégia szerkesztője az akkor Afganisztánban nagyköveti rangban lévő – azóta tisztázatlan körülmények között elhunyt – Thomas Schweich volt, akiről a kábítószer problémát feldolgozó részben még említést teszek. Az ügynökség, a Blackwater cég által üzemeltetett Kábítószer-elleni Kiképző Akadémián keresztül vett részt a képzési tevékenységben³⁶⁸ 2008-ban az EUPOL képviselőjeként személyesen is érintve voltam a

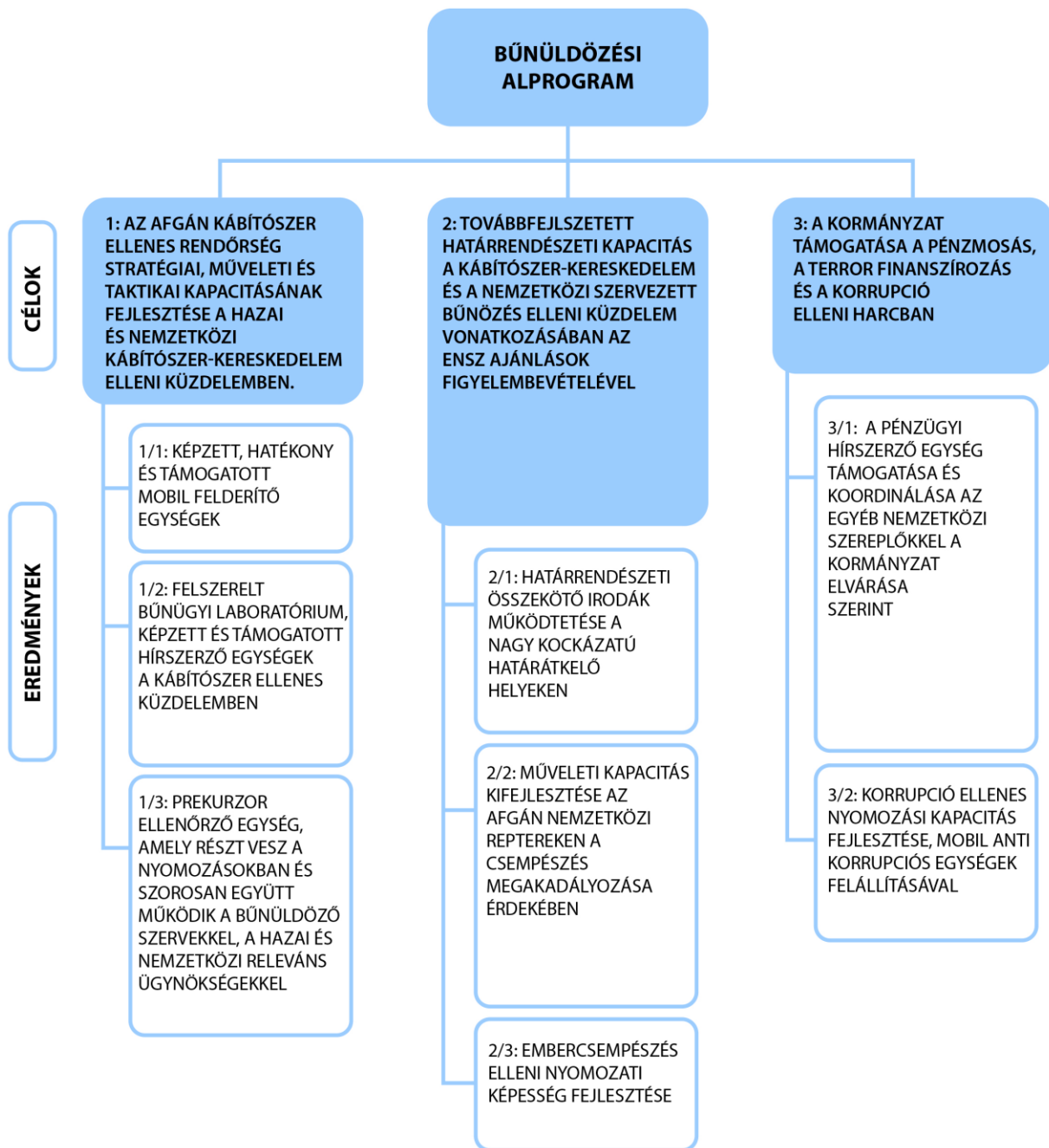
³⁶⁵ UNAMA Home, Mandate <https://unama.unmissions.org/mandate> Letöltve: 2021. 03. 09.

³⁶⁶ UNAMA Home, Leadership <https://unama.unmissions.org/leadership> Letöltve: 2021. 03. 09.

³⁶⁷ U.S. Counternarcotics Strategy for Afghanistan 2007. Augusztus

³⁶⁸ Thematic Evaluation of the Technical Assistance Provided to Afghanistan by the United Nations Office on Drugs and Crime Volume 3 Law Enforcement Programme 2008. p.9.

programban, az említett két szervezet képviselőivel közösen dolgoztuk ki a Kábítószer-Ellenes Rendőrség tagjai részére a képzési követelményeket, és értékelési szempontokat.³⁶⁹

15. sz. ábra. A UNODC Bünyldözést érintő programja. Forrás: UNODC³⁷⁰ Szerkesztette: a szerző

³⁶⁹ EUPOL-Servin Afghanistan Newsletter 25th Nov.2008. 2/2008 p.5.

³⁷⁰ UNODC, Afghanistan, Law Enforcement, Sub-programme 2

https://www.unodc.org/documents/afghanistan//Law_Enforcement_Chart.Jan.16.pdf Letöltve: 2021.03.09.

2.3.3 Európai Unió Rendőri Misszió -Afganisztán (EUPOL AFG)

Miután a Német Rendőri Programiroda tapasztalatai alapján látható volt, hogy saját erőforrásaiból, és a felajánlott csekély nemzetközi segítségből nem képes jelentős eredményeket elérni, az EU akkori soros elnökeként tevékenykedő Németország politikai lépéseket tett egy nemzetközi EU zászló alatt tevékenykedő rendőri misszió felállítására. Végül az Európa Tanács 2007/369/KKBP Együttes fellépése³⁷¹ nevű határozatával döntött Az Európai Unió Afganisztáni Rendfenntartó missziójának, az EUPOL AFG létrehozásáról. A határozat előzménye volt többek között hogy „a Tanács 2005. november 16-án megállapodást ért el az „Új partnerségi kötelezettségvállalás az EU és Afganisztán között” együttes nyilatkozat tekintetében, amely kijelenti, hogy az Európai Unió (EU) és az Afgán Iszlám Köztársaság kormánya (Afganisztán kormánya) „biztonságos, stabil, szabad, virágzó és demokratikus Afganisztán mellett foglal állást, amint az a 2004. január 4-én (14 Dalwa 1383) elfogadott afgán alkotmányban is rögzítve áll. Mindkét fél szándéka, hogy Afganisztán teljes körű és tevékeny szerepet játsszon a nemzetközi közösségben, valamint hogy a terrorizmus fenyegetésétől, a szélsőségesektől és a szervezett bűnözéstől mentes, virágzó jövőt valósítson meg”.³⁷²

2006. január 31-én ennek folyamányaként Londonban együttműködési megállapodást írt alá az EU és Afganisztán, amely akkor egy öt éves távlatot ölelt fel. Ebben a megállapodásban az EU amellet foglalt állást, hogy támogatja Afganisztán fejlesztési stratégiáját, mivel az egy nemzeti konzultációs folyamaton alapszik, melyet az EU alapvető kritériumnak tartott.³⁷³

2006. október 13-án a fentiek alapján az ügyet a Politikai és Biztonsági Bizottság (Political-Security Council- PSC) elé vitték, ahol felvetették az elvi lehetőségét a rendőrségi ágazat fejlesztéséhez történő segítségnyújtásnak, egy rendfenntartó misszió formájában. Arról is döntés született, hogy egy tényfeltáró bizottságot küldenek a helyszínre, hogy ott tájékozódjon a lehetőségekről. A tényfeltáró csoport 2007. november 27. és december 14. között tartózkodott Afganisztánban. Ezen csoport december 11-én írta le következtetéseit, ami alapján 2007.

³⁷¹ Council Joint Action 2007/369/CFSP of 30 May 2007 on establishment of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGANISTAN)

³⁷² Council Joint Action 2007/369/CFSP of 30 May 2007 on establishment of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGANISTAN) 1. pont Forrás: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/80f4fc25-d232-4bd2-88a1-42abfd88e823/language-en> Letöltve: 2021.03.02.

³⁷³ UO. 2-3 pont.

február 12-én az Európa Tanács jóváhagyta a tervezett misszió válságkezelési tervét, azt a megállapítást téve, hogy az európai rendőri jelenlét hozzáadott értéket képvisel.³⁷⁴

„A misszió a helyi szerepvállalást feltételező, az emberi jogokat tiszteletben tartó és a jogállamiság keretein belül működő afgán rendfenntartó szervek kialakítására irányul. A misszióknak a válságkezelési tervvel összhangban a jelenlegi erőfeszítésekre kell építenie, és átfogó, stratégiai megközelítést kell alkalmaznia. Ennek során a misszióknak a rendőrségi reform kérdéseit központi, regionális és tartományi szinten kell kezelnie.”³⁷⁵

Bár ez rendkívül ígéretesen hangzott a dokumentumokban, de azt akkor még senki sem vette számításba, hogy a tényfeltáró csoport nem hagyta el Kabul területét, következésképpen semmi ismerettel nem rendelkezett a tartományi viszonyokról. Mint a későbbiek során rávilágítok, ez számos problémát, és működési zavart okozott a tartományi egységek fennállása során, és egyrésztől megnehezítette a misszióban – de nem Kabulban - szolgáló rendőrök mindennapjait, illetve ugyancsak nehezítette, sőt esetenként ellehetetlenítette a tervezett fejlesztési tervek végrehajtását.

2007. április 23-án a Tanács jóváhagyta a tervezett misszió működési koncepcióját (Concept of Operation – CONOPS), és Afganisztán kormánya május 16-án hivatalos meghívólevélben kérte az EU közreműködését rendfenntartó művelet indítására.³⁷⁶

Kijelentették: „Az EU rendfenntartó missziója annak az erőfeszítésnek a tágabb összefüggésében fog működni, amely a nemzetközi közösség részéről Afganisztán kormányának támogatására irányul a jogállamiság megerősítése és különösen polgári rendőrségének és bűnüldözési képességének javítása terén. A EU missziója és a biztonsági segítségnyújtásban részt vevő egyéb nemzetközi szereplők – beleértve a Nemzetközi Biztonsági Támogató Erőket (ISAF), valamint az afganisztáni rendőrségi és jogállami reformot támogató szereplőket is – közötti szoros együttműködést biztosítani kell.”³⁷⁷

(Meglátásom szerint ezen kijelentés megfogalmazói nem vették figyelembe a korábban már meghivatkozott afgán alkotmányt a bűnüldözési képességek javítása vonatkozásában, de erre később még részletesen visszatérek.)

A fentiekre hivatkozással a 369-es számú Határozat tehát kimondja, hogy: *„Az Európai Unió létrehozza az Európai Unió hároméves időtartamra szóló afganisztáni rendfenntartó misszióját*

³⁷⁴ UO. 4-5 pont.

³⁷⁵ Council Joint Action 2007/369/CFSP of 30 May 2007 on establishment of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGANISTAN) 5. pont Forrás: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/80f4fc25-d232-4bd2-88a1-42abfd88e823/language-en> Letöltve: 2021.03.02.

³⁷⁶ UO. 7-8. pont

³⁷⁷ UO. 9. pont

*(a továbbiakban: az EUPOL AFGHANISTAN vagy a misszió), amelynek tervezési szakasza 2007. május 30-án, és operatív szakasza legkésőbb 2007. június 15-én veszi kezdetét*³⁷⁸

A határozat második cikke szerint: „A misszióvezető szorosan együttműködik és összehangolja tevékenységét Afganisztán kormányával és adott esetben az érintett nemzetközi szereplőkkel, többek között a NATO/ISAF-fel, a tartományi újjáépítési csapatok (PRT) vezető országaival, az ENSZ-el (az ENSZ afganisztáni segítségnyújtási missziójával (UNAMA)), valamint az afganisztáni rendőrségi reformban jelenleg résztvevő harmadik államokkal.”³⁷⁹

A dokumentum az alábbi célt fogalmazza meg: „Az EUPOL AFGHANISTAN jelentős mértékben hozzájárul a fenntartható és hatékony, afganisztáni irányítással működő polgári rendőrségi struktúrák kialakításához, ez biztosítja az afgán irányítás alatt álló szélesebb büntető igazságszolgáltatási rendszerrel való szorosabb együttműködést, a Közösség, a tagállamok és egyéb nemzetközi szereplők politikai tanácsadói és intézményépítő munkájának megfelelően. A misszió továbbá olyan hiteles és hatékony rendfenntartó szolgálat kialakítása irányában mozdítja előre a reformfolyamatot, amely a nemzetközi szabványoknak megfelelően, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletben tartása keretében működik.”³⁸⁰

A Határozat 4. cikke alapján megfogalmazott feladatok szerint:

- Az Afganisztánnal kötött megállapodás, és az ország fejlesztési stratégiájának figyelembe vételével igyekszik kialakítani a nemzetközi közösség egészét figyelembe vevő, a rendőrség fejlesztését célzó stratégiát,
- egyben támogatja Afganisztánt, és annak kormányát a saját stratégiájának végrehajtásában
- igyekszik fejleszteni a nemzetközi szereplők közötti összhangot és koordinációt,
- erősíti a rendőrség kapcsolatát a tágabb értelemben vett jogállamisággal.

Kihangsúlyozza, hogy nem végrehajtó misszióról van szó, a tervezett célokat a felügyelet, az iránymutatás, a tanácsadás, és a képzés révén éri el. Ugyancsak felhatalmazást ad a koordinációra a tagállamok és harmadik államok által indított projektek tekintetében.³⁸¹

A dokumentum szerint a misszió kezdeti felépítése, miszerint alakul egy parancsnokság Kabul székhellyel, amelynek tagja a misszió vezetője, a személyzet központi tanácsadói és a biztonsági vezető, a képzési, és a tanácsadási részleg, valamint az adminisztrációs szekció. A

³⁷⁸ UO. 1. cikk 1. pont

³⁷⁹ UO. 2. cikk.5. pont.

³⁸⁰ UO.3. cikk.

³⁸¹ UO.4. cikk.

teljes missziót központi, regionális, és tartományi szinten indítják el. A nem központi működés megindításához az EU technikai megállapodásokat kívánt kötni az ISAF-fal, valamint a regionális és tartományi vezető egységek országaival egyrésztől információcsere, biztonsági, logisztikai és orvosi segítségnyújtás terén, másrésztől a tartományi és regionális szinten működő egységek fizikai befogadásáról.³⁸²

A misszió polgári műveleti parancsnoka a mindenkori Polgári Tervezési és Végrehajtási Szolgálat (Civilian Planning and Conduct Capaci – CPCC) igazgatója Brüsszelben.

Az EUPOL AFG tehát 2007. június 15-én kezdte meg a működését Kabul székhellyel. Első vezetője Friedrich Eichele német dandártábornok volt. Sajnálatos módon Brüsszelből csekély támogatással rendelkezett, így három hónap elteltével leváltották. Helyére 2007 szeptemberében Jürgen Sholtz vezérőrnagy került, aki 2008 októberéig állt a misszió élén. Sholtz – bár rendelkezett brüsszeli támogatottsággal – nem volt népszerű a saját beosztottai körében, és saját helyettesei is támadták. Ebben az időszakban az EUPOL felépítését a 9. sz. ábra mutatja be. 2008 októberében helyét Kai Vittrup dán dandártábornok vette át, aki első intézkedéseivel a belső morál emelését célozta meg. 2010 júliusáig töltötte be ezt a pozíciót. Őt Jukka Petri Savolainen finn dandártábornok követte.³⁸³ 2012 augusztusában a svéd Karl Aghe Rokhe³⁸⁴ rendőrfelügyelő lett az új misszióvezető 2014. december 31-ig.³⁸⁵ Távozását követően korábbi helyettese Pia Stjernvall rendőrségi tanácsadó 2015 januárjától mint megbízott, február 15-től pedig kinevezett misszióvezetőként irányította az EUPOL AFG-t, annak 2016. december végi bezárásáig.³⁸⁶

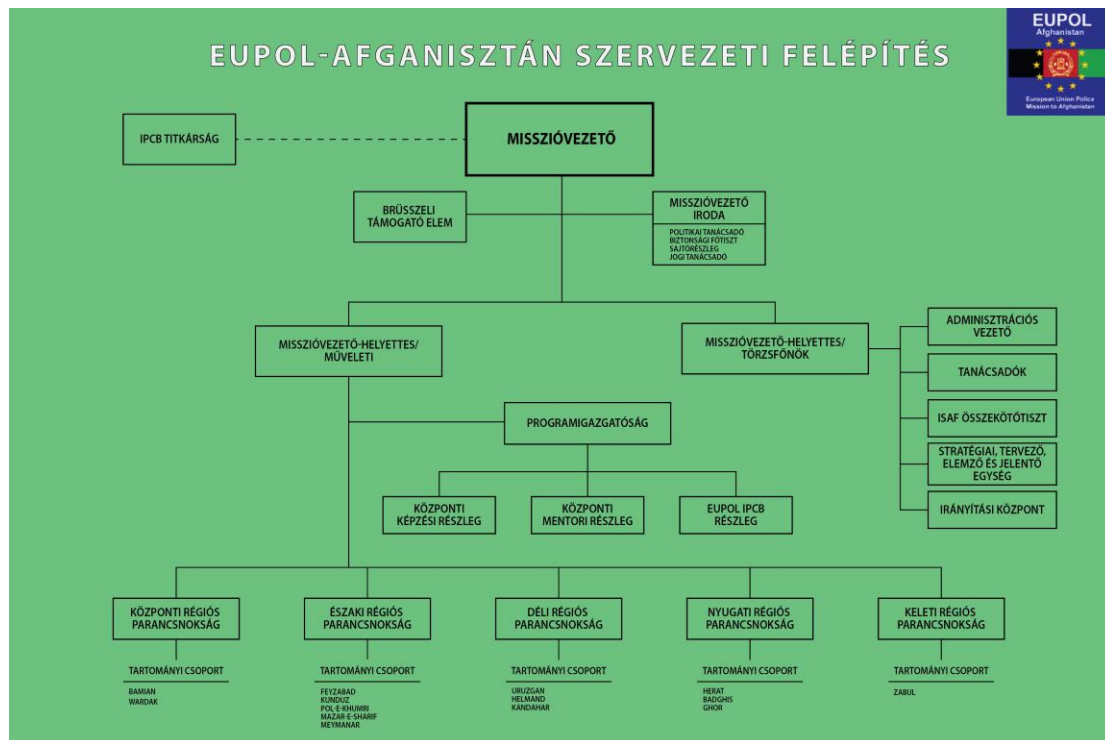
³⁸² UO.5. cikk.

³⁸³ A Politikai és Biztonsági Bizottság EUPOL Afghanistan 1/2010 Határozata az EUPOL Afghanistan misszióvezetőjének kinevezéséről <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10871-2010-INIT/hu/pdf> Letöltve: 2021.03.04.

³⁸⁴ EUPOL Archive, Karl Aghe Rokhe életrajza https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/cv_roghe.pdf Letöltve: 2021.03.04.

³⁸⁵ Political and Security Committee Decision EUPOL Afghanistan/1/2013 of 4 June 2013 extending the mandate of the Head of Mission of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL Afghanistan) (2013/279/CFSP) <https://www.legislation.gov.uk/eudn/2013/279/2020-01-31/data.xht?view=snippet&wrap=true> Letöltve: 2020.03.08.

³⁸⁶ EUPOL Archive, Pia Stjernvall életrajza https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/cv_stjernvall_en.pdf Letöltve: 2021.03.08.

16. sz. ábra: Az EUPOL felépítése 2008-ban.³⁸⁷ Szerkesztette a szerző.

A megalakuláskor az EUPOL missziójának három alapvető pillére volt:

- A belügyminisztérium szervezeti reformja
- Az Afgán Nemzeti Rendőrség fejlesztése
- A rendőrség csatlakoztatása az igazságügyi reformhoz.

Ezen három pillér megvalósítása céljából hat fő feladatkört határoztak meg:

- A rendőrségi parancsnoklási, ellenőrzési és kommunikációs rendszer reformját
- A hírszerzés alapú rendőri munkát
- A nyomozati részleg képességfejlesztését
- Korruptió-ellenes stratégia bevezetését
- A rendőrségi igazságszolgáltatási együttműködést
- Az emberjogi és nőjogi aspektusok megerősítését az Afgán Nemzeti Rendőrségen belül.³⁸⁸

Az EUPOL szervezeti felépítését tekintve egy Kabul székhellyel működő főparancsnokságra és négy tartományi parancsnokságra oszlik. Ezek az alábbiak: Északi

³⁸⁷ EUPOL Introduction courses PPT előadás.

³⁸⁸ CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2014 oct. https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/factsheet_eupol_afghanistan_en.pdf Letöltve: 2014.11.17.

Regionális Parancsnokság- Mazar-e Sharif, Nyugati Regionális Parancsnokság- Herát, Déli Regionális Parancsnokság- Kandahár, Központi Regionális Parancsnokság- Kabul (Érdekességként megemlítendő, hogy a központi régió parancsnoka 2008. február és december között egy magyar rendőrtiszt, Kotricz János r. alezredes volt.) Az ekkori szervezeti felépítést a 16. sz. ábra mutatja.

A Tanács kezdetekben 2008. november 30-ig 43,6 millió eurót hagyott jóvá a misszió kiadásaira. Ez az összeg 2009-ig végül 64 millió euró lett. Ezt követően 2010. június és 2011. július között 54,6 millió, 2011. augusztus és 2012. július között 60,5 millió, 2012. augusztus és 2013. május között 56,91 millió, 2013. június és 2014. december között 95,4 millió euró lett. Mandátuma 2014. december 31-én járt volna le, de az Európai Unió Tanácsának 2014. június 23-i döntése meghosszabbította 2016. végéig. 2015-ben 58 millió³⁸⁹, 2016-ban pedig 43,7 millió³⁹⁰ euró volt a költségvetése, melynek időszakos alakulását a 17. sz. ábra szemlélteti.

Az EUPOL kötelezettségvállalásai és kifizetései költségvetési időszakok szerinti bontásban

Költségvetési időszak	Kötelezettségvállalások (euró)	Kifizetések 2014.12.31. (euró)	Felhasználási arány
2007. június–2008. november	43 600 000	43 099 416	99%
2008. december–2010. május	81 400 000	71 056 597	87%
2010. június–2011. július	54 600 000	49 274 871	90%
2011. augusztus–2012. július	60 500 000	51 918 127	86%
2012. augusztus–2013. május	56 870 000	46 179 558	81%
2013. június–2014. december	95 433 790	84 645 305	89%
Összesen	392 403 790	346 173 874	88%

17. sz. ábra: EUPOL költségvetés 2007-2014.³⁹¹

Az EUPOL AFG misszió megindulásának pillanatától szembesült azzal a problémával, hogy nem képes azt a létszámot tartani, amit számára meghatároztak. Az induláskor meghatározott 200 fős nemzetközi létszámot csak 2009. februárra sikerült elérni. Az EUPOL létszámváltozásait a 18. sz. ábra mutatja be. A nehezen emelkedő létszám oka a kevés jelentkező volt. Ezt két okra lehetett visszavezetni. Az első ok a biztonsági kérdés: az afgán biztonsági körülmények között nem sok ember kívánt dolgozni, mindennap kiteve magát a fegyveres támadás, vagy öngyilkos merénylet jelentette kockázatoknak. Emellé társult a

³⁸⁹ CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2015 jul. https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan_factsheet_2015_3.pdf Letöltve:2021.03.08.

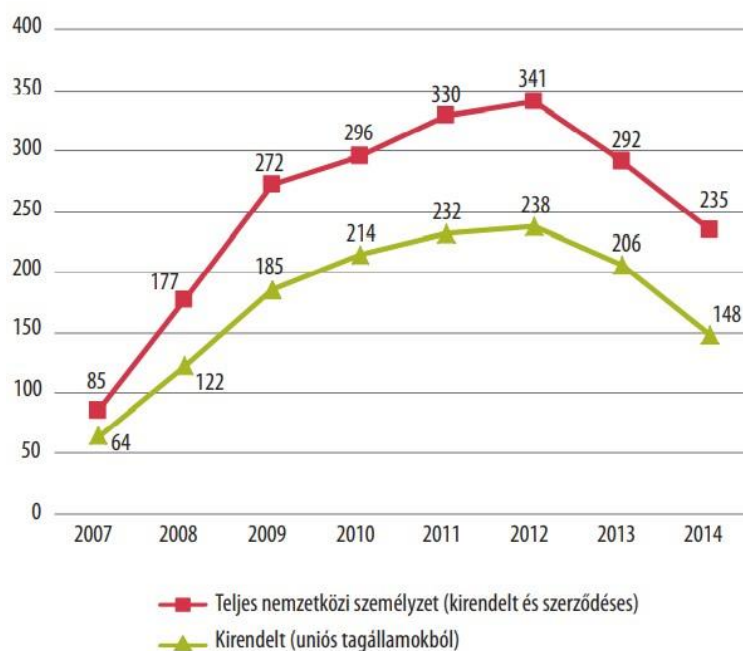
³⁹⁰ CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2016 jan. https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan-factsheet-january-2016_en.pdf Letöltve: 2021.03.08.

³⁹¹ Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7 Uniós rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.40.

szabadidő eltöltésének limitált lehetősége, az EUPOL tagjai gyakorlatilag az EUPOL tábor, és a szállásukat adó hotelek rabjai voltak, az egyetlen lehetőség a katonai táborok látogatása volt, ám ez is főként a munkaidőre redukálódott. A másik ok a konkurencia volt. Az EUPOL megalakulásakor már számos ország működtetett bilaterális programokat, illetőleg több nemzetközi szervezet, NGO is keresett szakértőket afganisztáni programjaihoz. De ugyancsak konkurencia volt az EU többi CSDP missziója is. Az első hét év létszámadatait a 18. sz. ábra mutatja be.

A működés utolsó két évében a létszám alakulása a következő volt: 2015-ben 184 nemzetközi személyzet, és 176 helyi alkalmazott³⁹², 2016-ban pedig 112 fő nemzetközi szakértő és 122 fő helyi alkalmazott³⁹³.

Az EUPOL nemzetközi (kirendelt és szerződéses) és uniós tagállamok által kirendelt személyzetének összlétszáma minden év december 31-én, a 2007–2014-es időszakban

18. sz. ábra: Az EUPOL létszámváltozása.³⁹⁴

³⁹² CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2015 jul https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan_factsheet_2015_3.pdf Letöltve:2021.03.08.

³⁹³ CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2016 jan. https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan-factsheet-january-2016_en.pdf Letöltve: 2021.03.08.

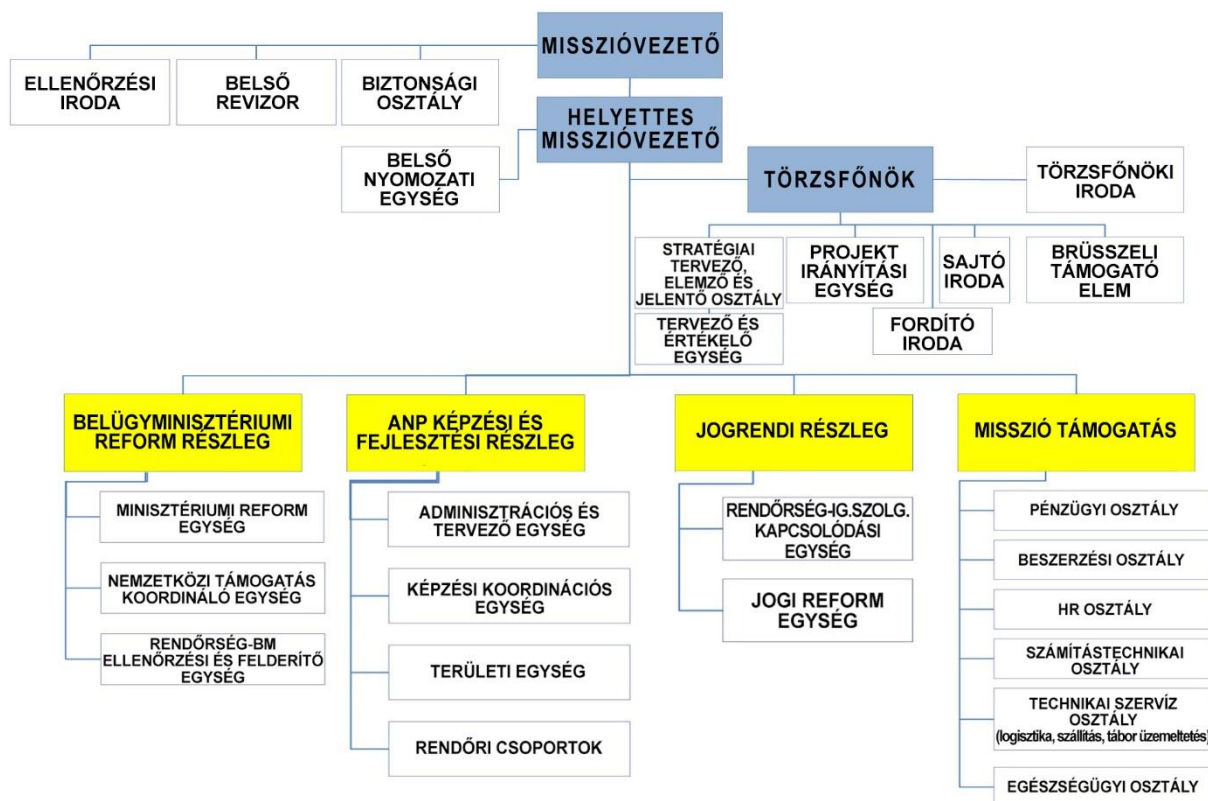
³⁹⁴ Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7 Uniós rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.16.

Működése során az EUPOL többször átszervezte saját struktúráját. Működése csúcán, a legnagyobb létszámú nemzetközi gárda mellett jelenlegi szervezete négy komponensű volt, mindegyik komponenst egy helyettes misszióvezető képviselte.³⁹⁵

A négy komponens a következő volt:

- Jogrendi Részleg (Rule of Law Component), feladata: a törvényi szabályozás elősegítése, erős kapcsolat kialakítása a rendőrség és a bűnügyi igazságügyi szektor más szereplőivel, és a hat fő feladatkörből hármat (korrupció ellenes stratégia, emberjogi, nőjogi aspektusok, rendőrség-igazságszolgáltatási együttműködés) felügyel.
 - Képzési Részleg (Training Component), fő feladata: a felsővezető képzés, a bűnügyi nyomozói képzés és a kiképzők kiképzője (Train the trainer) képzés. Ezen kívül irányítják az EU két – zászlóshajónak számító – projektjét, az új Rendőrtiszt Főiskolát, és a szintén új Bűnügyi Kollégiumot.
 - Rendőrségi Részleg (Police Component), feladata: irányítja a misszió másik három fő feladatkörének megvalósulását, jelesül a rendőrségi parancsnoklási, ellenőrzési és kommunikációs rendszer reformját, a hírszerzés alapú rendőri munkát és a nyomozati részleg képességfejlesztését.
 - Területi Részleg (Field Component), feladata: aA rendőrség és az ügyészségek munkáját segíti, támogatja a régiós területeken.
- Ezen szervezeti felépítést az 19. számú ábra mutatja.

³⁹⁵ A valóságban három helyettes volt, ugyanis Thomas Stabler úr képviselte a képzési és a régiós komponenst is.

19. sz. ábra: az EUPOL AFG felépítése³⁹⁶ Szerkesztette a szerző

2015 januárjától az EUPOL új mandátum alapján tevékenykedett 2016. december 16-ig. Az új mandátum új szervezeti struktúrával jár együtt. Az új struktúra szerint három szakmai és egy támogató részleget állítottak fel. A három szakmai rész a Belügyminisztérium reformjáért felelős részleg (MOI Reform Component), az Afgán Nemzeti Rendőrség fejlesztési és képzési részleg (ANP Professionalization and Training Component), és a Jogrendi részleg. A negyedik a Missziótámogató részleg (Mission Support). A misszióban akkor szolgálatot teljesítő magyar rendőrök tájékoztatása szerint a működési rend kialakítása mellett már látható volt, hogy a rendőri egységekkel szinte minden kapcsolat megszűnik, a mentorálás és fejlesztés csak a minisztériumi és a rendőrség legfelső vezetési szintjén valósul meg.

Kabulban az EUPOL saját központot tartott fenn, azonban a régiókban, és a tartományokban kizárólag az ott lévő Tartományi Újjáépítési Csoportok (PRT-k) katonai bázisain tudott működni. Ez biztonsági és logisztikai okokból nem is működhetett másként.

2008-ban a meglévő 34 tartományból mindössze 11 tartományban volt EUPOL képviselő. Ennek oka volt – a jelentkezők hiányán túl – hogy számos ország, amely az adott

³⁹⁶ ISAF/RSM RS Security Force Assistance Guide 3.0 p. A21

tartományok katonai irányítását végezte, nem írt alá együttműködési megállapodást az EUPOL Afganisztánnal. Ilyen ország volt az Amerikai Egyesült Államok és Törökország. A meglévő tartományi csoportok közül is mindössze két csoport, a Herat tartományban, és a Mazar-e Sharif tartományban működő csoport létszáma lépte át a 10 főt.³⁹⁷ 2013-ban a Tartományi Újjáépítési Csoportok bezárásával gyakorlatilag Kabulon kívül megszűnt az EUPOL afganisztáni jelenléte.

A misszió mindenkori költségvetése saját fenntartását fedezte, így fejlesztési, képzési projektekre külön költségvetést kellett találni. Ennek két fő forrása lehet, egyrésztől a résztvevő államok a saját, fejlesztésre szánt pénzüket az EUPOL misszión keresztül investálják az országba (amint azt a magyar misszió esetében leírtam), másrészt sok esetben amerikai fejlesztési tervekhez biztosítják a szakemberállományt. Erre jó példa az amerikai Tartós Szabadság Művelet (Operation Enduring Freedom- OEF)³⁹⁸ által életre hívott vidékfejlesztési program, az FDD (Focus District Development Programme). 2012-től kezdődően ezt a hibát a misszió kiküszöbölte, és saját fejlesztési keretet tartott fenn, hogy ezzel is a saját érdekeit tudja érvényesíteni.

Az EUPOL azt is nagyon hamar felismerte, hogy nem az egyetlen szervezet, amelyik rendőrképzéssel, rendőrök mentorálásával foglalkozik. A korábban már említett német és norvég rendőri programirodákon túl a legtöbb PRT folytatott rendőrképzést (például a német Katonai Rendőrség, az olasz Carabinieri). Maga a NATO vezette Nemzetközi Biztonsági Együttműködő Erő is feladatának tekintette a rendőrképzést. Az amerikai Tartós Szabadság Hadművelet létrehozott egy saját, rendőrképzést is koordináló szervezetet a Összefegyvernemi Biztonsági Átalakítási Parancsnokságot (Combined Security Transition Command - Afghanistan - CSTC-A-t), valamint alkalmazott két magáncéget, az alap rendőrképzést irányító DynCorpot, és a CNPA-t mentoráló és képző Blackwater céget (megszűnése után SOSI International néven jelent meg újra), illetőleg a déli területeken az amerikai tengerészgyalogság (US Marine Corps) is elindított egy saját programot. Ezen kívül említést érdemel az UNAMA, az ENSZ afganisztáni missziója, ahol az UNODC képviselői is jelen voltak, illetve számos civil szervezet, NGO is.

A rengeteg szervezet tevékenysége átláthatatlan volt, ezért az EUPOL – megalakulásával egy időben – létrehozta saját alszervezetét, a Nemzetközi Rendőri

³⁹⁷ Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7 Uniós rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.12

³⁹⁸ 2015.01.01. óta Tartós Béke Hadművelet – Operation Enduring Peace-OEP

Koordinációs Testületet az IPCB-t. (International Police Coordination Board) Ez a szervezet később a legnagyobb ellenlábasa lett a rendőri fejlesztések irányításában. Példaként elég megemlíteni, hogy 2008-ban a CSTC-A delegáltja, Many-Bear Grindel amerikai ezredes volt az IPCB vezetője. Az általános vélemény az volt a fenti szervezetekről, hogy a legtöbben koordinálni szerettek volna, de senki sem tartott igényt arra, hogy koordinálják.

Az EUPOL fennállása óta számos alapvető problémával kénytelen volt megküzdeni. Ezek közül is a legnagyobb és legjelentősebb a biztonsági helyzet, és az általa generált nehézségek. 2007 óta gyakorlatilag háborús helyzet van az országban, az afgán biztonsági erők csak Kabulban és a nagyvárosok belső területein tartják fent az ellenőrzést, de a saját biztonságukat sem képesek teljes mértékben garantálni. Ebben a helyzetben kell/kellene polgári missziót üzemeltetni, polgári rendőrségi szakértőkkel. A legtöbb ország rendőrsége nincs felkészülve az ilyen körülmények közötti munkavégzésre.

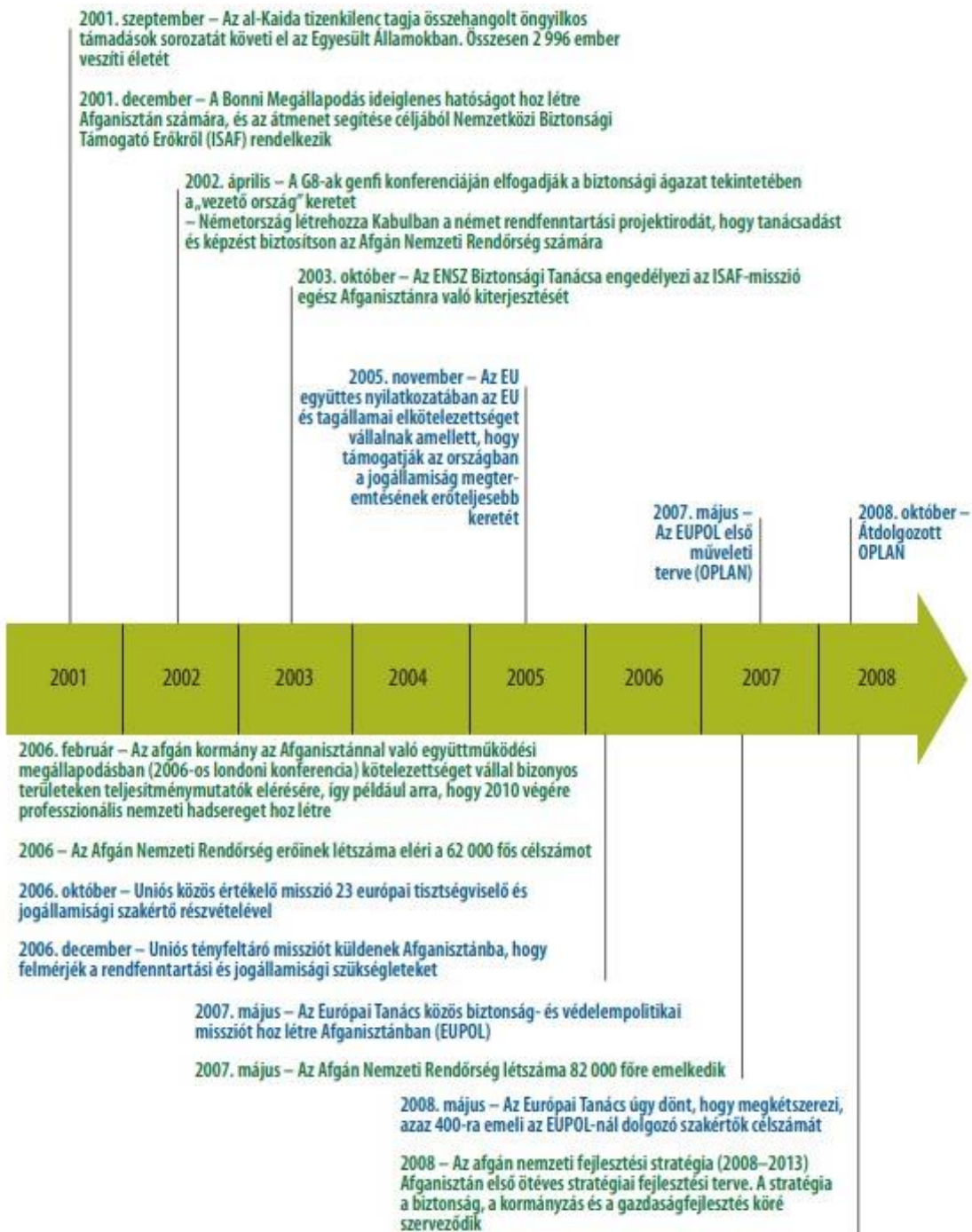
Az EUPOL polgárbarát rendőrség létrehozására törekszik (community-policing), míg a NATO és főként az amerikai műveleti vezetés félkatonai szervezetet akart, amely átvette volna az ellenőrzést az általuk „megtisztított” területeken.

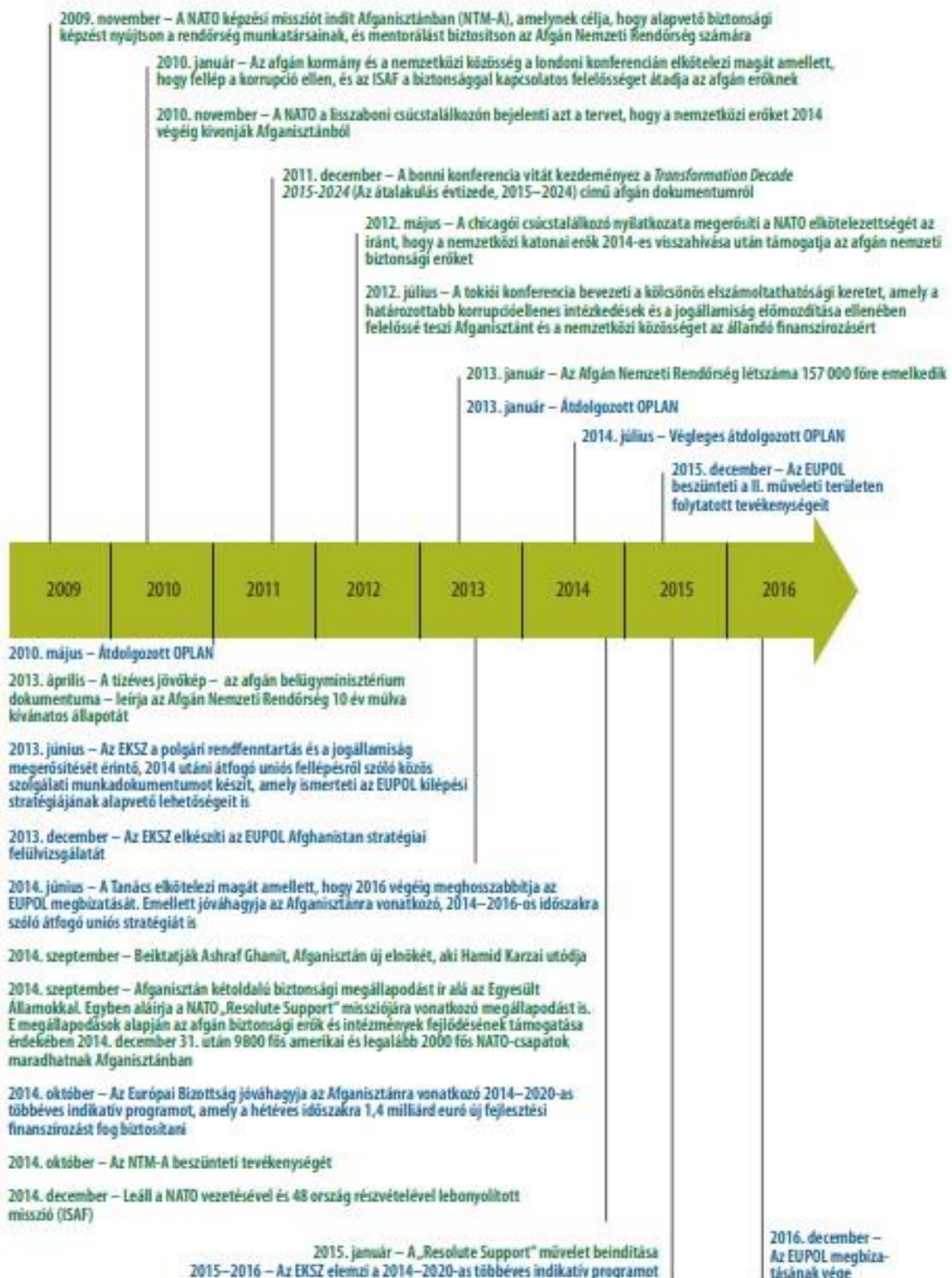
Ugyancsak probléma a finanszírozás is. Mint említettem, az EUPOL rendelkezik költségvetéssel saját fenntartásához, de nincs pénze a projektek finanszírozásához. Az egyes államok a fejlesztésre szánt pénzükhöz programokat is találnak ki, és nem veszik jó néven, ha az EUPOL beavatkozni kíván az anyagi források felhasználásába. Más szavakkal ez azt is jelenti, hogy az EUPOL csak az „arcát” adja a nemzeti fejlesztési projektekhez, azokba érdemi beleszólása nincs. A Brüsszel által elvárt és gyakran hangoztatott „átfogó megközelítést” (comprehensive approach) nem sikerült megvalósítani.

Az utolsó általam megemlíteni kívánt probléma a belső szabályozás. Az EUPOL Szervezeti és Működési Szabályzatát (Standard Operational Procedures –SOP) civil szakemberek írták, akik csak Kabulban jártak. Ez alapján kötöttek együttműködési megállapodást a Nemzetközi Biztonsági Együttműködő Erőkkel. Sem a Megállapodás, sem a Szervezeti és Működési Szabályzat nem volt alkalmazható a Tartományi Újjáépítési Csoportok bázisain, vagy más katonai táborokban. Az ott szolgálatot teljesítő rendőröknek azzal kellett szembesülniük, hogy vagy irodáikban ülnek érdemi munka nélkül, vagy folyamatosan megsértik saját belső szabályzóikat. Ezen megállapításom igazolására a következő példát említem: az ISAF saját fényképes azonosító kártyát adott ki, amely nélkül nem lehet katonai táborban mozogni. Ebből természetesen többféle volt jogosultság/lehetőség szerint, ezek egymástól színükben – jól látható módon –eltértek. Az EUPOL tagjai a rózsaszín „Civil” jelzésű kártyára voltak jogosultak. Ezzel szabadon mozoghattak a katonai táborokban, de nem

léphettek kíséret nélkül a hadműveleti területre, az étkezdébe, a sportkomplexumokba, és nem voltak jogosultak az egészségügyi segélyhelyek szolgáltatásainak igénybe vételére sem. Ez Kabulban, a saját EUPOL tábor esetében nem okozott gondot, ám aki életvitelszerűen ISAF táborban tartózkodott, az hivatalosan működésképtelen volt a rózsaszín kártyával. Természetesen minden nemzet katonai egysége kiadta saját országa rendőrei számára a szürke „Military” jelzésű kártyát, amellyel ezek a problémák megszűntek. A kártya használatával viszont az EUPOL alkalmazásában álló rendőr folyamatosan megsértette a Szervezeti és Működési Szabályzatot. A probléma 2008-ban mindenki számára ismert volt, és hallgatólagosan mindenki szürke kártyát használt, de megoldás nem született.

Az EUPOL teljes történetét a 20. sz. ábra mutatja.

20. sz. ábra. Az EUPOL története.³⁹⁹

³⁹⁹ Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7Uniós rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.38-39.

2.3.4 A magyar szerepvállalás története

2.3.4.1 Kabuli Rendőrakadémia 2004-2005

Mint korábban említettem, az első magyar rendvédelmi szakemberek 2004 májusában kerültek a Kabuli Rendőrakadémiára. A hat fő először két hónapot töltött ott. A következő hat fős kontingens 2004 augusztusában érkezett és decemberig maradt. 2005 februárjában ismét érkezett egy négy fős csoport, amely augusztusig maradt. Ezt követően 2007-ig nem volt magyar rendvédelmi szakember Afganisztánban.

Ebben az időszakban a Német Rendőri Programiroda (GPP) irányítása alatt rendvédelmi szakembereink az akadémián oktattak, főként felsővezetői kurzusokon. Tevékenységük ideje alatt 1100 fő tábornok és ezredes végezte el a tanfolyamot, gyakorlatilag az akkori afgán rendőri felsővezetés egésze. Eredetileg rendőri alapképzésre érkeztek, de azt időközben az amerikai DynCorp nevű magáncég átvette Afganisztán teljes területén, és végzi a mai napig is, több millió dolláros költségvetéssel, saját alapfokú rendőriskola rendszer kiépítésével.

A magyar szakemberek által oktatott témakörök a rendőri „túlélési technikák”, tömegdemonstrációk kezelése, a katasztrófa helyzetekre történő rendőri reagálás, személyvédelem, közlekedés-szervezés, baleseti helyszínelés, és a terrorizmussal kapcsolatos rendőri feladatok voltak, mivel ezekben a témakörökben sem a német, sem a norvég fél nem rendelkezett oktatókkal.

Az akkoriban Kabulban állomásozó magyar Könnyű Vegyes Gyalogszázad felkérésére járőr és forgalomirányítási ismereteket is oktattak a magyar ISAF alegység felelősségi körzetében lévő rendőrállomás állományának.

2.3.4.2 Magyar Rendőri Kontingens Pol-e Khumriban 2007-2009

Tekintettel a kabuli kiképző csoport eredményeinek pozitív nemzetközi megítélésére, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium a 2115/2006. (VI. 29.) számú kormányhatározat megjelenését követően megkezdte a Tartományi Újjáépítési Csoportban való rendvédelmi szerepvállalás előkészítését. 2007. február 26. és március 3. között rendőri előkészítő csoport utazott a magyar PRT-ba. Feladatuk a tájékozódás, oktatási programok egyeztetése a nemzetközi és helyi rendőrséggel, állapotfelmérés, és az oktatási helyszín kiválasztása volt. A tényleges misszió 2007 augusztusában kezdődött.

A körülmények és a biztonsági helyzet leírására abból a jelentésből idézek, melyet kollégáimmal a Külügyminisztérium számára készítettünk:

„Az Afgán Nemzeti Rendőrség működési körülményeiről megállapítható, hogy a bizonytalan stabilitású ázsiai országban jelentős kockázatnak teszi ki magát az, aki a rendőri hivatást vállalja. A lázadó szélsőséges csoportok a rendőrségben ellenséget látnak és támadásaik célpontjai gyakran a járőröző, vagy ellenőrző-áteresztő pontot működtető rendőri egységek. Hiányos felszerelés, jelentős kiképzésbeli hiányosságok és erősen amortizálódott technikai eszközpark, valamint leromlott állapotú rendőrségi épületek jelenítették meg a tartományi rendőrséget.

Nemegyszer előfordul, hogy tálib, vagy szervezett bűnözői csoportok aknát telepítenek a járőrözési útvonalaikra, rakétavetővel támadják a rendőrörsöket, vagy öngyilkos merénylő robbantja fel magát a közelükben. Minden veszély ellenére van jelentkező a rendőri pályára. Az újonnan felszerelők közül egyre többen látják úgy, hogy az afgán rendőrség kulcsfontosságú szereplője az ország belbiztonsági környezetének és csak alapos felkészültséget követően lehet hatékonyan fellépni az őket érő támadásokkal szemben. Az is világossá vált számukra, hogy a nemzetközi erők nem fognak örökre Afganisztánban maradni és ebből adódóan az afgán rendőrségnek – valamint a hadseregnek is – olyan felkészültségi szintet kell elérnie, ahol már önállóan is képesek hazájuk biztonságát szavatolni. Komoly problémát jelenít meg, hogy a rendőri állományba kerülésnek nem feltétele az írni és olvasni tudás.

Az alacsony fizetések miatt a rendőri testület korrupcióval erősen áthatott, és jelentős a fluktuáció. Az afgán rendőrségről alkotott lakossági kép erősen változó képet mutat. Vannak olyan területei az országnak, különösen a központi irányítástól távoli tartományokban, ahol a rendőrség tagjai jövedelmüket kábítószer-csempészetből és bűncselekmények elkövetéséből egészítik ki. Az ilyen helyeken a lakosság nem a biztonság felelőseit és védelmezőiket látja a rendőrökben, hanem „kirablóiknak” tartja őket.

A tartomány közlekedési rendőrsége ellenőrzi Afganisztán egyik legfontosabb útszakaszát, amely a fővárost, Kabult köti össze az északi tartományokkal és az északról szomszédos országokkal – Tádzsikisztánnal, Üzbegisztánnal és Türkmenisztánnal. Ezen az úton van továbbá az ország kereskedelmének és közlekedésének stratégiai fontosságú átjárója, a Salang-hágó – a Hindukus-hegység 3450 méter magasságban levő egyetlen észak-déli átjárója – amelynek alagútjait folyamatos őrizettel szintén a közlekedési rendőrség biztosítja. A közlekedési szabályok betartatására a rendőrség egyre nagyobb hangsúlyt fektet, és erőteljes törekvések vannak a közlekedési balesetek visszaszorítására.

A tartományi büntetés-végrehajtási intézet személyzete szintén a rendőrség állományából kerül ki. A börtönben – európai szemmel nézve – szinte elképzelhetetlen állapotok uralkodnak. Itt a börtön valóban súlyos büntetést és bűnhődést jelent annak, akit szabadságvesztésre ítélnék és idekerül. Az intézményben nincs vezetékes víz, a szennyvíz nagyrészt a földfelszínen folyik el, a zárkákban legtöbb helyen csak földre vetett szőnyegen alszanak az elítéltek és nincs fűtés sem. Ellenben van sorban állás a napi betevő falatért és az alig iható vízért, valamint nyáron rekkenő hőség és télen dermesztő hideg a cellákban.”

A rendőri kontingens kettős tevékenységet végzett az afgán rendőrség fejlesztése érdekében. Egyrészt szervezett körülmények között oktatásokat, vezetői felkészítéseket és gyakorlati kiképzést nyújtottak a képzésre rendelt állománynak, másrészt a rendőrség technikai és infrastrukturális környezetében hajtottak végre fejlesztéseket.

Az oktatás és képzés a Pol-e Khumri rendőrkapitányságon kialakított oktatóépületben valósult meg. Az épület megfelelővé tétele a kontingens munkájának volt köszönhető, ami alkalmassá vált arra, hogy egyidejűleg 28-30 fő tanuló oktatása valósuljon meg oktatás-technikai eszközök — laptop, projektor, tábla — alkalmazása mellett. A képzési munka alapvetően a Magyarországról érkező oktatók, valamint a kontingens által közösen kéthetes ciklusokban megtartott tanfolyamaira épült, ami kiegészült olyan tanfolyam megtartásával is, ahol az előadó – speciális tárgy miatt – a helyi szakemberek közül került kiválasztásra. Ebből következik, hogy a három fő állandó jelleggel Afganisztánban tartózkodó rendőrtiszt nemcsak oktatásokat tartott, de megszervezte azokat a képzési ciklusokat is, amelyekre Magyarországról érkeztek szakemberek.

A teljesség igénye nélkül felsorolva az alábbi képzéseket vezették le a magyar oktatók 2007. júliustól 2010. januárig:

- Közlekedési baleseti helyszínelői tanfolyam
- Intézkedéstaktikai képzés
- Kiképzők kiképzése tanfolyam
- Középszintűk részére szervezett tanfolyam
- Afgán rendőrnők részére szervezett tanfolyam I.
- Afgán rendőrnők részére szervezett tanfolyam II.
- Bűnügyi nyomozói tanfolyam
- Bűnügyi helyszínelői tanfolyam I.

- Bűnügyi helyszínelői tanfolyam II.
- Közlekedésrendészeti tanfolyam
- Taktikai és lökiképzési tanfolyam
- Műszaki mentő és tűzoltási szaktanfolyam
- Tűzszerész ismeretek képzés, kiegészítve elsősegély nyújtási oktatással
- Alkotmányjogi és választásjogi képzés
- Számítástechnikai képzés
- Írás-olvasás oktatás
- Angol nyelvoktatás

A vezényelt hallgatók napidíjat és étkezési költségtérítést kaptak a tanfolyamokon való részvételükért. Azoknak az afgán rendőröknek, akik korábban nem tanultak meg írni és olvasni, a kontingens helyi tanító alkalmazásával írás-olvasás tanfolyamot szervezett. A tanfolyamok minden alkalommal gyakorlati vizsgával vagy felméréssel zárultak. Baghlan tartomány 2008 – 2009 években mintegy 1.100 fős rendőri állománnyal rendelkezett, amiből 2009. február végéig 321 fő vett részt olyan oktatáson, amit a magyar rendőri kontingens szervezett. Mindezen tanfolyamokhoz és fejlesztésekhez a Külügyminisztérium biztosított évi 92 millió forintos költségvetési keretet.

A magyar részvétellel párhuzamosan 2007-ben elindult az EUPOL misszió is, és küldött rendőröket a magyar PRT-ba. Magyar szempontból a lényegi különbség a Pol-e Khumriban tevékenykedő magyar missziós és EUPOL állományú rendőr között az volt, hogy az utóbbi logisztikai támogatását és napidíját az EUPOL finanszírozta. Ezen tényre való tekintettel a magyar missziót felügyelő rendőri és politikai vezetés a magyar kontingens „átsapkázása”, az EUPOL misszióba történő beléptetése mellett döntött, így a KüM által biztosított költségvetés teljes egészét a fejlesztési projektekre lehetett fordítani. Ezután a magyar rendőrök kizárólag EUPOL alárendeltségben tevékenykednek.

2.3.5 A NATO Afganisztáni Missziói rendőrséget érintő programjai, stratégiája, és a Vidékfejlesztési Program (FDD)

Mint azt már korábban leírtam, a 2001 decemberében Afganisztánban megjelenő nemzetközi és amerikai haderő elsődleges feladatának tartotta a biztonsági erők reformját. A tálib rezsim megszűnését követően sem jó, sem rossz biztonsági rendszer nem maradt hátra. Az országban uralkodó polgárháborús viszonyok miatt ésszerű választásnak tűnt a katonai jellegű szervezetek kiépítése. Megjelenésük elején az újjászervezett Rendőrség (és természetesen a Haderő is) az Amerikai Egyesült Államok által vezetett Tartós Szabadság Hadművelet és a NATO műveletek által megtisztított területek felügyeletét kapta meg elsődleges feladatának. A klasszikus rendőri munka a tálib rendszer előtti időből megmaradt szakemberek, és az ellenállásban érdemeket szerzett – főként mudzsahed – harcosok által alkotott új szervezet felügyelete alá került. A Tartós Szabadság Hadművelet létrehozta saját szervezetét, az Összefegyvernemi Biztonsági Átalakítási Parancsnokságot, illetőleg ahogy minden fórumon szerepel, a CSTC-A-t, mely a biztonsági erők reformjáért volt felelős. Azt már a legelején felmérték, hogy a katonai erők nem képesek a rendőri oktatás/képzés megszervezésére, így azt magáncégekre bízta. A DynCorp nevű magán biztonsági cég kapta meg a munkát. Az országban nyolc helyen alapított rendőri alapképző intézményt⁴⁰⁰. Az oktatás nyolc hétig tartott, a tananyagot az akkori igényekhez alakították. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy az első hét hétben főleg katonai, harcászati anyagokat oktattak, csak az utolsó hétben került sor rendőri jellegű oktatásra. Összességében a 256 órányi tananyagból 18 óra foglalkozik a vonatkozó törvények oktatásával, és 33 óra a polgári rendőrségi feladatköröket is érintő témákkal.

A területeken lévő egységek mind feladatuknak kapták az ott települő rendőri alakulatok valamilyen jellegű képzését. Így történt, hogy rendőrképzést végzett a már korábban megemlített Tengerészgyalogság, az olasz Carabinieri, és a német Katonai Rendőrség.

2004-ben a Kabulban lévő Könnyű Gyalog Század is feladatul kapta egy, a déli városrészben lévő külvárosi rendőrőrs mentorálását. Ők intézkedéstaktikai/bilincselési képzést tartottak, valamint felkérték az akadémián lévő magyar rendőri kontingenst forgalom-irányítás oktatására.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Central Training Center- Kabul, Regional Training Center hét darab

⁴⁰¹ A forgalomirányítási képzés az első ilyen volt Afganisztánban, de az hamar világossá vált, hogy a regnáló közlekedési kultúra mellett egy ilyen oktatás értelmetlen. A gyakorlati tréning három órájában hét koccanásos baleset történt a felügyelt kereszteződésben, ebből hármat ISAF járművek okoztak.

A civil válságkezelő erők megjelenésével a képzés nagy része a különböző rendőri missziók hatáskörébe került, de a NATO vezette misszió, és főleg az amerikai erők nem mondtak le a felsővezetői szint mentorálásáról. Az ISAF katonákkal, az Egyesült Államok a DynCorp és a Blackwater cégek által fizetett nyugdíjas rendőri szakértőkkel végezte ezen tevékenységét. A mentorálás során kialakult visszasságokról a következő fejezetben kívánok említést tenni.

2007 végére a CSTC-A felismerte, hogy az országban uralkodó viszonyokat, különös tekintettel a korrupcióra, és a rendőrség tehetetlenségére, nem lehet a központból megoldani, így elindította a már korábban is megemlített vidékfejlesztési programot, az FDD-t.

Az FDD egy eredetileg három éves lefutású programként indult, a tervek szerint a 34 tartomány mind a 365 járása sorra került volna. A cél az Afgán Egyenruhás Rendőrség képességeinek fokozása volt.

A terv szerint egy Járási Felmérő Csoport (District Assessment Reform Team -DART) utazott a fejlesztés alá vont járás rendőri központjába. A csoport alapvetően az amerikai művelet állományába tartozó katonákból áll, általában nyolc főből. Hozzájuk csatlakozott az afgán Belügyminisztérium, és a Legfőbb Ügyészség képviselője. A szakértői részt civil rendőri oktatók (a DynCorp cégtől), és lehetőség szerint az EUPOL egy tagja képviselte. Ugyancsak csatlakozott a területileg illetékes Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) képviselője is. Az FDD program szerint a DART egység a helyszínen felméri a teljes rendőri állományt, a beosztások, munkakörök, iskolai végzettségek, illetve az épület, gépjármű, és egyéb felszerelések helyzetét. A felmérés két hete után a rendőrség teljes állományát nyolc hetes képzésre viszik a legközelebbi régiós oktatási központba (Regional Training Center - RTC), és ez idő alatt az Afgán Készenléti Rendőrség egy egysége Kabulból veszi át a napi ügymenetet, a DART irányítása mellett. A nyolc hét alatt végrehajtják a szükséges technikai fejlesztéseket, és az épület modernizálását (alapvető biztonsági és technikai fejlesztések, áramellátás, stb.), és az állomány visszaérkezése után további egy hónap közös munka következik a DART csoporttal. Ezt követően a csoport távozik, és egy újabb hónap múlva visszatér ellenőrizni a rendőrállomás működését. Ezt követően az ellenőrzést a területileg illetékes nemzeti PRT végzi.⁴⁰²

Az elgondolás jó volt, az első alkalmakkor sikerekről számoltak be. A nehézséget az okozta, hogy a CSTC-A nem rendelkezett elegendő szakember állománnyal, egy idő után nem tudott rendőrségi szakértőket hozzárendelni a katonai csoportokhoz. Ugyancsak rájöttek, hogy

⁴⁰² Petty Officer 2nd Class Paul Dillard, "Provincial development added to FDD program," The Enduring Ledger, Combined Security Transition Command-Afghanistan (CSTC-A) Public Affairs, February 2009, p.6.

a program során átképzett, ellenőrzött, majd magukra hagyott rendőrök között nem csökkent a korrupció mértéke, és nem javult a munkájuk színvonala sem. Végül az FDD programot anélkül fejezték be 2012-ben⁴⁰³, hogy végig ért volna mind a 365 járason.

Az FDD programmal párhuzamosan folyt egy katonai kiképzési program is, a Műveleti Támogató és Összekötő Csoport, az OMLT (Operational Mentoring and Liaison Team) Az OMLT leírása nem képezi részét írásomnak – lévén katonai képességnövelő program – de annyit érdemes megemlíteni, hogy a programban szereplő alegységek nem csak képezték a gondjaikra bízott afgán zászlóaljokat, de együtt harcoltak velük, irányították azokat a feladatellátás során.

Az FDD program sikertelensége és az OMLT sikeressége nyomán a CSTC-A a Rendőrségi OMLT-k (Police Operational Mentoring and Liaison Team - POMLT) létrehozása mellett döntött. Tanulva az előzőleg elkövetett hibákból, már a program elindítása előtt rendőrségi szakértők közreműködését kérte az EUPOL-tól, és a NATO műveletben részt vevő országoktól. Terveik szerint minden forrást biztosítottak volna, csak a szakember állományt kérték közreműködésben. A POMLT végül nem indult el, közreműködők hiányában.

2009 végére mind az ISAF mind az amerikai műveleti vezetés belátta, hogy a korábbi út nem járható. Novemberben megalakult a NATO Kiképző Misszió Afganisztán, az NTM-A a CSTC-A irányítása alatt. Ennek egyik pillére a Rendőrségi Intézményi Tanácsadó Csoport (Police Institutional Advisory Team - PIAT), amely minisztériumi, és felsővezetői szinten működik. A csoport alapvető feladata egy hosszú távú fejlesztési terv, az Egységes Átalakítási Terv (Unified Transition Plan – UTP) kidolgozása. Ennek érdekében elengedhetetlen a koordináció az EUPOL-lal, az IPCB-vel, a GPPT-vel.⁴⁰⁴ Ugyancsak elsődleges feladat a Regionális Kiképző Központok fejlesztésének segítése. Fontos programjuk az írásbeliség fejlesztése és az írástudatlanság felszámolása.

További feladata a PIAT-nak az általa felügyelt szinteken a jogrendiség és bizonyíték alapú rendőrségi eljárások bevezetésének irányítása és felügyelete mind a képzésben, mind a napi munkavégzésben.

Ugyancsak segítik az afgán rendőrség saját nemzeti fejlesztési programját a képzések menedzselésével, és az oktatási programok bevezetésével.⁴⁰⁵

⁴⁰³ Solar year 1391- Afghan National Police Strategy <http://moi.gov.af/en/page/5076>

⁴⁰⁴ Bár az IPCB maga a koordinálásra létrehozott szerv, az ISAF iratok, mint a koordináció egyik szereplőjét említik

⁴⁰⁵ RS Security Force Assistance Guide 3.0 p.58-60

2014. december 31-én az ISAF misszió megszűnt, a helyét a Határozott Támogatás Művelet (RSM) vette át. A névváltoztatás mellett alapvető különbség, hogy 2015. január elsejétől a NATO nem működik közre az afgán biztonsági helyzet stabilitásában, az teljes mértékben az afgán biztonsági erők feladatkörébe került. Ebből adódóan az országban nem harcoló regionális parancsnokságok, hanem tanácsadó központok vannak, amelyek a járőrözés helyett napi egy kijárással (Level-1) tanácsadást működtetnek felső vezetői (dandár+) szinten. Az elgondolás az, hogy már a képzést is az afgán hatóságok vezessék, a NATO művelet szakértői csak felügyelik azt. A 2015-ben Mazar-e Sharifban tartózkodó volt magyar nemzeti rangidős tiszt (Senior National Representative SNR) Balogh Péter ezredes szóbeli tájékoztatása szerint a valóságban még mindig egyszerűbb megtartani magát a képzést, és az esetek legnagyobb részében így működik a napi tanácsadás. Ugyancsak elmondta, hogy a jelenleg szolgálatot teljesítő magyar katonák feladata a 3. Készenléti Rendőrség dandár⁴⁰⁶, és a 806. határőrzőna⁴⁰⁷ mentorálása.

Amint azt a történelmi részben megemlítettem, mind a NATO, mind az Amerikai Egyesült Államok a csapatok kivonása mellett döntött, az jelenleg is folyamatban van. A tervek szerint 2021. szeptember 11-én az utolsó katonák is elhagyják Afganisztánt, ezzel véget ér a NATO mindezideáig leghosszabb, és legköltésesebb művelete.

2.4 Az afgán rendőrséget befolyásoló körülmények és hatások

2.4.1 Az Iszlám vallás

A rendőrség, és a társadalom működését alapvetően befolyásoló két történelmi tényező az iszlám vallás és a Pashtunwali.

Mint az ismeretes, az iszlám vallás öt alappillérre épül.⁴⁰⁸ A muszlim megítélés szerint a hit önmagában nem elégséges, ezeket cselekvésnek és gyakorlati alkalmazásnak is kell követnie. Vagyis gyakorlás és tanúbizonyság tétele nélkül a hit elfogy, megtörik, veszít eleveenségéből. Ennek fenntartása érdekében alkották meg ezen pilléreket, melyek betartása segít a hit elevenen tartásában. Ezek az alábbiak:

- A hit tanúsítása (Allah az egy igaz Isten, és Mohamed az ő prófétája).

⁴⁰⁶ Az északi Balk tartományban települt dandár

⁴⁰⁷ Az északi területen 2500 km hosszú határ őrzésével megbízott, kb.4000 fős egység

⁴⁰⁸ A Magyarországi Muszlimok Egyházának közösségi oldala, Iszlám alapismeretek <http://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/iszlam-alapismeretek/item/44-az-iszlam-ot-pillere> Letöltve: 2021.02.20.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az igaz hitű felfogásával tanúsítja, hogy csakis Allah az egy imádkozható isten minden élő ember számára, és Mohamed próféta élete kell, hogy példaként szolgáljon minden muszlim számára.

- Napi ötszöri ima, amely erősíti és élteteti a hitet Allahban és ösztönöz a magasabb erkölcsre. Az iszlám hit szerint „*Az imádkozás meghatározott időkből megszabott előírás a hívőknek!*” (Korán 4:103) Tehát az öt ima ideje és liturgiája (vallási rendje) is kötött.

Az első ima a Fadzsr – hajnali ima: hajnalhasadástól napfelkeltéig tart az ideje. A második a Dohor – déli ima: az ideje akkor kezdődik, amikor a Nap elhagyja a zenitét és addig tart, amíg az árnyék hossza el nem éri az árnyékadó test hosszát. A harmadik az Aszr – délutáni ima: az árnyék hosszának az árnyékadó test hosszával való megegyezésétől a napnyugta kezdetéig tart az ideje. Negyedik a Magrib – naplemente utáni ima: a Nap teljes eltűnésétől (napnyugta befejeződése) a nyugati látóhatáron az alkonypír teljes eltűnéséig tart az ideje. Az utolsó pedig az Isa – esti ima: az előző ima végétől az éjszaka feléig (vagy hajnalhasadásiig!) tart.⁴⁰⁹

E helyen a teljes szertartásrend ismertetésétől eltekintek, de ki kell, hogy emeljem azokat a sarokpontokat, amelyek közvetlen kihatással vannak a biztonsági erők napi munkavégzésére. Közismert tény, hogy az imát kelet felé (pontosabban mindig a Mekkában lévő Kába kő felé) kell végrehajtani. Azt rituális tisztálkodás előzi meg, melybe beletartozik – többek között – a lábak rituális megtisztítása.

- Ramadan, az egy holdhónapos böjt⁴¹⁰ (a Ramadan alatt a muszlimok napkelte után napnyugtáig tartózkodnak az ételtől, italtól, élvezeti cikkektől, házasságtól)

- Zakat (alamizsna a szegényeknek)

- Hadzs (zarándoklat Mekkába)

A hit tanúsítása, a zarándoklat, és a szegényeknek adandó alamizsna nincs jelentős hatással a rendőrség mindennapjaira. A napi ötszöri ima egyrészt nyilvánvaló hatással van a napi munkavégzésre, hisz az ima idejére felfüggesztenek minden más tevékenységet. A másik – véleményem szerint a gyakorlati munkavégzésre jelentősebb – hatás, hogy az ima előtti rituális tisztálkodás – melyek során a lábakat bokáig kell rituálisan megtisztítani - egyszerűsítése okán lehetőség szerint papucsban járnak, vagy a cipőt papucs módjára viselik.

⁴⁰⁹ A Magyarországi Muszlimok Egyházának közösségi oldala, Irodalom <https://iszlam.com/irodalom/az-imadkozas> Letöltve: 2021.03.01.

⁴¹⁰ Az iszlám naptár négyhetes holdhónapokra osztja az évet.

Ez egyformán igaz az irodai munkát végző nyomozóra, és a fegyveres tevékenységet folytató egyenruhás állományra. Könnyű belátni, hogy mennyire akadályozza a könnyed, gyors mozgást, dinamikus irányváltást a nem kellő módon rögzített lábbeli. Meglátásom szerint nem szorul különösebb magyarázatra, hogy intenzív fizikai tevékenységet (mint a terepen való mozgás, vagy a fegyveres harc) végezni ilyen öltözetben egyrészt veszélyes, másrészt a hatékonyság rovására megy. Szinte minden nemzetközi képzés során felmerült probléma, hogy a gyakorlati feladatot már csak azért sem tudják végrehajtani, mert szolgálati bakancs helyett papucsot hordanak.⁴¹¹

A legnagyobb hatással azonban a munkavégzésre a böjt van. Ilyenkor ugyanis a napnyugtát követően igyekeznek bepótolni az egész nap elmaradt étkezéseket. Ennek folyamányaként nem tudnak megfelelő mennyiségű alvást biztosítani saját szervezetüknek. A ramadan idején statisztikailag kimutatható, hogy megnő a közlekedési balesetek száma.

Ebben az időszakban a rendőrök folyamatosan fáradtak, ingerlékenyek, ilyenkor képzést tartani részükre, vagy akár érdemi munkát elvárni tőlük képtelenség.

2.4.2 A Pastunwali

A pastuk törzsi társadalomban élnek, a törzs klánokból épül fel, a klán nagycsaládokból, melyek a rokonságon alapulnak. A család, a rokonság, a klán, és a törzs összefogásának mértékét a külső fenyegetettség határozza meg.

„Én a testvéreim ellen, a testvéreim és én az unokatestvéreim ellen, az unokatestvéreim, a testvéreim és én a világ ellen.”⁴¹²

A fenti mondásból érthető, hogy az akkori időszakot – és mint látni fogjuk, igaz ez a mai napig – a belháborúk, a klánok, törzsek viszálya jellemezte. A hatalom ritkán volt örökletes, az új vezetők kemény küzdelmek árán szerezték meg a hatalmukat. Az iszlámon, mint valláson kívül a mindennapi életre a legnagyobb hatással a pastuk erkölcsi kódexe, a Pashtunwali volt.

A Pashtunwali szó jelentése „a Pastuk útja”, ami egy íratlan, apáról fiúra szálló hagyomány, amely legalább olyan mértékben befolyásolja az afgán lét mindennapjait, mint

⁴¹¹ 2009 évben magam is tartottam taktikai képzést a Kabul SWAT csoportnak, mikor a teljes bevetési egység harci gyakorló, IV-es fokozatú lövedékálló mellény, sisak, fegyver, térd- és könyökvédő, papucs öltözetben jelent meg.

⁴¹² Thomas Barfield: Afghanistan A Cultural and Political History, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2010. p.78

maga az iszlám vallás. Bár a források – épp a szájhagyomány miatt – jelentősen eltérően mutatják be a Pashtunwalit, alapvetően a következő tézisei léteznek:

- Becsület (Izzat): A pastu számára legfontosabb dolog. Addig számít pastunak, amíg van becsülete. A pastuk számára nincs különbség a Pashtunwali és a pastu szó között.

- Vendégszeretet (Melmastia): Ennek értelmében egy pastu köteles védelmet biztosítani vendégének, függetlenül a vendég vallásától, hovatartozásától. Az ellenség is védelmet élvez, ha vendégként tartózkodik a házban. A védelem jelenti egyrészt a vendéglátási kötelezettséget, másrészt a vendég fizikai védelmét az ellenségeivel szemben. A pastu háza menedék a vendégei számára.

- Bosszú (Badal): Ez lehet bosszú, megtorlás, igazságtétel. Ennek értelmében becsületbeli ügy a család, a vagyon, vagy a föld kárára történt bárminemű támadás megtorlása. A megtorlás mértékének azonosnak kell lennie a támadás mértékével, azt nem lépheti túl. Egy nő szexuális tisztasága elleni inzultus megtorlása mindennél fontosabb. A megtorlás nem időhöz kötött, így a becsületen esett sérelem megtorlása lehet azonnali, vagy akár egy családban öröklődhet is. A badal csak akkor ér véget, ha a bosszút a sértett fél, vagy családja megtette. Vitás esetekben a bosszú jogát a vének tanácsa, a jirga dönti el.

- Menedék (Nanawatay): Egy pastu köteles segítséget nyújtani bárkinek, aki segítséget kér tőle – legyen az akár ellenség – ha a kérő rituálisan megalázkodik a kérés közben. A legyőzött fél is így kérhet kegyelmet a győztestől, annak házában. Ha a badallal sújtott család nőtagjai az ellenség házában menedéket kértek, akkor azt meg kellett adni, ilyenkor a badal véget ért. A Nanawatay egyik legnagyobb példája Marcus Luttrell Navy Seal katona 2007-es története⁴¹³, aki egy hadművelet során megsebesült, és magára maradt, miközben tálib harcosok üldözték. Egy Gulab nevű pastu megtalálta a sebesült katonát, elvitte házába, etette, ellátta sebeit. Mikor a tálibok érte jöttek, megtagadta kiadását, és az egész falut a férfi védelmére kérte fel. Luttrell négy nap múlva került amerikai bázisra, ahol jelentős pénzüsszeget ajánlottak fel Gulabnak, hogy újrakezdhesse életét. Ő nem fogadta el a pénzt, visszatért falujába, kockáztatva, hogy a tálibok megölik.⁴¹⁴

- Lovagiasság/bátorság (Ghayrat/Nang) A pastu legyen mindig bátor, becsületes, védje meg családját és a saját függetlenségét, ragaszkodjon a kulturális szokásokhoz.

⁴¹³ Luttrell a történetéről könyvet is írt, magyarul A Túlélő címmel jelent meg 2014-ben

⁴¹⁴ Rupert, James: Afghan saved a GI, now pays the price 2007.05.06.

<https://jamesrupert.wordpress.com/wars/afghanistan-2/afghan-saved-a-gi-now-pays-the-price> Letöltve: 2014.02.11.

- A nemek közötti határvonal (Purdak/ Namus) az az alapvetés, amely gyakorlatban a nők szegregációját okozza. Míg a purdak az asszonyok, nők felügyelete a férfirokonok által, és meghatározza a viselendő öltözékeket (burka, csador), a Namus a nők becsületének védelme, amely kérdéskörben rendkívül szigorú. Hagyományos pastu közösségben egy nőre nyíltan ránézni is komoly becsületsértést jelentet, melyet keményen megtorolnak. A házastársi hűtlenséget halállal büntetik mindkét fél részéről.

- A föld, a tulajdon védelme (Zamaka)

- A vének tanácsa (Jirga)

- A törzsi hadsereg (Lashkar)

- A nép szeretete és tisztelete (Hewad) A nép alatt a pastuk, a pastu területek, és a pastu kultúra értendőek, nem szükségképpen Afganisztán.

Természetesen ezek az elvek csak nagy általánosságban érvényesek, értelmezésük a különböző törzsek, klánok számára különbözhet.⁴¹⁵

Magát a Pashtunwalit sokáig a nemzetközi közösség nem tekintette lényegi befolyásoló tényezőnek, minden – a nyugati kultúrától eltérő különbséget – az iszlám vallással igyekeztek megmagyarázni. Többnyire természetesen sikertelenül. Ezt legelőször az amerikai hadsereg ismerte fel, és felállították a Human Terrain System⁴¹⁶ elnevezésű rendszerüket 2007-ben. A rendszer alapja, hogy a katonákon kívül szociológusokat, kultúranropológusokat küldenek a felderítő csoportba. A speciális ismeretekkel rendelkező – nem katonai beállítottságú – megfigyelők fő feladata az emberi kapcsolatrendszerek feltérképezése, a helyi viszonyok, a kulturális háttér és az emberek – legyenek azok ellenállók vagy együttműködők – motivációjának megértése. A létrehozásuk elsődleges célja a terepen tevékenykedő katonák életének a megóvása volt. A program végül 2014 szeptemberében véget ért. A civil tudományos részről sok kritika érte a rendszert, főként amiatt, hogy hiába gyűjtenek be a tudományos megfigyelők megannyi hasznos információt, ha azt a katonai vezetés nem kívánja hasznosítani, tanácsaikat figyelmen kívül hagyja.⁴¹⁷

⁴¹⁵ GlobalSecurity, Pashtunwali <http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/pashtunwali.htm>
Letöltve:2015.02.12.

⁴¹⁶ A kifejezés szó szerinti fordítása értelmezhetetlennek tűnik, a műveleti helyszínen található emberi kapcsolati rendszert kell érteni alatta. A témával foglalkozó Sztankai Krisztián 2019-es doktori értekezésében Kultúra Elmző Rendszerként azonosítja.

⁴¹⁷ Brook, Tom Vanden: Army kills controversial social science program US Today 2015.06.29.
<https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2015/06/29/human-terrain-system-afghanistan/29476409/> Letöltve: 2021.03.01.

A csoportok által feltárt adatok arra a tényre hívták fel – többek között – a figyelmet, hogy a Pashtunwali szerepe az iszlám vallásénál jóval határozottabban érvényesül a mindennapi életben. Az alábbiakban mindezt két esettanulmánnyal szeretném bizonyítani.

A korábban is nevesített Baghlan tartományban lévő Pol-e Khumriban a Női Rendőri Képzés során magyar rendőrök oktattak afgán rendőröket. A fő téma természetesen az egyenjogúság kérdése volt. A tanfolyamelsőt később parancsnoka szexuális zaklatás vádjával bebörtönözte. Az esetből egyértelműen kiviláglik, hogy a purdak, a nemek közötti határvonal volt az, ami miatt a férfi rendőri vezető számára a gondolata is elfogadhatatlan volt annak, hogy egy női beosztott (akiket kizárólag a nőkkel szembeni intézkedések végrehajtása miatt tartottak szolgálatban) egyenrangúnak érezze magát férfi társaival.

A másik példa a badal gyakorlati alkalmazása. Baghlan tartományban tartózkodásom alatt több emberölés bűncselekményről is tudomást szereztünk. Ha az elkövetés idején nem volt ismert az elkövető kiléte, a rendőrség nem sok figyelmet szentelt az ügynek. Amennyiben ismert volt az elkövető, a nyomozás megkezdése előtt az ügyet a helyi vének tanácsának (jirga) adták át. A vének tanácsa döntést hozott, hogy az emberölés jogos volt-e, vagy sem. Ha jogos volt (valamely vérbosszú/badal folyamodványa), az ügy nem került a rendőrség hatáskörébe. Ha nem volt jogos, úgy ítéletet hoztak az ügyben. Ha az elkövető (vagy feltételezett elkövető) nem fogadta el a tanács ítéletét, akkor adták az ügyet a rendőrségnek eljárás céljából.

A fenti esetekben látható, hogy a modernizálódás útjára lépett rendőrség a vidéki területeken a Pashtunwalit az írott törvények elé helyezte.

Sztankai Krisztián 2019-es „A kulturális antropológia szerepe a haderőben” című doktori értekezésében annak 6.1. részében több olyan katonai incidenst, green on blue⁴¹⁸ támadást nevesít,⁴¹⁹ amikor a kiváltó okok egyértelműen a pashtunwali által jelentett cselekvési kényszerre vezethetőek vissza az izzat, a badal, vagy a hewad alapján.

⁴¹⁸ A katonai terminológiában a saját csapatok ellen szövetséges csapatok vagy azok tagja által elkövetett támadást kell érteni

⁴¹⁹ Sztankai Krisztián: A kulturális antropológia szerepe a haderőben NKE HDI doktori értekezés p.169-172.

2.5 A szervezetépítés nehézségei

2.5.1 Oktatási célkitűzések, és ezek hatásai

Mint az a korábbi fejezetből is látható, az elmúlt 20 évben a nemzetközi közösség a legváltozatosabb képzéseket biztosította az afgán rendőrök számára. 2005 óta csak az Egyesült Államok 14 milliárd dollárt költött az Afgán Nemzeti Rendőrség fejlesztésére⁴²⁰, a NATO Kiképző Misszió Afganisztán a továbbiakban évi 1,6-1,7 milliárd dolláros költséggel számol⁴²¹. Azonban alig vannak látható nyomai ennek a fejlesztésnek.

A fő probléma, hogy az oktatások tervezésénél (legyen az katonai jellegű, vagy tisztán rendőrségi/rendészeti) a nyugati sztenderdeket vették alapul. Az európai, észak amerikai rendőriskolákba polgári alap és középfokú oktatáson szocializálódott fiatalok jelentkeznek, akik a véres erőszakot csak filmélményeken keresztül ismerik, nem része a mindennapjaiknak. Ezzel ellentétben, Afganisztánban egészen más a valóság. Molnár Ferenc 2011-ben készített tanulmányában leírja, hogy 2001-ben 3 500 iskolában 1,8 millió fiúgyermek tanult. Ez a szám 2011-re 8,3 millióra emelkedett, mely létszám 39%-a már lány volt. A jelentős emelkedés ellenére ez még mindig csak az iskolás korú lakosság 58%-át jelentette. Ehhez már 13 000 oktatási intézmény állt rendelkezésre. Mindezek természetesen csak alacsony iskolák voltak, 2011-ben is csak 0,5 millió gyerek jutott el középiskolába.⁴²² A fejlődés ellenére a 15 év feletti lakosságnak csak 28,1%-a írástudó. A férfiak esetében ez a szám 43,1%, a nőknél 12,6%.⁴²³

A fenti adatokból látható, hogy a különböző rendőriskolákba beiskolázott fiatalok, és az aktív rendőrök közül képzésre küldött állomány viszonylatában is hasonló arányban voltak az írástudatlanok. Nem különösebben nehéz belátni, hogy mennyire reménytelen dolog iskolázatlan embereknek jogi ismereteket, vagy például jelentésírást oktatni.

A másik alapvető probléma, hogy a legtöbb nemzetközi szervezet (vagy bilaterális megállapodás alapján képzést tartó ország) maximum egymás között egyeztetett a képzésekről,

⁴²⁰ 2013. február Planty, Donald J. , Perito, Robert M.: USIP Special Report 322 p.1
<http://www.usip.org/sites/default/files/SR322.pdf> Letöltve: 2014.december 15.

⁴²¹ 2013. február Planty, Donald J. , Perito, Robert M.: USIP Special Report 322 p.2
<http://www.usip.org/sites/default/files/SR322.pdf> Letöltve: 2014.december 15.

⁴²² Molnár Ferenc Segélyezés és fejlesztés Afganisztánban – a nemzetközi közösség esélyei p.2
[http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_Nézopontok_2011_2_Segélyezés_és_fejlesztés_Afganisztanban%20\(MolnárF.\).pdf](http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_Nézopontok_2011_2_Segelyezés_és_fejlesztés_Afganisztanban%20(MolnárF.).pdf) Letöltve: 2015.03.24.

⁴²³ CIA World Factbook/Afghanistan (2000-es becslés) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> Letöltve: 2015.02.11

az afgán felet senki sem kérdezte. Erre a legjellemzőbb példa a rengeteg nyomozói tanfolyam. A különböző országok kiképzői a saját jogrendjük alapján alkalmazott nyomozati és bizonyítási eljárásokat oktatták. Ugyanakkor Afganisztán Alkotmányának 134. cikke kimondja, hogy a bűncselekmények felderítése a rendőrség feladata, a nyomozás lefolytatása pedig az ügyészi hivatalé.⁴²⁴ Az ügyészi hivatal azonban az első években nem tartozott a rendőrségi projektek hatáskörébe, így az ügyészeknek senki sem tartott nyomozati képzéseket.

Mindezek miatt az elméleti képzések szükségszerűen kudarcra voltak ítélve. A missziók természetesen igényelték a sikereket, amiket jelenthettek a küldő ország felé. Így az amerikaiak és az ISAF által erőltetett katonai képzést kritizáló polgári rendőri oktatók is a taktikai irányba terelték képzéseiket, és az első évek valóban látható eredmények nélkül teltek. Ugyanakkor azt sem állíthatjuk, hogy a kizárólag civil rendőrök által vezetett képzés elégséges. Az Afgán Készenléti Rendőrség – a jelen biztonsági helyzetben érthető módon – felszerelésében nehézfegyverek, mint a különféle aknavetők, és a D-30 típusú ágyútarack is szerepeltek.⁴²⁵ Ezek oktatására nehéz lenne civil rendőri szakembert találni, így a katonai szakértők részvétele szükségszerű.

A kezdeti hibák ellenére a képzések egyre inkább átgondoltak, és egymásra épülők lettek. Míg 2013-ban még 21 000 képzés nélküli rendőr teljesített szolgálatot az Afgán Nemzeti Rendőrségben, 2014-re ez a szám 8 000-re csökkent.⁴²⁶ A Kábítószer Ellenés Rendőrség vonatkozásában rosszabb a helyzet, 2013. áprilisig az állomány 75%-a esett csak át valamilyen képzésen.⁴²⁷

2015 januárjában a Belügyminisztérium képzésekért felelős tábornoka, Mashooq Ahmad Seelab azt nyilatkozta: az afgán rendőrségnek nincs szüksége további külföldi képzésekre. Nem csak a teljes állomány képzett, de már nyugati sztenderdek szerint alkalmas kiképzőkkel is rendelkeznek. A képzésre fordítandó összegekből inkább felszereléssel kellene támogatni őket. Csak a Maydan-Wardak-i regionális kiképző központban 192 fő, NATO elvek alapján kiképzett afgán oktató tevékenykedik. Az oktatók a jogi és szakmai anyagokon túl jelentős hangsúlyt fektetnek az ideológiai nevelésre, olyan témákban, mint a hazaszeretet vagy a kötelességtudat.⁴²⁸

⁴²⁴ The Constitution of Afghanistan 2004.01.26. p.36

⁴²⁵ Balogh Péter ezredes volt SNR szóbeli tájékoztatása

⁴²⁶ Hughes, Michelle: USIP Special Report 346 (2014.05.) p.3.

http://www.usip.org/sites/default/files/SR346_The_Afghan_National_Police_in_2015_and_Beyond.pdf

Letöltve: 2015.03.17.

⁴²⁷ SIGAR 15-12 Audit Report /2014. oct./ p.6. <https://www.sigar.mil/pdf/audits/SIGAR-Audit-15-12.pdf>

Letöltve: 2015.03.17.

⁴²⁸ Amiri, Syed Sharif cikke 2015.01.18. Tolo Press <http://www.tolonews.com/en/afghanistan/17878-police-officials-want-equipment-instead-of-more-training> (Letöltve: 2015.01.20.)

A képzés másik formája a napi mentorálás. Az elgondolása, hogy a fontos vezetők és egységek mellett nyugati tanácsadók állnak a napi feladatvégzés során. A probléma ismét a koordinációban keresendő, mivel a szervezetek fontosnak tartották, hogy mindenhová saját mentorukat küldjék. Így fordulhatott elő, hogy egy-egy jelentősebb vezetőnek egy időben több tanácsadója is volt. 2008-ban heti szinten külön értekezlet volt a Kábítószer Ellenes Rendőrség mentorainak. A tanácskozáson egy időben akár 30 mentor is megjelent. Ilyen létszámú mentor szükségképpen nem alakított ki közös álláspontot, mert az általuk képviselt szervezetek érdekei mást kívántak. Ha a számot a teljes Belügyminisztériumra vonatkoztatjuk, akkor láthatjuk, akár 400 mentor is tevékenykedhetett egyszerre. Ilyen létszámnál már inkább zavarták, mint segítették egymás munkáját.

2.5.2 Szervezetépítési kihívások

A rendőrség szervezetenként szükségképpen bürokratikus elvek alapján épül fel és működik a világ minden pontján. Amint azt egy korábbi publikációmban leírtam, Afganisztánban egy premodern társadalmi szerkezet épült fel, és ennek szellemisége minden modernizáló törekvés ellenére mélyen beépült az emberek gondolkodásába. Ilyenformán a hagyományok diktálta szokásjogok sokkal erősebb megfelelési mintát jelentenek az emberek számára, mint az írott törvények. Az afgán politikai vezetés egy hibrid rendszert alakított ki, *a modern bürokrácia maszkja alatt egy tradicionális a protekcionizmusra, nepotizmusra épülő szervezetet működtetnek.*⁴²⁹

Már a modern afgán rendőrség megalakításánál tetten érhető volt, hogy a vezetői beosztásokba alapvetően nem a szakmailag rátermett – a tálib idők előtt rendőri vezetőként tevékenykedő – személyek kerültek, hanem a hadurak (különös tekintettel az Északi Szövetség) saját embereiket helyezték pozícióba. A rendőrség vezetését, főleg a tartományokban ellepték a tanulatlan volt mudzsahed harcosok, akiknek semmiféle rendőri tapasztalatuk nem volt, csak a gerillaharc mentalitását ismerték,⁴³⁰ viszont hűségesek voltak vezetőikhez. A hűséges emberek kinevezésének a gyakorlata, és a pozíciók törvényesítése a későbbiekben is megmaradt, bár a nemzetközi szervezetek több alkalommal szólították fel Hamid Karzai elnököt, a közismerten jogsértő személyek hatalomból való eltávolítására. 2006-ban a Human

⁴²⁹ Giustozzi Antonio and Isaqzaden Mohammad, *Policing Afghanistan: The Politics of the Lame Leviathan* (London: Hurst and Company, 2012), p.184

⁴³⁰ Wilder, Andrew: *Cops or Robbers? The Struggle to Reform the Afghan National Police* 2007 júl. p.3. https://www.ecoi.net/file_upload/432_1186393076_cops-or-robbers-reforming-the-anp-ip-1.pdf Letöltve: 2015.02.10.

Right Watch, 2008-ban az ENSZ.⁴³¹ Bár látszatintézkedések történtek, a helyzet alapjaiban nem változott. 2015. január 17-én a ToloNews⁴³² cikket tett közzé, melyben leírja, hogy az új, Ghani kormány mezőgazdasági minisztere Mohammad Yaqub Haidari szerepel az INTERPOL százas körözési listáján, észtországi adótartozások miatt.⁴³³

Az ilyen törzsi szerveződésű, hadurak befolyása alatt álló rendőrségnél az emberi jogok tiszteletben tartása, vagy akár csak megértése is csekély mértékű. Tapasztalatom szerint a rendőrök nem tudták felfogni és elfogadni, hogy nem teljhatalmú szervezet tagjai, számukra a rendőri önkény és az erőszak (mint nemi diszkrimináció, a kínzás, vagy a jogtalan fogvatartás) természetes.

A másik oldalról a rendőri pálya vonzerejét nem a szakmai elhivatottság jellemezte, hanem a kiszámítható biztos bérezés. Így az oda jelentkezők nagy százalékánál a rendőri munkavégzéshez szükséges erkölcsi érték teljes mértékben hiányzott. Ezt felismerve az ellenállók is igyekeztek saját embereiket bejuttatni a rendőrségre. Ennek köszönhetően az elmúlt években megemelkedett azon incidensek száma, mikor a képzés alatt álló rendőrök támadtak feletteseikre vagy kiképzőikre.⁴³⁴ Ez annyira súlyos problémává vált, hogy az ISAF kidolgozta a belső fenyegetések elleni „Őrangyal” rendszert, amely szerint a mentori csoport bizonyos tagjai csak a belső támadó elleni védekezésre fókuszálnak.⁴³⁵

Ettől a rendőrségtől nem volt elvárható sem a professzionista működés, sem az, hogy a polgári lakosság üdvözölje megjelenésüket. Nem egy példa volt arra, hogy a helyi lakosság ugyan üdvözölte a nemzetközi erők megjelenését, de a vezetők figyelmeztettek, ha a felügyelet átkerül az Afgán Nemzeti Rendőrséghez, úgy a lakosság a tálibok oldalán harcba száll ellenük.⁴³⁶

A felsoroltak mellett az afgán rendőrség (és a teljes kormányzati szektor) leghatalmasabb problémája a korrupció.

⁴³¹ Burch, Jonathon: ‘Afghan govt must bring rights abusers to justice-UN’, Reuters, 2008. március 18. <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/ISL173197.htm> Letöltés:2015.01.20.

⁴³² Angol nyelvű afgán internetes hírújság

⁴³³ ToloNews 2015.01.17. <http://www.tolonews.com/en/afghanistan/17864-afghan-cabinet-nominee-on-interpol-most-wanted-list> Letöltve: 2015.01.20.

⁴³⁴ A NATO terminológiában „green on blue” támadás

⁴³⁵ ISAF Insider Threat Handguide 2.0 2014.jún.

⁴³⁶ Chivers C. J. : “With Marjah Largely Won, Marines Try to Win Trust,” New York Times, 2010. március 1. <http://www.nytimes.com/2010/03/01/technology/01cache.html> Letöltés ideje:2015.01.20.

Forrás: Általános lakossági felmérés 2009, 2012

21. sz. ábra: Korrupció mértéke az afgán társadalomban⁴³⁷ Szerkesztette a szerző

Mint az a 21. számú ábrán látható, a lakossági felmérés szerint a bírák, ügyészek, és rendőrök több mint fele korrupt, bár a rendőröknél ez az arány 2012-re 40%-ra esett vissza. Ugyan a felmérés közel tíz éve készült, 2018-ban a becslések szerint 4,6 millió afgán felnőtt fizetett kenőpénzt azért, hogy hozzáférjen az olyan szolgáltatásokhoz, mint a munkahelyek megpályázása, a tartományi kormányzói hivatalokkal való kapcsolattartás, a biztonsági szolgálatokkal való találkozás (pl. határőrökkel vagy rendőrökkel), egészségügyi intézmények igénybevétele vagy iskolákba való bejutás. A kenőpénzek nagy részét a hatóság emberei követelik.⁴³⁸ Az afgán lakosság közel 82%-a gondolja azt, hogy a korrupció az ország legnagyobb problémája.⁴³⁹

A Transparency International jelentése szerint Afganisztán a világ negyedik legkorruptabb országa volt 2015-ben⁴⁴⁰, jelenleg a 165.helyen áll a vizsgált 180 országból.⁴⁴¹ A korrupciónak minden formája megtalálható. Az utcákon szolgálatot teljesítő rendőrök pénzt követelnek a taxisoktól, az áruszállítóktól, a rendőri vezetők a beosztottaiktól. A bírósági eljárások lefolyása pénzzel biztosítható. 2015. január 8-án az UNODC kabuli vezetője a ToloNews riporterének azt nyilatkozta, hogy a magas szintű állami korrupciót a virágzó kábítószer termelés és kereskedelem okozza. Az interjú fő indoka az volt, hogy napvilágra

⁴³⁷ CSIS Afghan Forces on the Edge of Transition IV. 2014.11.14.

⁴³⁸ Transparency International: Corruption in Afghanistan and the role of development assistance 2019.04.29. p.6

⁴³⁹ European Asylum Support Office: Afghanistan State Structure and Security Forces 2020. aug. p.22.

⁴⁴⁰ Transparency International: Corruption by country <http://www.transparency.org/country#AFG> Letöltve: 2015.01.20.

⁴⁴¹ UO. Afghanistan - Transparency.org Letöltve: 2021.09.10.

került, miszerint egy bebörtönzött kábítószer kereskedőt, aki az afgán drogpiacon kulcsfigurája volt, törvényes határozat nélkül szabadlábra helyeztek, miután 14 millió dollárt fizetett a legfőbb bírói testületnek.⁴⁴²

Ennek megfelelően a korrupció elleni harc a szervezetépítés egyik kiemelt feladata. A szolgálati korrupció ellen külön nyomozati egységeket hoztak létre, az intézményi korrupció ellen különféle nyilvántartási rendszerek bevezetésével harcolnak. A közpénzek és nemzetközi donációk felhasználásának ellenőrzésére például megalkották az Afgán Pénzügyi Igazgatási Információs Rendszert (Afghan Financial Management Information System- AFMIS). Ezen keresztül elméletileg nyomon lehet követni a támogatások felhasználását. Ennek ellenére egy amerikai vizsgálat 2014 októberében megállapította, hogy az amerikai kormány által a Kábítószer Ellenes Rendőrség területi egységeinek 2013. március és 2014. március között célirányosan nyújtott 1,21 millió dolláros támogatásból a pénzügyi információs rendszeren keresztül csak 13 529 dollár felhasználását tudták nyomon követni, a többi nyom nélkül eltűnt a rendszerben.⁴⁴³

Az intézményesített állami korrupció legjobb példája a létszámokkal, és a rendőri fizetésekkel történő visszaélések. A rendőrségi rendszer működtetésével kapcsolatban két kulcsszó létezik. Az első kulcsszó a Tashkil, ami dári nyelven átalakítást jelent, és rendőri erők létszámadatait határozza meg. A második kulcsszó az Afganisztáni Rendvédelmi Vagyonkezelői Alap, vagyis a LOTFA (Law and Order Trust Found Afghanistan), amely az ENSZ (UNDP) kezdeményezésére 2002-ben létrehozott finanszírozási módszert takar, melyen keresztül a nemzetközi közösség az afgán rendőrség működésének anyagi forrásait, így a rendőri fizetéseket is biztosítja.

Dec 2013	524,003,130
Dec 2012	493,403,788
Dec 2011	596,820,614

22. sz. ábra: A LOTFA által nyújtott támogatás 2011-2013 között Dollárban⁴⁴⁴

⁴⁴² Sayed Aazem Arash ToloNews 2015.01.08. www.tolonews.com/en/afghanistan/17763-unodc-blames-corruption-for-increased-drug-trafficking Letöltve: 2015.01.20.

⁴⁴³ SIGAR 15-12 Audit Report /2014. oct./ p.7. Forrás: <https://www.sigar.mil/pdf/audits/SIGAR-Audit-15-12.pdf> Letöltve: 2015.03.17

⁴⁴⁴ UNDP Afghanistan, Projects Lotfa

http://www.af.undp.org/content/afghanistan/en/home/operations/projects/crisis_prevention_and_recovery/lotfa.html Letöltve: 2015.03.19.

Hozzájárulók	Hozzájárulás mértéke USD-ben
2013	
GOVERNMENT OF DENMARK	8,005,167
GOVERNMENT OF FINLAND	3,241,379
GOVERNMENT OF GERMANY	46,346,225
GOVERNMENT OF JAPAN	135,000,000
GOVERNMENT OF NETHERLANDS	13,586,957
GOVERNMENT OF REPUBLIC OF KOREA	50,000,000
GOVERNMENT OF UNITED KINGDOM	4,071,661
GOVERNMENT OF UNITED STATES OF AMERICA	88,497,713
2012	
EUROPEAN UNION	2,414,406
GOVERNMENT OF CZECH REPUBLIC	51,589
GOVERNMENT OF FINLAND	1,882,058
GOVERNMENT OF GERMANY	26,560,425
GOVERNMENT OF JAPAN	236,512,751
GOVERNMENT OF POLAND	158,143
GOVERNMENT OF REPUBLIC OF KOREA	50,000,000
GOVERNMENT OF UNITED KINGDOM	16,483,516
GOVERNMENT OF UNITED STATES OF AMERICA	163,986,290

23. sz. ábra: A LOTFA támogatás megoszlása a befizető országok között⁴⁴⁵.

Az Alapot először 2008-ban módosították, majd 2016-17 során tovább bővítették a finanszírozott állami szektorok területét a teljes igazságszolgáltatási láncra. Jelenlegi működése 2018- 2024 között valósul meg. Bár a 22 és 23 sz. ábrákon bemutatott időszakhoz képest a támogatások mértéke csökkent, 2020. évben 308 774 860 amerikai dollár, míg 2021 -ben 366 136 479 amerikai dollár állt az Alap rendelkezésére.⁴⁴⁶

A LOTFA a Tashkil által meghatározott, és lejelentett létszám után utal rendőri fizetéseket. Emiatt elterjedt gyakorlattá vált, hogy a rendőri vezetők jóval nagyobb létszámokat jelentettek le, mint a valós, így több munkabér érkezett az adott egységhez, melyet szabadon

⁴⁴⁵ UNDP Afghanistan, Projects Lotfa

http://www.af.undp.org/content/afghanistan/en/home/operations/projects/crisis_prevention_and_recovery/lotfa.html Letöltve: 2015.03.19.

⁴⁴⁶ UNDP, Multi Partner Trust Found Office Trust Found Fact Sheet

http://mptf.undp.org/factsheet/fund/LTF00?fund_status_month_to=&fund_status_year_to=2021 Letöltve: 2021. 06. 10.

felhasználhattak, vagyis jellemzően a zsebükbe vándorolt. A visszaélések megakadályozása céljából ötszintű nyilvántartási rendszert vezettek be.

Az első szint a manuális személyzeti adatbázis (Manual Personal Record - MPR), amikor papír alapon rögzítik minden egyes rendőr adatát, és azt a minisztérium havonta átküldi az ENSZ Fejlesztési Programirodája, igazolva a bérek kifizetését. A második szint a személyazonosító-kártya nyilvántartás (Identification card/registration database - ICRD), amely a kiadott szolgálati igazolványok alapján rögzíti a létszámot. A harmadik szint a személyzeti statisztikai jelentés (Personnel Statistic Report - PERSTAT), mely tartalmazza mind a Tashkil által rendszerben lévő, mind a más forrásból finanszírozott (non-Tashkil) rendőrök adatait. Ez a statisztika is havonta készül járasonként. A negyedik szint az afgán automatikus biometrikus azonosító rendszer (Afghanistan Automated Biometric Identification System - AABIS), melyet az Egyesült Államok épített ki a teljes afgán biztonsági szektor számára. Az ötödik szint az elektronikus fizetési rendszer (Elektronic Payroll System - EPS), amely még közel sem épült ki teljesen, a rendőrök csak néhány nagyvárosban kapják munkabérüket elektronikus számlára. A négy rendszernek (a fizetési rendszer még nem teljes) elméletileg ugyanazokat a számokat kellene mutatnia. Ennek ellenére 2010 szeptemberében az Afgán Belügyminisztérium személyügyi szervei tájékoztatása szerint az Afgán Nemzeti Rendőrség aktuális létszáma az MPR alapján 111 774 fő, az ICRD alapján 125 218 fő, a PERSTAT alapján 120 504 fő, az AABIS alapján 113 225 fő.⁴⁴⁷ A legnagyobb eltérés a személyazonosító-kártya nyilvántartási rendszerével van. Itt az eltéréseket rendfokozatra is lebontották, ami alapján tiszti rendfokozatúakból az ICRD alapján 22 698 fő, a személyügyi nyilvántartó rendszer (Human Resource Information System - HRIS) alapján 16 709 fő szolgált. Ugyanez a szám tiszthelyettesek esetében 25 761 és 7 556 fő volt. A közrendőrök vonatkozásában az ICRD 76 759 főt említ, viszont esetükben még nem létezik HRIS nyilvántartás. Az adatokat a 24. sz. ábra szemlélteti.

⁴⁴⁷ SIGAR 11-10 Audit Report 2011. Április 25. p.7 Forrás: <https://www.sigar.mil/pdf/audits/2011-04-25audit-11-10.pdf> Letöltve: 2015.01.22.

Regisztrált ANP létszámok és HRIS adatbázis 2010 Szeptember

Rendfokozat	ICRB	HRIS	HRIS -ben nem szerepel
Tiszt	22,698	16,709	5,989
Tiszthelyettes	25,761	7,556	18,205
Közrendőr	76,759		76,759
Total	125,218	24,265	100,953

Source: Mol Registration ID Unit.

24. sz. ábra: Az ICRD és HRIS adatbázis közötti különbségek⁴⁴⁸ Szerkesztette a szerző

Ez utóbbi különösen veszélyes lehet nem csak korrupciós, hanem biztonsági oldalról vizsgálva is, hiszen – ha hihetünk a nyilvántartások adatainak – több ezer rendőrigazolvány létezik arra jogosulatlan személyeknél, ami rengeteg visszaéléshez jelenthet kiváló eszközt. A többlépcsős azonosítási rendszer végül megbukott, és az Amerikai Egyesült Államok 2016-ban bevezette az Afgán Személyügyi és Fizetési Rendszert (Afghan Personnel and Pay System - APPS), amelybe már belevonta a teljes biztonsági szektort, így a Védelmi Minisztérium alá tartozó munkavállalók bérezését is. A biometrikus azonosítással dolgozó rendszer kifejlesztése és bevezetése 35,8 millió dollárjába került az amerikai kormánynak, de 2021-ig már összesen 50,2 millió dollár volt az összköltsége. Működtetését hivatalosan amerikai szakemberek végzik, és átadása csak akkor történik meg, ha a teljes biztonsági szektor bérezése afgán forrásokból valósul meg.⁴⁴⁹ A rendszer célja, hogy meggátolja a biztonsági szektor vezetői szereplőinek trükközését a létszámadatokkal, ezzel is visszaszorítva a korrupciót. A rendszer – amerikai kézben – működni látszik, 2021 márciusában 168 557 főt a Védelmi Minisztérium, és 49 661 főt a Belügyminisztérium állományából inaktívtáltak a rendszerben, mivel „nem feleltek meg a rendszerbe való felvétel kritériumainak”.⁴⁵⁰

A helyzet természetesen nem csak negatív eseményekkel írható le, történnek pozitív változások is. Akadnak elkötelezett, az ország javításáért tenni kész rendőrök is. 2012-ben elkészült a rendőrség tíz éves stratégiai terve is, melyben 2022-re célul tűzték ki a professzionális polgári rendőrség kialakítását, a törvények által biztosított szabadságjogok megvalósulását, és a negatív diszkrimináció teljes eltüntetését a rendőri munkából.⁴⁵¹

⁴⁴⁸ SIGAR 11-10 Audit Report 2011.Április 25. p.7

⁴⁴⁹ SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30. p.67

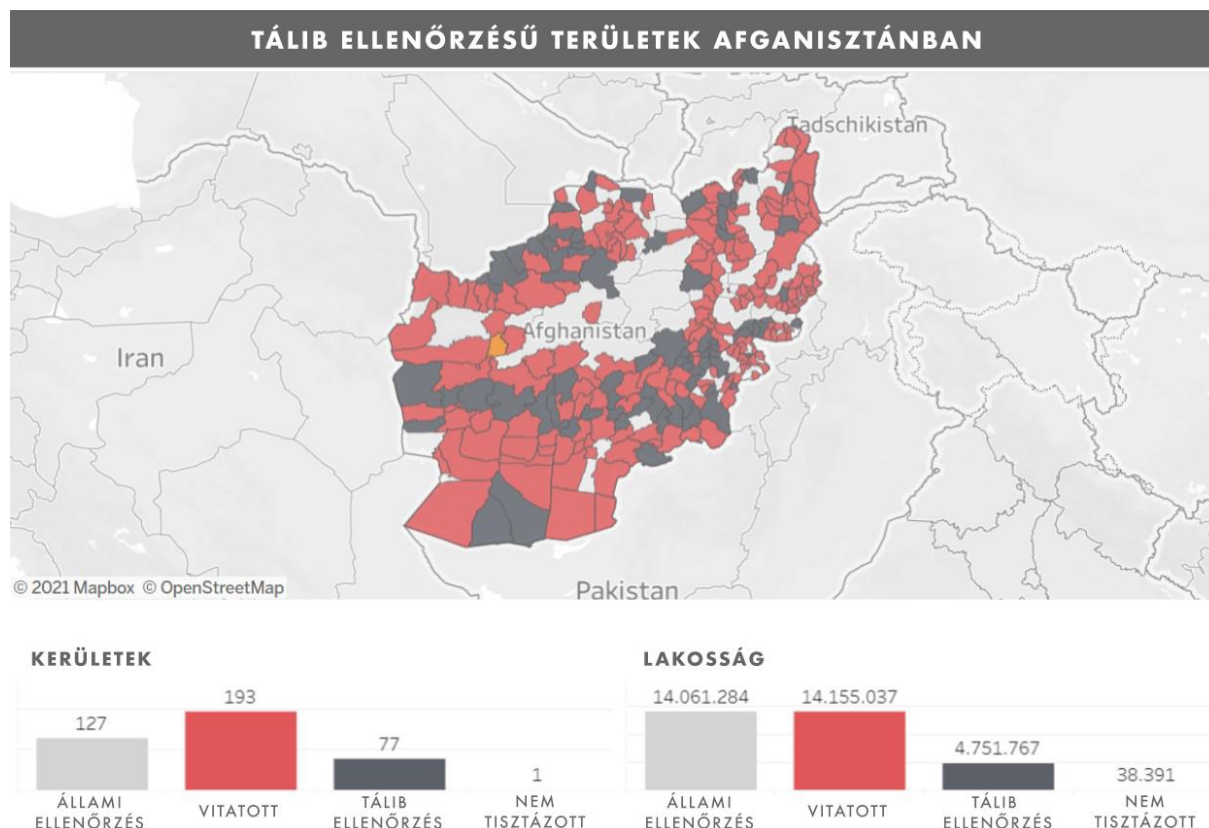
⁴⁵⁰ UO.

⁴⁵¹ Hughes, Michelle: USIP Special Report 346 (2014.05.) p.4. Forrás:

http://www.usip.org/sites/default/files/SR346_The_Afghan_National_Police_in_2015_and_Beyond.pdf

Letöltve: 2015.03.17.

Az Afgán Belügyminisztérium álláspontja szerint 2014-ben a 34 tartományból 17 tartomány volt biztonságos, 5 közepes biztonságú, és 12 az, amelyekben napi harcok zajlottak. Mindezek mellett csak 9 olyan járás volt, ahol a kormányzati hatalom megkérdőjelezhető.⁴⁵² A nemzetközi kivonulás következtében történő átrendeződéseket és változásokat 25. ábra mutatja be.

25. sz. ábra: A kerületek megoszlása az ellenőrző hatalom tekintetében 2020. március⁴⁵³ Szerkesztette a szerző

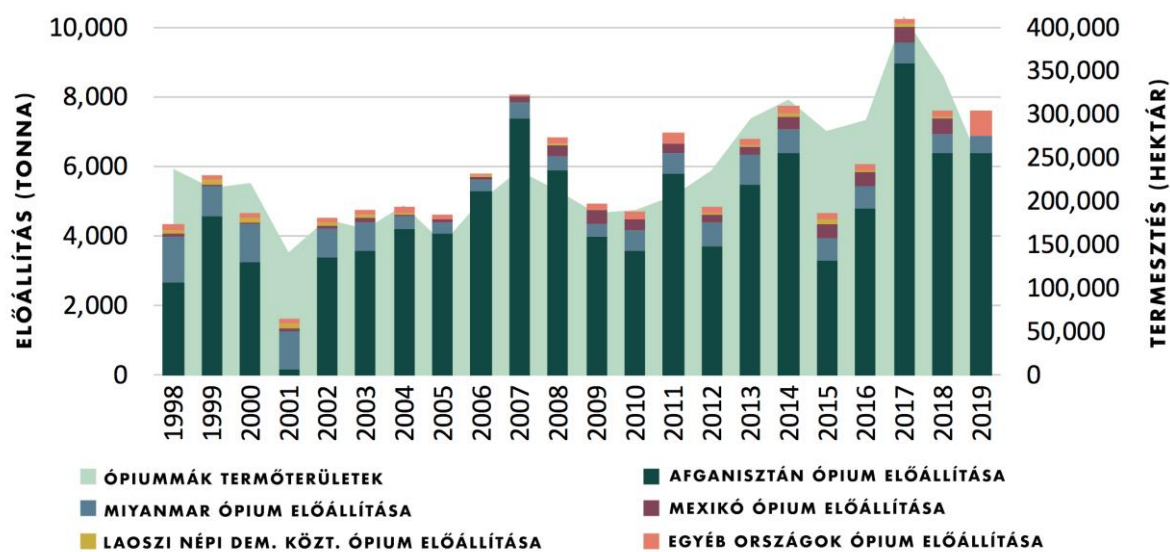
2.5.3 Az Afganisztánból induló nemzetközi kábítószer kereskedelem

A 2000-es előtti években a világ elhitte, hogy az Afganisztánban megtermelt ópium, és a belőle előállított heroin a tálib rezsimet gazdagítja, annak képezi anyagi erőforrását. Az ópiumtermelésre kivetett 20 %-os adó (zakat) becslések szerint mintegy 20 millió dolláros bevétel jelentett.

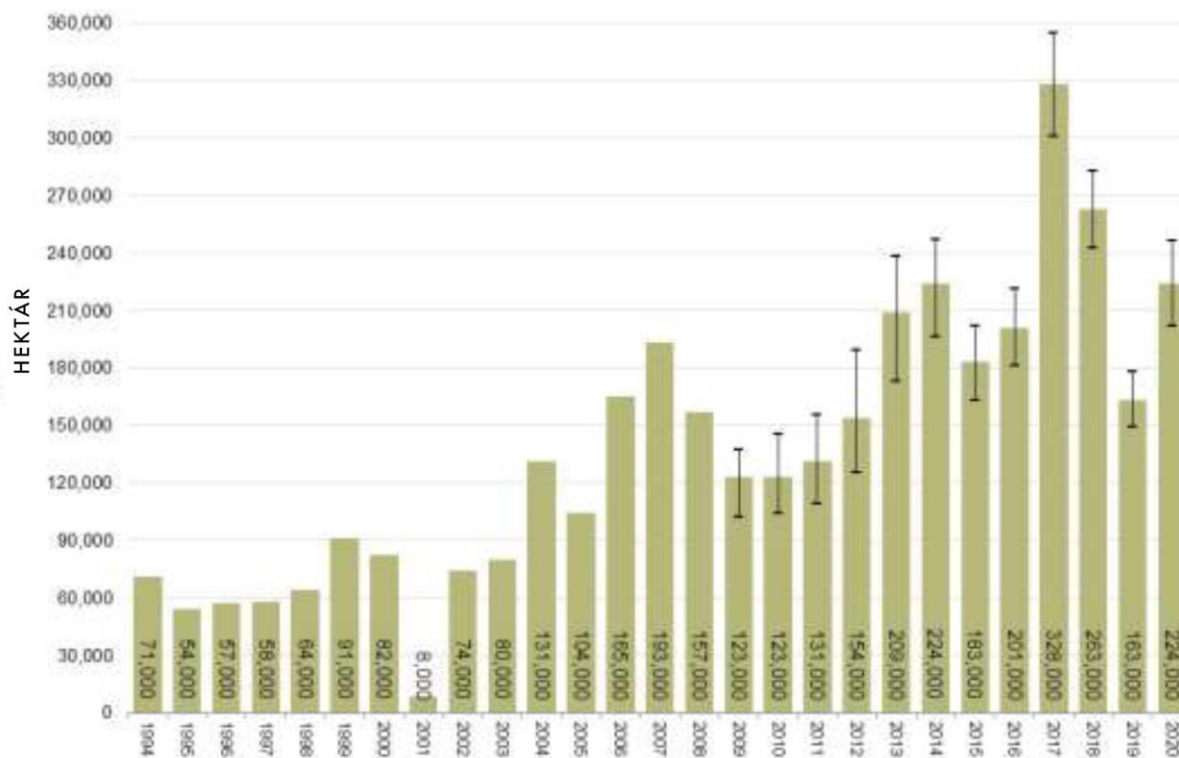
⁴⁵² ISAF/RSM RS Security Force Assistance Guide 3.0 2014. július 01.

⁴⁵³ <https://www.longwarjournal.org/archives/2020/03/northern-afghan-district-falls-to-the-taliban.php> Letöltve: 2021.06.10.

A 2001-ben bekövetkezett terrorcselekmény, és az utána megindult nemzetközi intervenció hatására joggal lehetett arra számítani, hogy az ópiumtermelésnek leáldozik.

26. sz. ábra A világ ópiumtermelésének alakulása.⁴⁵⁴ Szerkesztette a szerző

27. sz. ábra Afganisztán ópiumtermelésének alakulása.⁴⁵⁵ Szerkesztette: a szerző

⁴⁵⁴ UNODC World Drug Report 2020 Booklet 3 p.10

⁴⁵⁵ UNODC Afghanistan Opium Survey 2020 Executive Summary p.5

Mint az a 26. és 27. számú ábrákon látható, 2001-ben jelentős volt a visszaesés, ez azonban a kialakult belpolitikai helyzetnek volt köszönhető. 2002-ben fejlődés indult, ami 2007 és 2008 években érte el a csúcspontját. Az ábrákon egy visszaesés látható 2004 és 2005 év között, azonban az nem a kábítószer-ellenes tevékenységnek, hanem sokkal inkább a kedvezőtlen időjárásnak, és egy növényi járványnak köszönhető. Ugyanez a hullámzó tendencia megmaradt, de bizonyos növekedés mindig megfigyelhető: a csúcstermelés mindig magasabb a korábnál, és a visszaesések sem érik el a korábbi minimumokat. A 2017-es évhez képest beszélhetünk az elmúlt két évben visszaesésről, de még így is a korábbi csúcsokkal van egy szinten. Ennek oka jelenleg a kereslet, és ezzel együtt az árak csökkenése. A 2020-ra szárított ópium kilogrammonkénti ára a 275 dolláros csúcsról közel 55 dollárra esett vissza, míg a tisztított heroin ára 38 %-ot esett ugyanezen időszakban.⁴⁵⁶

2008-ban, mikor kábítószer-ellenes tanácsadóként az EUPOL misszióhoz kerültem, a helyzet a mélyponton volt. Ekkor az előző évben megtermelt 8200 tonna ópiummal, Afganisztán a világ össztermelésének 90%-át adta. A teljes lakosság 12 %-a valamilyen módon érintett volt az ópium előállításban. Az előállított mennyiség 4 milliárd amerikai dollár bevételt jelentett, ami a teljes afgán bruttó hazai termék (GDP) 30%-át adta. A UNODC becslése szerint ennek a bevételnek megközelítőleg a negyede jutott az ópiumot megtermelő földműveseknek.⁴⁵⁷ Ezek az arányok az évek során jelentősen nem változtak.⁴⁵⁸

A pakisztáni határvidéken, és az északi területeken titkos laboratóriumok százai állították elő a nagy tisztaságú heroint. (2006-ban csak a felszámolt laboratóriumok száma 269 volt.)⁴⁵⁹

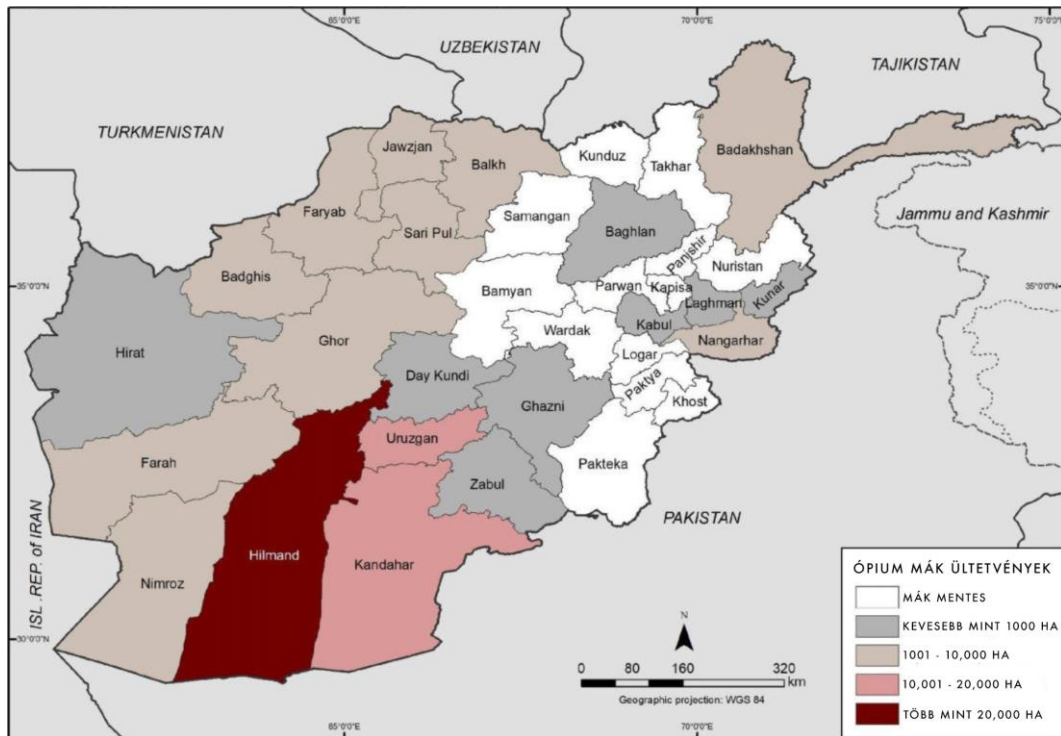
Az ország déli, délkeleti része az ópiumtermesztés és előállítás fő régiója. Hét tartomány: Helmand, Kandahár, Nimroz, Farah, Uruzgán, Day Kund és Zábul a nagy hétnek nevezett központ. Az ok kettős: egyrészt a pakisztáni határvidék miatt itt alakultak ki a csempésztúvonalak, illetve itt volt erős a külföldi támogatottság. Másrészt az angol gyarmati időben a britek kísérleteket tettek az öntözéses gazdálkodás meghonosítására, melynek köszönhetően az amúgy száraz területeken mind a mai napig kiválóan működő öntözőcsatorna rendszert építettek ki, ami nyilvánvalóan kedvez az ópiumültetvényeknek. (28. és 29. sz. ábra)

⁴⁵⁶ UNODC World Drug Report 2020 Booklet 3 p.10

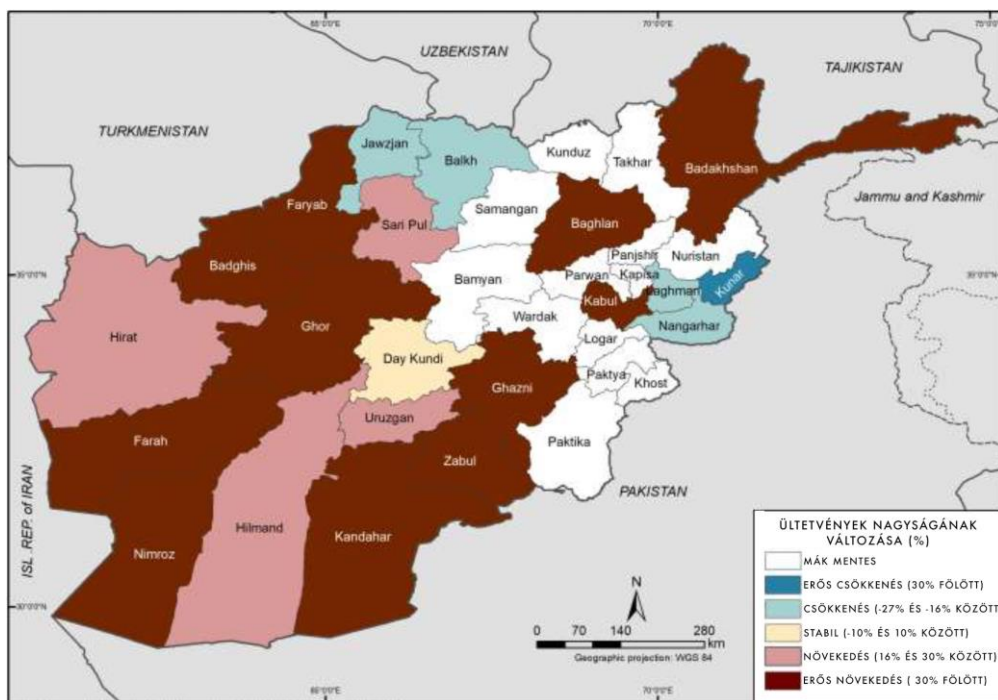
⁴⁵⁷ UNODC World Drug Report 2008. p.40.

⁴⁵⁸ UNODC Afghanistan Opium Survey 2019 p.16

⁴⁵⁹ UNODC World Drug Report 2008. p.40.

28. sz. ábra Az ópiumültetvények területi megoszlása tartományonként 2019⁴⁶⁰ Szerkesztette a szerző

29. sz. ábra Az ópiumtermesztésre bevont területek változása 2019-2020 között⁴⁶¹ Szerkesztette a szerző

⁴⁶⁰ UNODC Afghanistan Opium Survey 2019 p.12

⁴⁶¹ UNODC Afghanistan Opium Survey 2020 Executive Summary p.10

Véleményem szerint nem szorul különösebb magyarázatra, hogy az ópium⁴⁶², és az ebből befolyó pénz a bűnözés, a terrorizmus, és a korrupció melegágya a legmagasabb szintekig bezárólag. Afganisztánban a kábítószer előállítás, értékesítése, használata tilos, külön kábítószer-ellenes törvény (Counter Narcotics Law) szabályozza mind a tiltásokat, mind az ellene való fellépés módját. A kábítószerrel külön rendőrség, és bíróság (Criminal Justice Task Force – CJTF) foglalkozik. A Kábítószer-Ellenes Rendőrség vezetője helyettes belügyminiszteri rangban van. Mindezen túl van Kábítószer Elleni Minisztérium (Ministry of Counter Narcotics) is, ahol nem a bűnügyi intézkedéseket, hanem a társadalmat védeni igyekvő megelőzési programokat koordinálják.

A helyzet ennek ellenére riasztó: a már ismertetett mennyiségeken túl, a száraz ópium kilónkénti árából számolva egy adag ópium (ez megközelítőleg 3 gramm) ára 10 afgáni⁴⁶³, ami a helyi viszonyok között sem nevezhető drágának. A Kábítószer Elleni Minisztérium adatai szerint a népesség 10-15%-a ópiumfüggő⁴⁶⁴.

Szintén ismert tény, hogy a kábítószer kereskedelem miatt a korrupció hatalmas méreteket öltött az országban, rendőrök, rendőri vezetők, politikusok érintettek a természetben és a kereskedelemben, ezzel minden - Afganisztánban dolgozó - rendőrségi tanácsadó szembesült.⁴⁶⁵

2008. július 27-én a New York Times hasábjain Thomas Schweich „Is Afghanistan a Narco-State?” címmel egy hosszú írást jelentetett meg, ami rendkívüli módon felhaborította az afgán kormányzatot, és kellemetlen helyzetbe hozta az USA kormányát is. Schweich az USA Kabuli Nagykövetségének kábítószeres ügyekért felelős megbízottja volt 2006 és 2008 között, nagyköveti rangban. Mint ilyen, hozzájutott a legbizalmasabb információkhoz, és bejárása volt a legmagasabb politikai körökbe mind hazájában, mind Afganisztánban. A nevesített cikkben olyan információkat közölt, melyek korábban minősített adatokként voltak elérhetőek. Mivel a cikk jelen pillanatban is megtekinthető a The New York Times weboldalán, az alábbiakban az afgán kábítószer helyzet vonatkozásában hivatkozásként használom.

Nemzetközi tévhit, hogy a megtermelt kábítószerből származó bevétel a tálib mozgalom, és a különböző terrorista szervezetek fő bevételi forrása lenne. A valóságban a profit nem egészen 40 százaléka köthető az ellenállási mozgalmakhoz, vagy az azokat támogató

⁴⁶² 2013 évi becslés mennyiség 5500 tonna Forrás: World Drug Report 2014

⁴⁶³ Afgáni: Afganisztán hivatalos pénzneme. Rögzített árfolyamon tartják: egy USD 50 afgánit ér.

⁴⁶⁴ A drogfüggők a minisztérium megfogalmazásában az ópiumfüggők, nem számolják hozzá a rendszeresen hasist, vagy cannabist fogyasztókat. A nemzetközi tanácsadók megbeszélésein, és az ezekről készült jelentésekben a lakosság 30%-a van megemlítve, mint rendszeres kábítószer fogyasztó. Még a rendőrségen belül is 10% az arány.

⁴⁶⁵ EUPOL- Introduction Course CN presentation 2008

személyekhez. Ilyen személy például a már korábban megemlített Hekmatyar. A profit és a termelés nagyobb része az afgán kormány felelős beosztású embereihez kapcsolható. Az afgán kormánynak, sőt az Amerikai Egyesült Államoknak sem érdeke a kábítószer termesztés visszaszorítása.

Abdul Jabbar Sabit legfőbb ügyész 2008-ban bemutatott egy listát a nyugati tanácsadóknak, melyen húsz magas beosztású hivatalnok neve szerepelt, akik vagy közvetlenül, vagy a korrupció révén köthetőek a kábítószer kereskedelemhez. Ezt a listát átadta Hamid Karzai afgán elnöknek, aki megtiltotta, hogy a listán szereplő személyek közül bárki ellen is eljárás induljon.⁴⁶⁶⁴⁶⁷⁴⁶⁸ A tiltás okát Karzai elnök világosan megmagyarázta az amerikaiaknak: Karzai pastu⁴⁶⁹ származású, és Afganisztán délkeleti részén pastu többségű a lakosság. Innen való az elnök politikai támogatóinak, szavazóinak nagy része is. Ha tehát a helyi lakosok a termesztés akadályozása miatt megharagszanak a regnáló kormányra, úgy az elnök elveszítené politikai támogatottságát, és megbukna. Ez természetesen senkinek sem volt érdeke a külföldi hatalmak közül. Amit nem magyarázott el, az az, hogy családjának hatalmas földterületei vannak az ország déli- délkeleti részén, és idősebbik testvére hatalmas pénzhez jutott az ópium termesztéséből.⁴⁷⁰ Ugyanez volt elmondható az ország más részéről származó politikai vezetőkről is.

Az országban több mint 224 ezer hektáron⁴⁷¹ folyt ópium termesztése⁴⁷². Nyilvánvalóan a leghatékonyabb kábítószer- ellenes intézkedés a mákföldek elpusztítása. Ilyen területi nagyság mellett ennek leghatékonyabb módja a levegőből aerosollal történő permetezés lenne, amelyre láthatunk példát a világ számos részéből. Ezt azonban az elnök nem hagyta jóvá, azzal indokolva döntését, hogy a légi permetezés félreértésekre adna okot: az egyszerű vidéki emberek azt hinnék, mérgezik őket. Így a permetezéssel történő irtás ötletét elvetették. Maradt a lehetőség a kézzel, a munkagépekkel történő irtásra. Az ezt végrehajtó rendőrség, és az őket mentoráló külföldi rendőrségi szakértők ígéretet kaptak arra, hogy afgán katonai zászlóaljokat vezényelnek ki a megsemmisítésre szánt ópiumföldekhez, hogy megvédjék a rendőröket. Ezek a katonai alakulatok soha nem érkeztek meg a helyszínekre.

⁴⁶⁶ Schweich, Thomas „Is Afghanistan a Narco-State?”The New York Times 2008.07.27.

⁴⁶⁷ Ezt a lista valóban létezik illetve létezett, magam is láttam a CJTF mentori értekezletén, mint az EUPOL képviselője.

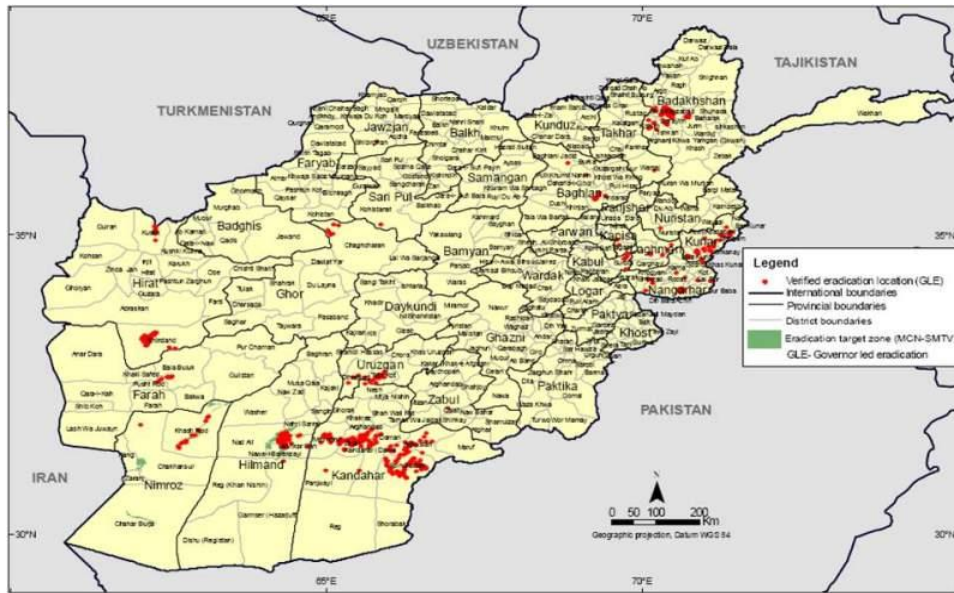
⁴⁶⁸ 2008. július 16-án Karzai elnök menesztette Abdul Jabbar Sabitot, miután felmerült a lehetőség hogy kandidálni kíván az elnöki posztra.

⁴⁶⁹ A legnagyobb népcsoport Afganisztánban.

⁴⁷⁰ Thomas Schweicz „Is Afghanistan a Narco-State?”The New York Times 2008.07.27.

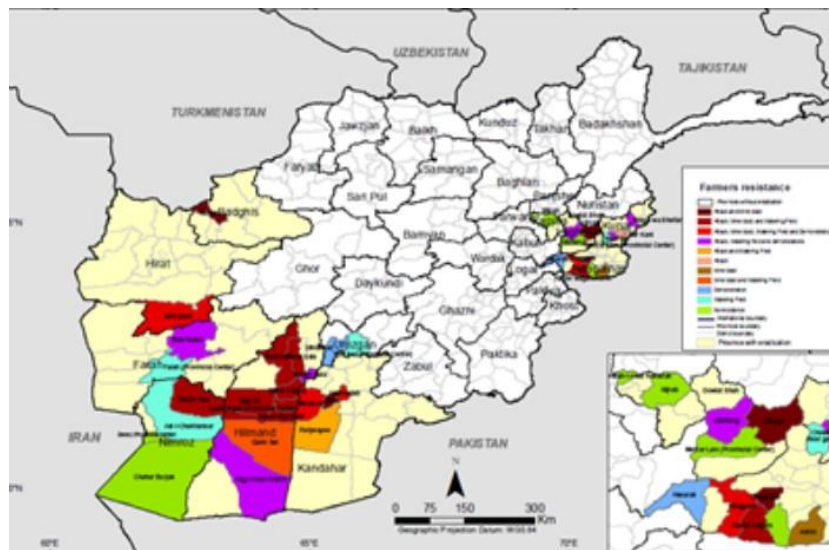
⁴⁷¹ 2020-as adat Forrás: UNODC Afghanistan Opium Survey 2020 Executive Summary p.4

⁴⁷² A 27 sz. ábrán látható ennek évenként váltakozása

30. sz. ábra A kipusztított termőterületek elhelyezkedése⁴⁷³

Mint az 30 számú ábrán látható, a kipusztított területek elhanyagolható mértékben befolyásolták a termesztést, a kikerkező rendőröket rendre megtámadták fegyveres csoportok.

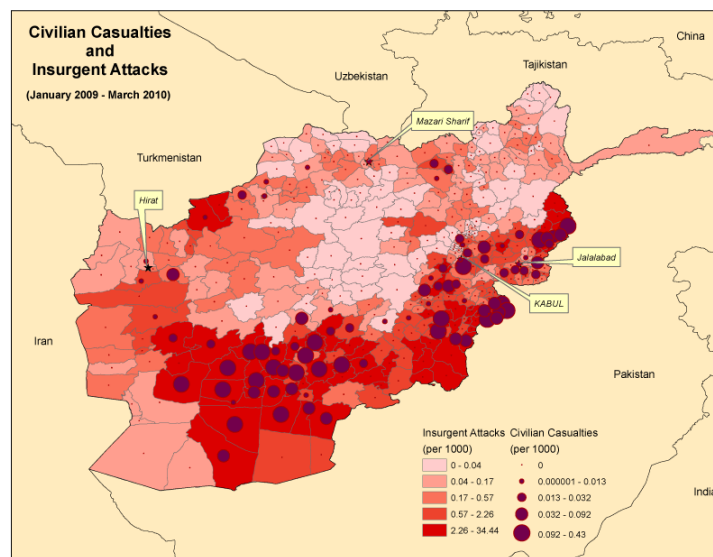
31. sz. ábra Fegyveres Incidensek az ültetvénymegsemmisítések közben⁴⁷⁴

A 31. számú ábrán látható az ültetvény megsemmisítések közbeni fegyveres konfliktusok gyakorisága, és eloszlása az országban. Ha összevetjük a korábbi térképekkel, látható, hogy az országban történt incidensek, és a kábítószer között szoros kapcsolat áll fenn.

⁴⁷³ UNODC Afghanistan Opium Survey 2008 p.76

⁴⁷⁴ UNODC Periodical Report on Poppy Eradication Verification in Afghanistan 2012 p. 27

Még érthetőbb, ha megfigyeljük, hogy a megsemmisítésre ítélt területek környékén a konfliktusok gyakorisága is nagyobb. (32. számú ábra)

32. sz. ábra Támadások Afganisztán területén 2010-2012⁴⁷⁵

Ha mindezek mellett figyelembe vesszük a 33. sz. ábrát, láthatjuk, hogy az incidensek száma jelentős növekedést mutat a nyári hónapokban. Igaz, ez egyrészt magyarázható a hideg téli időjárással is, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül az ópium betakarítás időszakát sem⁴⁷⁶. Az ültetvény megsemmisítések mértéke folyamatosan csökkent, a 2011-es évben tapasztalt 3 800 hektáros csúcsról az évtized második felére pár száz hektárra esett vissza, míg 2019-ben mindössze 21 hektár került megsemmisítésre.⁴⁷⁷ 2020-ban nem történt ültetvény megsemmisítés.⁴⁷⁸ Ebből következően az ezzel kapcsolatos támadások is mérséklődtek.

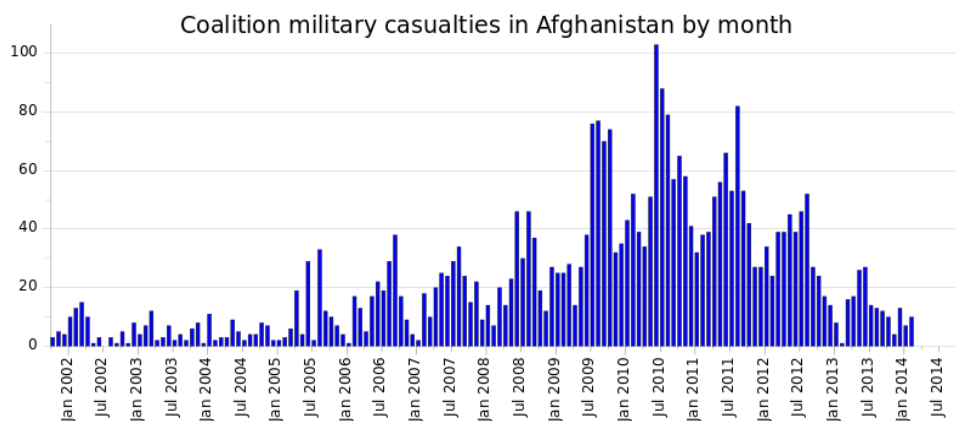
⁴⁷⁵ Singh, Gurmeet: Middle east as a Case Study 1/5 Fairplanet

<https://www.fairplanet.org/dossier/escape/escaping-from-conflicts-and-oppression/middle-east-as-a-case-study/>
Letöltve: 2015.01.20.

⁴⁷⁶ A betakarítási időszakban viszonylag nyugalom van, hisz mindenki a földeken dolgozik, utána azonban több pénz jut a fegyverekre.

⁴⁷⁷ UNODC Afghanistan Opium Survey 2019 p.10

⁴⁷⁸ UNODC Afghanistan Opium Survey 2020 Executive Summary p.6

33. sz. ábra A Szövetséges Haderő veszteségei havi bontásban.⁴⁷⁹

A másik megoldás az ültetvények visszaszorítására az a kezdeményezés volt, hogy dotálják azokat a földműveseket, aki vállalják, hogy legalább egy évig nem ültetnek mákot a területükön. Ennek egy igen egyszerű buktatója volt: a nyers ópium ára átlagban 125 dollár volt kilogrammonként. Egy hektár mákföld így megközelítőleg 4600 dollár bevételt jelentett. Bármely más növény esetében az elérhető legmagasabb hozam 270 dollár környékén járt.⁴⁸⁰ Ez az arány az évek során javult, hisz kilenc évvel később, 2020-ban már csak 55 dollár⁴⁸¹ volt az ópium ára, ám ez még mindig 2 000 dollár körüli bevételt jelent hektáronként. Azon kevés számú gazdák, akik részt vettek a kezdeményezésben, csak úgy tudták a földjük bérleti jogát megtermelni, ha a leégetett mákföld helyére cannabist ültettek.⁴⁸² 2004 óta Herát környékén egy másik kezdeményezés is folyamatban van: sáfrány termesztésére igyekeznek rávenni a farmereket. A sáfrány termesztése rendkívül munkaigényes, a földeken rengeteg embernek, főleg nőknek ad munkát. A hozam ellenben hatalmas: a piacon 14 dollár/gramm áron értékesített sáfránypor hektáronként 12 000 dollár bevételhez juttathatja a földműveseket. A kezdeményezés ígéretes, bár vannak nehézségei: a sáfrány két év alatt hajt virágot, a földműveseknek pedig évente bevételhez kell jutniuk, hogy megéljenek. A második ok a kereslet: a sáfrány felvevőpiaca korlátozott, nem mérhető az ópiuméhoz.⁴⁸³ 2017 és 2021 között az afgán hatóságok számos civil szervezettel együttműködve a UNODC felügyelete alatt nők bevonásával kezdtek alternatív mezőgazdasági projektekbe 13 tartományban. A fókusz a zöldség és gyümölcsstermesztés, a tejtermelés és baromfitenyésztés, főként női munkaerővel.

⁴⁷⁹ Dr. Vida Csaba alezredes PPT előadása "Válságkörzetek és Nemzetközi Békemissziók és Műveletek" 2014

⁴⁸⁰ EUPOL - Introduction Course CN presentation

⁴⁸¹ UNODC Afghanistan Opium Survey 2020 Executive Summary p.4

⁴⁸² Erre több példa volt Baghlan tartományban, ahol a magyar PRT működött.

⁴⁸³ Dany Mitzman: Afghan farmers turn from opium's red poppies to saffron's red gold 2010.11.12. Deutsche Welle

A projekt félidejénél végzett felmérés alapján a jövedelem termelő háztartások száma vidéken 21 %-ról 29 %-ra nőtt, és a nők által szerzett jövedelem is 10%-al emelkedett a korábbi 5-10 %-ról.⁴⁸⁴

Rodolfo Peikov a Nemzetközi Biztonsági és Együttműködési Intézet (International Institute For Security and Cooperation- INISC) tanácsadó tagja 2009 decemberében Moszkvában előadást tartott Narkóterrorizmus címmel.⁴⁸⁵ Ebben a kábítószer-terrorizmust öt kategóriára osztotta. Véleménye szerint a második kategória, mikor a terrorista szervezet védelmet biztosít a kábítószer-csempészeknek, de maguk nem folynak bele a tevékenységbe. A határátlépési pontok, és laboratóriumok elhelyezkedése szinte mind a szövetségesek által gyengén vagy sehogyan sem ellenőrzött területeken található. Peikov szerint az ötödik kategória, mikor egy szervezet azért támogatja a kábítószer terjedését, mert az alapvetően gyengíti az általa megbuktatni kívánt társadalmi rendet. Ez a leírás tökéletesen ráillik a tálib módszerekre. Ugyanakkor az is elhangzott az előadáson, hogy a Tálib Mozgalom jelenleg több pénzhez jut a kábítószer kereskedeleméből, mint hatalmuk idején. Hatalma idején a tálib rezsim mind a kábítószer fogyasztását, mind pedig a termesztését büntette, 2001 után csak a fogyasztást szankcionálták, a termesztést bátorították, ezzel finanszírozva mozgalmukat.⁴⁸⁶

A ToloNews 2014. augusztus 03-án megjelent cikke szerint eddig 7,6 milliárd dollárba került a kábítószer- elleni küzdelem. Az egy év alatt megtermelt kábítószer értéke az afgán piacon 1,5 milliárd dollár, de a nemzetközi piacon már 60 milliárdot ér. Az afgán farmerok részesedése 1,2 milliárd dollár, az afgán bűnözői csoportok 2,2 milliárd dolláros bevételhez jutottak, míg a tálib mozgalom 450 millió dollárral gazdagodott.⁴⁸⁷ A mostani adatok alapján 1,1 és 2,1 milliárd dollár⁴⁸⁸ közé tehető az afgán kábítószer értéke, tehát az arányok megközelítően hasonlóak maradtak.

A nyugati világ az elmúlt évek során dollár és euró milliárdokat költött az afgán kábítószer helyzet javítására, minimális eredménnyel.

Az amerikai szervezetek főként az uniós országokat hibáztatják, a gyenge rendőrség miatt, míg a rendőri szervekkel foglalkozó szakértők a katonai erők e téren tanúsított közömbösségét vetik

⁴⁸⁴ UNODC World Drug Report 2020 Booklet 6 p.41

⁴⁸⁵ International Institute For Security and Cooperation <http://www.inisc.eu>. Letöltve 2014.12.02.

⁴⁸⁶ Bebesi Zoltán Kábítószer-bűnözés és Terrorizmus Doktori értekezés 2010 p.64.

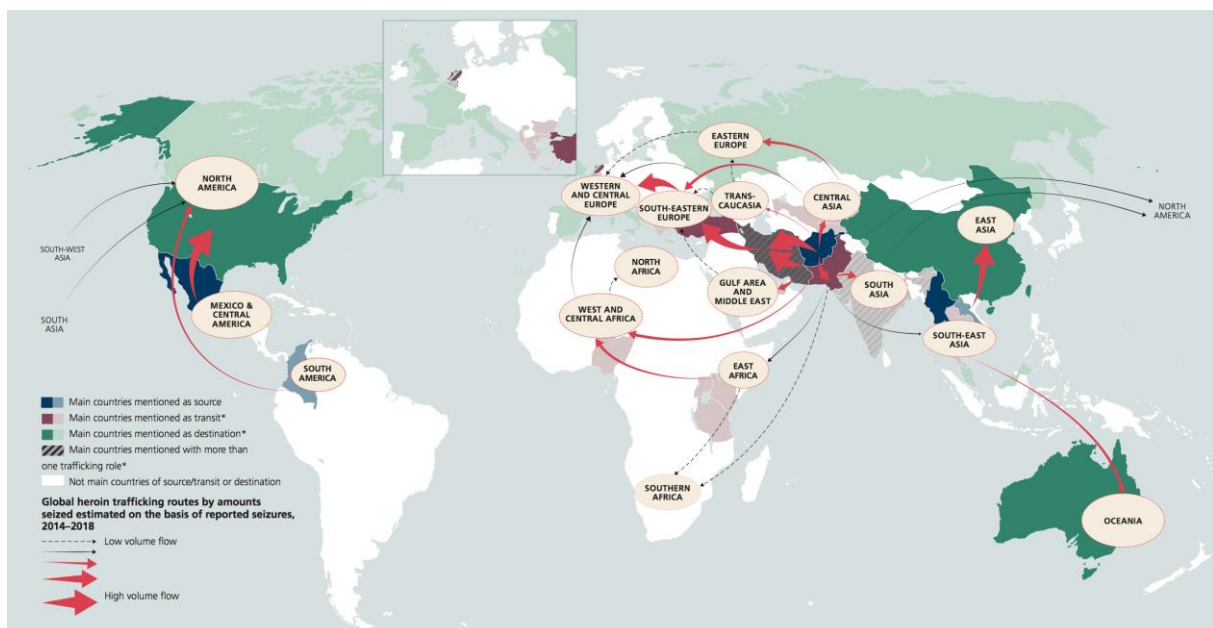
⁴⁸⁷ Shayed Shafir: Money on War Against Drug Wasted ToloNews 2014.augusztus 03.

<http://www.tolonews.com/en/afghanistan/15815-money-on-war-against-drug-wasted/> Letöltve: 2015.01.20.

⁴⁸⁸ UNODC Afghanistan Opium Survey 2019 p.16

fel. Tény, hogy szinte valamennyi Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) – köztük a magyar csoport is – nemzeti megkötései (national caveats) előkelő helyen említették, hogy a katonai alakulatok nem vehetnek részt kábítószer- ellenes vagy azzal kapcsolatos műveletekben.⁴⁸⁹

Véleményem szerint a jelen helyzetből két kivezető út van. Az első út az ópiumföldek nagy erővel történő irtása. Egy évben legalább a földek felét el kellene pusztítani. Ez természetesen nem lehetséges a permetezéses eljárás nélkül. Ennek bevezetéséhez erős politikai nyomást kellene gyakorolni a regnáló afgán kormányra, és széleskörű felvilágosító tevékenységbe kell kezdeni a lakosság körében. A politikai nyomásgyakorlásra jelen helyzetben az Egyesült Államok lett volna leginkább képes, ám nem használta ki e lehetőségét.

34. sz. ábra A heroin útja Afganisztánból 2014-2019 a lefoglalások alapján⁴⁹⁰

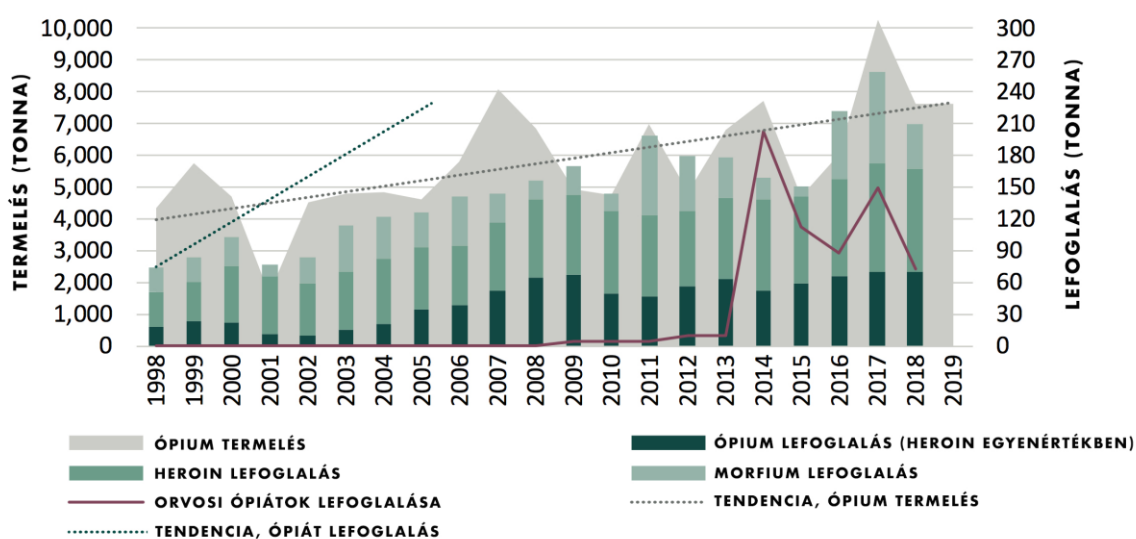
A 34. számú. ábrán látható, hogy az afgán heroin különböző útvonalakon ugyan, de Európába jut. Mivel Európában 2004 óta nem emelkedik a heroinfogyasztás mértéke, újabban a nagy felvevőpiac a volt szovjet utódállamok és Kína lett. Mivel viszonylag csekély mennyiség jut belőle a tengerentúlra, érthető, hogy az Egyesült Államok afganisztáni politikájának valóban nem központi kérdése a politikai nyomásgyakorlás.

A második lehetőség hírszerzési adatokra támaszkodva a megtermelt kábítószer lefoglalása és megsemmisítése. A jelen afgán viszonyok mellett jelesül a korrupció mértéke a rendőrségnél, és az egyéb hivatalos szerveknél az országon belül erre nem sok esély van. A

⁴⁸⁹ Stephen Saideman és David Auerswald: Comparing Caveats: Understanding the Sources of National Restrictions upon NATO's Mission in Afghanistan.

⁴⁹⁰ UNODC World Drug Report 2020 Booklet 3 p.16

Kábítószer Elleni Rendőrség 2008-as közleménye szerint 2007. évben lefoglaltak 1.892 kg heroint, 19.314 kg ópiumot, 299.150 kg hasist, 540 kg morfint, 50.568 kg prekursor anyagot⁴⁹¹, megsemmisítettek 24 laboratóriumot, és eljárás alá vontak 496 személyt.⁴⁹² A 2018-as adatok szerint 27 tonna ópiumot, 18 tonna morfinszármazékot, és 5,1 tonna heroint foglaltak le a hatóságok.⁴⁹³ Ezek ugyan imponáló adatok, de ha figyelembe vesszük az előállított mennyiséget és az üzletágban tevékenykedő személyek számát, akkor a fenti egy elhanyagolható százaléka az egésznek. Főként, ha hozzátesszük, hogy a szomszédos Iránban 644 tonna ópiumot, 21 tonna morfinszármazékot és 25 tonna heroint foglaltak le ugyanezen időszak alatt.⁴⁹⁴ Az afganisztáni és nemzetközi lefoglalások mértékét a 35 és 36 sz. ábrák mutatják.

35. sz. ábra: Heroin lefoglalások, és a termelés nagyságának alakulása⁴⁹⁵ Szerkesztette a szerző

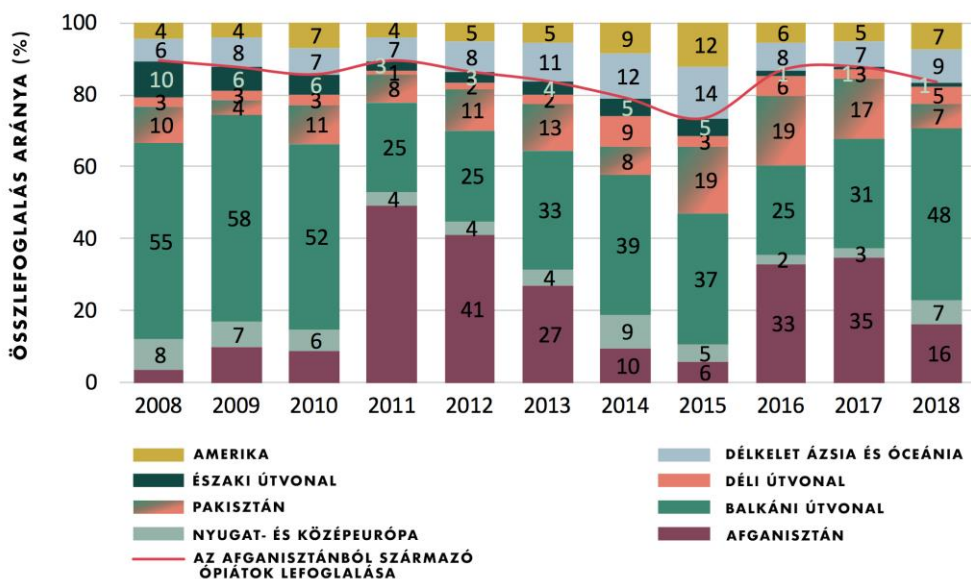
⁴⁹¹ Kábítószer-előállításához használt vegyi anyagok összefoglaló neve

⁴⁹² EUPOL- Introduction Course CN presentation

⁴⁹³ UNODC World Drug Report 2020 Booklet 3 p.12

⁴⁹⁴ UO.

⁴⁹⁵ UNODC World Drug Report 2020 Booklet 3 p.11

36. sz. ábra Heroin lefoglalások országonként bontásban⁴⁹⁶ Szerkesztette: a szerző

A megoldás a kriminalisztikában ismert ellenőrzött szállítás lehetne. Vagyis hírszerzési adatokra támaszkodva a hatóság tudomást szerez a tervezett kábítószer szállítmányról, titokban megfigyeli annak útját, de a lefoglalásra külföldön kerül már sor. Így egyrészt a földművesek már megkapják a bérüket, tehát az eljárással nem a szegénységben élő emberek szenvednék el a súlyosabb következményeket, hanem az eddig érinthetetlen „kábítószer királyok”. Legalább egy éven keresztül kellene fenntartani a már felállított hírszerzési hálózatot az országban, ennyi idő alatt a kábítószerüzlet fő szervezői komoly anyagi veszteségeket szenvednének, és már lenne esély az egyéb civil programok beindítására. 2008-ban a Kínai Nagykövetség rendőri attaséja utalt rá, hogy az Afganisztánnal közös, illetőleg a tádzsik-kínai és pakisztáni-kínai határvonalon ilyen módszerekkel dolgoznak. Véleményem szerint ez lehet a titka Irán sikereinek is a nagy mennyiségű lefoglalások terén.

E módszer bírálói gyakran felvetik, hogy a felhalmozott készletekkel Afganisztán még megközelítőleg négy éven át el tudná látni a világot heroinnal máktermesztés nélkül. Véleményem szerint – bár a felhalmozott készletekről szóló adatok valósak – az első évben nem csak a tárgyévi megtermelt mennyiség jutna el a határra, hanem a lefoglalt áru pótlására küldött is.⁴⁹⁷ Így szerencsés esetben a művelettel nem csak a megtermelt évi mennyiséget, hanem annak másfél-kétszeresét is le lehetne foglalni. Ez már valóban jelentős anyagi veszteség a termelői-előállítói oldalon.

⁴⁹⁶ UO. p.18

⁴⁹⁷ Érthető módon, a lefoglalások miatt a kereslet nem csökkenne, a piac igényli az ellátást

Természetesen jelen megoldási javaslatok kizárólag nemzetbiztonsági, rendészeti jellegűek. Az elmúlt évek statisztikai, eredményei világosan mutatják, hogy a társadalmi, politikai megoldási kísérletek nem vezettek, nem vezetnek eredményre. Véleményem szerint a diplomáciai udvariaskodás és a látszatintézkedések ideje lejárt: a nemzetközi közösségnek szigorú nyomásgyakorlással kell a változtatásokat kikényszerítenie. Szakmai – és hangsúlyozottan nem politikai – oldalról úgy látom, míg az afgán kormányzat, a rendőrség, és a haderő működése a külföldi anyagi támogatáson múlik, nincs az a változtatás, mely ne lenne kikényszeríthető közös nemzetközi akarattal.

2.6 A fejezet összegzése, az abból levont következtetések

A második fejezetben bemutattam Afganisztánt, a helyi biztonsági szervek felépítését, működését, a 2001 óta tartó nemzetközi válságkezelő műveleteket, illetve azoknak a rendvédelmi szervek irányában végzett tevékenységét. Az afgán mindennapokat befolyásoló kulturális hatások után pedig felvázoltam a szervezetépítés során tapasztalt nehézségeket és buktatókat. Külön részt szenteltem a kábítószer problémára, amely – mint azt korábban is leírtam – véleményem szerint nagyobb negatív hatással van a világra, mint az onnan kiinduló, vagy onnan eredeztethető bármely terrorakció.

Ha össze kívánom foglalni ez előző fejezet lényegi mondanivalóját, akkor abból elsősorban azt a – nem túl hízelgő, és udvarias – következtetést kell levonnom, hogy a nemzetközi közösség az afganisztáni missziókba befektetett pénzt és energiát elvesztegette. A NATO – története során először – nem tud győztesként kivonulni a csatamezőről, követve ezzel az angol vagy szovjet példát. Természetesen ezen kijelentésem rendészeti szakmai alapon teszem, a politikai oldal majd megtalálja magának a siker bizonyítékait. Ezek közül egyet magam is meg kell jegyezzek: a fejezet első részében bemutatott demográfiai adatokból kiviláglik, hogy az afgán társadalom a fejlődés útjára lépett. Öregedni kezdett, szakít a falusi vidéki életmóddal, a mezőgazdasági munkából sokan az iparba és a szolgáltatóiparba tértek át, illetőleg a hazai össztermék értéke a nemzetközi befektetések nyomán a korábbiak sokszorosára nőtt. Hogy ez a folyamat folytatódik-e vagy a nemzetközi válságkezelő erők kivonulásával visszatér a 2001 előtti irányba, ma még nem lehet megmondani.

Jól látható hogy a fejlesztési törekvéseknek volt pár komoly akadálya. Az első, hogy a kezdeti időszakban minden szervezet csak a saját elgondolását erőltette, sem egymással, sem az afgán féllel nem tárgyaltak.

Közvetve ez a felismerés vezetett a NATO 2010-ben Lizabonban elfogadott új stratégiai koncepciójának, az átfogó megközelítés elvének elfogadásához. Ez természetesen nem oldotta meg a problémákat. Jól példa erre, hogy az EUPOL megszűnése után számos rendőri egységet átszerveztek a haderő kötelékébe, mert már nem akadt senki aki a polgári oldal erősítése mellett érvelt volna nemzetközi szereplőként.

Az sem ismeretlen jelenség a történelem során, hogy az afgán lakosság és hivatalos szervek elfogadják a külföld anyagi támogatásait, de a tanácsokból nem kérnek. Ebből előre vetíthető, hogy a válságkezelő műveletek végeztével a biztonsági szektor működése jelentős fordulatokat fog venni. Ennek jó példája, amit Abdul Qayum Rahimi Logar tartomány kormányzója nyilatkozott. Kijelentette, az amerikai csapatok távozása után maguk védik meg területeiket a tálib erők ellen, és végre eltávolodnak az amerikai harcmodortól és felszereléstől. Páncélozott járművek és nehéz felszerelés helyett saját népi ruhájukban, motorokkal, és hagyományos autókkal fognak harcolni, ahogy azt a tálibok is teszik. „*A gerillák ellen gerillaként kell harcolni*”, mondja a kormányzó.⁴⁹⁸ Ha ez első hallásra logikusnak is tűnik, hadd jegyezzem meg: az elmúlt években nem volt ritka, hogy katonai vagy rendőri csapatok raboltak, fosztogattak, különösen vidéken. Az eseteket jelentették, hisz egyértelműen felismerték a katonai, rendőri egyenruhákat. Ugyanez lehetetlen lesz, ha mindenki a hagyományos helyi öltözetet viseli. A központi hatalom számára sem lesz egyértelmű, hogy a jelentett atrocitásokat az ellenállók, vagy a saját erők követik-e el.

A fejezetben taglaltam a rendőri fejlesztési nehézségeket, és a mindent átítató korrupciót. Ezek a tények az EUPOL működésének idején is ismertek voltak, de az információk nem hagyták el a missziót, de legalább is nem jutottak el a brüsszeli döntéshozókig. Az elmúlt tizenöt évben a biztonsági szektor anyagi forrásait a nemzetközi közösség biztosította, mégsem vette a bátorságot, hogy a tanácsadáson túl, végrehajtói módon avatkozzon bele a rendszer fejlesztésébe. Az amerikai csapatkivonások gyakran hallott indoka, hogy már olyan katonák is kockáztatják az életüket Afganisztánban, akik még nem is születtek meg a World Trade Center elleni terrorakció idején. Ugyanez igaz az afgán oldalra is: olyan fiatalok állnak be a hadseregbe vagy a rendvédelembe szolgálni, akik már a nemzetközi megjelenés után születtek, vagy legalább is azt követően kezdtek el tanulni. Ha a nemzetközi közösség a befektetett erők egy részét a fiatalok taníttatásának kérdésére fordítja (nem csak felszerelések biztosításával), és

⁴⁹⁸ Lawrence, J. P.: Cease-fires in Afghanistan a respite as Afghans worry about the fight to come Stars and Stripes 2020.05.15. https://www.stripes.com/news/middle-east/cease-fires-in-afghanistan-a-respite-as-afghans-worry-about-the-fight-to-come-1.673562?fbclid=IwAR0wel5ckcucJMvhIYqDbqUrPfs5WUMZxpm_yJvaoIfFoWX_X5hBZ6r3wA8 Letöltve: 2021.06.08.

beeszól az oktatásba is, akkor a most pályára lépő generációnak már nem lennének ismeretlenek a nyugati szemléletek, ismernék a világukat, és mindenképpen alacsonyabb lenne az írástudatlanok száma. Ám ezen beavatkozás nélkül a rendőrképzés fő problémája végig az maradt, hogy írástudatlan embereket kellett jogi ismeretekre, jelentésíráásra oktatni. Számos példát lehetne sorolni – akár az általam személyesen megtapasztaltakat – amelyekből kiviláglik, ha képzések tömegével sikerült is részeredményeket felmutatni, a társadalom alapvető szemléletét, hozzáállását a legkisebb mértékben sem befolyásoltuk.

Úgyszintén leírtam már, a válságkezelést a hatalmak saját geopolitikai érdekeik érvényesítésére is használják, így szükségszerűen egymás szándéka ellenére cselekedtek. Amerika jobban tartott a nemzetközi terrorizmustól, mint az afgán herointól, így ezen a téren nem is fejtett ki jelentős érdemi törekvéseket. A nemzetközi válságkezelő erők távozásával mindazon lehetőségek - melyeket lehetséges eszközként nevesítettem a kábítószer elleni küzdelemben – elméleti esélye is elvész. Maradnak a lakosságot közvetlenül támogató mezőgazdasági programok, amelyek viszont nem vetekedhetnek a kábítószer által termelt profittal. Ugyancsak várható hogy a szövetséges haderők kivonulásával keletkező geopolitikai űr sem marad sokáig betöltetlen. Kínát eddig zavarta az amerikai csapatok jelenléte, de ugyancsak aggódik a térség instabilizálódásától, így nem elképzelhetetlen, hogy hamarosan nem csak gazdasági téren jelenik meg a térségben.⁴⁹⁹

Elképzelhető, hogy az első időszakban a tálib erők kismértékben igazodnak a nemzetközi konferenciákon kialakított kompromisszumhoz, de úgy látom, hogy hosszú távon Afganisztán elindul vissza a 2001. előtti irányba. Sajnálatosan erős bizonyíték erre az a 2021. május 9-én végrehajtott robbantásos merénylet, mikor autóba rejtett robbanóanyaggal támadtak meg egy lányiskolát, 68, főleg gyermekkorú személy halálát okozva.⁵⁰⁰ Az afgán polgári válságkezelés tehát egyelőre múltidőnek tekinthető, de nem volna szerencsés a jövőben megismételni ugyanezen hibákat. Ezekről a negyedik fejezetben kívánok beszélni.

⁴⁹⁹ China Urges Closer Afghanistan Ties as US Withdrawal Looms by Associated Press 2021.06.04. <https://thediplomat.com/2021/06/china-urges-closer-afghanistan-ties-as-us-withdrawal-looms/> Letöltve: 2021.06.13.

⁵⁰⁰ The Economist: China's revealing Afghan strategy 2021.05.29. <https://www.economist.com/china/2021/05/29/chinas-revealing-afghan-strategy> Letöltve: 2021.06.13.

3. FEJEZET: Az Európai Unió válságkezelése

3.1 A Nyugat-európai Unió megalakulása és tevékenysége

A II. Világháborút követően Európa romokban hevert, gazdasága kivérzett. A fasiszta fenyegetés megszűnésével azonnal új ellenség lépett színre: a kelet-nyugati ellentét, jelesül a szocializmus terjedésének veszélye. Ezt a veszélyt felismerve George C. Marshall 1947. június 5-én ismertette azt a gazdasági tervet, mely Európa újjáépítését és felvirágoztatását volt hivatott szolgálni. Bár a háború utáni első tervek a legyőzött hatalom, Németország gyengítését tűzték ki, világossá vált, hogy ez csak a kommunizmus terjedését segítheti elő a régióban. A terv Európa nyugati felén működött, a gazdasági fejlődés megindult.⁵⁰¹ A közös fejlődés első lépcsőfokaként 1948. május 17-én Belgium, Franciaország, Luxemburg, Hollandia és az Egyesült Királyság Brüsszelben gazdasági, szociális és kulturális együttműködésről és a kollektív önvédelemről szóló szerződést köt, megalakítva ezzel a Nyugat-Európai Uniót.⁵⁰² Egy hónappal később, április 16-án a Marshall-terv által biztosított segélyek felhasználásának koordinálására megalapítják az Európai Gazdasági Együttműködés Szervezetét (Organization for European Economic Cooperation – OECC). A következő jelentős lépés 1951. áprilisában Párizsban aláírt szerződés, mellyel létrejött az Európai Szén- és Acélközösség (European Coal and Steel Community), a Montánunió. A szerződés értelmében az azt aláíró országok megosztották egymás között szén- és acélkészleteiket, így módon kerülve el a rivalizálás lehetőségét, amely egy esetleges új háborús konfliktushoz vezethetett volna.⁵⁰³ A következő jelentős lépcsőfok 1957. március 25-én Rómában kelt szerződés, mellyel Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország aláírja az Európai Gazdasági Közösség, vagyis a közös piac létrejöttét.⁵⁰⁴ Az évek során egyre több ország csatlakozott a közösséghez, és a hidegháború végével Európa két fele között is csökkenni kezdett az ellentét. Ebben a közegben, 1992. február 27-én Maastrichtben aláírásra kerül, és 1993 novemberében hatályba lép az a szerződés, amellyel hivatalosan is megalakul az Európai Unió, 12 ország részvételével. Ezek: Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália és

⁵⁰¹ Tarján M. Tamás: A Marshall-terv meghirdetése

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1947_junius_5_a_marshall_terv_meghirdetese/ Letöltve: 2021.04.20.

⁵⁰² Csiki Tamás: Visszatekintés a Nyugat-európai unióra in: Nemzet és Biztonság 2010.június p.66-73.

⁵⁰³ Harmat Árpád Péter: Az Európai Unió Története Forrás: <http://tortenelemcikkek.hu/node/460> Letöltve: 2021.04.20.

⁵⁰⁴ Európai Unió magyar nyelvű oldala, Az Európai Unió története https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1946-1959/1957_hu Letöltve: 2021.04.20.

Spanyolország. Azóta újabb 16 állam csatlakozott, illetve az Egyesült Királyság kilépett, így jelenleg 27 ország tagja az Uniónak.

A szerződés három fő témakörben fonta szorosra az országok kapcsolatait. Bevezette az európai polgárság fogalmát, vagyis az Unión belüli szabad mozgás és letelepedés lehetőségét. Az aláírók közös értékrendjére való hivatkozással közös kül- és biztonságpolitikát alakított ki, és alkalmaz a mai napig. Szorosabb lett az együttműködés a bel- és igazságügy területén és lefektette a közös gazdasági és monetáris politika, valamint a közös valuta alapjait.⁵⁰⁵

A következő jelentősebb állomás 2000. december 7-én a Nizzai csúcstalálkozón aláírt Alapjogi Charta volt, amely 7 fejezetben és 54 cikkben foglalja össze az uniós polgárok, illetve az EU területén tartózkodó nem uniós állam polgárainak személyes, állampolgári, politikai, gazdasági és társadalmi jogát. Ezek a méltóság, szabadság, egyenlőség, szolidaritás, polgárok jogai, és az igazságszolgáltatás, valamint minden, az adott témakörhöz köthető jogok.⁵⁰⁶

Az utolsó igazán jelentős dokumentum a 2007. december 13-án aláírt Liszaboni szerződés volt, amely a tagállamok ratifikálási eljárásai után 2009. december 1-én lépett hatályba.⁵⁰⁷ A szerződés az Európai Parlament jogalkotási hatáskörét emelte fel, egyenrangúvá téve azt a miniszterek tanácsával az EU tevékenységeinek és anyagi forrásainak elosztása terén. Negyvennél is több területre kiterjesztette a Parlament jogalkotási hatáskörét, mint például a mezőgazdaság, az energiabiztonság, a bevándorlás, az igazságügy és az uniós alapok. A mögöttes elgondolás értelmében így az európai parlamenti választással az uniós polgárok nagyobb beleszólást kapnak az Unió ügyeinek intézésébe.⁵⁰⁸

3.2 Az Európai Unió biztonság- és védelem politikájának fejlődése a polgári válságkezelés nézőpontjából

Mint az előző fejezetből ismeretes, az 1951-ben létrejött Európai Szén-és Acélközösség, és az 1957-ben aláírt Római Szerződés (mely életre hívta az Európai Gazdasági Közösséget és

⁵⁰⁵ Európai Központ Bank, Öt dolog, amit a Maastrichti Szerződésről tudni érdemes 2020.02.01.

https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hu.html Letöltve: 2021. 04. 20.

⁵⁰⁶ EUR-LEX Alapjogi Charta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133501> Letöltve: 2021. 04. 20.

⁵⁰⁷ Európai Parlament, A Liszaboni Szerződés <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon> Letöltve: 2021. 04. 20.

⁵⁰⁸ Európai Parlament, Az EP a Liszaboni Szerződés után: nagyobb szerep Európa formálásában <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> Letöltve: 2021. 04. 20.

az Euroatomot) után egy evolúciós folyamat eredménye során alakult meg az Európai Unió 1992. február 07-én, a Maastrichti szerződéssel (1993. november 1-től hatályos), és ez magával hozta a Közös Kül- és Biztonságpolitika (Common Foreign and Security Policy - CFSP) megjelenését is.⁵⁰⁹ 1999-ben az EU Helsinkiben tartott találkozásán a CFSP részeként létrejön az Európai Biztonság-és Védelempolitika (European Security and Defence Policy - ESDP)⁵¹⁰, amely meghatározza a polgári és katonai válságkezelő műveletek kereteit. Ennek stratégiai hátterét jelenleg a 2003. december 12-én elfogadott Európai Biztonsági Stratégia (Secure Europe in a Better World - European Security Strategy - ESS) adja. Végezetül a Lisszabonban 2007-ben megtartott Európai Tanács ülésen aláírt dokumentum 2009. január 01-jén történt hatályba lépésével az ESDP átalakult Közös Biztonság-és Védelempolitikává (Common Security and Defence Policy - CSDP)⁵¹¹.

Az Európai Biztonsági Stratégia egyrésztől meghatározza Európa számára a kor globális kihívásait, mint a természeti erőforrásokért folytatott verseny, az energiahordozóktól való függőség, a globális felmelegedés, a szegénység, vagy a rossz kormányzás. Ugyancsak nevesíti az öt legfontosabb fenyegetést, vagyis a terrorizmust, a tömegpusztító fegyverek proliferációját, a regionális konfliktusokat, a bukott államokat és az országhatárokon átnyúló szervezett bűnözést. Meghatároz stratégiai célokat, mint a fenyegetések elhárítása, a biztonság felépítése az EU környezetében (külön megnevezve a Balkánt, a dél-Kaukázust, a mediterrán vidéket, és az arab-izraeli konfliktust), vagy a hatékony multilateralizmuson alapuló nemzetközi rendet. Deklarálja, hogy a védelem első vonala külföldön van, vagyis alapot teremt a nemzetközi válságkezelő műveletek megindításához. Végezetül irányelveket említ meg, mint cselekvőbbé, képesebbé és koherensebbé válni, valamint együttműködni a lehetséges partnerekkel. A Biztonsági Stratégia áttekintését az 37. sz. ábra mutatja be.

Az irányelvek tekintetében látható, hogy megjelenik az együttműködés, mint követendő elv. A hatékonyság érdekében végzett együttműködés természetesen nem merül ki a nemzetközi partnerekkel való közös munkában, ez ugyanúgy jelenti a civil-katonai együttműködést és koordinációt, valamint a válság minden lehetséges irányból történő vizsgálatát, vagyis az átfogó megközelítést. Mint azt korábban említettem, az átfogó

⁵⁰⁹ Fact Sheet on the European Union: Foreign policy: aims, instruments and achievements
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>
Letöltve: 2016. 11. 03.

⁵¹⁰ ESDC Handbook on CSDP (2013) p.14-15

⁵¹¹ Fact Sheet on the European Union: Foreign policy: aims, instruments and achievements
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>
Letöltve: 2016.11. 03.

megközelítés elve csak 2010-ben lett a NATO stratégiai koncepció része, míg az EU esetében ez már jóval korábban megjelenik. Ez az egyik fő oka, amiért a válságkezelés tekintetében sokkal hatékonyabb tud lenni más nemzetközi szervezeteknél. Nem csak stratégiájának része az átfogó megközelítés, de eszközökkel is rendelkezik, mind a katonai, mind a polgári válságkezelés tekintetében.⁵¹² Maga a polgári válságkezelés is többoldalú lehet. Az EU viszonylatában beszélhetünk rendőri, jogrendet erősítő, civil közigazgatást segítő, polgári védelmi, megfigyelő, és EU különleges megbízotti misszióról.⁵¹³ Az átfogó megközelítés elvét a 39. és 40. sz. ábra magyarázza.

Az Európai Biztonsági Stratégiát 2016 júniusában felváltotta az EU Globális Stratégiája. Az új stratégiában az átfogó megközelítés már nem csupán irányelv, hanem a stratégia alapja. Federica Mogherini⁵¹⁴ nyilatkozata szerint a globális kifejezés nem csak földrajzi értelmében jellemzi az EU új stratégiáját, hanem azt mutatja, hogy az eszközök és szakpolitikák széles skálájával operál, a válságok kezelésének nem pusztán katonai és rendvédelmi vetületeit helyezi fókuszba, hasonló súlyozást kapnak a gazdasági, foglalkoztatási, emberjogi kérdések is.⁵¹⁵

Az új Globális Stratégia közös érdekeket és elveket fogalmaz meg, mind a belső, mind a külső tevékenységek vonatkozásában. Ezek a béke és biztonság, a jólét, a demokrácia, a szabályokon alapuló globális rend, az egység, a szerep- és felelősségvállalás, valamint a partnerség. Megfogalmazza az EU külső tevékenységének öt fő prioritását:

1. Az Unió biztonsága

- Biztonság és védelem, A terrorizmus elleni küzdelem, Kiberbiztonság, Energiabiztonság, Stratégiai kommunikáció.

2. Állami és társadalmi rugalmasság az Uniótól keletre és délre

- Bővítési politika, a szomszédjaink, a környező régiók rezilienciája, hatékonyabb migrációs politika.

3. Integrált megközelítés a konfliktusok és a válságok területén

- Békeépítés megelőzési céllal, biztonság és stabilizáció, konfliktusrendezés, a béke gazdaságpolitikai vetülete.

⁵¹² Gross, Eva: EU and the comprehensive approach DIIS Report 2008/13

⁵¹³ EU CSDP: The civilian aspect of crisis management. 2009.

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090702%20Civilian%20aspects%20of%20crisis%20management%20-%20version%203_EN.pdf Letöltve: 2016.11.03.

⁵¹⁴ Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője 2014-2019 között.

⁵¹⁵ Forrás: Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa, Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan p.3

https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_hu_version.pdf Letöltve: 2017. augusztus 2.

4. Együttműködésen alapuló regionális szerveződések

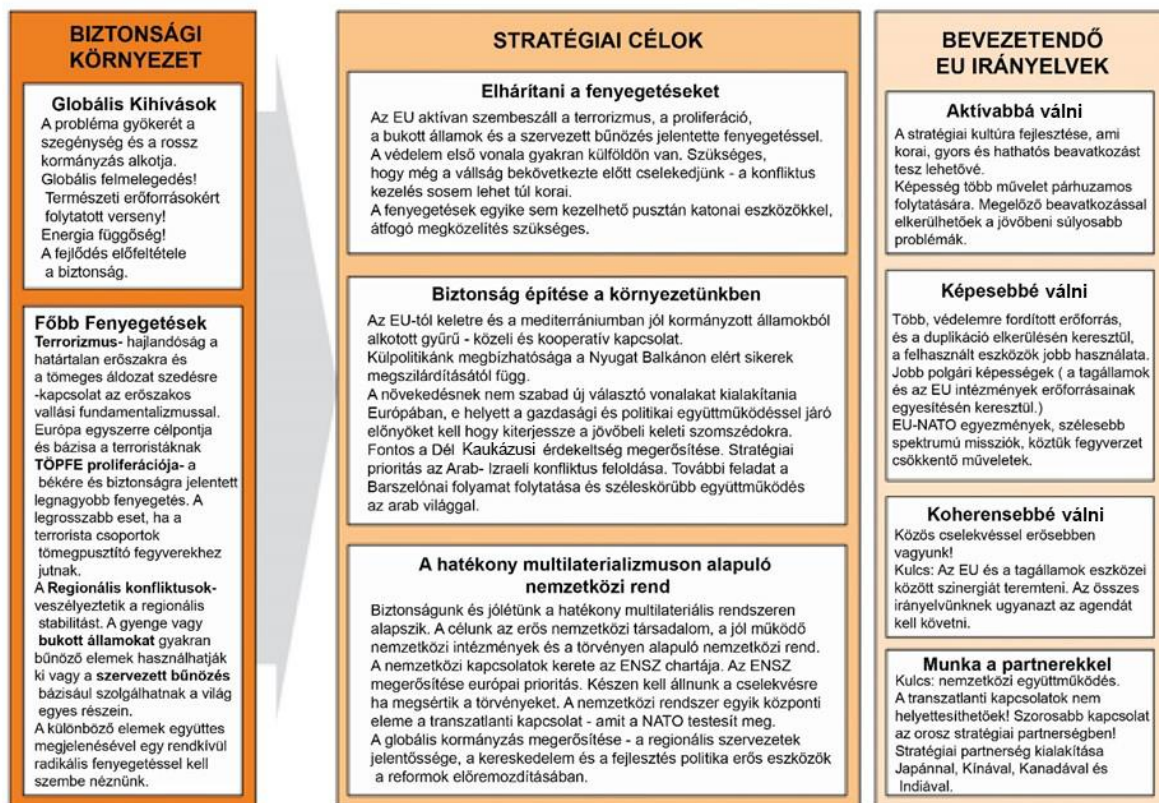
- Az európai biztonsági rend, béke és jólét a Földközi-tengeri térségben, a Közel-Keleten és Afrikában, szorosabb transzatlanti kapcsolatok, összekapcsolt Ázsia, Északi-sarkvidéki együttműködés.

5. Globális kormányzás a 21. században

- Reformok, befektetés, végrehajtás, elmélyítés, kiterjesztés, fejlesztés, partnerségi kapcsolatok.

A stratégia utolsó része azokat az elveket fogalmazza meg, melyek alapján az elképzelésből intézkedés lesz. Ezek a hiteles Unió, a rugalmas Unió, és az összefogó Unió⁵¹⁶ (38. sz. ábra).

AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI STRATÉGIA - ÖSSZEFOGLALÓ ÁTTEKINTÉS

37. sz. ábra: Az Európai Biztonsági Stratégia⁵¹⁷ Szerkesztette a szerző

⁵¹⁶ Forrás: Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa, Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_hu_version.pdf Letöltve: 2017. augusztus 2.

⁵¹⁷ Forrás: ESDC Handbook CSDP (2013) p. 22

EU Globális Stratégia 2016 június-

38. sz. ábra: Az EU globális stratégiája Szerkesztette: a szerző

39. sz. ábra: Az EU lehetőségei az átfogó megközelítés politikai kereteinek tekintetében⁵¹⁸ Szerkesztette a szerző

⁵¹⁸ Forrás: ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p. 28

40. sz. ábra: Az EU átfogó megközelítés elvének fejlődése⁵¹⁹ Szerkesztette a szerző

Bár a Globális Stratégia tartalmazza a biztonságot érintő kérdéseket is, a biztonságot befolyásoló tényezők, trendek gyorsan változnak, illetve erre a változásra hat a felgyorsult technikai, technológiai fejlődés. Ennek hatására – bár a Globális Stratégia továbbra is hatályban maradt – 2020. június 24-én az Európai Bizottság „A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia” címmel 2020 és 2025 közötti időszakra vonatkozólag új biztonsági stratégiát terjesztett elő.⁵²⁰ A stratégia elsősorban azokra a területekre fókuszál, ahol az EU hozzáadott értéket biztosíthat a tagállamok számára az Unió területén élők biztonsága tekintetében. A terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelemtől, a hibrid fenyegetések megelőzésén és felderítésén, és a kritikus infrastruktúrák rezilienciájának növelésén át a kiberbiztonság előmozdításáig, valamint a kutatás és az innováció támogatásáig a stratégia olyan eszközöket és tevékenységeket nevesít, melyek meghatározzák az elkövetkező öt év munkáját, amit a fizikai és digitális környezet biztonsága érdekében el kell végezni. Az új stratégia négy prioritást jelöl meg.

1. Időtálló biztonsági környezet: Ez jelenti a fizikai és digitális infrastruktúrák védelmét, melynek érdekében számos új jogszabály bevezetését tervezik. Értve ez alatt a közlekedés, munkavégzés, oktatás, és alapvető ellátások rendszerét, de ide tartoznak a mindenki által szabadon látogatható nyilvános terek, illetve a digitális információs és hálózati rendszerek. Ezekkel összefüggésben az EU tervezi a köz- és magánszféra közötti együttműködés fokozását, valamint egy közös kiberbiztonsági egység felállítását.

2. A változó fenyegetések kezelése: Az új technológiák terjedésével párhuzamosan az EU fejleszteni kívánja a kiberbűnözés elleni hatályos uniós szabályokat, és intézkedéseket akar tenni a személyazonosság-lopások elleni nagyobb védelemre. Erősíteni kívánja a digitális nyomozásokkal kapcsolatos bűnüldözési kapacitásokat, különös tekintettel a gyermekek ellen

⁵¹⁹ Forrás: ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p. 48

⁵²⁰ Európai Bizottság: A biztonsági unió uniós stratégiája: egy koherens, új biztonsági ökoszisztéma felé Sajtóközlemény, 2020.07.24. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_20_1379 Letöltve: 2021. 04. 20.

online elkövetett szexuális zaklatás elleni hatékony fellépés terén. Ide sorolja a hibrid fenyegetések elleni fellépést is, amit a NATO-val és a G7-csoporttal, mint stratégiai partnerekkel kíván megvalósítani.

3. Az európaiak védelme a terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel szemben: Hangsúlyt kap a radikalizálódás elleni küzdelem, ami a korai felismerés, a reziliencia növelés, a rehabilitáció, és a társadalomba való visszailleszkedés eszközrendszerére kíván építeni. Növelni kívánja a terroristák hatékonyabb büntetőeljárás alá vonását is. Ezen a területen szorosan együtt kíván működni a nemzetközi szervezetekkel, és az Unión kívüli országokkal is. Az idei évben kívánják elfogadtatni a szervezett bűnözés és az emberkereskedelem elleni programokat, illetőleg új kábítószer elleni és az illegális fegyverkereskedelem elleni programokat kívánják bevezetni. Ugyancsak cselekvési tervet dolgoztak ki a migráncsempészet ellen, és felülvizsgálják a bűnözők vagyonának lefoglalásának jogi lehetőségeit is.

4. Erős biztonsági ökoszisztéma: Prioritás az együttműködés és az információmegosztás a bűnözés elleni küzdelem és az igazságszolgáltatás érdekében. Kiemelt terv az Eurojust megerősítése az igazságügyi és bűnüldöző hatóságok szorosabb együttműködése érdekében, illetőleg az Interpollal való szorosabb együttműködés. Nem elhanyagolható a kutatás és innováció, melynek érdekében az EU vizsgálja egy közös központ létrehozásának lehetőségét.⁵²¹ (41. sz. ábra)

⁵²¹ Európai Bizottság COM (2020) 605 final: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia

3.3 A válságkezelés főbb szereplői

A stratégiai és koncepcionális háttér ismeretében tekintsük át, hogy az Unió milyen intézményi háttérrel végzi el ezt a folyamatot. Az intézményi háttér két fő részből tevődik össze. Az egyik oldal a tagállamok képviselőiből álló testületeket foglalja magában, amelyek a politikai stratégiai kijelöléséért és a döntések meghozataláért felelősek, míg a másik az EU-n belüli a CSDP struktúrához rendelt szakmai intézményeket, melyek a szakmai tervezői és végrehajtási munkát végzik.

A tagállami képvisellel működő szervezetek között első helyen kell megemlíteni az Európai Tanácsot, amely a tagállamok állam-és kormányfőiből álló testület, és mint ilyen, az Európai Unió Szerződés 22. cikkének értelmében felelős a közös politikai irányvonal, így természetesen a biztonság és védelempolitika, valamint a külügyi stratégia meghatározásáért is.⁵²³ Közvetlenül alatta helyezkedik el a Külügyek Tanácsa (Foreign Affairs Council – FAC), amely természetesen a CFSP és a CSDP vonatkozásában releváns. Mivel a miniszterek és az állam/kormányfők tanácsai időszakosak, így ezek előkészítését az Állandó Képviselők Tanácsa (Permanent Representatives Committee – Coreper)⁵²⁴ végzi, amely egy kétszintű testület. A Coreper II. a tagállamok nagykövetségi rangban lévő főképviseleit foglalja magában és politikai előkészítő szerepe van, míg a Coreper I. a képviselők helyetteseit tömöríti, és a technikai előkészítés, valamint az ágazati kérdések megvitatása a feladatuk.⁵²⁵ A Coreper II. az anyagokat a Tanács ülésére három kategóriában készíti elő. Az első, „I” kategória az információk, és a miniszteri szintű döntést nem kívánó ügyek. A második, „A” kategória azon miniszteri szintű döntést kívánó ügyek, ahol már látható, hogy nem szükséges a vita, a döntés teljes egészében előkészített. A harmadik, „B” kategória a miniszteri vitára benyújtandó ügyek, mely esetekben a végleges döntés előre nem látható.⁵²⁶

⁵²² Forrás: Európai Bizottság: A biztonsági unió uniós stratégiája: egy koherens, új biztonsági ökoszisztéma felé Sajtóközlemény, 2020.07.24. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_20_1379 Letöltve: 2021. 04. 20.

⁵²³ Forrás: The Treaty on EU http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF Letöltve: 2016.10.04.

⁵²⁴ A rövidítés ebben az esetben a testület francia elnevezéséből ered

⁵²⁵ Juhász Krisztina: Az Európai Unió válságkezelési tevékenységét szolgáló intézmény- és döntéshozatali rendszer in: De Iurisprudentia et iure publica 2014/1 szám <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2014-1-04.pdf> Letöltve: 2016. 09.15.

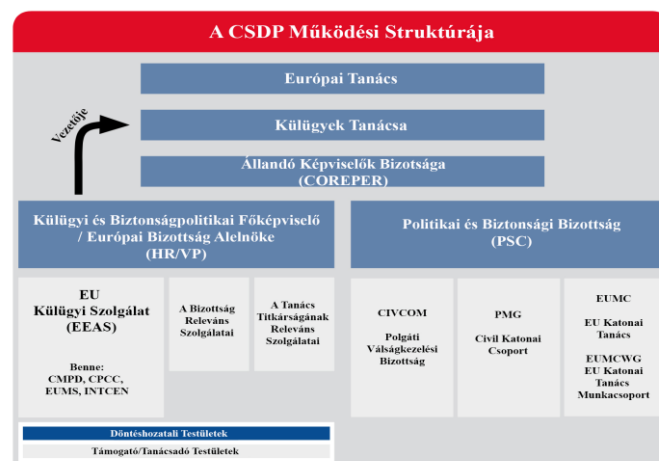
⁵²⁶ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.22

A CFSP/CSDP gyakorlati működtetése, azaz a rendszeres, de nem feltétlenül a legmagasabb politikai szintű döntéshozatal szerve a Politikai és Biztonsági Tanács (Political and Security Committee – PSC), amely nagyköveti szintű, és általában hetente kétszer ülésezik. Katonai szakmai téren a legmagasabb döntéshozatali szerv az EU Katonai Tanács (European Union Military Committee – EUMC), amely a tagállamok hadügy vagy honvédelmi minisztereiből áll, akik állandó katonai képviselők révén vesznek részt a működésben.

A Katonai Tanács mellett létezik a Civil- Katonai Csoport (Politico- Military Group – PMG) amely a PSC munkáját hivatott segíteni a civil-katonai együttműködés terén, illetve a katonai műveletek politikai aspektusainak kidolgozásával. Bár a testület tagállami képviselőkből tevődik össze, vezetőjét az EU Külügyi Szolgálat delegálja.⁵²⁷

Civil oldalon az EUMC megfelelője a Polgári Válságkezelési Bizottság (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management – CIVCOM), amely a polgári válságkezelési oldalról segíti a PSC munkáját, illetőleg feladata van a polgári válságkezelő műveletek kidolgozásában is. A PMG-hez hasonlóan az EU Külügyi Szolgálat adja a vezetőjét.

Az utolsó tagállami képvisellel működő szervezet a Külkapcsolati Tanácsadók Csoportja (Working Party of Foreign Relations Counsellors – RELEX), amely a teljes döntéshozatali rendszer jogi, pénzügyi és logisztikai támogatásáért felel.⁵²⁸ A politikai szervek, és a tervező/végrehajtó intézmények szervezeti hierarchiáját a CSDP terén a 42. sz. ábra mutatja be.

42. sz. ábra: A CSDP működési struktúrája⁵²⁹ Szerkesztette a szerző

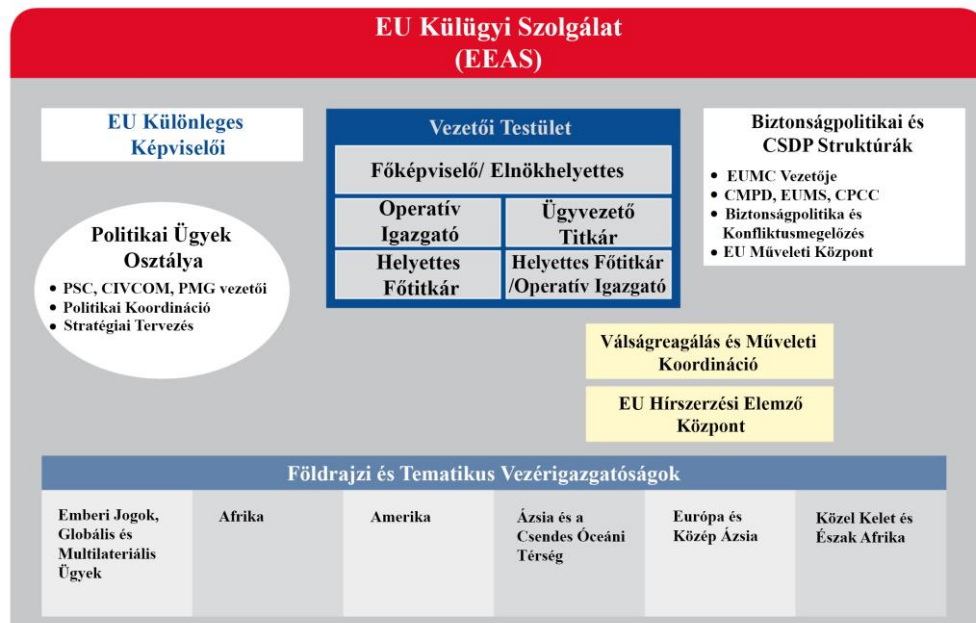
Az EU-n belüli intézmények között első helyen az Európai Külügyi Szolgálat, az EEAS található. Az EEAS a Tanács 2010. július 26-án elfogadott 2010/427/EU határozata alapján

⁵²⁷ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.23

⁵²⁸ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.23

⁵²⁹ Forrás: ESDC Handbook CSDP (2013) p.

került felállításra⁵³⁰. Gyakorlatilag az EU diplomáciai szolgálataként működik, jelenlegi vezetője Federica Mogherini, aki egyben az Európai Bizottság alelnöke is. Mint ilyennek, alapvetően fő feladata a CSDP rendszer működtetése, melynek során azonban a fő politikai/stratégiai kérdések vonatkozásában, és a pénzügyi források kérdésében nincs önálló döntési jogköre.⁵³¹ Felépítése az 43. sz. ábrán látható.

43. sz. ábra: EU Külügyi Szolgálat⁵³² Szerkesztette a szerző

A Külügyi Szolgálaton belül az integrált polgári-katonai stratégiai tervezés a Válságkezelési és Tervezési Igazgatóság (Crisis Management and Planning Directorate – CMPD) feladata. Ez a szervezet a biztosíték az átfogó megközelítés elvének mindenkori alkalmazására is. Felelős mind a missziók/műveletek stratégiai tervezéséért, mind azok működés közbeni felülvizsgálatáért. Mindezekon túl a képességfejlesztés, a képzés, az új elgondolások, eljárásrendek kidolgozása, és a partnerségi együttműködések fejlesztése is része tevékenységének⁵³³. (44. számú ábra)

⁵³⁰ 2010/427/EU Council Decision 2010.07.26. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eeas_decision_en.pdf
Letöltve: 2016.11.03.

⁵³¹ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.25

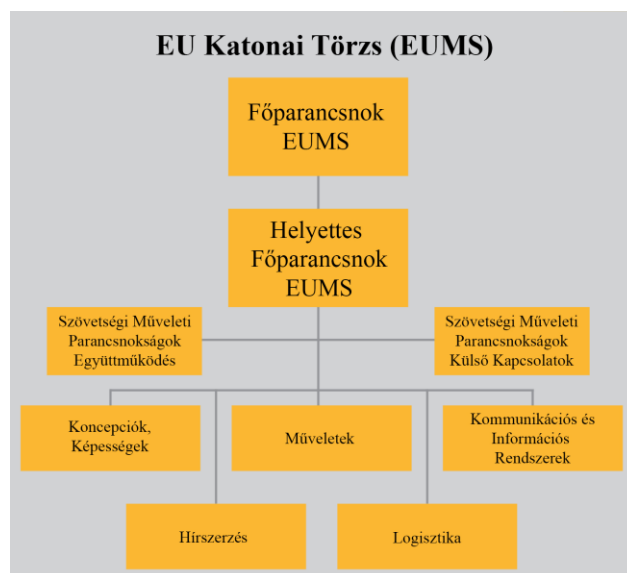
⁵³² Forrás: ESDC Handbook CSDP (2013) p. 41

⁵³³ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.25

44. sz.ábra: A CMPD felépítése⁵³⁴ Szerkesztette a szerző

A katonai műveletek átfogó megközelítés elve szerint történő tervezésének, és az EU katonai képességei kialakításának és fejlesztésének szerve az EU Katonai Törzs (EU Military Staff – EUMS). Tevékenységi körébe tartozik a korai előrejelzés, a helyzetelemzés, a stratégiai tervezés, a katonai kommunikációs és információs rendszer működtetése, a képzés, és a katonai kapcsolatok elősegítése.⁵³⁵ (45. számú ábra)

45. sz.ábra: EU Katonai Törzs⁵³⁶ Szerkesztette a szerző

⁵³⁴ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.25

⁵³⁵ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.25

⁵³⁶ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.25

A polgári válságkezelő műveletek állandó irányítási központja a Polgári Tervezési és Végrehajtó Képesség (Civilian Planning and Conduct Capability- CPCC). Feladatai nagyrészt megegyeznek az EUMS feladataival, csak a polgári vonalon. Egy jelentős különbség az EUMS feladataihoz képest, hogy a CPCC felelős a polgári missziók személyi állományának toborzásáért és kiválogatásáért is.⁵³⁷ (46. sz. ábra)

46. sz. ábra: a CPCC felépítése⁵³⁸ Szerkesztette a szerző

3.4 A válságkezelő műveletek stratégiai tervezése

Az EU Közös Biztonság-és Védelempolitika alapján tervezett missziók és műveletek tervezése, előkészítése, és működtetése a Tanács határozatai által szabályozott Válságkezelési Eljárás (Crisis Management Procedures CMP) szerint történik. Magát az eljárási rendet az EU 2000 decemberében Nizzában tartott Európa Tanácsi ülésen vitatták meg, és 2001. január 24-én készült belőle hivatalos irat (Council of European Union 5633/01)⁵³⁹. Magát az eljárást folyamatosan felülvizsgálják, és módosítják. Az első komplex módosítást a Tanács 2003-ban hozta. (Council of European Union 11127/03)⁵⁴⁰. A katonai műveletek vonatkozásában módosítást hozott a 2008-as 10687/08⁵⁴¹, és a 10690/08⁵⁴², valamint a 2009-es

⁵³⁷ A katonai műveleteknél jellemzően az adott tagállam katonai vezetése jelöli ki a műveletre felajánlott egységet, míg polgári missziókba a jelentkezés egyéni, és önkéntes alapon történik.

⁵³⁸ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.26

⁵³⁹ Council of the European Union (2001). Suggestions for procedures for coherent, comprehensive EU crisis management. Brussels: January 24, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/01/st05/st05633.en01.pdf> Letöltve: 2016.10.27.

⁵⁴⁰ Council of the European Union (2003a). Suggestions for procedures for coherent, comprehensive EU crisis management. Brussels: July 23, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/st11/st11127.en03.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁴¹ Council of the European Union (2008b). EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic Level. Brussels: June 16, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st10/st10687.en08.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁴² Council of the European Union (2008c). EU Concept for Force Generation. Brussels: June 16, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st10/st10690.en08.pdf> Letöltve: 2016.10.27

5654/1/09REV1⁵⁴³ Tanácsi döntés. A polgári műveletek terén három módosítást érdemes megemlíteni. Ezek a 2005-ben hozott 13983/05⁵⁴⁴, a 2008-as 9919/07EXT2⁵⁴⁵, és a 2009-es 8276/09⁵⁴⁶ döntés.

A tervezés természetesen nem a válság kialakulásakor, illetőleg a politikai döntések meghozatala után történik. Hasonlatosan a NATO doktrínákhoz⁵⁴⁷, az EU is folyamatosan előzetes tervezést hajt végre, Válságkezelési Eljárásának (CMP) megfelelően.⁵⁴⁸ Az előzetes tervezés egyrészt lehet egy általános tervezési folyamat, a lehetséges válságok, lehetséges helyszínek, és lehetséges válaszlépések vonatkozásában. Ez jellemzően a Válságkezelési Tervezési Igazgatóság (CMPD) feladata. Ugyanakkor az EU a saját Biztonsági Stratégiájában megfogalmazottak szerint figyelemmel kíséri a környezetében és az érdeklődésére számot tartó régiókban a különböző konfliktusokat, illetőleg a konfliktus kialakulásának lehetőségét magában hordozó eseményeket. Ezen lehetséges konfliktus források vonatkozásában folyamatos elemzést végez, lehetőséget biztosítva ezzel magának a konfliktusok korai előrejelzésére. (47. számú ábra)

⁵⁴³ Council of the European Union (2009b). EU Military Rapid Response Concept. Brussels: April 27, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st05/st05654-re01.en09.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁴⁴ Council of the European Union (2005). Draft EU Concept for Comprehensive Planning. Brussels: November 3,

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st13/st13983.en05.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁴⁵ Council of the European Union (2008a). Draft Guidelines for Command and Control Structure for EU Civilian Operations in Crisis Management. Brussels: February 1,

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st09919-ex02.en07.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁴⁶ Council of the European Union (2009a). Draft guidelines for improving Force Generation for civilian ESDP missions. Brussels: April 1,

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st08/st08276.en09.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁴⁷ Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive Copd Interim V2.0 (2013.10.04.) Forrás: file:///C:/Users/Depet/Downloads/COPD_v2_4.pdf Letöltve: 2016.11.02.

⁵⁴⁸ Mattelaer, Alexander: The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls European Integration online Papers (EIoP), Special Issue 1, Vol. 14 p.4 <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-009.pdf> letöltve: 2016.10. 27.

47. sz. ábra: Az EU Korai Konfliktus Előrejelző Rendszerének működése⁵⁴⁹ Szerkesztette a szerző

Ha egy krízis eléri az EU reagálási szándékának küszöbét, akkor a Politikai és Biztonsági Bizottság (PSC) dönt arról, hogy szükséges és indokolt-e egy EU akció megindítása. Ez a döntés az, melynek hatására az előzetes tervezés átmegy a tényleges válságreagálási tervezésbe. (48. számú ábra)

48. sz. ábra: Az előzetes tervezés válságreagálási tervezésbe való átmenete⁵⁵⁰ Szerkesztett a szerző

Ezzel az első lépéssel tulajdonképpen kezdetét veszi maga a válságkezelő művelet stratégiai tervezése. Vegyük hát sorra ezeket a lépéseket⁵⁵¹:

Első lépés: A válság meghatározása, és egy átfogó EU megközelítés kidolgozása.

Miután a fentebb leírt monitoring és előtervezési feladatok során sikerült a válság beazonosítása, meghatározásra kerülnek a Válságkezelés Politikai Keretei (Political

⁵⁴⁹ Forrás: ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.37

⁵⁵⁰ Forrás: Mattelaer, Alexander: The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls European Integration online Papers (EIoP), Special Issue 1, Vol. 14 p.4 <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-009.pdf> letöltve: 2016.10. 27.

⁵⁵¹ A tervezési fázisok vonatkozásában az Európai Biztonsági és Védelmi Akadémia (ESDC) valamint a Közép-Európai Rendőrákadémia (CEPOL) által Bécsben 2016. március 21-24 között közösen tartott „EU Missziók és Műveletek Stratégiai Tervezése” elnevezésű tanfolyam előadásain készített jegyzeteimet használok fel elsősorban. Bár a végén jelölök meg forrást, de ahol eltérést tapasztaltam a forrásmű és az oktatáson hallottak között, ott a jegyzeteimre hagyatkoztam, lévén későbbiek a meglévő forrásmunkáknál.

Framework for Crisis Approach- PFCA), amelyet az EU Külügyi Szolgálata (EEAS) készít el. Természetesen az elkészítéshez igénybe veheti az összes EU szervezet segítségét. Ugyancsak lényegesek a tagállamok képviseleteinek elgondolásai. A tagállami elképzelések és vélemények ismeretében a Politikai és Biztonsági Bizottság (PSC) tesz javaslatot a Tanács felé a követendő politikai célkitűzések vonatkozásában. Az elkészült Politikai Keretek a lehetséges opciók széles skáláját biztosítják az EU politikai döntéshozói számára.

Második lépés: A Válságkezelési Konceptió (Crisis Management Concept- CMC) kidolgozása, és a misszió/művelet megalakítása.

A meghozott politikai döntés és annak keretei ismeretében a Válságkezelési Tervezési Igazgatóság (CMPD), mint a politikai-stratégiai tervezés elsődleges szerve kidolgozza a Válságkezelési Konceptiót az EU Katonai Bizottság (EUMC) és a Polgári Válságkezelési Bizottság (CIVCOM) iránymutatásával. A CMC elkészültével a PSC egyetértése kell, hogy az a Tanács elé kerüljön jóváhagyásra. A Tanács a PSC javaslata alapján dönt a misszió/művelet megindításáról. A Tanács döntése után kerülhet sor a Missziók Jogállására Vonatkozó Megállapodások (Status of Mission Agreement- SOMA), vagy a Műveleti Erők Jogállására Vonatkozó Megállapodások (Status of Forces Agreement - SOFA) kidolgozására és megvitatására. Ugyancsak ebben a lépcsőben kerül sor a műveletben részt vevő országok meghívására, és a részvételi feltételek kidolgozására.

Harmadik lépés: Műveleti Tervezés

A tervezés e fokán szétválik a Katonai Stratégiai Opció (Military Strategic Option- MSO), amit az EU Katonai Törzs (EUMS), valamint a Civil/Rendőri Stratégiai Opció (Civilian/Police Strategic Option – C/PSO), amit a Polgári Tervezési és Irányítási Képesség (CPCC) dolgoz ki. Ha a Tanács döntése értelmében katonai műveletre kerül sor, a Katonai Törzs Katonai Kezdeményezési Irányelvet (Initiating Military Directive - IMD) dolgoz ki a Műveleti Parancsnok (Operation Commander- OpCdr) számára. Az Opciók Tanács általi jóváhagyását követően a Katonai/Polgári Műveleti Parancsnok előterjeszti a Műveleti Konceptiót (CONOPS) a PSC felé, aki egyetértés esetén azt a Tanáccsal elfogadtatja. A katonai parancsnok, illetőleg polgári opció esetén a misszióvezető elkészíti a Műveleti Tervet (Operation Plan - OPLAN), ami a Tanács jóváhagyása esetén a misszió/művelet megindításának jogi pillanatát is jelenti. (49. és 50. sz. ábrák)

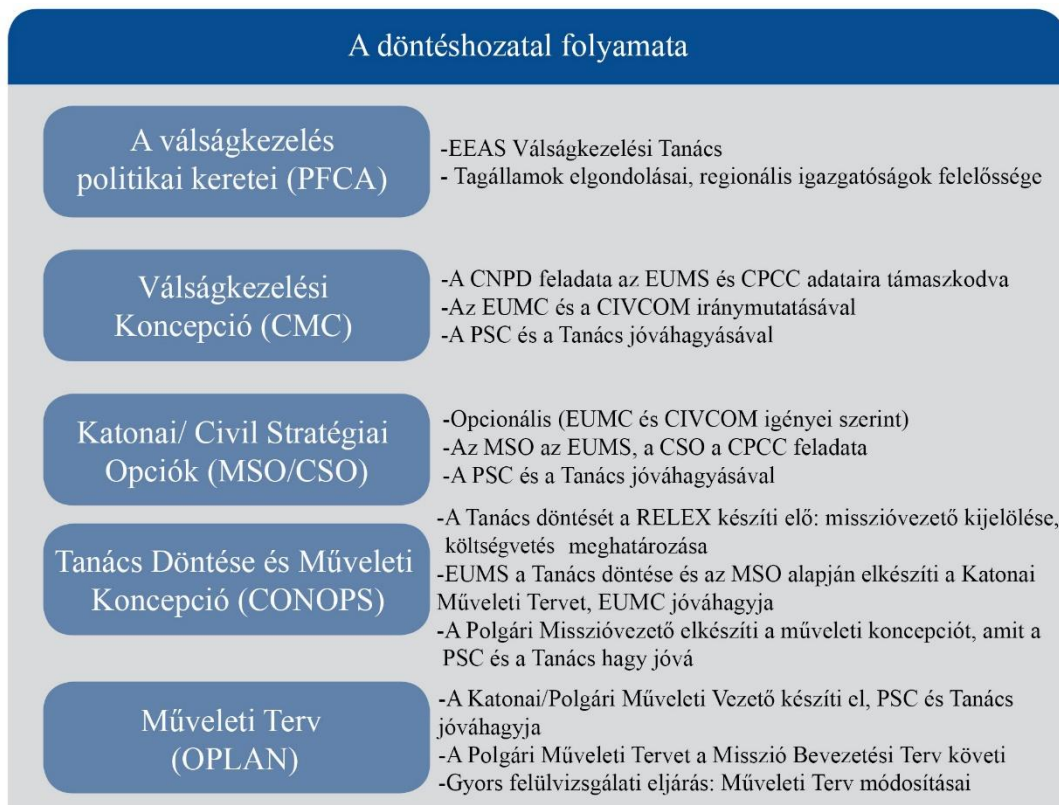
Egyes esetekben, mint azt az 51. számú ábrán is láthatjuk, szükség van a műveletek rendkívül rövid idő alatt történő elindítására. Ilyenkor a Válságkezelési Konceptió elkészítését követően a döntési folyamatok felgyorsulnak és csak a CONOPS vagy az OPLAN kerül bevezetésre és elfogadásra.

Negyedik lépés: A misszió telepítése

A Tanács felelőssége mellett a PSC folyamatos politikai kontrollt gyakorol, és stratégiai iránymutatást nyújt a misszió/művelet irányába. Ezzel párhuzamosan minden lényegi információt megkap a misszió/művelet irányából. A polgári misszióban a Misszióvezető (Head of Mission - HoM), a katonai művelet során a Főparancsnok (Force Commander - FC) gyakorolja a vezetési és irányítási funkciókat.

Ötödik lépés: Stratégiai Felülvizsgálat

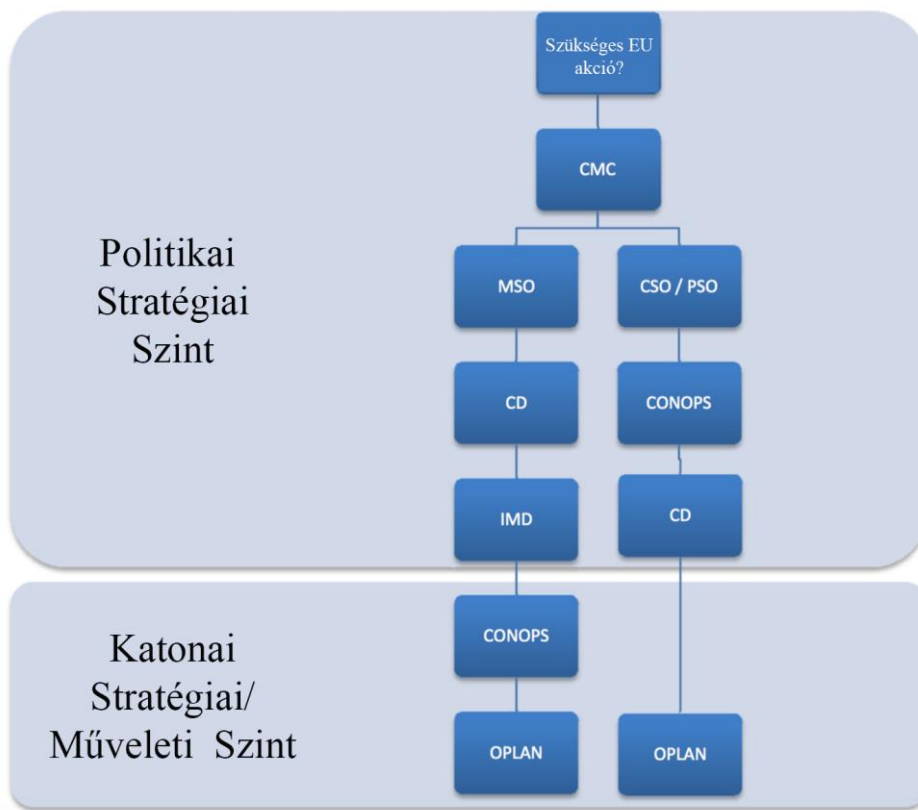
A misszió/művelet működése során szükség van folyamatos ellenőrzésre, és a helyzetnek megfelelően a stratégiai/műveleti célok felülvizsgálatára. A felülvizsgálati eljárás kötelező a tervezett mandátumidő felénél és annak lejárta előtt, valamint a stratégiai kontextus jelentős változásakor. A felülvizsgálat eredményének függvényében születik döntés a misszió/művelet befejezéséről, meghosszabbításáról, illetőleg stratégiai irányainak megváltoztatásáról.⁵⁵²

49. sz.ábra: A döntéshozatal folyamata⁵⁵³ Szerkesztette a szerző

⁵⁵² Kermabon, Yves de: Crisis Management Procedure in: ESDC Handbook for Decision Makers (2014) p.43-47.

⁵⁵³ Forrás: ESDC Handbook for Decision Makers (2014) p.45

50. sz. ábra: A CSDP missziók tervezési sémája⁵⁵⁴ Szerkesztette a szerző

	Artemis	Atthes (Berlin +)	EUFOR RD Congo	EUNAVFOR Atalanta	EUCAF NESTOR	EUAM Ukraine	EUCAF Sahel Mali
PfCA						✓	✓
CMC	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
MSO/CSO		✓		✓			
IMD		✓	✓	✓			
CONOPS		✓	✓	✓	✓	✓	✓
OPLAN/ROE-RUoF	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	3 hét	9 hónap		5 hónap		6 hónap	10 hónap

51. sz. ábra: Tervezés a valóságban⁵⁵⁵ Szerkesztette a szerző

A tervezési folyamatból látható, a politikai célokat a Válságkezelési Koncepció (CMC) változtatja stratégiai célokká. A stratégiai célok a Műveleti Koncepció (CONOPS) és a

⁵⁵⁴ Forrás: Mattelaer, Alexander: The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls European Integration online Papers (EIoP), Special Issue 1, Vol. 14 p.6 <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-009.pdf> letöltve: 2016.10. 27.

⁵⁵⁵ Forrás: ESDC Handbook CSDP (2013) p.59

Műveleti Terv (OPLAN) alapján fordulnak át műveleti célokká. Ahhoz hogy a műveleti célokból taktikai feladatok legyenek, megjelenik egy újabb dokumentum, ez pedig a Misszió Végrehajtási Terv (Mission Implementation Plan - MIP).

Vegyük sorra, mit tartalmaznak a különböző dokumentumok.

A Válságkezelési Konceptió (CMC) egyrészt leírja a kialakult helyzetet, mely a teljes folyamat megindulásához vezetett. Vázolja azokat az érdeklődési területeket, ahol szükséges az EU beavatkozása. Meghatározza a politikai és stratégiai célokat, a misszió megbízását, és a kívánt végállapotot, ami még magában hordozza a lehetséges műveletek széles spektrumát.

A Válságkezelési Konceptió (CONOPS) a CMC-ben leírtakon túl meghatározza a misszió tevékenységének súlypontját⁵⁵⁶, a műveleti célkitűzéseket, a Polgári Műveleti Parancsnok (CivOpsCdr) helyzetelemzését, és céljait, a döntési pontokat, és az elvárt eredményeket a műveleti célkitűzések vonatkozásában.

A Műveleti Terv (OPLAN) a CONOPS-ban foglaltakat bontja tovább feladatokra és a feladatokhoz rendelt elvárt eredményekre.

Az elkészült Műveleti Terv természetesen nem öleli fel a misszió teljes időtartamát, azt az elért eredmények és a megváltozott körülmények miatt időről-időre felülvizsgálják. (Az EUPOL AFG műveleti tervét négy alkalommal tervezték át az eredeti verzió 2007-ben történt jóváhagyását követően. Első alkalommal 2008-ban került átdolgozásra, mivel az Európa Tanács kötelezettséget vállalt arra, hogy az eredeti 200 fős nemzetközi létszámot megduplázva 400 főre emeli, és a növekedéshez mérten a feladatköröket is bővíteni kellett. A következő alkalommal 2010-ben került sor módosításra, az afgán belügyminiszter kérésére, mivel a minisztérium változtatott a fejlesztés prioritásain, és ezt az EUPOL részéről is követni kellett. Ekkor került előtérbe a hírszerzési és a bűnügyi nyomozási képességek fejlesztése. 2013-ban került sor a harmadik változat elfogadására. Ekkor a fő hangsúly a korrupció elleni harc és a jogállamiság építése lett, illetve az afgán rendőrségi fejlesztésekhez annak 10 éves fejlesztési koncepcióját vették alapul. Az utolsó, 2014-es verzió, már a misszió 2016-os kivezetéséhez szükséges operatív részműveleteket mutatta be.⁵⁵⁷)

A fent felsorolt dokumentumok alapján a Misszió Végrehajtási Terv (MIP) részletezett tevékenységi tervet készít.

⁵⁵⁶ Centre of Gravity – tulajdonképpen annak meghatározása, hogy az elérendő célhoz milyen elsődleges eszközök, erők, és módszerek szükségesek. Bővebben: Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive COPD Interim V2.0 (2013.10.04.) p.3-27

⁵⁵⁷ Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7 Uniók rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.20. ISBN 978-92-872-2520-7

Természetesen a missziót vagy katonai műveletet annak megindítását követően a politikai/stratégiai előkészítő és döntéshozatali szervek nem hagyják magára, az ötödik lépésben megfogalmazott feladatok alapján folyamatos utasítási és felügyeleti funkciót folytatnak, amint az az 52. számú ábrán is látható.

52. sz. ábra: AZ EU missziók ellenőrzési- irányítási rendszere⁵⁵⁸ Szerkesztette a szerző

3.5 Információ és hírszerzés az Európai Unió műveletei során

Az EU Közös Biztonság-és Védelempolitika alapján tervezett CSDP missziók és műveletek tervezése, előkészítése, és működtetése a Tanács határozatai által szabályozott Válságkezelési Eljárás (CMP) szerint történik. Magát az eljárási rendet az EU 2000 decemberében Nizzában tartott Európa Tanácsi ülésen vitatták meg, és 2001. január 24-én készült belőle hivatalos irat (Council of European Union 5633/01)⁵⁵⁹. Magát az eljárást folyamatosan felülvizsgálják, és módosítják. Az első komplex módosítást a Tanács 2003-ban hozta. (Council of European Union 11127/03)⁵⁶⁰. A polgári műveletek terén három módosítást

⁵⁵⁸ Forrás: ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.34

⁵⁵⁹ Council of the European Union (2001). Suggestions for procedures for coherent, comprehensive EU crisis management. Brussels: January 24, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/01/st05/st05633.en01.pdf> Letöltve: 2016.10.27.

⁵⁶⁰ Council of the European Union (2003a). Suggestions for procedures for coherent, comprehensive EU crisis management. Brussels: July 23, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/st11/st11127.en03.pdf> Letöltve: 2016.10.27

érdemes megemlíteni. Ezek a 2005-ben hozott 13983/05⁵⁶¹, a 2008-as 9919/07EXT2⁵⁶², és a 2009-es 8276/09⁵⁶³ döntés.

Ilyenkor az EU Külügyi Szolgálata, az EEAS és szervezetei végzik mind az előkészítő munkálatokat, mind a misszió irányítását, felügyeletét és támogatását. A Külügyi Szolgálat információs támogatását két szervezet végzi. Az EU Katonai Törzs (MS) Hírszerzési Igazgatósága (European Union Military Staff Intelligence Directorate- EUMS-INT) a katonai jellegű védelmi és külföldi információk gyűjtéséért felel, míg az EU Hírszerzési Elemző Központ (European Union Intelligence Analysis Centre- EU INTCEN) a polgári és külföldi információs anyagok előállításáért felel. Bár mindkét szervezet összedat forrású hírszerzési adatokkal foglalkozik, nem rendelkeznek saját hírszerző képességgel, magukat a hírszerzési adatokat tagállami támogatásból kapják meg, csak azok összevetésével, értékelésével, elemzésével és továbbításával foglalkoznak. Adatokat kaphatnak továbbá az EU Műhold Központjától EU SATCEN (EU Satellite Centre) is. A két szervezet tematikus és regionális csoportokat alkot az elemzés során és közös termékük az Egységes Információelemzési Kapacitás (Single Intelligence Analysis Capacity- SIAC)⁵⁶⁴(53 sz. ábra).

A polgári titkosszolgálati oldalról származó információkat feldolgozó szervezet története 1999-re nyúlik vissza, mikor az Unió válságkezelési tevékenységének erősödése nyilvánvalóvá tette, hogy az Unió számára egy szélesebb körű hírszerzési, elemzési struktúrára van szüksége. A még 1999-ben elindított folyamatot a 2001. szeptemberi terrortámadás, illetve a globális terrorizmus növekvő fenyegetése is csak megerősítette. Szükség volt arra a szervezetre, amely információkkal segíti a szervezet politikai döntéshozatali rendszerét. Ezek hatására a Főtitkári Hivatal alárendeltségében 2002-ben megalakult az Európai Unió Szituációs Központ (European Union Situation Centre - EUSITCEN), ahová a tagállamok hírszerző szolgálatai küldték el delegáltjaikat. A szervezet számára információkat a tagállamok szolgálatai biztosítottak. 2005-ben terrorellenes szakértői részleg kezdett el működni a szervezeten belül. 2011-ben a Szituációs Központ átkerült a Külügyi Szolgálathoz, és az

⁵⁶¹ Council of the European Union (2005). Draft EU Concept for Comprehensive Planning. Brussels: November 3,

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st13/st13983.en05.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁶² Council of the European Union (2008a). Draft Guidelines for Command and Control Structure for EU Civilian Operations in Crisis Management. Brussels: February 1,

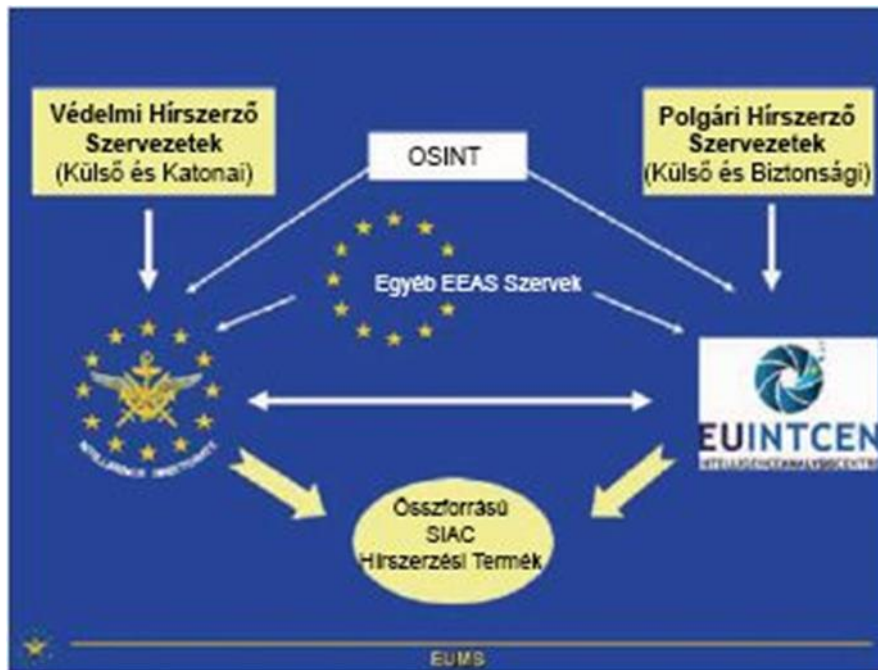
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st099919-ex02.en07.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁶³ Council of the European Union (2009a). Draft guidelines for improving Force Generation for civilian ESDP missions. Brussels: April 1,

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st08/st08276.en09.pdf> Letöltve: 2016.10.27

⁵⁶⁴ Forrás: ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.40-41

átszervezését követően 2012-től az Európai Unió Hírszerzési Elemző Központ (EUINTCEN) nevet vette fel.

53. sz. ábra: Az EU Hírszerző Rendszere⁵⁶⁵ Szerkesztette a szerző

A Központ fő feladatai közé tartozik a Külügyi Főképviseelő és a politikai döntéshozók olyan jellegű információkkal történő ellátása, melyhez nyílt forrásból nem juthatnak hozzá. Értékeléseket és tájékoztatókat készít a döntéshozók számára, amelyeket átad a tagállamok részére is. A tagállamok polgári hírszerző és biztonsági szolgálatainak számára egységes belépési pontot jelent a minősített információk megosztása terén. A központ fő termékei:

- Hírszerzési értékelőmunkán alapuló hosszútávú előrejelzések
- Tematikus jelentés egy válság vagy egy esemény nyomán követésére, értékelésre
- Hírszerzési összefoglalók
- Fenyegetettségi értékelések⁵⁶⁶

A Külügyi Szolgálat hírszerzési támogató rendszere felelősségi köröket határoz meg, irányokat és iránymutatásokat biztosít, hatékony termékeket készít és elvégzi azok gyors, biztonságos és hatékony szétosztását. Az EU Főtitkár döntése nyomán 2012-ben megalakult a Külügyi Szolgálat Hírszerzési Támogató Struktúrája (EEAS Intelligence Support Architecture-ISA), amelynek két központi eleme van: a Hírszerzési Irányítóbizottság (Intelligence Steering

⁵⁶⁵ Forrás: ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.41 szerkesztette a szerző

⁵⁶⁶ EUINTCEN Fact Sheet 05/02/2015 Forrás: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-intcen-factsheet.pdf> Letöltve: 2021.02.10.

Board- ISB), és a Hírszerzési Munkacsoport (Intelligence Working Group- IWG). A két csoport az átfogó megközelítés koncepciójának jegyében egyesített katonai-polgári szemléletet alkalmaz. Elméletben tehát az EU képes teljeskörű információs támogatást biztosítani a műveleti területen tevékenykedő missziós állomány számára mind a biztonság, mind a hatékony munkavégzés tekintetében.⁵⁶⁷

Itt szeretném megjegyezni, hogy ez csak elméleti képesség. Mint azt korábban leírtam, az EU csak tagállami hozzájárulás során jut hírszerzési adatokhoz (egy polgári válságkezelő művelet, mint ez EUPOL AFG az EU SATCEN jelentései csak a legritkább esetben biztosítanak azonnal használható taktikai jellegű információkat.). Saját forrásból főként csak nyílt forrású (Open Source Intelligence -OSINT) anyagokkal egészíti ki elemzéseit. A tagállami felajánlásokkal, illetve hozzájárulásokkal egy nagy gond van. Az EU csak azzal az információval gazdálkodhat, amit megkap. Bár maga a szövetség közös érdekek és értékek mentén szerveződik, de természetes hogy a tagállamoknak saját – a közösség érdekeivel nem feltétlenül egybeeső – érdekeik is lehetnek, tehát nem feltétlenül érdekeltek az információk azonnali átadásában. Erre számos példát láthatunk, amikor egy Európában végrehajtott terrorcselekmény elkövetőjéről kiderül, hogy egy másik ország felderítő szervei már tudtak az illető előéletéről és terrorista kapcsolatairól. Ilyenkor jogosan vetődik fel a kérdés, ezt az információt miért nem a terrorcselekmény bekövetkezését megelőzően adták át. Björn Fagersten a Brief Issue 2016/8 számában megjelent tanulmányában az igazi együttműködés akadályait az alábbiakban állapította meg: a tagállamok eltérő preferenciái, a hírszerzési erők asszimetriája, bürokratikus érdekek, és a hiányzó infrastruktúrák.⁵⁶⁸ A problémák ellenére vannak sikeres együttműködési területek, különösen az Unió minden államának biztonságát egyaránt veszélyeztető témakörökben, mint például a terrorizmus. Árnyaltabb a kérdés azokon a területeken, melyek nem minden állam számára jelentenek prioritást, illetőleg nem minden állam rendelkezik hasonló lehetőségekkel az információszerzés terén. Ilyen esetekben a klasszikus kétoldalú kapcsolat (információt információért) gyakran a járhatóbb út. Másrésről a szerényebb képességekkel rendelkező államok érdeke lehet egy közös ügynökség létrehozása, ahol a befektetett energiához képest jóval nagyobb a várható eredmény. A magam részéről nem látom annak realitását, hogy egy Uniós intézmény Európa országaiban hírszerzést végezzen, különösen, hogy ennek szabályozása minden ország saját szuverén belügye. Ahogy az állami bevándorlási politika sem egyeztethető össze a közös európai határ eszméjével, vagy a nemzeti

⁵⁶⁷ ESDC Handbook Missions and Operations (2015) p.41

⁵⁶⁸ Fägersten, Björn: For EU eyes only? Intelligence and European security in: European Union Institute for Security Studies (EUISS) Brief Issue 2016 marc. p. 1-4

gazdaságpolitikák is máshogy hatnak a közös valutára, így a minősített adatok közös gyűjtése is számos, fentebb felsorolt problémába ütközne. Másként látom a helyzetet a nyílt forrású információk gyűjtésével. Jelleműknél fogva, ezek begyűjtése nem nemzeti szabályozáshoz kötött, hisz elérhető módon rendelkezésre állnak. Itt nem csak az interneten fellelhető információk tömegére gondolok, hanem mindazon tényekre, adatokra, előrejelzésekre, eseményekre, melyeket az Unió képviselőiben – különösen a válságkövetekben tevékenykedő személyek napi munkájuk során szereznek be. Merjük kimondani, az Unió hírszerzési szervezete figyelmen kívül hagyja nagylétszámú delegációinak állományát, és az általuk beszerezhető információkat. Egyrésztől érthető, hogy a segélyezési szakemberek, orvosok, diplomáták, kereskedők nem hírszerzési szakemberek, és a titkosszolgálatok ritkán ápolnak jó szakmai kapcsolatokat a rendőrségi szervekkel, ahol pedig megvan az információgyűjtéshez szükséges szakmai ismeret. Másrésztől az információgyűjtésnek – legalább is a válságkezelő műveletekben – szakmai akadály is van. Az EU missziók működési szabályzata, SOP-ja tiltja a missziók területén végzett hírszerző tevékenységet. Ha ilyen mégis történik, illetve történne bármely tagállam részről, már csak a forrás védelmének biztosítása miatt sem adhatnak át ilyen forrásból beszerzett információkat az EU részére. A misszió tagjai által beszerzett információk szintén nem tudnak eljutni az EU ISA irányába, sok esetben a minősített információk továbbításának technikai feltétele sem biztosítottak.⁵⁶⁹ Kivételt képez az EUFOR ALTHEA Bosznia-Hercegovinában, és az EULEX Koszovóban, ahol a missziós műveleti munka része volt az operatív rendőri felderítő munka. Ezen missziók tapasztalatairól több tanulmány is megjelent, kiemelném ezek közül is Uri László doktori értekezését, így ezen műveletekre nem kívánok kitérni.

Afganisztánban például a biztonsággal kapcsolatos napi adatokat az EUPOL a NATO missziótól és az amerikai Tartós Szabadság Művelettől vette át, a folyamatban lévő műveletek, projektek kivitelezéséhez semmiféle információs támogatást nem tudott nyújtani, azt a végrehajtók jellemzően saját katonai kontingensükön keresztül, vagy a projektben résztvevő amerikaiak által hozzáférhető forrásokon keresztül szereztek be. Természetesen a rendszer jól funkcionált a riasztás irányában, de alkalmatlan volt arra, hogy információkat fogadjon a rendőri állomány részéről.

⁵⁶⁹ 2008-ban az EUPOL-Afg kábítószer elleni főtanácsadójaként számtalan minősített információ került hivatalosan hozzám, ám a misszió ebben az időben nem rendelkezett sem technikai, sem logisztikai lehetőségekkel az információk továbbítására.

Az EU missziókban a felkészítés során megjelenő információs támogatásról nem lehet beszélni, hiszen az EU nem tart központi felkészítést, azt a résztvevők saját országukban, saját szervezetükénél kapják meg.

A változtatás véleményem szerint szükséges és indokolt. Kivitelezéséhez kétféle megoldást látok. Az első lehetőség, hogy az Unió hírszerzési elemző szakértőt telepít polgári misszióiba. Ahogy a katonai műveleteknél alapvetés az információs támogatás az információk begyűjtésén és azok elemzésén keresztül, úgy ez a polgári válságkezelésben is működne. Sem az információgyűjtésen alapuló felderítő munka, sem az összforrású adatelemzés nem idegen a modern rendőri szervezetek számára. A munkáját végző rendőri szakértő vagy tanácsadó rendszeresen részletes jelentést készít az általa elvégzett munkáról, annak során tapasztalat tényekről, jelenségekről. Hasznos lenne, ha ezekből nem pusztán egy szerződéssel foglalkoztatott civil személy készítené jól hangzó, és a tevékenység sikerét kihangsúlyozó jelentéseket a politikai vezetés számára, hanem egy elemző szakember is továbbítaná azokat az INTCEN felé. Ott további elemzések alapján hírigényeket lehetne megfogalmazni, mely hírek a területen tevékenykedő szakértők által beszerezhetőek, de még mindig nem lépték át a nyílt forrású információgyűjtés határait. Jó példának tudnám felhozni az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatalát. Az ENSZ szabályai szerint nem folytatnak hírszerzést pusztán begyűjtik a megszerzhető információkat. A begyűjtött adatok pedig elemzés révén hírszerzési szintű információkká válnak.⁵⁷⁰Hogy ez a kijelentés nem pusztán játék a szavakkal, azt kiválóan példázza az évenként kiadott Kábítószer Világjelentés vagy az Afganisztáni Ópium Felmérés, melyeket informátorok, és technikai hírszerzési eszköztár nélkül állítanak össze, mégis referencia értékű adatokat és elemzéseket tartalmaznak.⁵⁷¹

Hasonló rendszer megalkotása az Európai Unió számára sem lenne lehetetlen. Uniós szinten rendelkezésre áll a szakértői állomány mind nemzetbiztonsági, mind katonai, mind rendészeti területen, és jelen van azokon a területeken, ahonnan a releváns információk begyűjthetőek.

A második – és szerintem az életképebb – lehetőség az, hogy a Külügyi Szolgálat működési rendjében tisztázza a hírszerzés és információgyűjtés fogalmát, tiszta határokat állapít meg, és csak a nem nyílt forrású adatok begyűjtését, illetőleg csak az ügynöki tevékenységgel járó humán hírszerzést tiltja meg a polgári válságkezelői állományának. Ennek az egyik hozadéka, hogy az adott műveletre jelentkező, és oda kiválasztott személy a saját

⁵⁷⁰ UNODC: Guidance on the use and preparation of serious and organized crime threat assessments The SOCTA Handbook 2010. p.35

⁵⁷¹ Ezen értekezésben is számos esetben hivatkozási alapnak vettem.

országában felkészítést kaphat. Így számára is világossá válik, hogy mit várnak el tőle, és az is hogy nem James Bondként kell kémkednie, pusztán átadni mindazon információkat, melyek a munkavégzése során keletkeztek. Az EUPOL misszió során a magyar rendőröktől elvárás volt, hogy hetente jelentést tegyenek a hazai kapcsolattartó felé. A jelentésben leírták az általuk végzett munkát, az elért eredményeket, az általuk tapasztalt problémákat, és jelentést tettek a biztonsági helyzetről is. Mindez teljesen szokványos és elfogadott kommunikáció a kiküldött és az őt kiküldő szerv között, a jelentés normál elektronikus levelező rendszeren elküldhető, hisz nem tartalmaz olyan információkat, melyek minősítése indokolt lenne. Mégis, ezek összegyűjtésével, és elemzésével jelentős információs bázist lehetne kialakítani. Erről a következő fejezetben még értekezni kívánok.

A másik előnye ennek a megoldásnak, hogy így a tagállamok hírszerző, biztonsági szolgálatai jobban érdekeltebbek lehetnek a közös munkában, és hazai szinteken javulhatna az együttműködés a nemzetbiztonsági és rendvédelmi (vagy egyéb polgári) szakértők között.

3.6 A fejezet összegzése, a levonható következtetések

A harmadik fejezetben bemutattam az Európai Unió kialakulását, felépítését, és a közös biztonsági és védelempolitikai stratégiáinak fejlődését. Végigvettem a válságkezelő tevékenysége tekintetében releváns szervezeti egységeit, azok felépítését. Bemutattam a rendszer működését, a folyamatot, melynek során a politikai elképzelésből megvalósult válságkezelő művelet indul. Elemeztem a megvalósulás folyamatában elkészített dokumentumokat, azok tartalmát. Végezetül – a következő fejezet felvezetéseként – bemutattam az Unió hírszerző rendszerét, fókuszálva annak kapcsolatával a polgári válságkezelő műveletekre.

A fejezetben összegyűjtött adatokból megállapítható, hogy bár az Európai Unió a folyamatosan változó biztonsági környezethez igazodva – folyamatosan fejleszti saját biztonsági stratégiáját, a nemzetközi rend fenntartásában, a konfliktusok megelőzésében történő szerepvállalása mindvégig prioritás maradt.

A balkáni szerepvállalás hosszútávú feladata az Uniónak, számos korábbi szervezet (NATO, ENSZ) műveletét vette át. Ugyancsak erős a jelenlét Európa keleti felén a konfliktusok sújtotta Ukrajna és Grúzia területén. Mindezek mellett egyre erősödő afrikai szerepvállalás tapasztalható. Mint ahogy az az Uniós –és a hazai – biztonsági stratégiákban szerepel, a

konfliktusokat keletkezésük helyén célszerű, és indokolt kezelni. Afrika szerepe az ott lévő társadalmi, természeti problémái révén a migrációs folyamatok erősödésében tényszerű. Ezért a folyamat visszaszorítása érdekében legalább olyan hangsúlyos a problémák helyben történő kezelése, mint az illegális migráció elleni műveletek a Földközi tenger térségében. Ugyanakkor műveletei tanácsadó jellegűek, polgári vonatkozásban a végrehajtói mandátum sok esetben nem is kívánalom, ezzel is bizonyítva, hogy az Unió nem avatkozik bele az adott ország belügyeibe. A tanácsadás sok esetben végrehajtói hatalom nélkül nem elégséges, csak a befektetett energiák, erők és források elpazarlásához vezet.

A hírszerző képességekkel kapcsolatban megállapítottam, hogy nem használják ki maradéktalanul a rendelkezésükre álló lehetőségeket, különösen nem a válságövezetekből származó információk terén. Amíg a katonai műveletek esetén magától értetődő képesség az információs támogatás, és ezáltal a hírszerző képesség használata, addig a polgári területen ez nem valósul meg, sok esetben arra való hivatkozással, hogy az beavatkozás lenne az adott ország belügyeibe. A megoldásra kétféle javaslatot is tettem, feltárva mindkét megoldás előnyeit. Meglátásom szerint az Unió szintű változtatás csak az elemző kapacitás delegálásában valósulhatna meg, egy közös európai hírszerző szervezet megvalósulásáig – és ennek nem látszanak jelenleg a körvonalai – műveleti területen történő információgyűjtésről csak nemzeti szinten lehetne beszélni. Ezek gyakorlati megvalósításának lehetőségeit a következő fejezetben kívánom bemutatni.

4. FEJEZET: A nemzetbiztonsági szolgálatok szerepe

4.1 A válságkezelő műveletek információs támogatása

Az a tény, hogy jelenleg az információ, az információs társadalmak, a tudás alapú társadalmak korát éljük, véleményem szerint nem szorul bizonyításra. Yonei Masuda japán szociológus 1980-ban jelentette meg híres könyvét az Információs Társadalom címmel⁵⁷², amelyben a mindent behálózó információról, információs rendszerről már, mint gazdasági erőforrásként tesz említést. A szinte bárhol, bármikor, bárki számára hozzáférhető információk jelentősége természetesen megjelent a hadviselésben és a rendészeti, rendőri munkában is.

A katonai műveletek sikerét befolyásoló és a katonai képességeket meghatározó információs fölény és a megszerzéséért folytatott információs hadviselés fogalma először 1992 decemberében jelenik meg az USA Védelmi Minisztériumának minősített utasításában, majd 1995 szeptemberében kerül sor a nyílt fogalom bevezetésére.⁵⁷³

A rendvédelem terén tíz évvel később 2005-ben jelenik meg az USA Igazságügyi Minisztériumának (U.S. Department of Justice) kiadásában Marilyn Peterson műve, az információ (hírszerzés) alapú rendőri munka, mint az új alapokra helyezett rendvédelmi hírszerzés című tanulmány.⁵⁷⁴

Ha azonban alaposabban szemléljük a dolgot, láthatjuk, hogy az információ szerepe a hadviselésben, a saját és az ellenfél képességeinek ismerete közel sem újkeletű.

*„Aki ismeri az ellenséget, és ismeri önmagát, az száz csatában sem kerül veszélybe. Aki nem ismeri az ellenséget, ám ismeri önmagát, egyszer győz, másszor kudarcot vall. Aki sem az ellenséget, sem önmagát nem ismeri, minden csatában vereséget szenved.”*⁵⁷⁵

Ezt az örökérvényű bölcsességet Szun-Ce írta le „A Háború Művészete” című művében az időszámításunk előtti 7. században. Szun-Ce azt is tudta, hogy ez az ismeret nem valami csoda, hanem emberi tevékenység eredménye, lefektetve ezzel az információszerzés, a hírszerzés elméleti alapjait:

⁵⁷² Yoneji Masuda: Az információs társadalom. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár 1988. (A mű eredeti címe: Masuda, Yoneji: The Information Society. Fordította: Hámosi Ferenc) ISBN 963-592-761-4.

⁵⁷³ Munk Sándor: Az információs műveletek típusai és modelljei in: Hadtudomány 2002/1 p.45

⁵⁷⁴ U.S. Department of Justice, Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture NCJ 210681

⁵⁷⁵ Szun-Ce: A háború Művészete Helikon Kiadó 2015 fordította: Tokaji Zsolt ISBN 978-963-227-390-7 p.16

„Az előre tudást nem lehet szellemektől, lelkektől nyerni, jelenségekből kikövetkeztetni, vagy épp az Ég mértékeiből megbecsülni, mert azt kizárólag az ellenség helyzetét ismerő személyektől lehet megszerezni.”⁵⁷⁶

Ebben a fejezetben azt vizsgálom meg, hogy az információk, az információs támogatás a polgári válságkezelői műveletekben milyen módon jelenik meg, és a katonai eljárások hogyan lehetnének alkalmazhatóak és milyen mértékben, módon kerülnek, illetőleg kerülhetnének alkalmazásra ezen műveletek előkészítése és végrehajtása során. A szakirodalom tanulmányozásán túl személyes interjúkat készítettem polgári válságkezelő műveletekben éveket töltött rendőrtisztekkel és a válságkezelő műveletek hazai támogatásában, segítségében érintett szervezetek képviselőivel, azon céllal, hogy pontos képet kapjak a jogszabályok, és nemzetközi normák által körülírt információs támogatói környezet valós állapotát illetően.

4.1.1 Információs Műveletek

Az információs műveleteknek számtalan meghatározása létezik. Martin C.Libicki 1995-ben az információs hadviselésről szóló művében már bemutat egy meghatározást, és az információs műveletek hét típusát határozza meg.⁵⁷⁷ A NATO definíció szerint: *„Az információs műveletek olyan katonai funkciók, amelyek tanácsokkal és koordinációval támogatják a katonai információs tevékenységeket azért, hogy ezzel megfelelő hatást érjünk el az ellenfél, a lehetséges ellenfél és a NATO Atlanti Tanács által jóváhagyott más csoport akarata, felfogása és képességei ellen, a Szövetség küldetésének céljai támogatása érdekében.”⁵⁷⁸*

Más megfogalmazásban az információs műveletek az információs fölény kialakítása (az információs előnytől az információs uralomig⁵⁷⁹) érdekében végzett tevékenységek összessége. A NATO értelmezés szerint az információs műveletek lehetnek: információs infrastruktúrák, vezetési objektumok fizikai pusztítása; katonai megtévesztés; műveleti biztonság; információ védelem; elektronikai hadviselés; pszichológiai műveletek(PSYOPS); számítógép-hálózati

⁵⁷⁶ U.O. p. 58.

⁵⁷⁷ Libicki, Martin C.: What is information Warfare. ACT, 1995. ISBN-10: 9996680614. Forrás: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA367662 Letöltve:2016.12.28.

⁵⁷⁸ NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Secion II. 0107) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

⁵⁷⁹Information Assurance Through Defense in Depth – Joint Chiefs of Staff, 2000. február. p.2

hadviselés; polgári–katonai együttműködés(CIMIC); megjelenés, viselkedés, arculat(PPP); kulcsfontosságú vezetők kezelése (KLE); tömegtájékoztatás.⁵⁸⁰

Természetesen mindezen műveletek megkövetelik a tökéletesen működő összadatforrású felderítő/hírszerző rendszer működését, és a katonai információs rendszerek meglétét.⁵⁸¹

A polgári válságkezelés – melynek elsődleges célja a válsághelyzetben, vagy fegyveres konfliktus utáni helyzetben lévő állam közigazgatási, rendvédelmi, jogi rendszerének, intézményi hátterének fejlesztése addig a szintig, amikor a szervezetek önállóan és felügyelet nélkül is képesek az állam alapvető funkcióinak a nemzetközileg elfogadott standardok szerinti működtetésére – természetesen a katonai lehetőségekhez képest jóval kisebb spektrumban alkalmazza, alkalmazhatja az információs műveleteket. A támadó jellegű műveletek nem jöhetnek szóba, de megjelenik a műveleti biztonság, a számítógépes rendszerek védelme, az információ védelem, a tömegtájékoztatás, és korlátozott mértékben a lélektani műveletek. Polgári válságkezelésről lévén szó, véleményem szerint nem szerencsés CIMIC tevékenységről beszélni, de a polgári válságkezelés hasonló jellegű tevékenysége megfigyelhető. Bár a NATO doktrínában külön nem szerepel nevesítve, de a definícióban szereplő támogatás szóból egyértelműen ide sorolnám a műveletek hírszerző/felderítő információkkal való támogatását.

Egy katonai válságkezelő művelet során a hírszerző támogatás megvalósítható, és meg is valósul, hisz a Honvédség rendelkezik saját hírszerző képességgel, mely képviselteti is magát a válságkezelő műveletek során. A NATO és az EU mint közös érdekek mentén alapuló szövetség, szintén rendelkezik saját hírszerző képességgel. Ugyanakkor a polgári válságkezelő műveletekben részt vevő rendőrök és egyéb civil szakértők jellemzően nem a nemzetbiztonsági szolgálatoktól érkeznek, és a válságkezelő műveletek is javarészt nélkülözik az ilyen jellegű támogatást.

Kis-Benedek József, A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben címen megjelent tanulmányában a katonai béketámogató műveletek során négy alapvető célt nevesít az információs támogatás vonatkozásában⁵⁸². Ezek a döntéshozók támogatása, a missziós állomány felkészítése, a szembenálló erők folyamatos figyelése, és a csapatok védelmében biztosított információk.

⁵⁸⁰ NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section V-VI) <https://info.publicintellgence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

⁵⁸¹Haig Zsolt – Várhegyi István: Hadviselés az információs hadszíntéren. Budapest, 2005, Zrínyi kiadó. ISBN 963 327 391 9 p. 185,187

⁵⁸² Kis-Benedek József: A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben in: Felderítő Szemle 2002/2 p.102-120

Vegyük sorba, hogy egy polgári válságkezelő művelet során mely területeken van szükség felderítés/hírszerzés jellegű információra és az ilyen információt biztosítani képes szervezetre.

A legelső ilyen pont a műveletek tervezésének időszaka, amikor egyrészt a politikai döntéshozókat segíti annak eldöntésében, hogy érdemes-e egy adott területre válságkezelő missziót telepíteni, és melyek ennek kockázatai, várható eredményei.

A második pont a műveletre kijelölt állomány felkészítése során információk biztosítása a célországban tapasztalható szociális, kulturális háttérről, az elvégzendő feladat végrehajtása során jelentkező kihívásokról, a kockázatokról, a veszélyekről, és az ezekre adható válaszok lehetőségeiről.

A misszió során folyamatos az igény a biztonsági helyzet alakulását érintő információk vonatkozásában. Ez természetesen megköveteli a kétirányú kommunikációt és információcserét. Ugyancsak merülhetnek fel olyan – a biztonsági helyzettel nem összefüggő – adatok, információk, melyek nagyban elősegíthetik a sikeres feladatvégrehajtást. Ez a feladat szintén megköveteli a folyamatos és kétirányú kapcsolattartást.

Végezetül egy váratlanul bekövetkezett rendkívüli esemény (pl. emberrablás) során késlekedés nélkül kell olyan információknak rendelkezésre állniuk, melyek lehetővé teszik a kialakult helyzet gyors, és lehetőség szerint kockázatmentes megoldását.

4.1.2 Polgári Válságkezelő Műveletek

Mint az az értekezés korábbi részéből kiderült, a nemzetközi szervezetek polgári válságkezelői műveleteiben hazánk főként rendőri jelenléttel reprezentál. Lehetőség lenne ügyészek, büntetésvégrehajtási szakemberek, vámszakemberek, illetőleg közigazgatási szakértők kiküldésére is, ám ezek hazánkban inkább csak ritka kivételnek számítanak, a nemzetközi szervezetek felkéréseinek kezelési rendszere, vagyis, hogy a Belügyminisztérium koordinálja a kiküldést, szinte kizárja más szervek képviselőinek jelentkezését. Az előforduló esetek nagyrészt egyedi jelentkezés alapján nem kiküldötként, hanem a misszióval szerződéses jogviszonyban álló alkalmazottakként vannak jelen. A rendőri misszióba jellemzően⁵⁸³ több főből álló kontingensek mennek, hivatalosan kijelölt parancsnokkal, és a hazai kapcsolattartás, és felkészítés rendje jogilag szabályozott, és kidolgozott. A rendőrök, különös tekintettel a bűnügyi területen dolgozók számára nem ismeretlenek a felderítési,

⁵⁸³ Az utóbbi pár év tendenciája már nem ez, hanem csak misszióként egy-két fő részvétele

hírszerzési információk kezelésének szabályai, illetőleg napi munkájuk során élvezik az információs támogatási rendszer nyújtotta lehetőségeket.

Az Európai Unió hírszerzési lehetőségeinek áttekintése után a teljesebb kép kialakításának érdekében – érdemes megvizsgálni az EBESZ és az ENSZ ezirányú működését.

Az EBESZ égisze alatt működő missziók főként megfigyelői (Observer) és kiképzői (Trainer) feladatokat látnak el. A Bécsben működő Konfliktus Megelőzési Központ (Conflict Prevention Centre -CPC) heti és kétheti jelentéseket készít a missziók biztonsági szempontjai alapján, az úgynevezett Situation Update jelentéseket. Rendkívüli események esetén pedig soron kívül helyszíni jelentések, Spot Reportok készülnek. Mindezekhez elsősorban a szervezet Bécsben lévő központjának nyílt forrású, OSINT információgyűjtő és elemző kapacitását használja. Maguk a missziók is készítenek jelentéseket működésükről, Mission Assessment Report néven, ám ezek csak időszakosak, és a részterületek információi csak korlátozottan jelennek meg benne. A résztvevő államok nagy száma miatt ezek nem minősített iratok, ugyanakkor nyilvánosságra sem kerülnek, felhasználás után a Prágában található EBESZ archívumba kerülnek.⁵⁸⁴

Az ENSZ vonatkozásában a Békefenntartó Műveletek Főosztálya szervezi és irányítja a missziókat, a Műveleti Területeket Támogató Főosztály (Department of Field Support – DFS) közreműködésével. Ugyancsak részt vesz a tervezésben, és a misszió működtetésében a Biztonsági Főosztály (Department Safety and Security – DSS). A DPKO a működésért, szakmai munkáért felelős rész, a DFS elsősorban logisztikai jellegű támogatást nyújt, a DSS pedig a biztonságért felel. Mindegyik főosztály vezetője helyettes főtitkári beosztásban van. A DSS rendelkezik saját információelemző kapacitással. Minden országban és misszióban van biztonsági tisztje, és információs elemzője, saját adatbázist is fenntart. Az információkat tagállami felajánlásból kapja, illetve a műveleti területen a jelen lévő más nemzetközi szervezetektől, civil szervezetektől, illetve a helyi hatóságoktól is kaphatja. Az ENSZ hírszerzési alapelve a „beszerezni, nem begyűjteni”⁵⁸⁵. Bár Hugh Smith már 1994-ben tanulmányt készített a „Hírszerzés és az ENSZ Békefenntartás”⁵⁸⁶ címen és Gustavo Diaz 2007-ben tovább boncolgatja a témát⁵⁸⁷, csak az elmúlt két évben indult meg egy folyamat, melynek

⁵⁸⁴ Az információk a 2006 szeptemberében tartott OSCE General Introduction Course felkészítésen hangzottak el, melynek hallgatója voltam.

⁵⁸⁵ „not collection, but acquiring”

⁵⁸⁶ Smith, Hugh: Intelligence and UN Peacekeeping

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339408442755> Letöltve: 2016.11.17.

⁵⁸⁷ Diaz, Gustavo: Intelligence at the United Nations for Peace Operations in: UNISCI Discussion Papers No 13 (2007 január) p:25-41

célja, hogy az ENSZ saját hírszerző képességet alakítson ki. Törekvés van az összadat forrású hírszerzés létrehozására, főleg katonai vonalon, de a realitás az OSINT képesség kialakítása. A folyamat még az elején tart, a szervezet belső tagozódása, létszáma, képességei még nem eldöntött. Egyelőre az ENSZ Maliban lévő MINUSMA missziójában működik egy Összforrású Információgyűjtő Egység, az ASIFU (All Sources Information Fusion Unit), de ez is egyrészt katonai és nem polgári misszióban, másrészt ennek működése is eléggé kiforratlan.⁵⁸⁸

Az információs támogatás tekintetében tehát a nemzetközi szervezetek, és hangsúlyozottan az Európai Unió rendelkezik a műveletek megindításához szükséges stratégiai információk beszerzésének képességével. A felkészítés információs támogatásáról – mint azt már megjegyeztem – nincs értelme értekezni addig, amíg az Unió, illetőleg a Külügyi Szolgálat nem tart felkészítéseket a műveleteibe kikerkező polgári állományoknak. 2008-ban Kabulban az EUPOL a megérkezők számára tartott ugyan egy egyhetes felkészítést, de az inkább a misszió bemutatása volt, a tényleges munkavégzést befolyásoló valós helyzetértékelések nem voltak benne.

A következő terület, ahol az információs támogatással jelentős eredményeket lehet elérni, az a munka hatékonyságának javítása, a szociális és kulturális környezet elemzésével, amely elemzés végső soron a biztonságra is hatással lehet.

Mint azt korábban is leírtam, az amerikai haderő 2007-ben ismerte fel, hogy nem elégséges a terepen begyűjtött információk beszerzése, a helyzet értékeléséhez elengedhetetlen a társadalmi–szociológiai–kulturális háttér ismerete. Felállították a Human Terrain System rendszert. Csoportokat küldtek a különböző műveleti területekre, mely csoportok a szokásos HUMINT képesség mellett kultúranropológusokat, szociológusokat vittek magukkal. A begyűjtött információkat a tudományos kutatások fényében értékelték, és arra törekedtek, hogy a kutatási eredmények hatással legyenek a katonai döntéshozatalra.⁵⁸⁹ Tapasztalataikat 2009-ben „Az unokatestvérem ellensége a barátom: Az afganisztáni pasztun törzsek tanulmányozása”⁵⁹⁰ című műben tették közzé.

A helyi kulturális, társadalmi viszonyok nemzetközi reformtörekvésekkel való ütközésére álljon itt két esettanulmány, melyeket kinti munkavégzésem során tapasztaltam meg.

⁵⁸⁸ A fenti információkat egy 2016. december 13-14-én megtartott tudományos kutatói találkozón adta közre az ENSZ DPKO egy vezető beosztású alkalmazottja.

⁵⁸⁹ US ARMY HTS- Human Terrain Handbook 2008

⁵⁹⁰ My Cousin's Enemy is My Friend: A Study of Pashtun "Tribes" in Afghanistan Forrás: <https://smallwarsjournal.com/documents/cousinsenemy.pdf> Letöltve: 2019.09.20.

Pol-e Khumriban a Magyar Rendőrség, és a Külügyminisztérium finanszírozásában rengeteg képzési programot folytattunk. A tanfolyamok felölelték a rendőri munka teljes egészét. Az oktatás során minden kiképző találkozott az átlagnál fogékonyabb hallgatókkal, akik hamarabb, jobban megértették a tananyagot, nyitottabbak voltak a nyugati szemléletre. Az alábbiakban két ilyen hallgató sorsát írom le.

A Taktikai Képzés során magyar terrorelhárítók oktattak műveleti taktikákat. A tanfolyam két legtehetségesebb hallgatója a képzést követő egy hónapon belül életét veszítette tűzharcban, mert társaik magukra hagyták őket.

A Rendőri Vezető Képzés során, fiatal tehetséges rendőrök kaptak felkészítést a modern vezetési elméletekből. A tanfolyamon egy fiatal hadnagy volt a legnagyobb ígéret. Vezetői az oktatás végén – a jó ajánlások ellenére, vagy épp azok miatt – egyszemélyes, állandó őrszolgálatra osztották be egy jelentéktelen és elhagyatott hegytetőn lévő őrszponzon.

És egy példa a nemzetközi reformtörekvések „sikereire”: 2008-ban az EUPOL képviselőjeként részt vettem egy DART csoport munkájában, melynek feladata Baghlan tartomány Baghlan-e Jadid település rendőrségének újjászervezése volt. A program rendben is ment a képzés utáni egy hónapos munkáig. A DART távozása után a település vezetősége, és a tartományi rendőri vezetés úgy ítélte meg, hogy a korábbi rendőri vezető túlságosan is jó viszonyt alakított ki az amerikaiakkal, már nem megbízható a helyi közösség érdekei szempontjából. Ezért a csoport távozása után azonnal eltávolították. A frissen kinevezett – és a képzésen át nem esett új vezető – az egész állományát megbízhatatlannak tartotta, így alig egy hét leforgása alatt menesztette az összes rendőrt, és két hónap múlva, mikor a DART visszatért, csupa új, a képzésen át nem esett, iskolázatlan rendőrt talált ott.⁵⁹¹

Mindkét történet viszonylatában világosan látható, hogy a sikertelenségek oka a helyi kulturális, társadalmi viszonyok figyelmen kívül hagyása.

Ami nagy biztonsággal megállapítható, hogy a begyűjtött kutatási anyagok ismeretében érthetővé válnak az esettanulmány részben leírt történések, és így azok elkerülhetőek lehetnek

⁵⁹¹ Az esettanulmányok megjelentek egy korábbi tanulmányomban is: Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége, azaz a bürokrácia megjelenése a premodern társadalomban in: Nemzetbiztonsági Szemle 2014 Békefenntartók napja különszám p.66-76

volna.⁵⁹² Az Európai Unió Európai Számvevőszékének 2015 évi 7. számú különjelentése⁵⁹³ számos probléma mellett szintén említést tesz a kulturális és szociális különbségek miatt sikertelen, vagy csak részleges sikereket elért projektekről.

Magyar nyelven Török Zsuzsanna „Az alkalmazott antropológia szerepe az afganisztáni konfliktuskezelésben” címen 2011-ben tett közzé tanulmányt,⁵⁹⁴ melyben részletesen kifejti a HTS tapasztalatait. Összességében megemlíti, hogy azokon a területeken, ahol HT csoportok tevékenykedtek, nőtt a katonák elfogadottsága, javult az együttműködés a kormányzati szervekkel, és csökkent a biztonsági incidensek száma.

A kultúranropológia jelentőségét a Magyar Honvédség is felfedezte, már 2012. május 31-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen tartottak tudományos konferenciát a témában.⁵⁹⁵

Az EUPOL vonatkozásában hatékonyabb lehetett volna a fejlesztési projektekre befektetett energia, ha ezeket a – már meglévő – tapasztalatokat felhasználják a tervezési fázisokban, és megosztják a végrehajtó állománnyal. Tekintettel arra, hogy a témában írt tanulmányok nyílt forrásból beszerezhetőek, így az Információ Elemző Központ – megfelelő vezetői akarat mellett – mindezekről összefoglalókat készíthetett volna a helyszínen szolgáló állománynak. Ezzel ellentétben az volt az érezhető hangulat, hogy érdemes az ilyen dolgokat eltussolni, mert csak elveszik a kedvet a munkavégzéstől.

4.1.3 Hazai helyzet

Magyarországon a 21/2013.(VII.12.) BM utasítás⁵⁹⁶ szabályozza a béketámogató és polgári válságkezelési missziókban részt vevő hivatásos állománnyal kapcsolatos feladatokat. Az utasítás 5.§ az Országos Rendőr-főkapitányság felelős szervezeti egységének feladatául szabja a missziókra történő felkészítést, és a 7.§ pedig a kapcsolattartást. A felelős szerv a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ, Képzésigazgatási Szervek, Külszolgálati és Béketámogató Osztály 2015. július 01. óta. Azt megelőzően az ORFK Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály látta el. 2012. január 01. előtt pedig a BM Nemzetközi Oktatási

⁵⁹² Természetesen csak akkor, ha a tapasztalatokat beépítik a felkészítésbe is.

⁵⁹³ Európai Számvevőszék HU 2015/7.sz. különjelentés: Uniós rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények. PDF ISBN 978-92-872-2520-7 ISSN 1977-5733 doi:10.2865/047346 QJ-AB-15-007-HU-N

⁵⁹⁴ Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Antropológiai és Filozófiai Tudományok Intézete, Publikációk https://www.uni-miskolc.hu/~btkvat/doc/pub/torok/antropologia_afganisztan_torok_zsuzsanna.doc Letöltve: 2014.03.05.

⁵⁹⁵ Honvédelem.hu cikkek <http://www.honvedelem.hu/cikk/32092/kulcsszo:-bekes-konfliktuskezeles,-vesztesegminimalizalas> Letöltve: 2015.02.11.

⁵⁹⁶ Megjelenet a Magyar Közlöny 2013. július 12-i 34. számában

Központban végezték ezen feladatokat. Az utasítás kimondja, hogy a BM Szervezeti és Működési Szabályzatában (BM SZMSZ) nevesített szervek saját szakterületük vonatkozásában iránymutatást adhatnak a képzés tekintetében. Vagyis mind az Alkotmányvédelmi Hivatal (a továbbiakban: AH), mind a Terrorelhárítási Központ (a továbbiakban: TEK) részt vehet a missziós területre kiküldendő állomány felkészítésében. A kapcsolattartás alapvetően szintén a ROKK KBO irányában történik, de az NBSZ, az AH, az NVSZ, és a TEK hivatásos állományú tagjainak lehetőségük van a misszióban lévő hivatásos állományú személyekkel történő közvetlen kapcsolattartásra.

A Külszolgálati és Béketámogató Osztály munkatársaival történt konzultáció során az alábbiakat mondták el:

Alapvetően 2 hetes alaptanfolyam vagy az MH által szervezett 3 hetes ENSZ Katonai Megfigyelői Kurzus (UN Military Observer Course) során szerezhethetnek a rendőrök alapképesítést a missziókba való jelentkezéshez. Ezt követően, ha felvételt nyernek valamely nemzetközi szervezet missziójába, 1 hetes, a konkrét misszióra felkészítő tanfolyam, célfelkészítő következik. A képzés során az Információs Hivatal szakembere tart alap nemzetbiztonsági ismeretekről szóló előadást. Ez leginkább arról szól, hogy a kiküldött hivatásos szakember mire figyeljen az érintett a missziós területen, például kinek mit mond, interneten mit oszt meg, és egyéb olyan információkat, melyek abban segítenek, hogy ne váljanak külföldi hírszerző szolgálat célpontjaivá. Ezen kívül ekkor oktatják le a jelentés, kapcsolattartás rendjét a rendszeres rutin munkavégzés és a rendkívüli helyzet esetére egyaránt. Mindezekért a kontingens parancsnok, nemzeti rangidős felel, és az arra való felkészítést is ő kapja meg. Ugyancsak a kontingens parancsnokok kaphatnak személyre szabott nemzetbiztonsági felkészítéseket.

A kapcsolattartás során a misszió biztonsági helyzetétől függően, napi, heti, havi jelentések, azonnali jelentések lehetnek, mindez a kontingens parancsnok, nemzeti rangidős felelőssége. A jelentések kötelező elemei a napi biztonsági helyzet, a misszióbeli aktuális folyamatok, a kontingens tagok havi végzett feladata.

A beérkezett jelentésekből másolatot kap a ROKK vezetői állomány, BM Európai Együttműködési Főosztály, KKM Brüsszeli Állandó Képviselő, országos rendőrfőkapitány, rendőrfőkapitány-helyettesek, érintett megyei főkapitányok (pl. Ukrajna esetén Szabolcs-Szatmár-Bereg MRFK), és igény esetén a TEK Felderítési Igazgatóság.

Jelenleg 17 fő hivatásos rendőr tartózkodik vezényléssel külszolgálaton, az ő tartózkodási helyüket csak a ROKK tartja nyilván. A kint lévők adatlapjai elhelyezésre kerülnek az ORFK Főügyeletén, de azt is a ROKK munkatársai tartják karban, ott senki nem foglalkozik

vele, arra az esetre tartják ott, hogy rendkívüli esemény bekövetkezésekor azonnal elérhetőek legyenek.

Ugyancsak felvettem a kapcsolatot a KKM Biztonsági Főosztályával, ahol megerősítették, hogy nem vesznek részt a kiküldendő állomány felkészítésében, bár a diplomáciai szolgálatba készülők számára dolgoztak ki biztonsági oktatási programokat, különös tekintettel az emberrablások megelőzése, túlélése és a bekövetkezett emberrablás során követendő viselkedésformák témakörben.

A Belügyminisztérium Európai Együttműködési Főosztály Rendőri Együttműködési Osztályán elmondták továbbá, hogy pontos nyilvántartásuk van a hivatalosan vezényelt (seconded) személyekről, már csak azon okból is, hogy diplomata útleveleket állítanak ki számukra. A szerződést elnyert (contracted) egyéni pályázók esetében a bemutatott szerződés alapján állítanak ki részükre diplomata útlevelet, de csak abban az esetben, ha a pályázatot elnyert személy megjelenik a minisztériumban, és igényli azt. Érdekes példaként felhozni, hogy a ROKK KBO az EU Grúziai missziója (EUMM Georgia) vonatkozásában nyolc magyar kiküldöttről tud, a misszió saját honlapján 15 fő magyar szerepel.⁵⁹⁷ AZ EBESZ Ukrajnai missziójában hivatalosan két fő vesz részt, de a valóságban közel húsz.⁵⁹⁸ Ilyen esetekben lehet szó kapcsolattartásról, de csak informális szinten. Ugyancsak kizárólag informális kapcsolattartás történik az EBESZ missziókban tevékenykedő, nem hivatalosan kiküldött személyekkel. Vagyis civil szakértő kikerülhet válságkezelő művelet állományába úgy, hogy annak hazánkban nincs hivatalos nyoma, illetőleg a hivatalos szervek bármilyen jellegű megkeresését elutasíthatja.

Bár a minisztérium a nemzetközi szervezetekkel történő hivatalos kapcsolattartása során hozzájuthat ezen személyek adataihoz is, ez lassú és nem is teljesen megbízható módja a 21. században elvárt gyors információ megosztásnak.

Ugyancsak személyes interjúkat folytattam le tizenkét magyar rendőrtiszttel, akik jellemzően 20 évet meghaladó szolgálati viszonytal, és minimum 4 év külszolgálati tapasztalattal rendelkeztek. Mind megerősítették a ROKK és a KKM képviselői által elmondottakat, azzal kiegészítve, hogy 2012-t megelőzően nem az Információs Hivatal, hanem az Alkotmányvédelmi Hivatal (és korábban a Nemzetbiztonsági Hivatal) munkatársai tartották a nemzetbiztonsági felkészítést, de hasonló témakörben. Soha nem került sor esetleges kontaktlehetőség kialakítására, hogy a helyszínen tapasztalt gyanús, vagy érdeklődésre számot tartó eseményeket valamely módon jelenteni tudják. Ugyancsak megemlítették, hogy az olyan

⁵⁹⁷ EUMM Factsheet https://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures Letöltve: 2021. 04. 30.

⁵⁹⁸ ROKK KBO szóbeli tájékoztatása alapján

övezetekben, ahol katonai műveletek is zajlottak (mint például a NATO missziók Afganisztánban), általában hozzájutottak a biztonsági helyzetet érintő információkhoz. Akik eleve katonai táborban kerültek elhelyezésre, és a megkötött technikai megállapodások alapján a NATO gondoskodott biztonságukról, ott az információk hivatalosan kerültek átadásra. Akik azonban EUPOL táborokban tartózkodtak, csak informális úton, kizárólag személyes kapcsolataiknak köszönhetően jutottak hozzá. Az ilyen módon átadott információk fél-egy nappal hamarabb megérkeztek, mint a hivatalos EUPOL csatornán keresztül. Könnyű belátni, hogy a gyorsan változó biztonsági környezetben az információk késleltetett átadása súlyos következményekkel járhat.

Ugyancsak egységesen elmondták hogy a műveleti területen végzett munka során tudomásukra jutott értékes, és a munkavégzést befolyásoló információk átadására – amennyiben azok túlmutattak a heti, havi munkajelentés keretein – nem volt lehetőség.

4.2 A polgári válságkezelés kockázatai

Ha végigtekintünk a polgári válságkezelés jelentette kockázatokon, akkor első helyre feltétlenül a biztonsági helyzet jelentette kihívások kerülnek. A legfontosabb a műveleti területre kiküldött személyek biztonságának szavatolása a körülmények adta maximális mértékben. Ez jelenti a kiküldött személyek tökéletes felkészítését, felszerelését, és az ott tartózkodásuk során a biztonsággal összefüggő információk folyamatos rendelkezésre állását. Ugyancsak része kell hogy legyen egy előzetes válsághelyzeti tervezés, egy probléma bekövetkezésekor (mint például az emberrablás) már csak előre eltervezett lépéseket kelljen végrehajtani az arra kijelölt szereplőkkel.

A második kockázati lehetőség a művelet vagy misszió, illetőleg az általa végrehajtott részfeladatok sikertelensége, az erőforrások rossz felhasználása, elpazarlása. Az afganisztáni helyzet bemutatásánál, és az esettanulmányok során szemléltettem, hogy a helyi kulturális és társadalmi viszonyok figyelmen kívül hagyása (vagy jelentőségük elbagatellizálása) legalább is aláássa a fejlesztési tervek sikerességét, és jelentősen redukálja hatékonyságukat. Ugyancsak a feladatok végrehajtásának sikerét teheti kockára, ha a helyi erők részéről hiányzik a fogadókészség, vagy ellentétes érdekek jelennek meg. Mindezek ellen csak akkor lehet érdemben fellépni, ha az ezt megalapozó információk a döntéshozók számára rendelkezésre állnak, nem csak stratégiai, hanem műveleti szinten is. Ugyancsak meg kell lennie annak a képességnek, vagy akaratnak, hogy pusztán az elképzelt siker érdekében nem szabad az

esetlegesen negatív tartalmú információkat ignorálni, jelentőségüket alulértékelni. Szerepük egy objektív döntéshozatalban megkerülhetetlen.

Kockázati tényező lehet a válságkezelő művelet során a tevékenység hatása az érintett helyi szereplők életére. Az esettanulmányok között is látható olyan, ami példázza, hogy a legnagyobb jóindulattal, szakmai alázattal és professzionalizmussal végrehajtott fejlesztés, beavatkozás is okozhat szerencsétlen végkifejletet a helyi viszonyok figyelmen kívül hagyásával. Elég csak arra gondolni, hány tolmács, vagy egyéb helyi alkalmazott igyekszik menedékjogot kapni Amerikában vagy az EU területén, tartva a nemzetközi közösség kivonulása utáni retorzióktól.

Végezetül szintén kockázati tényező lehet – bár a fent felsoroltakhoz képest jóval kisebb eséllyel – hogy a misszióban szolgálatot teljesítő személy egy idegen titkosszolgálat érdeklődésébe kerül.

4.3 A felkészítés lehetőségei

A fent felsorolt kockázati tényezők nagyrésze megelőzhető a megfelelő felkészítéssel. Mint azt leírtam korábban, a nemzetközi standardok alapján hazánkban kéthetes alapfelkészítés után lehetséges a missziókba történő jelentkezés a rendőri oldalról, és további egyhetes felkészítést kapnak a célország vonatkozásában a pályázatot elnyert jelentkezők. A kéthetes alaptanfolyam a válságkezelés teljes spektrumát felöleli az elméleti tudásanyagtól a térképolvasás vagy a négykerék meghajtásos járművek vezetésének gyakorlati ismeretéig. A felkészítés kiváló, erről minden misszióban visszacsatolást kapnak a magyar rendőrök. Ennek ellenére a biztonsági terület kérdésköre mindössze egy előadásnyi, jelenleg az Információs Hivatal, korábban az Alkotmányvédelmi Hivatal munkatársainak tolmácsolásában. Ezen előadás fő témáját – vagyis, hogy hogyan ne váljunk idegen titkosszolgálat célpontjává – korábban már megemlítettem. Ugyanakkor a 21.században már alapvetőnek számító biztonsgtudatosság oktatása teljesen hiányzik. A biztonság tudatosság kiterjed a missziós műveleti övezetben az élet minden területére. Ez egyrészt jelent egy napi rutint, ami csökkentheti az áldozattá válás esélyét, másrészt egy tanult viselkedésformát, amellyel a bekövetkező rendkívüli esemény (fegyveres támadás, túszejtés) során jelentősen javíthatók a túlélés esélyei. A biztonsgtudatosság nem csak a válságövezetben szolgáló rendőrök, de főként az ott tevékenykedő civil szervezetek vagy gazdasági társaságok teljesen civil tagjainak fő esélye a biztonsgra.

Az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről, annak 7E szakaszának d. pontja alapján a Terrorelhárítási Központ „*a rendészetért felelős miniszternek a külpolitikáért felelős miniszter egyetértésével meghozott döntése alapján - a hatályos nemzetközi normák betartásával - közreműködik a magyar állampolgárok életét, testi épségét Magyarország területén kívül közvetlenül fenyegető háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok, valamint terrorista és túszejtő akciók esetén a bajba jutott magyar állampolgárok mentésében, hazatérésük biztosításában, az evakuálás végrehajtásában, e célból együttműködik az Európai Unió tagállamaival és szerveivel, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének szerveivel, illetve az érintett nemzetközi szervezetekkel, valamint az érintett külföldi állam hatóságaival*”

Ezzel a feladatkörrel összefüggésben megindult egy folyamat a Terrorelhárítási Központ Felderítési Igazgatóság munkatársai részéről, melynek célja egyrészt, hogy pontos ismeretekkel rendelkezzenek arról, mely válságövezetben hány magyar ember tartózkodik, másrészt ellássák őket mindazon információkkal, melyek az ott tartózkodás biztonságán javítanak, harmadrészt igyekeznek rendszeres kapcsolattartást kialakítani a műveleti területen tevékenykedőkkel, azzal a céllal, hogy egy esetleges válsághelyzet során a reakcióidőt csökkenteni lehessen, és a tett intézkedések hatékonyabbak legyenek. Miután számos civil szervezetet és gazdasági társaságot sikerült felkutatni, felajánlották nekik a biztonságtudatossági felkészítést. A Magyarország szempontjából stratégiai jelentőségű magyar nagyvállalatok – akik rendszeresen küldenek mérnököket, munkásokat Afrikába, vagy Közép-Ázsiába – elfogadták a felajánlást. Ugyancsak elfogadta számos civil szervezet is, főként azok, akik a Miniszterelnökségen belül az Üldözött Keresztények Megsegítéséért és a Hungary Helps Program Megvalósításáért Felelős Államtitkárságon keresztül végzik tevékenységüket. Megtartásra kerül az oktatás a Külgazdasági és Külügyminisztérium keretein belül is, ha nagyobb létszámban készítenek fel kihelyezés előtt álló diplomatákat. Számos szervezet azonban vagy nem került be a felmérést végzők látókörébe, vagy visszautasították a felajánlást.

A biztonságtudatosság oktatása több részből áll. Az első részben a résztvevők egy általános tájékoztatást kapnak általában a fenyegetésekről és a kockázatokról az adott országok vonatkozásában. A fenyegetések tényszerű dolgok, azok elkerülésére csak törekedni lehet. A kockázatok ellenben lehetőségek, amiket megfelelő magatartással, megfelelő információk birtokában nagy biztonsággal el lehet kerülni. Ugyancsak tájékoztatást kapnak a meglévő társadalmi, kulturális különbségekről. Ezt követően kerül sor a „biztonság a mindennapokban” című témakörre. Ebben a részben érintenek minden témát a gyalogos, vagy tömegközlekedésen

való utazástól kezdve a lakóhelyek biztonságán, bankautomaták használatán, vásárláson, kulturális intézmények látogatásán keresztül a krízishelyzetekig, mint a zaklatás, vagy akár az emberrablás. A harmadik részben pedig azon stratégiák, végrehajtandó cselekménysorok, követendő magatartásformák szerepelnek, amiket egy esetleges támadás, emberrablás esetén követni kell. Ezzel összefüggésben egy biztonsági kérdőív is kitöltésre kerül. A kérdőív tartalmazza a kitöltő személy összes személyes adatát, ismertetőjegyeit. Az általa használt járművek, bankszámlák, kommunikációs eszközök adatait, a legbizalmasabb jelszavakig. Ugyanezek a kérdések vonatkoznak az utazó családtagokra is. Végezetül felkerül a kérdőívre öt olyan kérdés, amelyet a kitöltő a legnagyobb stressz hatása alatt is meg tud válaszolni, ugyanakkor a választ csak ő ismeri. Mivel a kitöltött kérdőív bizalmas információkat tartalmaz, azokat a Terrorelhárítási Központ munkatársai nem gyűjtik be, azok vagy az illetőt kiküldő szervezetnél, vagy családjánál kerülnek elhelyezésre lezárt borítékban. A boríték csak egy esetleges krízishelyzet esetén kerül felbontásra. Az előadáson túl sor kerül egy kommunikációs rend kialakítására is. Ez jelen helyzetben csak a biztonságra terjed ki, tehát a válságövezetben tevékenykedők rendszeres időközönként jelzik, ha minden rendben van, és soron kívül, ha valami váratlan, vagy gyanús esemény történik. Bár a Terrorelhárítási Központ eddig már több alkalommal működött közre külföldön fogságba esett személyek kiszabadításában és elengedésében, még nincs tapasztalat ezen rendszer gyakorlati működéséről válsághelyzetben, mivel ennek alkalmazása óta szerencsés módon még nem történt ilyen esemény.⁵⁹⁹

Ez a felkészítés a missziókba kiküldésre kerülő polgári szakértők esetében teljesen hiányzik. A missziókba való kikerülés esetén a célfelkészítés is az ott korábban szolgálatot teljesítő személyek segítségével történik, naprakészsége és hatékonysága a friss információk hiányában nem minden esetben elégséges. Példaként hoznám fel, hogy 2010-ig Afganisztán vonatkozásában senki sem beszélt a pasthunwaliról, kikerkezésünkkor semmit sem tudtunk az afgán mindennapi életet legjobban befolyásoló kulturális hatásról.

4.4 Információ, információáramlás a polgári válságkezelő műveletekben

Az, hogy a polgári válságkezelő műveletekben részt vevő állomány, vagy akár a területen tevékenykedő civil szakértők által nap, mint nap tapasztalt dolgok, beszerzett

⁵⁹⁹ Konzultáció a Terrorelhárítási Központ illetékes munkatársaival 2021. május 26-án

információk jelentőséggel bírhatnak, felesleges magyarázni. Igaz ez akkor is, ha ezek az információk nyílt forrásból származnak, vagy személyes megfigyelésen, tapasztaláson alapulnak. Számos esetben az is az információ értékét növeli, hogy a közvetlen csatornán jelentősen hamarabb juthat el az azt feldolgozó szervezethez, mintha más forrásból igyekezne megszerezni. A felmerülő kérdés, hogy keletkeznek-e ilyen információk, illetőleg ezek az információk eljutnak-e a felhasználásukra rendelt szervezetekhez. A válasz a legtöbb esetben a nem. A miértről már tettem említést a 3.5. fejezetben. Ha egy adott misszióba sikerülne az EUINTCEN részéről értékelő- elemző munkatársat kiküldeni, az ott helyben leírt információk, a tapasztalt események eljuthatnának a közös adatbázisba. Ennek megvalósulásáig – meglátásom szerint – a hazai hozzáálláson lehetne javítani. A ROKK KBO a missziókból érkező jelentésekből összefoglalót készített, és azokat az ORFK vezetőin túl elküldte a Belügyminisztériumba, Külgazdasági és Külügyminisztériumba, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központba, a Terrorelhárítási Központba, de kapott példányt a Nemzeti Adó- és Vámhivatal és a Magyar Honvédség részére is. Mivel a legtöbb szervtől soha semmiféle visszajelzés nem érkezett, a tájékoztatások elmaradtak, jelenleg csak a felettes szervek kapják meg az összefoglalókat. Az Országos Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály 2011-15 között tevékenykedő Főosztályvezetőjének meghívására 2014-ben az Országos Rendőrfőkapitány Bűnügyi Helyettese látogatást tett az EU Koszovói EULEX missziójában, ahol személyesen is megtapasztalhatta, hogy az akkor 15 fős magyar felderítő kontingens milyen mennyiségű információhoz jut hozzá munkavégzése során, melyek akár hazai bűnügyi szempontból is relevánsak lehetnek. A látogatás, és a tapasztalatok ellenére előrelépés nem történt.⁶⁰⁰

Míthogy a rendőri oldalról származó információk sem jutnak el érdemi felhasználásra, könnyű belátni, hogy az egyéb civil személyek felől is közel zéró információ átadásáról lehet beszélni. Ugyanakkor a válságövezetben tevékenykedő személyek közvetlen tapasztalatokat, torzítás nélküli benyomásokat szereznek az adott térségben lévő társadalmi viszonyokról, hangulatról. Képet kapnak a fejlesztésük, mentorálásuk alatt lévő szerv belső viszonyairól, személyi struktúrájáról, a belső folyamatokról, és a szervek társadalmi elfogadottságáról. A rendőri gondolkodásmód alapján – vagyis, hogy az információszerzés mindig célhoz kötött, egy adott információ (vagy információk) begyűjtésére irányul – az ilyen információk értéktelenek is lehetnek.

⁶⁰⁰ Dr. Horpácsi Ferenc r.ezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálat Oktatásigazgatási és Kiképzési Főosztály 2011-15 között tevékenykedő Főosztályvezetőjével folytatott interjú 2021.05.07.

Ugyanakkor egy összforrású, komoly értékelő-elemző képességgel támogatott rendszerben az információ szerzőjének nem kell mérlegelnie az általa birtokolt információ értékét, az lehet, hogy csak az elemzés szakaszában jelenik meg.

Alfred Rollington *Hírszerzés a 21.században* című könyvében úgy utal a mozaik módszerre, mint *a különböző szereplők eltérő véleményéből kialakított történelmi, jelenlegi és jövőbeni stratégiai perspektíva*.⁶⁰¹ Ennek megfelelően, a helyszínen tevékenykedő szakértők személyes benyomásai mindenképp a kialakítandó perspektíva egy fontos elemét adják. Ugyanakkor Rollington utal arra is, hogy más hírszerzéssel foglalkozó szerveknél a mozaik szó más módszert is jelölhet. Példaként említi az amerikai haditengerészeti minisztériumot, mely értelmezése szerint *olyan látszólag érdektelen adatok és információk gyűjtése, melyek összeállva új hírszerzési információt alkotnak*.⁶⁰² Az általam felvázolni kívánt működési struktúrában ez az értelmezés helytállóbb: az adatokat szolgáltató személyek nem szükségképpen hírszerzési szakemberek, és legfőképpen nem ügynökök⁶⁰³, a feladatuk csak annyi, hogy tájékoztatást adjanak az általuk megtapasztalt, vagy hallott dolgokról. Ezzel nem kapnak egyrészt jelentős többletfeladatot, másrészt fel sem merül a hírszerzés/kémkedés kérdése. Hogy a szolgáltatott információ a későbbiek során rendelkezik-e értékkel, az nem az információt szolgáltató személy képességeit minősíti. Egyrésztől nem is kellene semmiféle visszacsatolás az átadott információk vonatkozásában, másrésztől ennek emberi oldalát tekintve, nehéz úgy fenntartani a jó munkakapcsolatot ha valaki semmiféle visszajelzést nem kap munkájáról.

Meglátásom szerint a nyílt forrású információk vonatkozásában – az eddigi bevált gyakorlattól eltérően – a hazánkból hivatalosan kiküldöttként tevékenykedő polgári szakértők vonatkozásában a tapasztalt események, észlelt folyamatok, megszerzett adatok hazai irányba történő jelentése nem szabad, hogy önkéntes alapon történjen. Minthogy rendszeres jelentéstételre alapvetően kötelezettek, ezeket csak nagyobb részletességgel, kibővített terjedelemben kell elkészíteniük. Természetesen a hivatalos csatornáktól független szereplők, így a szerződéses munkavállalók, vagy a civil szervezetek, gazdasági társaságok alkalmazottainak vonatkozásában ez továbbra is csak önkéntes alapon képzelhető el. Ugyanakkor egy sikeres biztonság tudatosságra történő felkészítés során könnyen beláthatják, hogy ez saját biztonságukat is szolgálja.

⁶⁰¹ Rollington, Alfred: *Hírszerzés a 21. században* Antal József Tudásközpont 2015. p.191

⁶⁰² Rollington, Alfred: *Hírszerzés a 21. században* Antal József Tudásközpont 2015. p.180

⁶⁰³ A nemzetbiztonsági szolgálatok által használt minősített jellegű kapcsolattartás nem ezen értekezés témája, és az általam javasolni kívánt rendszernek nem is képezi részét.

Tekintsük most át a fogadói oldalt. A rendőri missziókból érkező jelentések a ROKK Külszolgálati és Béketámogató Osztályhoz érkeztek és érkeznek be. Az idők során hatalmas tudás és adatbázis alakult ki, melyet a szervezet az általa tartott felkészítéseken hasznosít, de ez alkalmazható lenne bármely polgári vagy civil szervezet esetében a válságövezetekben való sikeres és legfőképpen biztonságos munkavégzéshez. Saját megfogalmazása szerint: „A KBO a rendészeti béketámogatás, a nemzetközi polgári válságkezelés hazai központjává, mozgatórugójává, a nemzetközi felkészítések képzési központjává, tudásbázisává kíván válni, fő feladataként hathatósan hozzájárulva Magyarország és az Európai Unió biztonságpolitikai elvárásaihoz, Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásából fakadó feladataihoz.”⁶⁰⁴

A Béketámogató Osztály maga is elismeri, hogy elfogadottságuk és érdekérvényesítő képességük javításra szorul. A Rendőrség rendszerében egy többszörösen alárendelt szervezeti elemként a rendészeti vonalról a polgári civil vonalat sem igen képesek elérni, és ugyan ez igaz a nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában, melyek – szemmel láthatóan – nem tulajdonítanak jelentőséget nekik. Megoldás lehetne a hazai polgári válságkezelés áthelyezése a Miniszterelnökség alá, a már meglévő szakértői gárda felhasználásával. Így az összes hazai szervezetet – mely érintett lehet a nemzetközi válságkezelésben – könnyebben elérni, akkor is, ha azok nem a Belügyminisztérium, illetőleg az Országos Rendőr- főkapitányság alárendeltségébe tartoznak. Továbbá bázisukon egy olyan munkacsoportot kellene kialakítani, melyben az összes hazai nemzetbiztonsági szolgálat, illetőleg információgyűjtéssel, elemzéssel foglalkozó szervezet képviselteti magát. Ugyan hazai viszonylatban nem beszélhetünk „hírszerző közösségről”, de egy munkacsoport kialakítása – meglátásom szerint – nem sértené egyik szervezet érdekét sem. Mivel egységesen ugyanazon információkhoz férnek hozzá, így nem jutnak előnyhöz vagy hátrányhoz egymással szemben, illetőleg azt is sikeresebben koordinálhatják, hogy adott esetben milyen információk kerüljenek átadásra az EU INTCEN részére, és azt mely szervezet adja át. Bár a hatályos szabályzók alapján a szervezetek maguk is felvehetik a kapcsolatot a műveleti területen tevékenykedőkkel, a kapcsolattartás is folyamatosabb és problémamentesebb, ha az csak egy személyen, illetőleg szervezeten keresztül folyik. Mivel nyílt forrású információkról beszélünk, így a szervezetek esetlegesen eltérő minősítési protokollja sem okoz fennakadást. A rendszer kialakítása és működtetése vélelmezhetően nagyobb haszonnal járna, mint amekkora energiát igényelne. Egyrészt a Miniszterelnökség irányítása alatt megnövekedhetne a polgári válságkezelés hazai volumene,

⁶⁰⁴ ROKK Külszolgálati és Béketámogató Osztály jelentése a hazai válságkezelés jövőképeiről (Készítette: Fekete Tamás c.r.alezredes mb osztályvezető, 2020.07.09. Jóváhagyó: Dr. univ. Dsupin Ottó r. dandártábornok rendőrségi főtanácsos címzetes egyetemi docens igazgató)

és tágulna a spektruma, amely egyértelműen a hazai érdekérvényesítést segítené. Másrésztől hatalmas mennyiségű információ jelenne meg, melynek nagy százaléka vagy csak jelentős késéssel, vagy soha nem kerülne a nemzetbiztonsági szolgálatok birtokába.

4.5 Az információgyűjtés lehetőségei és buktatói a válságkezelő műveletek során

Válságövezetben tevékenykedő személyek – és most hangsúlyozottan a rendőri állományról kívánok beszélni – igen széles skálán jutnak hozzá információkhoz. Lehetőségeik függenek a missziók felhatalmazásától (megfigyelő, tanácsadói vagy végrehajtói), és az általuk betöltött pozícióktól. A teljesség igénye nélkül érdemes áttekinteni, milyen jellegű információkat tudnak biztosítani úgy, hogy tevékenységük a nemzetközi művelet saját működési rendje által is meghatározott határait ne lépje át:

- Az adott ország, vagy régió általános helyzete, biztonsága, az ott lévő társadalmi viszonyok, érzékelhető tendenciák.
- Az általuk mentorált, megfigyelt szervezet vagy szervezetek felépítése, struktúrája, belső működési rendje. Az ott munkát végző, vagy szolgálatot teljesítő személyek viszonyai, értékelésük a szervezetről, vagy a fejlesztési célkitűzésekről.
- Az általuk elvégzett munka, annak eredményei, vagy az eredményességet befolyásoló tényezők, tendenciák.
- Az általános, vagy a speciális biztonsági helyzetet érintő információk.
- Közvetlen beszámolók, tapasztalatok bekövetkezett eseményekről, rendkívüli eseményekről.
- A munkakapcsolatok során a helyi lakosoktól kapott értékelések, vélemények, nem minősített tartalmú beszélgetések során elhangzott információk.
- Bármilyen külső behatás, figyelmeztetés jelzése, származzon az sértett harmadik féltől, bűnözői csoporttól, vagy más hírszerző szolgálattól.
- Bármilyen, a területen szerzett objektív, vagy szubjektív benyomás.

Ugyanakkor fontos tisztázni, hogy csak olyan információk kerülhetnek átadásra, melyek nem minősített forrásból származnak, és amelyeket feladatának végzése során, a normál ügymenettől nem eltérve szerzett meg. Ez képezi a határvonalat az információ begyűjtése és megszerzése között. Míg az előbbi nem ellentétes a segítő szándékú polgári válságkezelés érdekeivel, az utóbbi már a hírszerző szolgálatok feladatköre. Ezen okból a hagyományos hírszerzési ciklus itt nem alkalmazható, nem kerülhet sor hírigény megfogalmazására. Kivételt

képez az egyén személyes biztonságát befolyásoló információk köre. A már korábban átadott információk pontosítása céljából megfogalmazott hírigény esetén – hangsúlyozottan nem felkészített, polgári személyekről beszélve – nem kontrollálható teljes bizonyossággal az előbb említett határvonal átlépése, ami negatívan hathat vissza az információt szolgáltatóra, és ez által közvetve a küldő országra. Ugyanakkor a naprakészen tartott információáramlás biztosításakor egy esetleges krízishelyzet bekövetkezésekor – mint például egy emberrablás – a probléma megoldására kijelölt szervezeteknek nem lépéshátrányból, hiányzó vagy elavult információk mentén kell megkezdniük tevékenységüket. Ilyen esetben az átadott információknak további pozitív hozadéka is lehet, amit az alábbiak alapján szemléltetnék. Egy emberrablás során a legkritikább esetben fordul elő, hogy a menekítésre, segítségnyújtásra felhatalmazott szerv tárgyalótisztje közvetlenül létesítsen kapcsolatot az elrabolt személlyel. A közvetítőkön keresztül történő kommunikáció ellenben mindig kétségeket ébreszt a valódiságát illetően. Ha azonban egy ilyen közvetítőkön keresztül folytatott tárgyalás során sikerül feltenni a felkészítési részben taglalt biztonsági kérdéseket, akkor a hazai oldal bizonyítékot kap arra vonatkozólag, hogy valóban az elrabolt személytől érkeznek az információk, a túszhelyzetben lévő személy pedig jelzést kap arra vonatkozólag, hogy a hazai szervek már tevékenykednek kiszabadításán, és az így kapott remény átsegítheti a nehéz krízisen.

4.6 A fejezet összegzése, a levonható következtetések

A negyedik fejezetben bemutattam az információs műveleteket, azok helyét szerepét a polgári válságkezelő műveletekben. Ugyancsak bemutattam, hogy a polgári válságkezelő műveletekben érintett nemzetközi szervezetek hogyan valósítják meg ezeket. Taglaltam a hazai helyzetet, feltárva annak hiányosságait. Felvázoltam egy lehetséges működési struktúrát, amellyel az információáramlás biztosítható lenne. Tekintettel arra, hogy a kutatás során számos szervezet munkatársaival folytattam konzultációt, meghallgattam tapasztalataikat, kikértem véleményüket, így kijelenthetem, az általam felvázolt működési elképzelés nem ellentétes a konzultációba bevont szakemberek meglátásaival. A lehetséges működési rend ismertetése után bemutattam a rendszeren keresztül megjelenő információkat, azok típusát, illetőleg a kommunikáció várható előnyeit, ugyanakkor a veszélyforrásait is.

Hazánkban a helyzet nem a hírszerző közösség, sokkal inkább a versengő nemzetbiztonsági szolgálatok irányába mutat. Jelen helyzetben nem látom realitását az általam felvázolt működés mielőbbi megvalósulásának. Ugyanakkor a folyamat elindulása sürgető lenne, és kívánatos, megfeleljen hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiájának.

Ugyancsak példát mutattam be a felkészítés egy lehetséges irányának, és a kapcsolattartás módjának. Korunk kommunikációs lehetőségei mellett nem okoz gondot akár naponta több alkalommal rövid szöveges üzenetben adatokat átadni, és ez a fogadó fél részéről sem igényli a folyamatos készenlétet. Egy hosszú távú közúti utazás során, ha válságövezetben közlekedő minden fontosabb pontról helyzetjelentést küld, úgy egy rendkívüli esemény esetén 50-100 km-es pontossággal behatárolható eltűnése, vagy az esemény helyszíne azelőtt, hogy a helyi hatóságokkal kapcsolatfelvételre kerülne sor.

5. A kutató munka összegzése

5.1 Összegzett következtetések, új tudományos eredmények

Hazánk és az Európai Unió biztonsági stratégiái, a világban jelenleg tapasztalható kihívások, mint a klímaváltozás miatti környezetváltozás, vagy az erőforrások mennyiségének csökkenése mind abba az irányba mutatnak, hogy a válságkezelés nem csak a múlt és a jelen, de a jövő egy meghatározó tényezője is lesz. A különböző nemzetközi szervezetek egymástól függetlenül, és egymással összefogva is végzik e tevékenységet. Mára az is nyilvánvalóvá vált, hogy nincs értelme katonai és polgári válságkezelésről külön-külön, egymástól elszigetelve beszélni. A legkomolyabb katonai beavatkozással induló művelet sem éri el célját, ha nem párosul a polgári élet, a belső rend helyreállításával. Ezeket a feladatokat sokféleképpen lehet elvégezni. A válságkezelő szervezet maga veheti kezébe az irányítást, és hajtja végre az általa elgondoltakat, vagy pusztán tanácsokkal, erőforrásokkal segíti a helyi rendszert a megerősítésben. Az elmúlt évtizedek politikai- kulturális légkörében szemmel láthatóan ez a megoldás bizonyult népszerűbbnek. Ugyanakkor a 21. század leghosszabb, és legkölségesebb válságkezelése Afganisztánban arra is rávilágított, hogy ez nem feltétlenül a sikeres út. A kezdetben elért biztató eredmények kihunyini látszanak a nemzetközi közösség távozásával, és az ország lassan visszasüllyed a 2000 előtti állapotába. Felvetődik tehát a kérdés, minden esetben a legjobb megoldást követte-e a nemzetközi község, és tevékenysége során valóban felhasznált-e minden információt, ami tevékenységét befolyásolta, vagy maga tudta volna általa befolyásolni tevékenységét.

Ugyancsak megfigyelhető, hogy a legtöbb konfliktus nem szüntethető meg egy nemzetközi katonai művelettel. A függetlenné váló, vagy egy elnyomó rendszer uralma alól szabaduló országok esetében egy-két éves nemzetközi jelenlét elégséges a stabilizáció kialakulásához, de a történelmi gyökerű területi viták, országon belüli etnikai konfliktusok nem oldhatóak fel, ilyen esetekben a nemzetközi közösség igen hosszú távon kell, hogy berendezkedjen az adott területen. Említeném a Közel-Kelet, Ciprus, vagy az India-Pakisztán Kasmíri vitáját, ahol több tíz éve vannak nemzetközi megfigyelők, és jelenlétük nélkül a konfliktusok szinte azonnal fellángolnának. A hosszú távú rendezés pedig megköveteli a polgári válságkezelés erősödését. Tekintettel arra, hogy ilyen műveleteket először az ENSZ indított, törvényszerű, hogy itt jelent meg először az átfogó megközelítés elve. Ennek bizonyítéka, hogy az 1995-ben látott közel 94 %-os katonai részvétel 2000-ben már 68%-ra

mérséklődött. A NATO esetében 2010 után jelent meg ez az elv a válságkezelő rendszerükben, viszont a polgári oldalt rendezését is főként katonai állománnyal igyekeztek megoldani, ami a polgári szakértők arányának újbóli csökkenéséhez vezetett.

Meglátásom szerint az elnyúló válságkezelői műveletek során – annak ellenére, hogy egy misszió kezdetben csak egy-két fókuszpontra koncentrált indulásakor – szükségképpen jelenik meg a teljes biztonsági szektor reformját érintő feladatmeghatározás. Ennek okát abban látom, hogy a társadalomban mélyen gyökerező konfliktusok nem megoldhatóak tüneti kezeléssel, a társadalom gondolkodásmódját kell megváltoztatni. Ilyenkor minden esetben a nyugati normák és értékrendek bevezetéséről beszélünk. Ebben vannak üdvöztendő dolgok, mint például a demokratikus elvek bevezetése, a női egyenjogúság, az igazságszolgáltatási rendszer modernizálása, ugyanakkor eleve kudarcra ítéltetett egy olyan értékrend bevezetése, amellyel a társadalom nagy része neveltetése, kultúrája okán nem tud azonosulni. Vagyis hiába öl megszámlálhatatlan pénzt és energiát számos szervezet felnőtt emberek rendőri, jogi, katonai képzésére, ha az identitásukat meghatározó fiatalkori képzés az adott ország saját hagyományai szerint zajlik.

Ezzel párhuzamosan meg kell említenem az eltérő szervezeti kultúrák problémáját. A katonai művelet során közösen elfogadott doktrínák alapján történnek a mozzanatok, ám a polgári misszióknak csak stratégiája van, és működési rendje, az ott szolgálatot teljesítő szakemberek felkészültsége és kulturális háttere gyökeresen különbözhet. Egy Európa Unió misszió esetében az összes résztvevő azonos kultúrkörből származik, és bár jelentkezhetnek különbségek, alapvetően a kapott feladatot, az elérendő célt mindenki azonosan értelmezi. Ugyanez már problémás egy ENSZ misszióban, ahol egymástól gyökeresen eltérő kultúrából származó szakértők más tudásanyag, más hozzáállás alapján igyekeznek tevékenykedni. Erre a problémára a legszerencsésebb megoldás, ha egy adott ország nem egyéni jelentkezőket küld, hanem teljes kontingenssel jelenik meg, így egy adott munkafolyamatban a szakértők nem maradnak egyedül véleményük érvényesítésre.

A hosszú távú missziók esetében ugyancsak sarkalatos pontnak látom a fejlesztések témakörét is. A válságkezelést végző szervezet különböző nemzetközi forrásokból, donációkból jelentős mennyiségű fejlesztést végez, vagy akár a reform alá vont szervezet bérezését is rendezi (mint az Afganisztánban is történt), ugyanakkor a felhasználás tekintetében az ellenőrzési jogköre csekély, mivel az már az ország politikájába történő beavatkozásnak minősülne. Ahogy a hidegháború éveiben a helyi konfliktusokban megjelent a szembenálló

hatalmi blokkok támogatása, és proxy háborúkat folytattak egymással, a válságkezelés során alkalmazott támogatások is a geopolitikai érdekérvényesítés eszközeivé lettek. Mivel a geopolitikai érdek egy szervezet tagállamai esetében is különböző lehet, így a saját érdekből alkalmazott támogatás is a nemzetközi erőfeszítés ellenében hat.

Ugyancsak felvetődő tény, hogy a válságkezelő szervezetek igénylik a felkészült szakembereket mind katonai, mind polgári oldalról. Egy ország reprezentáltsága egy adott műveletben kihat az ország érdekérvényesítő képességére is. Katonai oldalról elmondható, hogy hazánk ezt felismerte, de a polgári vonalon szinte csak jelképes tevékenység figyelhető meg. Különösen igaz ez, ha összevetjük országunk korábbi szerepvállalásaival a polgári válságkezelés területén. Azokban az években, mikor 80-100 fő körüli polgári létszámot tudtunk felmutatni, több esetben régiós parancsnoki, vagy akár misszióvezetői beosztásba is kerültek hazai szakemberek. A magasabb missziós pozíciók elmaradása nem a szakértelem hiányának, hanem a nemzetközi szinten tapasztalható jelentőség csökkenésének tudható be. Tapasztalatom szerint a hazai polgári szakértők megítélése mindig is jó volt a nemzetközi környezetben, így a magyar érdekérvényesítés egyik eszköze lehetne a polgári szerepvállalás erősítése, és ezzel párhuzamosan jelentősebb beosztások megszerzése. Ugyancsak probléma, hogy a magyar viszonyok között a missziós szerepvállalás és a karrierépítés a legritkább esetekben szerepel együtt. Vagyis vezetői tapasztalattal rendelkező személyeket előljárók így ritkán engednek ki misszióba, illetőleg a missziós tapasztalatokkal rendelkező személyek elenyésző számú esetben jutnak vezetői pozícióba, ami pedig a magasabb beosztásokra történő pályázatoknál követelmény. Ha hivatalosan kiküldött polgári szakértőink nem is, de gazdasági társaságok, civil szervezetek folyamatosan tevékenykednek a válságkövetekben. Ezek nagyrészeről sem a közvélemény – és ami rosszabb – sem a magyar szervek nem tudnak hivatalosan. Ugyanakkor érthető állampolgári kíváncságnak jelenik meg, hogy a haza tegyen meg mindent a külföldön bajba jutott honfitársaink érdekében. A meglévő kettősség feloldást kíván.

Ezen gondolatok mentén végeztem kutatómunkámat. Áttanulmányoztam a legnagyobb nemzetközi szervezetek válságkezelő rendszerét, a döntéshozatali láncon át a végrehajtott missziókig. Különös figyelmet fordítottam az Európai Unió tevékenységére, és Afganisztánra. Bemutattam tehát Afganisztánt, a helyi biztonsági szervek felépítését, működését, a 2001 óta tartó nemzetközi válságkezelő műveleteket, illetve azoknak a rendvédelmi szervek irányában végzett tevékenységét. Ugyancsak figyelmet szenteltem a helyi kulturális hatásoknak. Külön értekeztem az ország – véleményem szerint legnagyobb negatív nemzetközi hatást kiváltó –

problémájáról, a kábítószer termelésről és előállításról. A felsorolt tények alapján azt a következtetést kellett levonnom, hogy a nemzetközi közösség az afganisztáni missziókba befektetett pénzt és energiát elvesztegette. Ezen kijelentésem rendészeti szakmai alapon teszem, a politikai oldal majd megtalálja magának a siker bizonyítékait. Ezek közül egyet magam is megjegyeztem, a bemutatott demográfiai adatokból kiviláglik, hogy az afgán társadalom a fejlődés útjára lépett. Öregedni kezdett, szakít a falusi vidéki életmóddal, a mezőgazdasági munkából sokan az iparba és a szolgáltatóiparba tértek át, illetőleg a hazai össztermék értéke a nemzetközi befektetések nyomán a korábbiak sokszorosára nőtt. Sajnos az már kérdéses, hogy a nemzetközi erők kivonulásával ez a folyamat nem fordul-e vissza a 2001 előtti irányba.

Jól látható hogy a fejlesztési törekvéseknek volt pár komoly akadálya. Az első, hogy a kezdeti időszakban minden szervezet csak a saját elgondolását erőltette, sem egymással, sem az afgán féllel nem tárgyaltak. Közvetve ez a felismerés vezetett a NATO 2010-ben Lisszabonban elfogadott új stratégiai koncepciójának, az átfogó megközelítés elvének elfogadásához. Ez természetesen nem oldotta meg a problémákat. Jó példa erre, hogy az EUPOL megszűnése után számos rendőri egységet átszerveztek a haderő kötelékébe, mert már nem akadt senki, aki a polgári oldal erősítése mellett érvelt volna nemzetközi szereplőként.

Az sem ismeretlen jelenség a történelem során, hogy az afgán lakosság és hivatalos szervek elfogadják a külföld anyagi támogatásait, de a tanácsokból nem kérnek. Ebből előre vetíthető, hogy a válságkezelő műveletek végeztével a biztonsági szektor működése jelentős fordulatokat fog venni.

Taglaltam a rendőri fejlesztési nehézségeket, és a mindent átítató korrupciót. Ezek a tények az EUPOL működésének idején is ismertek voltak, de az információk nem hagyták el a missziót, és nem jutottak el a brüsszeli döntéshozókig. Az elmúlt tizenöt évben a biztonsági szektor anyagi forrásait a nemzetközi közösség biztosította, mégsem vette a bátorságot, hogy a tanácsadáson túl, végrehajtói módon avatkozzon bele a rendszer fejlesztésébe. Az amerikai csapatkivonások gyakran hallott indoka, hogy már olyan katonák is kockáztatják az életüket Afganisztánban, akik még nem is születtek meg a World Trade Center elleni terrorakció idején. Ugyanez igaz az afgán oldalra is: olyan fiatalok állnak be a hadseregbe vagy a rendvédelembe szolgálni, akik már a nemzetközi megjelenés után születtek, vagy legalább is azt követően kezdtek el tanulni. Ha a nemzetközi közösség a befektetett erők egy részét a fiatalok taníttatásának kérdésére fordítja (nem csak felszerelések biztosításával), és beleszól az oktatásba is, akkor a most pályára lépő generációnak már nem lennének ismeretlenek a nyugati

szemléletek, ismernék a világukat, és mindenképpen alacsonyabb lenne az írástudatlanok száma. Ám ezen beavatkozás nélkül a rendőrképzés fő problémája végig az maradt, hogy írástudatlan embereket kellett jogi ismeretekre, jelentésíráásra oktatni. Számos példát lehetne sorolni – akár az általam személyesen megtapasztaltakat – amelyekből kiviláglik, ha képzések tömegével sikerült is részeredményeket felmutatni, a társadalom alapvető szemléletét, hozzáállását a legkisebb mértékben sem befolyásoltuk.

Úgyszintén leírtam, a válságkezelést a hatalmak saját geopolitikai érdekeik érvényesítésére is használják, így szükségszerűen egymás szándéka ellenére cselekedtek. Amerika jobban tartott a nemzetközi terrorizmustól, mint az afgán herointól, így ezen a téren nem is fejtett ki jelentős érdemi törekvéseket. A nemzetközi válságkezelő erők távozásával mindazon lehetőségek – melyeket lehetséges eszközként nevesítettem a kábítószer-elleni küzdelemben – elméleti esélye is elvész. Maradnak a lakosságot közvetlenül támogató mezőgazdasági programok, amelyek viszont nem vetekedhetnek a kábítószer által termelt profittal. Ugyancsak várható, hogy a szövetséges haderők kivonulásával keletkező geopolitikai űr sem marad sokáig betöltetlen.

Elképzeltető, az első időszakban a tálib erők kismértékben igazodnak a nemzetközi konferenciákon kialakított kompromiszumhoz, de úgy látom, hogy hosszú távon Afganisztán elindul vissza a 2001 előtti irányba. Az afgán polgári válságkezelés tehát egyelőre múltidőnek tekinthető, de nem volna szerencsés a jövőben megismételni ugyanezen hibákat.

Az Európai Unióval kapcsolatban megállapítottam, hogy - a folyamatosan változó biztonsági környezethez igazodva – folyamatosan fejleszti saját biztonsági stratégiáját, a nemzetközi rend fenntartásában, a konfliktusok megelőzésében történő szerepvállalása mindvégig prioritás maradt.

A balkáni szerepvállalás hosszútávú feladata az Uniónak, számos korábbi szervezet (NATO, ENSZ) műveletét vette át. Ugyancsak erős a jelenlét Európa keleti felén a konfliktusok sújtotta Ukrajna és Grúzia területén. Mindezek mellett egyre erősödő afrikai szerepvállalás tapasztalható. Mint ahogy az az Unió –és a hazai – biztonsági stratégiákban szerepel, a konfliktusokat keletkezésük helyén célszerű, és indokolt kezelni. Afrika szerepe, az ott lévő társadalmi, természeti problémái révén a migrációs folyamatok erősödésében tényszerű. Ezért a folyamat visszaszorítása érdekében legalább olyan hangsúlyos a problémák helyben történő kezelése, mint az illegális migráció elleni műveletek a Földközi tenger térségében. Ugyanakkor műveletei tanácsadó jellegűek, polgári vonatkozásban a végrehajtói mandátum sok esetben nem is kívánalom, ezzel is bizonyítva, hogy az Unió nem avatkozik bele az adott ország belügyeibe.

A tanácsadás sok esetben végrehajtói hatalom nélkül nem elégséges, csak a befektetett energiák, erők és források elpazarlásához vezet.

A hírszerző képességekkel kapcsolatban megállapítottam, hogy nem használják ki maradéktalanul a rendelkezésükre álló lehetőségeket, különösen nem a válságövezetekből származó információk terén. Amíg a katonai műveletek esetén magától értetődő képesség az információs támogatás, és ezáltal a hírszerző képesség használata, addig a polgári területen ez nem valósul meg, sok esetben arra való hivatkozással, hogy beavatkozás lenne az adott ország belügyeibe. A megoldásra kétféle javaslatot is tettem, feltárva mindkét megoldás előnyeit. A meglátásom szerint az Unió szintű változtatás csak az elemző kapacitás delegálásában valósulhatna meg, egy közös európai hírszerző szervezet megvalósulásáig – és ennek nem látszanak jelenleg a körvonalai – műveleti területen történő információgyűjtésről csak nemzeti szinten lehetne beszélni.

Végezetül bemutattam az információs műveleteket, azok helyét, szerepét a polgári válságkezelő műveletekben. Ugyancsak bemutattam, hogy a polgári válságkezelő műveletekben érintett nemzetközi szervezetek hogyan valósítják meg ezeket. Taglaltam a hazai helyzetet, feltárva annak hiányosságait. Felvázoltam egy lehetséges működési struktúrát, amellyel az információáramlás biztosítható lenne. Tekintettel arra, hogy a kutatás során számos szervezet – a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok, a Külgazdasági és Külügyminisztérium – munkatársaival folytattam konzultációt, meghallgattam tapasztalataikat, kikértem véleményüket, így kijelenthetem, az általam felvázolt működési elképzelés nem ellentétes a konzultációba bevont szakemberek meglátásaival. A lehetséges működési rend ismertetése után bemutattam a rendszeren keresztül megjelenő információkat, azok típusát, illetőleg a kommunikáció várható előnyeit, ugyanakkor a veszélyforrásait is.

Hazánkban a helyzet nem a hírszerző közösség, sokkal inkább a versengő nemzetbiztonsági szolgálatok irányába mutat. Jelen helyzetben nem látom realitását az általam felvázolt működés mielőbbi megvalósulásának. Ugyanakkor a folyamat elindulása sürgető lenne, és kívánatos, megfelelné hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiájának.

A fentiek alapján az alább tudományos eredményeket értem el:

1. Feltártam az afgán védelmi szektor felépítését, működésének előnyeit és hátrányait, kimutattam a nemzetközi közösség, benne hazánk törekvéseit a rendszer reformálására. Kimutattam azokat az okokat, tényezőket, hatásokat, melyek a siker elmaradásához vezettek.

2. Bizonyítottam, hogy a polgári válságkezelés információs támogatásának jelenlegi helyzete nem elégséges, a nemzetbiztonsági szolgálatoknak ebben tevékenyebb szerepet kellene vállalniuk. Feltártam, hogy mit jelent a nemzetbiztonsági szolgálatok segítsége egy adott állam szolgálataira számára. Ugyancsak bizonyítottam, hogy a válságövezetekben tevékenykedő civil szervezetek számára kiemelt fontosságú a polgári válságkezelés információs támogatása, hiszen a polgári rendészeti szervek munkatársaihoz képest sem felkészítésük, sem kiképzésük, sem eszközrendszerük nincs saját maguk védelmére.

3. Kidolgoztam a biztonsági kockázati tényezők csökkentésének lehetőségeit, az információáramlás módjának, és tartalmának meghatározásával.

4. Új működési rendszert dolgoztam ki, amellyel megvalósítható lenne a nemzetbiztonsági szolgálatok szorosabb együttműködése a polgári válságkezelésben.

5.2 Ajánlások, az új tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága

A nemzetközi válságkezeléssel foglalkozó irodalom jelentős, ugyanakkor az afganisztáni szerepvállalás értékelő leírása egyedi és hiánypótló a haza szakirodalomban. A tudományos eredményeimet elsősorban ajánlom a katonai és polgári válságkezeléssel foglalkozó szakemberek, és a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársainak. Ugyancsak ajánlom a katonai vezetők részére, akik a NATO, az EU vagy egyéb nemzetközi szervezet művelete során az átfogó megközelítés elvét követve hajtják végre válságkezelői tevékenységüket. Kiemelten fontosnak tartom, hogy katonai munkájuk során átlássák a polgári oldal lehetőségeit, problémáit, és működési rendjüket. Ajánlom továbbá mindazon rendőri, katonai vagy biztonságpolitikai vonalon felsőoktatásban tanuló hallgatók részére, akiket tanulmányaik okán érdekel a nemzetközi válságkezelés, az Európai Unió válságkezelésének működési rendje, vagy Afganisztán helyzete, és az afgán válságkezelés során felhalmozódott rengeteg tapasztalat. Feltétlenül ajánlom azon szakembereknek, akik válságövezetekbe, vagy nemzetközi szervezetekhez készülnek szolgálat ellátására, vagy munkavégzésre. Az ismertetett hipotézisek, és azok bizonyítása oktatási kérdés vagy vitatéma lehet a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági, és Rendészettudományi kurzusain, illetve a rendvédelmi szervek, nemzetbiztonsági szolgálatok belső képzésein. Végezetül ajánlani tudnám bárkinek, akiket a napi híreken túl, mélyebben érdekel mindaz, ami Afganisztánban történt az elmúlt közel húsz évben.

5.3. Epilógus

Bár az értekezés megírásával kapcsolatos kutatómunkát 2021 júniusában befejeztem, a végső nyomtatásig eltelt időszakban olyan események történtek, amelyeket – a korábban leírtak teljes megértéséhez – nem lehet figyelmen kívül hagyni. Biden elnök bejelentését követően megkezdődtek az amerikai – és ezzel párhuzamosan a nemzetközi – csapatkivonások. Július 2-án az amerikai haderő elhagyta a Bagrami bázist, amelyik a legnagyobb légi bázisa volt a műveletek során. A kivonulással párhuzamosan meginduló tálib előretörés megakadályozása érdekében légitámadásokkal segítették az afgán hadsereg tevékenységét. Augusztus 6-án a tálibok harc nélkül elfoglalták az első tartományi fővárost Zaranjt, Nimruz tartományban. Napok alatt vették át az uralmat a különböző tartományokban, augusztus 14-én már Kabul határában volt 5 000 tálib harcos. A következő napon Ashraf Ghani elnök elhagyta az országot, és a tálib erők harc nélkül vették be Kabult.⁶⁰⁵ Az elkövetkező hetekben az egész világ elszörnyedve nézte, ahogy emberek ezrei próbálnak meg kétségbeesetten menekülni a Kabuli repülőtérrel⁶⁰⁶. A helyzetet tovább súlyosbította egy augusztus 26-án elkövetett öngyilkos robbantás a reptér egyik bejáratánál. Az elkövető az Iszlám Állam– Khorasan embere volt, akit az afgán erők engedtek szabadon Bagramból, a bázis kiürítése után.⁶⁰⁷ Az esemény megmutatta, hogy a felálló tálib vezetés nem tud megbirkózni belső ellenfeleivel sem.

Az amerikai csapatok kivonulása után, szeptember 1-én a tálibok kikiáltották az Afgán Iszlám Emirátust. Korábbi ígéreteikkel ellentétben a megalakuló kormányban csak keményvonalas tálibok kaptak szerepet. A miniszterelnök Mohammad Hassan Akhund lett, Omar mollah régi harcostársa. A Dohai tárgyalásokat vezető Abdul Ghani Baradar a helyettese. Meg kell említeni a belügyi tárcát vezető Sirajuddin Haqqanit, aki az ismert Haqqani hálózat vezetője, és szinte az egész világban terroristaként van nyilvántartva.⁶⁰⁸ Az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió nem ismerte el a tálib kormányt, kinyilvánították, hogy minden

⁶⁰⁵ Mellen, Ruby: The shocking speed of the Taliban's advance: A visual timeline The Washington Post 2021.08.16. <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/16/taliban-timeline/> Letöltve: 2021.10.04.

⁶⁰⁶ McKenzie, Sheena, Walsh, Nick Paton, Kiley, Sam: Kabul's airport is the epicenter of a desperate and deadly scramble to escape the Taliban CNN 2021.08.32, <https://edition.cnn.com/2021/08/22/asia/kabul-airport-chaos-evacuations-intl/index.html> Letöltve: 2021.10.04.

⁶⁰⁷ Liebermann, Oren, Bertrand, Natasha: ISIS-K suicide bomber who carried out deadly Kabul airport attack had been released from prison days earlier CNN 2021.10.06. <https://edition.cnn.com/2021/10/06/politics/kabul-airport-attacker-prison/index.html> Letöltve: 2021.10.12.

⁶⁰⁸ Maizland, Lindsay: The Taliban in Afghanistan Council on Foreign Relations 2021.09.15. <https://www.cfr.org/backgrounder/taliban-afghanistan> Letöltve: 2021.10.10.

további közeledés annak függvénye, hogy az új hatalmi erő mennyiben tartja tiszteletben az elmúlt években elért demokratikus fejlődést. Mivel az Afgán állam költségvetésének 75 %-a nemzetközi segélyekből származott, a társadalmi-humanitárius katasztrófa bekövetkezése igen valószínűnek tűnik. A tálib vezetés ígéretet tett, hogy nem csorbulnak a szabadságjogok, és a nők jogai. Ennek ellenére bevezették a Saria alapú törvénykezést, a nőket eltiltották a munkavégzéstől és a tanulástól.⁶⁰⁹

A kialakult helyzet naponta változik, mind a belső hatalmi viszonyokban, mind az ország helyzetében, mind a nemzetközi politika színterén. Az ma már tisztán látható, hogy minden fejlesztési stratégia, amely nélkülözi a kimeneti cél pontos meghatározását, és nem készíti fel az országot az önálló – segélyek nélküli – működésre, kudarcra ítéltetett. Mindazon buktatók, melyeket értekezésemben felvázoltam, sietették a rendszer bukását, minden optimista nézet ellenére húsz év vívmányai tűnnek veszni a semmibe.

⁶⁰⁹ Az Európai Parlament 2021. szeptember 16-i állásfoglalása az afganisztáni helyzetről (2021/2877(RSP))
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0393_HU.html Letöltve? 2021.10.10.

6. KIEGÉSZÍTŐK

6.1 Angol nyelvű rövidítések

- AABIS - Afghanistan Automated Biometric Identification System - Afgán Automatikus Biometrikus Azonosító Rendszer
- AACP - Afghan Anti-Crime Police - Bűnügyi Nyomozó Osztály
- AAF - Afghan Air Force – Afgán Légierő
- ABF - Afghan Border Force - Afgán Határvédelmi Erő
- ABP - Afghan Border Police - Afgán Határrendőrség
- ACE - Allied Command Europe -ATO Európai Főparancsnokság
- ACO - Allied Command Operations - Szövetséges Műveleti Parancsnokság
- ACT - Allied Command Transformation - Szövetséges Transzformációs Parancsnokság
- AFISMA - African Union led International Support Mission in Mali – Afrikai Unió Vezette Nemzetközi Támogató Misszió Maliban
- AFS - African Standby Force - Afrikai Készenléti Haderő
- AGEs - Anti- Governments Elements – Kormányellenes elemek
- AMIB - African Union Mission in Burundi – Afrikai Unió Burundi Missziója
- AMIS - African Union Mission in Sudan – Afrikai Unió Szudáni Missziója
- AMISEC - African Union Mission for Support to the Elections in Comoros – Afrikai Unió Választási Megfigyelői Missziója a Comore-szigeteken
- AMISOM - African Union Mission in Somalia – Afrikai Unió Szomáliai Missziója
- AMM - Aceh Monitoring Mission – Megfigyelő Misszió Acehben
- ANA - Afghan National Army – Afgán Nemzeti Hadsereg
- ANASOC - Afghan National Army Special Operations Command – Afgán Nemzeti Hadsereg Különleges Műveleti Parancsnokságot
- ANCOF - Afghan National Civil Order Force - Afgán Nemzeti Polgári Rendfenntartó Erő
- ANCOP - Afghan National Civil Order Police – Afgán Készenléti Rendőrség
- APPF - Afghan Public Protection Force – Afgán Közrendvédelmi Erő

- APPS - Afghan Personnel and Pay System - Afgán Személyügyi és Fizetési Rendszer
- ASIFU - All Sources Information Fusion Unit - Összforrású Információgyűjtő Egység
- AUC - African Union Commission - Afrikai Unió Tanácsa
- AUP - Afghan Uniform Police – Afgán Egyenruhás Rendőrség
- C/PSO - Civilian/Police Strategic Option - Civil/Rendőri Stratégiai Opció
- CBRN - Chemical Biological Radiation and Nuclear - Vegyi, Biológiai, Rádióaktív és Nukleáris Anyagok
- CCOMC - Comprehensive Crisis and Operations Management Centre - Átfogó Krízis és Műveleti Menedzselő Központ
- CEPC - Civil Emergency Planning Committee - Polgári Vészhelyzeti Tervezési Bizottság
- CFDP - Common Foreign and Security Policy - Közös Kül- és Biztonságpolitika
- CIA - Central Intelligence Agency- Központi Hírszerző Ügynökség
- CIMIC - Civil-Military Co-operation- Polgári–Katonai Együttműködés
- CIVCOM - Committee for Civilian Aspects of Crisis Management - Polgári Válságkezelési Bizottság
- CJTF - Criminal Justice Task Force – Bűnügyi –Igazságügyi Munkacsoport
- CMC - Crisis Management Concept - Válságkezelési Konceptió
- CMP - Crisis Management Procedures - Válságkezelési Eljárás
- CMPD - Crisis Management and Planning Directorate - Válságkezelési és Tervezési Igazgatóság
- CMX - NATO Crisis Management Exercise – NATO Válságkezelési Gyakorlat
- CNPA - Counter Narcotics Police of Afghanistan - Afgán Kábítószer Ellenes Rendőrség
- CNTA - Counter-Narcotic Training Academy – Kábítószer-ellenes Akadémia
- COIN – Counterinsurgency – Felkelés elleni
- CONOPS - Concept of Operations – Műveleti Konceptiót
- CPC - Conflict Prevention Centre - Konfliktus Megelőzési Központ
- CPCC - Civilian Planning and Conduct Capability - Polgári Tervezési és Végrehajtó Képesség

– CSCE - Conference on Security and Co-operation in Europe - Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet

– CSDP - Common Security and Defence Policy – Közös Biztonság és Védelempolitika

– CSTC-A - Combined Security Transition Command- Afghanistan - Összefegyvernemi Biztonsági Átalakítási Parancsnokság - Afganisztán

– DART - District Assessment Reform Team - Járási Felmérő Csoport

– DEA - Drug Enforcement Administration – Az USA Kábítószer Elleni Hivatala

– DFS - Department of Field Support - Műveleti Területeket Támogató Főosztály

– DOMREP - Mission of the Representative of the Secretary-General in the Dominican Republic - ENSZ Főtitkár Különmegbízottjának Missziója a Dominikai Köztársaságban

– DPET - Policy, Evaluation and Training Division - Ügyrendi, Értékelési és Képzési Részleg

– DPKO - Department of Peacekeeping Operations - Békefenntartó Műveletek Főosztálya

– DPO – Department of Peace Operations - Békemű

– DPPA - Department of Political and Peacebuilding Affairs - Politikai és Békeépítési

Ügyek Főosztálya

– DSD - Defense and Security Division - Védelmi és Biztonsági Osztály

– DSS - Department Safety and Security – Biztonsági Főosztály

– EC - Executive Council - Végrehajtó Tanács

– ECOSOCC - Economic, Social & Cultural Council - Gazdasági- Szociális és Kulturális Bizottság

– EEAS - European External Action Service – Európai Unió Külügyi Szolgálata

– EPS - Electronic Payroll System - Elektronikus Fizetési Rendszer

– ESDP - European Security and Defence Policy - Európai Biztonság-és

Védelempolitika

– ESS - European Security Strategy – Európai Biztonsági Stratégia

– EU INTCEN - European Union Intelligence Analysis Centre – Európai Unió

Hírszerzési Elemző Központ

– EU SATCEN - EU Satellite Centre – Európai Unió Műhold Központ

- EU SSR - EU Mission in Support of Security Sector Reform in the Republic of Guinea-Bissau – EU Biztonsági Szektor Reform Misszió Bissau-Guinea
- EUAM Iraq - EU Advisory Mission in Support of Security Sector Reform in Iraq – EU Biztonsági Szektor Reformját Támogató Misszió Irak
- EUAM-Ukraine - European Union Advisory Mission Ukraine – EU Tanácsadó Misszió Ukrajna
- EUAVSEC - European Union Aviation Security Mission in South Sudan - EU Repülésbiztonsági Műveletet Kelet-Szudán
- EUBAM - European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine - EU Határrendészeti Támogató misszió Moldova és Ukrajna
- EUBAM Rafah - European Union Border Assistance Mission for the Rafah Crossing Point – EU Határrendészeti Támogató Misszió Rafah
- EUCAP - European Union Capacity Building Mission – EU Képességfejlesztő Misszió
- EUFOR RCA - European Union Forces- Central African Republic – EU Erők a Közép-afrikai Köztársaságban
- EUFOR Tchad/RCA - EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic – EU Katonai Művelet Csád-Közép-afrikai Köztársaság
- EUJUST THEMIS - EU Rule Of Law Mission to Georgia – EU Jogállamisági Misszió Grúziában
- EULEX Kosovó - European Union Rule of Law Mission in Kosovo – EU Jogállamisági Misszió Koszovó
- EUMAM-RCA - European Union Military Advisory Mission in Central African Republic - EU Katonai Tanácsadói Misszió a Közép-afrikai Köztársaságban
- EUMC - European Union Military Committee – Európai Unió Katonai Tanács
- EUMM Georgia - European Union Monitoring Mission Georgia – EU Megfigyelő Misszió Grúzia
- EUMS - EU Military Staff – Európai Unió Katonai Törzse
- EUMS INT - European Union Military Staff Intelligence Directorate- Európai Unió Katonai Törzs Hírszerzési Igazgatósága
- EUNAVFOR-MED - European Union Naval Forces- Mediterian - EU Tengerészeti Művelet a Földközi-tengeren

- EUPAT - European Union Police Advisory Team – EU Rendőri Tanácsadó Csoport
- EUPM BiH - European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina - EU Rendőrségi Misszió Bosznia-Hercegovinában
- EUPOL-Afg - European Union Police Mission in Afghanistan - Európai Unió Rendőrségi Misszió - Afganisztán
- EUPOL-COPPS - European Union Coordinating Office for Palestinian Police Support - EU Rendőrségi Támogató Koordinációs Hivatal Palesztina
- EUPOL-DRC - EU Police Mission for the Democratic Republic of the Congo – EU Rendőri Misszió Kongói Demokratikus Köztársaság
- EUPOL-Kinshasa - European Union Police Mission Kinshasa – EU Rendőri Misszió Kinshasában
- EUSEC RDC - European Union Security Sector Reform in the Democratic Republic of the Congo - EU Biztonsági Szektor Reform Misszió a Kongói Demokratikus Köztársaságban
- EUSITCEN - European Union Situation Centre - Európai Unió Szituációs Központ
- EUTM Somalia - European Union Training Mission - Somalia – EU Képzési Misszió Szomália
- FAC - Foreign Affairs Council – Külügyek Tanácsa
- FC - Force Commander - Főparancsnok
- FDD - Focus District Development Programme – Vidékfejlesztési Program
- GCPSU - General Command of Police Special Units - Rendőrség Különleges Egységeinek Főparancsnoksága
- GDICC - General Directorate for Intelligence and Counter Crime - Hírszerzési és Bűnüldözési Főigazgatóság
- GPPO - German Police Project Office –Német Rendőri Programiroda
- GPPT - German Police Project Team – Német Rendőri Projektcsoport
- GS - General Staff - Vezérkar
- HoM - Head of Mission - Misszióvezető
- HRIS - Human Resource Information System - Személyügyi Nyilvántartó Rendszer

– ICRD - Identification card/registration database - Személyazonosító-kártya
Nyilvántartás

- IFOR - Implementation Force - Végrehajtó Erő
- IMD - Initiating Military Directive - Katonai Kezdeményezési Irányelv
- IPCB - International Police Coordination Board - Nemzetközi Rendőri

Koordinációs Testület

- ISA - EEAS Intelligence Support Architecture - Külügyi Szolgálat Hírszerzési

Támogató Struktúrája

- ISAF - International Security Assistance Force- Nemzetközi Biztonsági

Közreműködési Erő

- ISB - Intelligence Steering Board - Hírszerzési Irányítóbizottság
- ISI - Inter-Services Intelligence – Összfégyvernemi Hírszerző Szolgálat
- ISKP - Islamic State Khorasan Province - Khorozan tartományi Iszlám Állam
- IWG - Intelligence Working Group - Hírszerzési Munkacsoport
- KFOR - Kosovo Force – Koszovói Erő
- KLE - Key Leader Engagement- Kulcsfontosságú Vezetők Kezelése
- LOTFA - Law and Order Trust Found Afghanistan - Afganisztáni Rendvédelmi

Vagyonkezelői Alap

– MAES - African Union Electoral and Security Assistance Mission to the Comoros – Afrikai Unió Választási és Biztonsági Támogató Misszió a Comore-szigeteken

– MBFR - Mutual and Balanced Force Reduction - Kölcsönös és Kiegyensúlyozott Erőcsökkentés

- MC - Military Committee – Katonai Tanács
- MC - Military Council – Katonai Tanács
- MFO - Multinational Forces and Observers - Többnemzetiségű Erők és

Megfigyelők

- MINUCI - United Nations Mission in Côte d'Ivoire – ENSZ Misszió

Elefántcsontpart

- MINUGUA - United Nation Verification Mission in Guatemala – ENSZ Igazoló

Misszió Guatemala

- MINUJUSTH - United Nations Mission for Justice Support in Haiti - ENSZ

Igazságügyi Támogató Misszió Haiti

- MINURCA - United Nations Mission in the Central African Republic – ENSZ Misszió Közép-Afrikában
- MINURCAT - United Nations Mission in the Central African Republic and Chad - ENSZ Misszió a Közép Afrikai Köztársaságban és Csádban
- MINURSO - United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara - ENSZ Misszió a Nyugat-Szaharai Népszavazásért
- MINUSCA - United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic – ENSZ Többdimenziós Integrált Stabilizációs Misszió Közép-Afrikai Köztársaság
- MINUSMA - United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali – ENSZ Többdimenziós Integrált Stabilizációs Misszió Mali
- MINUSTAH - United Nations Stabilization Mission in Haiti – ENSZ Stabilizációs Misszió Haiti
- MIP - Mission Implementation Plan - Végrehajtási Terv
- MIPONUH - United Nations Civilian Police Mission in Haiti – ENSZ Polgári Rendőri Misszió Haiti
- MISCA - African Union led International Support Mission in Central African Republic - Afrikai Unió Vezette Nemzetközi Támogató Misszió a Közép-afrikai Köztársaságban
- MONUA - United Nations Observer Mission in Angola – ENSZ Megfigyelő Misszió Angola
- MONUC - United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo – ENSZ Misszió Kongói Demokratikus Köztársaság
- MONUSCO - United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo - ENSZ Szervezeti Stabilizációs Misszió Kongó
- MPP - Manual Personnel Record - Manuális Személyzeti Adatbázis
- MSO - Military Strategic Option - Katonai Stratégiai Opció
- NAC - North Atlantic Council - Észak-atlanti Tanács
- NAEW - NATO Airborne Early Warning and Control System - Légi Korai Előjelző és Megfigyelő Rendszer
- NATO - North Atlantic Treaty Organization – Észak-atlanti Szerződés Szervezete
- NDS - National Directorate of Security – Nemzeti Biztonsági Igazgatóság

- NGO - Non Governmental Organisation- Nem kormányzati szervezetek
- NIU - National Interdiction Unit - Nemzeti Elhárító Egység
- NMB - National Mission Brigade - Nemzeti Műveleti Dandár
- NMI - NATO Mission Iraq - NATO Iraki Misszió
- NPG - Nuclear Planning Group - Nukleáris Tervezési Bizottság
- NTM-A - Nato Training Mission –Afghanistan – Nato Képzési Küldetés-

Afganisztán

- NTM-I - NATO Training Mission in Iraq - NATO Iraki Kiképző Misszió
- OAU - Organization of African Unity – Afrikai Egységsszervezet
- ODIHR - Office for Democratic Institutions and Human Rights - Demokratikus

Intézmények és Emberi Jogok Hivatala

- OEEC - Organization for European Economic Cooperation – Európai Gazdasági

Együttműködés Szervezete

- OEF – Operation Enduring Freedom - Tartós Szabadság Hadművelet
- OEP - Operation Enduring Peace - Tartós Béke Hadművelet
- OMA - Office of Military Affairs - Katonai Ügyek Hivatala
- OMLT - Operational Mentoring and Liaison Team - Műveleti Támogató és

Összekötő Csoport

- ONUB - United Nations Operation in Burundi – ENSZ Művelet Burundiban
- ONUC - United Nations Operation in the Congo, Opérations des Nations Unies

au Congo - ENSZ Kongói Művelete

- ONUCA - United Nations Observer Group in Central America - ENSZ Közép-

Amerikai Megfigyelő Csoportja

- ONUSAL - United Nations Observer Mission in El Salvador – ENSZ

Megfigyelő Misszió El-Salvadorban

- OpCdr - Operation Commander- Műveleti Parancsnok
- OPLAN - Operation Plan - Műveleti Terv
- OROLOSI - Office of Rule of Law and Security Institutions - Jogállamiság és

Biztonsági Ügyek Irodája

- OSCE - Organization for Security and Cooperation in Europe - Európai

Biztonsági és Együttműködési Szervezet

- OSINT - Open Sources Intelligence – Nyílt Forrású Információgyűjtés
- PERSTAT - Personnel Statistic Report - Személyzeti Statisztikai Jelentés

- PFCA - Political Framework for Crisis Approach - Válságkezelés Politikai Keretei
- PIAT - Police Institutional Advisory Team - Rendőrségi Intézményi Tanácsadó Csoport
- PMG - Politico- Military Group - Civil- Katonai Csoport
- PMSC - private military-security company - magánkézben lévő katonai-biztonsági vállalkozás
- POMLT - Police Operational Mentoring and Liaison Team – Rendőrségi Műveleti Támogató és Összekötő Csoport
- PPP - Presence, Posture and Profile- Megjelenés, Viselkedés, Arculat
- PRC - Permanent Representatives Committee - Állandó Képviselők Bizottsága
- PRT - Provincial Reconstruction Team – Tartományi Újjáépítési Csoport
- PSC - Peace and Security Council - Béke és Biztonsági Tanács
- PSC - Political and Security Committee – Politikai és Biztonsági Tanács
- PSD - Peace and Security Department - Béke és Biztonsági Főosztály
- PSOD - Peace Support Operations Division - Béketámogató Műveleti Osztály
- PSP - Public Security Police - Afgán Közbiztonsági Rendőrség
- PSYOPS - Psychological Operations- Pszichológiai Műveletek
- RELEX - Working Party of Foreign Relations Counsellors - Külkapcsolati Tanácsadók Csoportja
- RSF- Resolute Support Mission – Tartós Támogatás Küldetés
- RTC - Regional Training Center – Regionális Oktatási Központ
- SACEUR - Supreme Allied Commander Europe - Szövetség Európai Főparancsnokának
- SALT I. - Strategic Arms Limitation Talks – Stratégiai Fegyverek Csökkentésére Irányuló Megbeszélés
- SFOR - Stabilisation Force - Stabilizáló Erő
- SHAPE - Supreme Headquarters Allied Powers Europe – Szövetséges Haderő Európai Főhadiszállása
- SIAC - Single Intelligence Analysis Capacity - Egységes Információelemzési Kapacitás
- SIGAR - Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction - Afganisztán Újjáépítéséért felelős Speciális Főmegbízott

- SIU - Sensitive Investigation Unit - Szenzitív Nyomozási Egység
- SOB - Special Operations Brigade – Különleges Műveleti Dandár
- SOFA - Status of Forces Agreement - Műveleti Erők Jogállására Vonatkozó

Megállapodás

- SOMA - Status of Mission Agreement - Missziók Jogállására Vonatkozó

Megállapodás

- SOP - Standard Operation Procedures – Működési Szabályzat
- SOP - Standard Operational Procedures - Szervezeti és Működési Szabályzat
- SSW - Special Mission Wing - Különleges Műveleti Repülőszázad
- STCs - Specialised Technical Committees - Speciális Technikai Bizottsággal
- UN Office of Special Political Affairs - ENSZ Különleges Politikai Ügyek

Hivatala

- UNAMA - United Nation Assistance Mission in Afghanistan – ENSZ Támogató

Misszió Afganisztán

- UNAMIC - United Nations Advance Mission in Cambodia – ENSZ Kambodzsai

Elősegítő Misszió

- UNAMID - African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur- ENSZ
– AU Hibrid Művelet Darfurban

- UNAMIR - United Nations Assistance Mission for Rwanda – ENSZ Támogató

Misszió Ruanda

- UNAMSIL - United Nations Mission in Sierra Leone – ENSZ Misszió Sierra-
Leone

- UNASOG - United Nations Aouzou Strip Observer Group – ENSZ Megfigyelő

Misszió Aouzou Övezet

- UNAVEM I. - United Nations Angola Verification Mission I. - Első ENSZ
Angolai Ellenőrző Misszió

- UNAVEM II. - United Nations Angola Verification Mission II – Második
Angolai Ellenőrző Misszió

- UNCPSG - UN Civilian Police Support Group –ENSZ Polgári Rendőri
Támogató Csoport

- UNCRO - United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia - ENSZ
Bizalom Helyreállítási Művelet Horvátország

- UNDOF - United Nations Disengagement Observer Force - ENSZ Csapatszétválasztási Megfigyelő Hadereje
- UNEF I. - First United Nations Emergency Force – Első ENSZ Vészhelyzeti Erő
- UNEF II. - Second United Nation Emergency Force – Második ENSZ Vészhelyzeti Erő
- UNFICYP - United Nations Peacekeeping Force in Cyprus - ENSZ Békefenntartó Erő Cipruson
- UNGOMAP - United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan - ENSZ afganisztáni és pakisztáni jószolgálati missziója
- UNIFIL - United Nations Interim Force in Lebanon - ENSZ Átmeneti Erő Libanonban
- UNIIMOG - United Nations Iran-Iraq Military Observer Group – ENSZ Irak-Irán Katonai Megfigyelő Csoport
- UNIKOM - United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission - ENSZ Irak-Kuvait Megfigyelő Missziója
- UNIPOM - United Nations India-Pakistan Observation Mission - ENSZ Megfigyelő Misszió India és Pakisztán határvidékén
- UNISFA - United Nations Organization Interim Security Force for Abyei – ENSZ Abyei Ideiglenes Biztonsági Haderő
- UNMEE - United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea – ENSZ Misszió Etiópia és Eritrea
- UNMIBH - United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina – ENSZ Misszió Bosznia-Hercegovinában
- UNMIH - United Nations Mission in Haiti - ENSZ Misszió Haiti
- UNMIK - United Nations Interim Administration Mission in Kosovo – ENSZ Ideiglenes Adminisztrációs Misszió Koszovó
- UNMIL - United Nations Mission in Liberia – ENSZ Misszió Libéria
- UNMIS - United Nations Mission in the Sudan – ENSZ Misszió Szudán
- UNMISSET - United Nations Mission of Support in East Timor – ENSZ Támogató Misszió Kelet-Timor
- UNMISS - United Nations Mission in the Republic of South Sudan – ENSZ Misszió Kelet-Szudáni Köztársaság

- UNMIT - United Nations Integrated Mission in Timor-Leste –ENSZ Integrált Misszió Timor -Leste
- UNMOGIP - United Nations Military Observer Group in India and Pakistan - ENSZ Katonai Megfigyelő Csoport Indiában és Pakisztánban
- UNMOP - United Nations Mission of Observers in Prevlaka - ENSZ Prevlakai Megfigyelő Misszió
- UNMOT - United Nations Mission of Observers in Tajikistan – ENSZ Megfigyelő Misszió Tádzsikisztán
- UNOCI - United Nations Operation in Côte d’Ivoire –ENSZ Művelet Elefántcsontpart
- UNODC - United Nation Office on Drugs and Crime – ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala
- UNOGIL - United Nations Observation Group in Lebanon - ENSZ Megfigyelői Csoport Libanonban
- UNOMIG - United Nations Observer Mission in Georgia – ENSZ Grúziai Megfigyelő Misszió
- UNOMIL - United Nations Observer Mission in Liberia - ENSZ Libériai Megfigyelő Misszió
- UNOMOZ - United Nations Operation in Mozambique - ENSZ Művelet Mozambikban
- UNOMSIL - United Nations Observer Mission in Sierra Leone – ENSZ Megfigyelő Misszió Sierra-Leone
- UNOMUR - United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda – ENSZ Megfigyelő Misszió Uganda és Ruanda között
- UNOSOM I. - United Nations Operation in Somalia I. – Első ENSZ Művelet Szomáliában
- UNOSOM II. - United Nations Operation in Somalia II. – Második ENSZ Művelet Szomáliában
- UNPREDEP - United Nations Preventive Deployment Force – ENSZ Megelőző Erő
- UNPROFOR - United Nations Protection Force - ENSZ Védelmi Erő
- UNSF - United Nations Security Force in West New Guinea - ENSZ Biztonsági Erő Nyugat Új Guineában

- UNSMIH - United Nations Support Mission in Haiti – ENSZ Támogató Misszió
Haiti
- UNSMIS - United Nations Supervision Mission in Syria – ENSZ Felügyeleti
Misszió Szíria
- UNTAC - United Nations Transitional Authority in Cambodia - ENSZ Átmeneti
Hatóság Kambodzsában
- UNTAES - United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia,
Baranja and Western Sirmium - ENSZ Átmeneti Hatóság Baranyában és Kelet-Szlavóniában
- UNTAET - United Nations Transitional Administration in East Timor – ENSZ
Átmeneti Adminisztráció Kelet-Timor
- UNTAG - United Nations Transition Assistance Group - ENSZ Átmenetet
Segítő Csoportja
- UNTMIH - United Nations Transition Mission in Haiti – ENSZ Átmeneti
Misszió Haiti
- UNTSO - United Nation Truce Supervision Organization - ENSZ Tűzszüneti
Felügyelő Szervezet
- UNYOM - United Nations Yemen Observation Mission - ENSZ Jemeni
Megfigyelő Missziója
- USIP - United States Institute of Peace - Egyesült Államok Békeintézménye
- UTP - Unified Transition Plan - Egységes Átalakítási Terv

6.2 Felhasznált irodalom

Könyvek, tanulmányok, cikkek:

1. A Honvédség aktuális külföldi katonai missziói infojegyzet 2020.10.02. https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_62_honvedsegi_misziok.pdf/9fe7c180-a8a9-8573-c1ed-754bca3e026a?t=1601625018866 Letöltve: 2021.05.31.
2. Afghanistan, MoD, [وضع ت فاع اردوى م] informal translation: ‘The current National Army status’], 2016. 07.26
3. African Union Handbook 2020. Forrás: https://au.int/sites/default/files/documents/31829-doc-au_handbook_2020_english_web.pdf Letöltve: 2021.03.28.
4. Ágh Attila: Konfliktusok, Háborúk Zrinyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989
5. Al Kaida- A terror árnyékában, Libri Kiadó, Budapest, 2004
6. Amini, Karim: New Corps Established To Improve Northeast Security TOLO News 2019.04.11. <https://tolonews.com/afghanistan/new-corps-established-improve-northeast-security> Letöltve: 2021.06.09.
7. Amiri, Syed Sharif cikke 2015.01.18. Tolo Press Forrás: <http://www.tolonews.com/en/afghanistan/17878-police-officials-want-equipment-instead-of-more-training> (Letöltve: 2015.01.20.)
8. Barfield, Thomas: Afghanistan A Cultural and Political History, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2010.
9. BBC News, Afghan conflict: US and Taliban sign deal to end 18-year war <https://www.bbc.com/news/world-asia-51689443> Letöltve: 2021.05.21.
10. Bebesi Zoltán: Kábítószer-bűnözés és Terrorizmus Doktori értekezés ZMNE 2010
11. Besenyő János: Magyar Békefenntartók Afrikában Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa 2013.
12. Boda József: A nemzetközi szervezetek válságkezelő tevékenysége in: Nemzetbiztonsági Szemle MMXIV/1 p.44.
13. Boda József: Nemzetközi szervezetek válságkezelő tevékenysége in: Nemzetbiztonsági Szemle 2014/1 p.49-50.

14. Brook, Tom Vanden: Army kills controversial social science program US Today 2015.06.29. <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2015/06/29/human-terrain-system-afghanistan/29476409/> Letöltve: 2021.03.01.
15. Bundesministerium des Innern, Deutsches Engagement beim Polizeiaufbau in Afghanistan 2011.
16. Burch Jonathon, 'Afghan govt must bring rights abusers to justice-UN', Reuters, 2008. március 18. <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/ISL173197.htm> Letöltés:2015.01.20.
17. China Urges Closer Afghanistan Ties as US Withdrawal Looms by Associated Press 2021.06.04. <https://thediplomat.com/2021/06/china-urges-closer-afghanistan-ties-as-us-withdrawal-looms/> Letöltve: 2021.06.13.
18. Chivers C.J., "With Marjah Largely Won, Marines Try to Win Trust," New York Times, 2010. március 1. <http://www.nytimes.com/2010/03/01/technology/01cache.html> Letöltés ideje:2015.01.20.
19. Clark, Kate: New special report on Afghanistan's newest local defence force: Were "all the mistakes of the ALP" turned into ANA-TF safeguards? Afghanistan Analysts Network 2020.08.20. <https://www.afghanistan-analysts.org/en/special-reports/new-special-report-on-afghanistans-newest-local-defence-force-were-all-the-mistakes-of-the-alp-turned-into-ana-tf-safeguards/> Letöltve: 2021.06.09.
20. Clausewitz, Carl von: A háborúról Zrínyi Kiadó, Budapest 2013
21. CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2015 jul
22. Csiki Tamás: Visszatekintés a Nyugat-európai unióra in: Nemzet és Biztonság 2010.június p.66-73.
23. CSIS Afghan Forces on the Edge of Transition IV. 2014.11.14.
24. Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége I. – az Afgán Rendőrség fejlesztését célzó nemzetközi törekvések in: Nemzetbiztonsági Szemle MMXV/II. szám (2015) p.37-51
25. Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége II.- A rendőrségi rendszer felépítése, és a szervezetépítés nehézségei in: Nemzetbiztonsági Szemle MMXV/III. szám (2015) p. 4-19
26. Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége, azaz a bürokrácia megjelenése a premodern társadalomban in: Nemzetbiztonsági Szemle 2014 Békefenntartók napja különszám p.66-76

27. Dely Péter: Az Afgán Nemzeti Rendőrség fejlesztése és akábítószer-kereskedelem a nemzetbiztonsági hatások tükrében. Diplomamunka Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2015.
28. Dely Péter: Az EU válságkezelő műveleteinek stratégiai tervezése in: A Hadtudomány és a XXI. század (2018) p. 15-37.
29. Dely Péter: Kábítószer és kábítószer-bűnözés Afganisztánban in: Belügyi Szemle 64/3 (2016) p. 5-15
30. Dely Péter: Polgári válságkezelő műveletek információs támogatása in: Magyar Rendészet XVII. (2018) p.113-127
31. Deutsche Welle Afghan losses mount, Taliban gain ground amid international pullout <https://www.dw.com/en/afghan-losses-mount-taliban-gain-ground-amid-international-pullout/a-57801507> Letöltve: 2021.06.09.
32. Deutsche Welle Afghan women risk losing their rights in a new political setup <https://www.dw.com/en/afghan-women-risk-losing-their-rights-in-a-new-political-setup/a-56807141> Letöltve: 2021.06.09.
33. Diaz, Gustavo: Intelligence at the United Nations for Peace Operations in: UNISCI Discussion Papers No 13 (2007 január) p:25-41
34. Dillard, Paul Petty Officer 2nd Class “Provincial development added to FDD program,” The Enduring Ledger, Combined Security Transition Command-Afghanistan (CSTC-A) Public Affairs, February 2009.
35. Diplomáciai Lexikon Éghajlat Kiadó, Budapest, 2018.
36. Diva Patang Wardak: Why the NDS matters: The emergence of the Afghan intelligence agency after 9/11 in: Journal of Intelligence and Terrorism Studies p.4
37. Dr. Boda József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI.században. PhD értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2006.
38. Dr. Laczkó Mihály: Tanulmánykötet a válságkezelés katonai feladatainak témaköréből.Bp. ZMKA. 1996.
39. Dr. Solymos András ny.mk.alezredes CSc. :Afganisztáni háborúk http://www.mhht.eu/hadtudomany/2010/2010_elektronikus/2010e_28.pdf Letöltve: 2015.02.11.
40. Dr. univ. Boda József rendőr ezredes: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században; doktori értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Tanácsa, Budapest, 2007

41. Encyklopédia Britannica: Mohammad Zahir sah: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655388/Mohammad-Zahir-Shah> Letöltve: 2015.02.11.
42. ESDC Handbook Missions and Operations (2015)¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_20_1379 Letöltve: 2021. 04. 20.
43. ESDC: Handbook on CSDP (2013)
44. EU CSDP: The civilian aspect of crisis management. 2009. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090702%20Civilian%20aspects%20of%20crisis%20management%20-%20version%203_EN.pdf Letöltve: 2016.11.03.
45. EUINTCEN Fact Sheet 05/02/2015 Forrás: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-intcen-factsheet.pdf> Letöltve: 2021.02.10.
46. EUPOL-Servin Afghanistan Newsletter 25th Nov.2008. 2/2008 p.5.
47. Európai Bizottság COM (2020) 605 final: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia
48. Európai Számvevőszék különjelentés: Az Afrikai Béke- és Biztonsági Szervezetnek nyújtott uniós támogatás: újra kell gondolni a hangsúlyokat 2018/20 p.5
49. Európai Számvevőszék Különjelentése 2015/7 Uniós rendfenntartó misszió Afganisztánban: vegyes eredmények p.9. ISBN 978-92-872-2520-7
50. European Asylum Support Office: Afghanistan State Structure and Security Forces 2020. aug.
51. Fägersten, Björn: For EU eyes only? Intelligence and European security in: European Union Institute for Security Studies (EUISS) Brief Issue 2016 marc
52. Feilke, Marcus: German Experiences in Police Building in Afghanistan p.7. in: GRIPS State-Building Workshop 2010
53. Fischer Ferenc: Az Afganisztáni szovjet intervencióhoz vezető út http://moszt.tti.btk.pte.hu/files/tiny_mce/Letoltheto/Afganiszt%C3%A1n_1.pdf p.5. Letöltve: 2015.02.11.
54. Friesendorf, Krempel: Militarized versus Civilian Policing: Problems of Reforming the Afghan National Police PRIF-Report No. 102 p.11.
55. General Assembly Fifty-sixth session Agenda item 43 Forrás: <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Afgh%20S2002%20278.pdf> Letöltve: 2021.03.09.

56. Giustozzi Antonio and Isaqzaden Mohammad, Policing Afghanistan: The Politics of the Lame Leviathan (London: Hurst and Company, 2012),
57. Gleditsch– Wallensteen– Eriksson- Sollenberg- Strand: Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset in:Journal of Peace Research vol.39 2002
58. -Grevi, Giovanni, Helly,Damien, Keohane,Daniel:EU Institute for Security Studies, ESDP, The First 10 Years, <http://club.bruxelles2.eu/wp-content/uploads/2016/11/eupol-proxima-eupat-fyrom-etud@euiss09.pdf> Letöltve: 2021. 04. 17.
59. Gross, Eva: EU and the comprehensive approach DIIS Report 2008/13
60. Hadtudományi Lexikon Dialóg Campus, Budapest 2019
61. Haig Zsolt – Várhegyi István: Hadviselés az információs hadszíntéren. Budapest, 2005, Zrínyi kiadó. ISBN 963 327 391 9
62. Harangozó Milán hdgy: A Pastuk Szerepe Az Afgán Kultúrtörténetben Seregszemle folyóirat 2011/1 szám 104. o.
63. Harmat Árpád Péter: Az Európai Unió Története Forrás: <http://tortenelemcikkek.hu/node/460> Letöltve: 2021. 04. 20.
64. Harmat Árpád Péter: Az Európai Unió Története Forrás: <http://tortenelemcikkek.hu/node/460> Letöltve: 2021. 04. 20.
65. HEINZ Gartner: Nemzetközi biztonság, fogalmak A-tól Z-ig. Zrínyi K. 2007
66. Henderson, Dean Big Oil & Their Bankers in the Persian Gulf 2. kiadás 2008, Bridger House Publishing
67. Honvédelem.hu cikkek <http://www.honvedelem.hu/cikk/32092/kulcsszo:-bekes-konfliktuskezeles,-vesztesegminimalizalas> Letöltve: 2015.02.11.
68. Hughes, Michelle: USIP Special Report 346 (2014.05.) Forrás: http://www.usip.org/sites/default/files/SR346_The_Afghan_National_Police_in_2015_and_Beyond.pdf Letöltve: 2015.03.17.
69. Information Assurance Through Defense in Depth – Joint Chiefs of Staff, 2000. február.
70. Innovations and Shortfalls European Integration online Papers (EIOP), Special Issue 1, Vol. 14 p.4 <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-009.pdf> letöltve: 2016.10. 27.
71. ISAF Insider Threat Handguide 2.0 2014.jún.
72. ISAF/RSM RS Security Force Assistance Guide 3.0 p.

73. John M. Nomikos: European Union Intelligence Analysis Centre (INTCEN): Next stop to an Agency? <http://rieas.gr/images/editorial/NomikosEUintelligence15.pdf> (2017.12.15.)
74. Juhász Krisztina: Az Európai Unió válságkezelési tevékenységét szolgáló intézmény- és döntéshozatali rendszer in: De Iurisprudencia et iure publica 2014/1 szám <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2014-1-04.pdf> Letöltve: 2016. 09.15.
75. Kermabon, Yves de: Crisis Management Procedure in: ESDC Handbook for Decision Makers (2014) p.43-47.
76. Kis-Benedek József: A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben in: Felderítő Szemle 2002/2 p.102-120
77. Kotricz János r.alezredes volt rendőri kontingensparancsnok Afgán Misszió 2007 Magyar rendőri szerepvállalás az afgán rendőrség újjáépítésében című ppt előadása a Honvédelmi Minisztériumban 2007.03.17.
78. Larsen: UNAMA in Afghanistan The Norwegian Institute of International Affairs Security in Practice 3. 2010.
79. Lawrence, J.P.: Cease-fires in Afghanistan a respite as Afghans worry about the fight to come Stars and Stripes 2020.05.15. https://www.stripes.com/news/middle-east/cease-fires-in-afghanistan-a-respite-as-afghans-worry-about-the-fight-to-come-1.673562?fbclid=IwAR0wel5ckcucJMvhIYqDbqUrPfs5WUMZxpm_yJvaolFfoWX_X5hBZ6r3wA8 Letöltve: 2021.06.08.
80. Libicki, Martin C.: What is information Warfare. ACT, 1995. ISBN-10: 9996680614. Forrás: www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA367662 Letöltve:2016.12.28.
81. Liebermann,Oren, Bertrand,Natasha: ISIS-K suicide bomber who carried out deadly Kabul airport attack had been released from prison days earlier CNN 2021.10.06. <https://edition.cnn.com/2021/10/06/politics/kabul-airport-attacker-prison/index.html> Letöltve: 2021.10.12.
82. Lippai Zsolt Sándor, Fekete Tamás: 1995-2015 Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők, Magyarország húsz éves szerepvállalása. in: Szakmai Szemle 2020.4. szám p.85-105.
83. Lynch, Dov – Missiroli, Antonio: ESDP Operations Forrás: <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/09-dvl-am.pdf> Letöltve: 2021. 04. 17.
84. Magyar Honvédség Afganisztán CIMIC kézikönyv 2006

85. Maizland, Lindsay: The Taliban in Afghanistan Council on Foreign Relations 2021.09.15. <https://www.cfr.org/backgrounder/taliban-afghanistan> Letöltve: 2021.10.10.
86. Marsai Viktor: Az Európai Unió afrikai műveletei in: Türke, Besenyő, Wágner: Magyarország és a CSDP Zrínyi Kiadó 2016. p.190.
87. Mattelaer, Alexander: The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls European Integration online Papers (EIOP), Special Issue 1, Vol. 14 p.4 <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2010-009.pdf> letöltve: 2016.10. 27.
88. McKenzie, Sheena, Walsh, Nick Paton, Kiley, Sam: Kabul's airport is the epicenter of a desperate and deadly scramble to escape the Taliban CNN 2021.08.32, <https://edition.cnn.com/2021/08/22/asia/kabul-airport-chaos-evacuations-intl/index.html> Letöltve: 2021.10.04.
89. MEHLER-Ribaux: Crisis Prevention and Conflict Management in Technical Cooperation. An Overview of the National and International Debate, 2000
90. Mellen, Ruby: The shocking speed of the Taliban's advance: A visual timeline The Washington Post 2021.08.16. <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/16/taliban-timeline/> Letöltve: 2021.10.04.
91. Meredith Reid Sarkees: The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars (Version 4 of the Data) p.1. Forrás: <https://correlatesofwar.org/data-sets/COW-war> Letöltve: 2021.02.24.
92. Mitzman Dany: Afghan farmers turn from opium's red poppies to saffron's red gold 2010.11.12. Deutsche Welle
93. Molnár Ferenc Segélyezés és fejlesztés Afganisztánban – a nemzetközi közösség esélyei Forrás: [http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_Nézőpontok_2011_2_Segélyezés_és_fejlesztés_Afganisztánban%20\(MolnárF.\).pdf](http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_Nézőpontok_2011_2_Segélyezés_és_fejlesztés_Afganisztánban%20(MolnárF.).pdf) Letöltve: 2015.03.24.
94. Munk Sándor: Az információs műveletek típusai és modelljei in: Hadtudomány 2002/1
95. My Cousin's Enemy is My Friend: A Study of Pashtun "Tribes" in Afghanistan: Afghanistan Research Reachback Center White Paper." Fort Leavenworth, Kansas: United States Army, September 2009. <http://easterncampaign.files.wordpress.com/2009/11/my-cousins-enemy-is-my-friend-a-study-of-pashtun-tribes.pdf>
96. NATO new's strategic concept: a comprehensive assessment DIIS Report 2011:02 5 Forrás: <https://www.ciaonet.org/attachments/18035/uploads> Letöltve: 2016. 11. 03

97. Office of Chief of Staff of the President Islamic Republic of Afghanistan <https://prev.ocs.gov.af/english/80/national-security-general-directorate> Letöltve: 2021. 06. 09.
98. Paczolay Gyula: A tudományos kutatás néhány elméleti és módszertani kérdései. In Bóna E. – Farkas J. (szerk.): A tudomány néhány elméleti kérdése. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970. Idézi: Dr. Gócze István: A tudományos kutatás módszerei. Hadtudományi Szemle, Budapest, 2011/3. 157-158. oldal.
99. Peace Palace Library <https://www.peacepalacelibrary.nl/research-guides/international-organisations-and-relations/international-organizations/>
Letöltve:2021.02.24.
100. Planty, Donald J. , Perito, Robert M.: USIP Special Report 322 p.1 Forrás: <http://www.usip.org/sites/default/files/SR322.pdf> Letöltve: 2014.december 15.
101. Portfolio.hu, Bejelentették: 20 év után kivonulnak a NATO-erők Afganisztánból <https://www.portfolio.hu/global/20210414/bejelentettek-20-ev-utan-kivonulnak-a-nato-erok-afganisztanbol-478630#> Letöltve: 2021.05.21.
102. Roggio, Bill: Northern Afghan districts fall to the Taliban in:FDD's Long War Journal <https://www.longwarjournal.org/archives/2020/03/northern-afghan-district-falls-to-the-taliban.php> Letöltve: 2021.06.10.
103. Rollington, Alfred: Hírszerzés a 21. században Antal József Tudásközpont 2015
104. RULAC, Non-international armed conflicts in Afghanistan Forrás: <https://www.rulac.org/browse/conflicts/non-international-armed-conflicts-in-afghanistan>
Letöltve: 2021.05.21.
105. Rupert, James: Afghan saved a GI, now pays the price 2007.05.06. <https://jamesrupert.wordpress.com/wars/afghanistan-2/afghan-saved-a-gi-now-pays-the-price>
Letöltve: 2014.02.11.
106. Rutting, Thomas: From Doha to Peace? Obstacles rising in the way of intra-Afghan talks Afghanistan Analysts Network 2020.03.03. <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/from-doha-to-peace-obstacles-rising-in-the-way-of-intra-afghan-talks/> Letöltve: 2021.05.21.
107. Sayed Aazem Arash ToloNews 2015.01.08. www.tolonews.com/en/afghanistan/17763-unodc-blames-corruption-for-increased-drug-trafficking Letöltve: 2015.01.20.
108. Schweich, Thomas: „Is Afghanistan a Narco-State?”The New York Times 2008.07.27.

109. Shayed Shafir: Money on War Against Drug Wasted ToloNews 2014.augusztus 03. <http://www.tolonews.com/en/afghanistan/15815-money-on-war-against-drug-wasted/> Letöltve: 2015.01.20.
110. SIGAR 11-10 Audit Report 2011.Április 25. Forrás: <https://www.sigar.mil/pdf/audits/2011-04-25audit-11-10.pdf> Letöltve: 2015.01.22.
111. SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2015.04.30.
112. SIGAR Quarterly Report to the United States Congress 2021.03.30.
113. Singh, Gurmeet: Midle east as a Case Study 1/5 Fairplanet <https://www.fairplanet.org/dossier/escape/escaping-from-conflicts-and-oppression/middle-east-as-a-case-study/> Letöltve: 2015.01.20.
114. Smith, Hugh: Intelligence and UN Peacekeeping <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339408442755> Letöltve: 2016.11.17.
115. Solar year 1391- Afghan National Police Strategy <http://moi.gov.af/en/page/5076>
116. Stephen Saideman és David Auerswald: Comparing Caveats: Understanding the Sources of National Restrictions upon NATO's Mission in Afghanistan.
117. Stephen Tanner: Afghanistan, A Military History From Alexander The Great To The Fall Of The Taliban, Da Capo Press, Cambridge, 2002, 2.kiadás 2008, Bridger House Publishing
118. Survey of OSCE Field Operations OSCE The Secretariat Conflict Prevention Centre 2020.
119. Svensson, Emma: he African Union's Operations in the Comoros FOI Defence Analysis 2008
120. Szenes Zoltán: NATO- Kollektív védelem in: Nemzetközi Biztonsági Szervezetek, Dialóg Campus 2019
121. Szilágyi Attila: Felkészítés a misszióra, ZSARU Magazin 2020.11.11. <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsaru-magazin/felkeszites-a-missziora> Letöltve: 2021. 04. 27.
122. Sztankai Krisztián: A kulturális antropológia szerepe a haderőben NKE HDI doktori értekezés 2019.
123. Szun-Ce: A háború Művészete Helikon Kiadó 2015 fordította: Tokaji Zsolt
124. Tarján M. Tamás: A Marshall-terv meghirdetése http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1947_junius_5_a_marshall_terv_meghirdetese/ Letöltve: 2021.04.20.

125. Tarján M.Tamás: A Marshall-terv meghirdetése Forrás: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1947_junius_5_a_marshall_terv_meghirdetese/ Letöltve: 2021.04.20.
126. The Economist: China's revealing Afghan strategy 2021.05.29. <https://www.economist.com/china/2021/05/29/chinas-revealing-afghan-strategy> Letöltve: 2021.06.13.
127. The OSCE Representative to the Estonian Expert Commission on Military Pensioners
128. The Treaty on EU http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF Letöltve: 2016.10.04.
129. Thematic Evaluation of the Technical Assistance Provided to Afghanistan by the United Nations Office on Drugs and Crime Volume 3 Law Enforcement Programme 2008.
130. ToloNews 2015.01.17. <http://www.tolonews.com/en/afghanistan/17864-afghan-cabinet-nominee-on-interpol-most-wanted-list> Letöltve: 2015.01.20.
131. Tóthi Gábor: A Magyar Köztársaság polgári válságkezelési képességeinek sajátosságai és továbbfejlesztésének lehetőségei. Doktori értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest 2011.
132. Török Zsuzsanna: „Az alkalmazott antropológia szerepe az afganisztáni konfliktuskezelésben” <https://www.uni-miskolc.hu/~btkvat/publikaciok.php#torok> Letöltve: 2014.03.10.
133. Transparency International: Corruption by country <http://www.transparency.org/country#AFG> Letöltve: 2015.01.20.
134. Transparency International: Corruption in Afghanistan and the role of development assistance 2019.04.29.
135. Triapthi, Ferhatovic: The European Union's Crisis Response in the Extended Neighbourhood p.14-15. Forrás: http://www.eunpack.eu/sites/default/files/publications/WP%207_D%207.1%20Case%20Study%20Afghanistan_21.08.2017.pdf Letöltve: 2021.02.23.
136. U.S. Counternarcotics Strategy for Afghanistan 2007.Augusztus
137. U.S. Department of Justice, Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture NCJ 210681
138. UNAMA Mission Statement Forrás: <https://unama.unmissions.org/mission-statement> Letöltve: 2021.03.09.

139. UNAMA: Afghanistan's Fight against Corruption 2019, 2020
140. UNAMA: Protection of Civilians in armed conflict Annual Report 2020 Kabul 2021.02.
141. United States Department of Defence Enhancing Security and Stability In Afghanistan Report to Congress 2019.12.
142. UNODC Afghanistan Opium Survey 2008
143. UNODC Afghanistan Opium Survey 2019
144. UNODC Afghanistan Opium Survey 2020 Executive Summary
145. UNODC Periodical Report on Poppy Eradication Verification in Afghanistan 2012.
146. UNODC World Drug Report 2008.
147. UNODC World Drug Report 2014
148. UNODC World Drug Report 2020 Booklet 3
149. UNODC World Drug Report 2020 Booklet 6
150. UNODC: Guidance on the use and preparation of serious and organized crime threat assessments The SOCTA Handbook 2010.
151. US ARMY HTS- Human Terrain Handbook 2008 NATHAN FINNEY
152. Varga Gergely: A NATO új, Liszaboni Stratégiai Konceptiója in: Nemzet és Biztonság 2010/10 p.79-85.
153. Wilder, Andrew: Cops or Robbers? The Struggle to Reform the Afghan National Police 2007 júl. p.3. Forrás: https://www.ecoi.net/file_upload/432_1186393076_cops-or-robbers-reforming-the-anp-ip-1.pdf Letöltve: 2015.02.10.
154. Yoneji Masuda: Az információs társadalom. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár 1988. (A mű eredeti címe: Masuda, Yoneji: The Information Society. Fordította: Hámori Ferenc) ISBN 963-592-761-4.

Joganyagok, doktrinák, döntések:

155. 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.tv> Letöltve: 2021.03.18.
156. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
157. 2010/427/EU Council Decision 2010.07.26.
https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eeas_decision_en.pdf Letöltve: 2016.11.03.

158. 21/2013.(VII.12.) BM utasítás a béketámogató és polgári válságkezelési missziókban részt vevő hivatásos állománnyal kapcsolatos feladatokról

159. A Kormány 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

160. A Politikai és Biztonsági Bizottság EUPOL Afghanistan 1/2010 Határozata az EUPOL Afghanistan misszióvezetőjének kinevezéséről
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10871-2010-INIT/hu/pdf> Letöltve: 2021.03.04.

161. A Politikai és Biztonsági Bizottság EUPOL Afghanistan 1/2010 Határozata az EUPOL Afghanistan misszióvezetőjének kinevezéséről
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10871-2010-INIT/hu/pdf> Letöltve: 2021.03.04.

162. A TANÁCS 2008/851/KKBP EGYÜTTES FELLÉPÉSE,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008E0851&from=EN> Letöltve: 2021. 04. 23.

163. Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive Copd Interim V2.0 (2013.10.04.) Forrás: file:///C:/Users/Depet/Downloads/COPD_v2_4.pdf
Letöltve: 2016.11.02.

164. Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive Copd Interim V2.0 (2013.10.04.) Forrás: file:///C:/Users/Depet/Downloads/COPD_v2_4.pdf
Letöltve: 2016.11.02.

165. Az Európai Parlament 2021. szeptember 16-i állásfoglalása az afganisztáni helyzetről (2021/2877(RSP)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0393_HU.html Letöltve? 2021.10.10.

166. COUNCIL DECISION (CFSP) 2016/1137
https://eeas.europa.eu/sites/default/files/celex_32016d1137_en_txt.pdf Letöltve: 2021. 04. 30.

167. COUNCIL DECISION 2014/775/CFSP https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_325_R_0007&from=EN és
https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm
Letöltve: 2021. 04. 23.

168. Council Joint Action 2007/369/CFSP of 30 May 2007 on establishment of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL AFGANISTAN)

169. Council of the European Union (2001). Suggestions for procedures for coherent,comprehensive EU crisis management. Brussels: January 24, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/01/st05/st05633.en01.pdf> Letöltve: 2016.10.27.

170. Council of the European Union (2003a). Suggestions for procedures for coherent,comprehensive EU crisis management. Brussels: July 23, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/st11/st11127.en03.pdf> Letöltve: 2016.10.27

171. Council of the European Union (2005). Draft EU Concept for Comprehensive Planning.Brussels: November 3,<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st13/st13983.en05.pdf> Letöltve: 2016.10.27

172. Council of the European Union (2008a). Draft Guidelines for Command and Control Structure for EU Civilian Operations in Crisis Management. Brussels: February 1,

173. Council of the European Union (2008a). Draft Guidelines for Command and Control Structure for EU Civilian Operations in Crisis Management. Brussels: February 1,<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st09919-ex02.en07.pdf> Letöltve: 2016.10.27

174. Council of the European Union (2008b). EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic Level. Brussels: June 16, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st10/st10687.en08.pdf> Letöltve: 2016.10.27

175. Council of the European Union (2008c). EU Concept for Force Generation. Brussels: June 16,<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st10/st10690.en08.pdf> Letöltve: 2016.10.27

176. Council of the European Union (2009a). Draft guidelines for improving Force Generation for civilian ESDP missions. Brussels: April 1, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st08/st08276.en09.pdf> Letöltve: 2016.10.27

177. Council of the European Union (2009a). Draft guidelines for improving Force Generation for civilian ESDP missions. Brussels: April 1, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st08/st08276.en09.pdf> Letöltve: 2016.10.27

178. Council of the European Union (2009b). EU Military Rapid Response Concept. Brussels:April 27, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st05/st05654-re01.en09.pdf> Letöltve: 2016.10.27

179. EU COUNCIL DECISION 2006/412/CFSP of 12 June 2006, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:163:0016:0016:EN:PDF> Letöltve: 2021. 04. 17.

180. Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa, Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_hu_version.pdf Letöltve: 2017. 08. 2.

181. NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section II. 0107) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

182. NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section V-VI) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

183. NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section II. 0107) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

184. NATO AJP-3.10 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR INFORMATION OPERATIONS 2009 nov. (Section V-VI) <https://info.publicintelligence.net/NATO-IO.pdf> Letöltve: 2016.11.15.

185. OSCE, Personal Representative of the OSCE Chairperson-in-Office for Article IV, Annex 1-B of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, <https://www.osce.org/article-iv-discontinued> Letöltve: 2021.03.24.

186. Political and Security Committee Decision Eupol Afghanistan/1/ 2013 of 4 June 2013 extending the mandate of the Head of Mission of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL Afghanistan) (2013/279/CFSP) <https://www.legislation.gov.uk/eudn/2013/279/2020-01-31/data.xht?view=snippet&wrap=true> Letöltve: 2020.03.08.

187. Political and Security Committee Decision EUPOL Afghanistan/1/2013 of 4 June 2013 extending the mandate of the Head of Mission of the European Union Police Mission in Afghanistan (EUPOL Afghanistan) (2013/279/CFSP) <https://www.legislation.gov.uk/eudn/2013/279/2020-01-31/data.xht?view=snippet&wrap=true> Letöltve: 2020.03.08.

188. Security Council Resolution 1401 (2002) Forrás: <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/28%20March%202002.pdf> Letöltve: 2021.03.09.

189. The Constitution of Afghanistan 2004.01.26.

Internetes anyagok:

155. A jász-afgán rokonság oldala Afganisztán és a pastuk története 2.
<http://www.jaszafgan.eoldal.hu/cikkek/nyitoidal/afganisztan-es-a-pastuk-tortenete-2..html>
Letöltve:2015.01.20.
156. A Magyarországi Muszlimok Egyházának közösségi oldala, Irodalom
<https://iszlami.com/irodalom/az-imadkozas> Letöltve: 2021.03.01.
157. A Magyarországi Muszlimok Egyházának közösségi oldala, Iszlám alapismeretek
<http://iszlami.com/iszlami-az-elet-vallasa/iszlami-alapismeretek/item/44-az-iszlami-ot-pillere> Letöltve: 2021.02.20.
158. African Union, Defence and Security, <https://au.int/en/directorates/defense-and-security> Letöltve: 2021.03.28.
159. African Union, Peace Support Operations, <https://au.int/en/directorates/peace-support-operations> Letöltve: 2021.03.28.
160. African Union, Specialised Technical Committees, <https://au.int/en/stc> Letöltve: 2021.03.28.
161. African Union, The Assembly, <https://au.int/en/assembly> Letöltve: 2021.03.28.
162. African Union, The Executive Council, <https://au.int/en/executivecouncil> Letöltve: 2021.03.28.
163. African Union, The Peace & Security Council, <https://au.int/en/psc> Letöltve: 2021.03.28.
164. African Union, The Permanent Representatives Committee, <https://au.int/en/prc> Letöltve: 2021.03.28.
165. Archanum, A magyar nyelv értelmező szótára
<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/v-51E41/valsag-5262D/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZXhpa29ub2tfMUJFOEiX X0sICJxdWVyeSI6ICJ2XHUwMGUxbHNcdTAwZTFnIn0> Letöltve:2021.02.25.
166. AU, About the African Union, <https://au.int/en/overview> Letöltve: 2021.03.28.
167. Center for International Peace Operations https://www.zif-berlin.org/sites/zif-berlin.org/files/inline-files/2020-21%20ZIF%20Plakat%20Weltkarte_EN_700KB.pdf
Letöltve: 2021. 03. 18.

168. CIA World Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> Letöltve: 2015.02.11.
169. CIA World Factbook <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/> Letöltve: 2021.02.24.
170. CIA World factbook, https://www.cia.gov/the-world-factbook/static/5381f68f059e3ac9f0a94fe86d16f985/AF_popgraph2021.jpg Letöltve: 2021.02.24.
171. Conference on Security and Co-operation in Europe, Final Act Forrás: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> Letöltve: 2021.03.24.
172. CSDP EUCAP Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eucap-sahel-niger/pdf/factsheet_eucap_sahel_niger_en.pdf Letöltve: 2021.04.27.
173. CSDP EUPOL RD CONGO Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-rd-congo/pdf/factsheet_eupol_rd_congo_en.pdf Letöltve: 2021.04.17.
174. CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2014 oct. https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/factsheet_eupol_afghanistan_en.pdf Letöltve: 2014.11.17.
175. CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2015 jul https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan_factsheet_2015_3.pdf Letöltve: 2021.03.08.
176. CSDP, EUPOL-Afg, Fact Sheet 2016 jan. https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan-factsheet-january-2016_en.pdf Letöltve: 2021.03.08.
177. EEAS homepage, EEAS, Military and civilian missions and operations https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en Letöltve: 2021.03.20.
178. EEAS, About EUAM Iraq, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-iraq/33962/about-euam-iraq_en Letöltve: 2021.04.23.
179. EEAS, About EUAM RCA, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83307/about-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en Letöltve: 2021.04.27.
180. EEAS, About EUCAP Sahel Mali, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali/3900/node/3900_en Letöltve: 2021.04.27.

181. EEAS, About EULEX, <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,60> Letöltve: 2021. 04. 30.
182. EEAS, EUTM RCA, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca/3907/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en Letöltve: 2021. 04. 30.
183. EEAS, Missions and Operations, EUPM/BiH, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/index_en.htm Letöltve: 2021. 04. 17.
184. Encyklopedia Britannica: Mohammad Zahir Shah: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655388/Mohammad-Zahir-Shah> Letöltve: 2015.02.11.
185. Észak-atlanti Szerződés, Washington, 1949.04.04. Forrás: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu Letöltve: 2021. 03. 30.
186. EU Council Secretariat AMM Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/aceh-amm/pdf/07092006_factsheet_aceh-amm_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 23.
187. EU Council Secretariat EU Rule of Law Mission to Georgia- EUJUST THEMIS https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eujust-themis-georgia/pdf/22072005_factsheet_eujust-themis-georgia_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
188. EU Council Secretariat Eupol Kinshasa Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupol-kinshasa/pdf/23052005_factsheet_eupol-kinshasa_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
189. EU CSDP: The civilian aspect of crisis management. 2009. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090702%20Civilian%20aspects%20of%20crisis%20management%20-%20version%203_EN.pdf Letöltve: 2016.11.03.
190. EU Police Mission in Afghanistan, Factsheet, 2016. január https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/eupol-afghanistan-factsheet-january-2016_en.pdf Letöltve: 2021.02.23.
191. EU SSR GUINEA-BISSAU Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/pdf/01102010_factsheet_eu-ssr-guinea-bissau_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
192. EUAM Ukraine, <https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/about-us/> Letöltve: 2021. 04. 23.

193. EUBAM Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/moldova-and-ukraine-border-mission/pdf/factsheet_eubam_moldova_ukraine_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 27.
194. EUBAM Libya, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya/3859/about-eu-border-assistance-mission-libya-eubam_en Letöltve: 2021. 04. 27.
195. EUBAM RAFAH, <https://www.eubam-rafah.eu/en> Letöltve: 2021. 04. 27.
196. EUBAM, Who we are, <http://eubam.org/who-we-are/> Letöltve: 2021. 04. 27.
197. EUCAP Fact Sheet, <https://www.eucap-som.eu/fact-sheet/> Letöltve: 2021. 04. 27.
198. EUCAP Sahel Who we are, <https://www.eucap-sahel.eu/qui-nous-sommes/> Letöltve: 2021. 04. 27.
199. EUFOR BiH, <http://www.euforbih.org/index.php> Letöltve: 2021. 04. 23.
200. EUFOR RD CONGO Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/pdf/01012007_1_factsheet_eufor-rd-congo_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
201. EUFOR Tchad/RDA Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
202. EUINTCEN Fact Sheet 05/02/2015 Forrás: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-intcen-factsheet.pdf> Letöltve: 2021.02.10.
203. EUMAM RCA, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede210915eumamrca_/sede210915eumamrca_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
204. EUMM Factsheet https://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures Letöltve: 2021. 04. 30.
205. EUMM, Our Mandate, https://eumm.eu/en/about_eumm/mandate Letöltve: 2021. 04. 30.
206. EUNAVFOR Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eu-navfor-somalia/pdf/factsheet_eunavfor_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 23.
207. EUNAVFOR MED, About us, <https://www.operationirini.eu/about-us/> Letöltve: 2021. 04. 30.
208. EUNAVFOR Med, <https://www.operationsophia.eu/about-us/> Letöltve: 2021. 04. 17.

209. EUPOL Archive, Karl Aghe Rokhe életrajzaa
https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/cv_roghe.pdf Letöltve: 2021.03.04.
210. EUPOL Archive, Pia Stjernvall életrajza
https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eupol-afghanistan/pdf/cv_stjernvall_en.pdf Letöltve: 2021.03.08.
211. EUPOL COPPS, <https://eupolcopps.eu/page/mission/en> Letöltve: 2021. 04. 30.
212. EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Concordia, Mission-description
http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/mission-description/index_en.htm Letöltve: 2016.11.03.
213. EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Eupm-bih
http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eupm-bih/index_en.htm Letöltve: 2016.11.03.
214. EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Eu-support-amis-darfur
http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/index_en.htm Letöltve: 2016.11.03.
215. Európai Bizottság: A biztonsági unió uniós stratégiája: egy koherens, új biztonsági ökoszisztéma felé Sajtóközlemény, 2020.07.24.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_20_1379 Letöltve: 2021. 04. 20.
216. Európai Központ Bank, Öt dolog, amit a Maastrichti Szerződésről tudni érdemes 2020.02.01.
https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hu.html Letöltve: 2021. 04. 20.
217. Európai Parlament, A Lisszaboni Szerződés
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon> Letöltve: 2021. 04. 20.
218. Európai Parlament, Az EP a Lisszaboni Szerződés után: nagyobb szerep Európa formálásában
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> Letöltve: 2021. 04. 20.
219. Európai Unió magyar nyelvű oldala, Az Európai Unió története
https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1946-1959/1957_hu Letöltve: 2021. 04. 20.
220. EUSEC RD Congo Fact Sheet,
https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/pdf/factsheet_eusec_rd_congo_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.

221. EUTM Mali Fact Sheet, https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2021/01/EUTM_Mission_Factsheet_EV2021.pdf Letöltve: 2021. 04. 30.
222. EUTM-Somalia, <https://www.eutm-somalia.eu/> Letöltve: 2021. 04. 30.
223. EUVASEC Fact Sheet, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/pdf/factsheet_euavsec_south-sudan_en.pdf Letöltve: 2021. 04. 17.
224. Fact Sheet on the European Union: Foreign policy: aims, instruments and achievements <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements> Letöltve: 2016. 11. 03.
225. Fact Sheet on the European Union: Foreign policy: aims, instruments and achievements <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements> Letöltve: 2016.11. 03.
226. GlobalSecurity, Military, ANCOF <https://www.globalsecurity.org/military/world/afghanistan/ancop.htm> Letöltve: 2021. 06. 09.
227. GlobalSecurity, Pashtunwali <http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/pashtunwali.htm> Letöltve:2015.02.12.
228. Institute for the Study of War, Afghanistan's Ethno- Linguistic Groups <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Afghanistan%20Ethno%20Linguistic%20Map.pdf> Letöltés:2015.02. 11.
229. International Institute For Security and Cooperation <http://www.inisc.eu>. Letöltve 2014.12.02.
230. Library of Congress, APPF <https://www.loc.gov/item/lcwaN0015970/> Letöltve: 2021. 06. 09.
231. Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Antropológiai és Filozófiai Tudományok Intézete, Publikációk https://www.uni-miskolc.hu/~btkvat/doc/pub/torok/antropologia_afganisztan_torok_zsuzsanna.doc Letöltve: 2014.03.05.
232. MTA Filozófiai Kutatóintézete, Akadémiai-Filozófiai Nyitott Egyeteme, <http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/Tarsfil/mod.htm> Letöltve: 2014.03.11.
233. NATO Strategic Concept 2010. Forrás: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf Letöltve: 2021. 03. 30.

234. NATO Update, Statement by the Secretary General on the conclusion of Operation Eagle Assist, <https://www.nato.int/docu/update/2002/04-april/e0430a.htm> Letöltve: 2021. 03. 30.
235. NATO, Military Committee, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49633.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
236. NATO, Mission Iraq, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_166936.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
237. NATO, NATO's role in teh former Yugoslav Republic of Macedonia, <https://www.nato.int/fyrom/home.htm> Letöltve: 2021. 03. 30.
238. NATO, North Atlantic Council, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49763.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
239. NATO, Nuclear Planning Group, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50069.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
240. NATO, Operation Active Endeavour, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_7932.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
241. NATO, Operation Ocean Shield, <https://mc.nato.int/missions/operation-ocean-shield> Letöltve: 2021. 03. 30.
242. NATO, Operation Sea Guardian, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
243. NATO, Operations and missions: past and present, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
244. NATO, Secretary General, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50094.htm Letöltve: 2021. 03. 30.
245. NATO, What is NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Letöltve: 2021. 03. 30.
246. NATO's Operations 1949-present <https://shape.nato.int/resources/21/NATO%20Operations,%201949-Present.pdf> Letöltve: 2021. 03. 30.
247. Nuclear Threat Initiative, Treaties and Regimes, SALT I., https://media.nti.org/documents/salt_1.pdf Letöltve: 2021.03.24.
248. Office of Chef of Staff of the President Islamic Republic of Afghanistan <https://prev.ocs.gov.af/english/80/national-security-general-directorate> Letöltve: 2021. 06. 09.
249. OSCE, Advisory and Monitoring Group in Belarus, <https://www.osce.org/amg-belarus-closed> Letöltve: 2021.03.24.

250. OSCE, Assistance Group to Chechnya, <https://www.osce.org/ag-chechnya-closed> Letöltve: 2021.03.24.
251. OSCE, Kosovo Verification Mission, <https://www.osce.org/kvm-closed> Letöltve: 2021.03.24.
252. OSCE, Liaison Office in Central Asia, <https://www.osce.org/liaison-office-central-asia-closed> Letöltve: 2021.03.24.
253. OSCE, Mission to Croatia, <https://www.osce.org/croatia-closed> Letöltve: 2021.03.24.
254. OSCE, Mission to Estonia, <https://www.osce.org/estonia-closed> Letöltve: 2021.03.24.
255. OSCE, Mission to Georgia, <https://www.osce.org/georgia-closed> Letöltve: 2021.03.24.
256. OSCE, Mission to Latvia, <https://www.osce.org/latvia-closed> Letöltve: 2021.03.24.
257. OSCE, Mission to Moldova, <https://www.osce.org/mission-to-moldova/105897> Letöltve: 2021.03.24.
258. OSCE, Mission to Skopje, <https://www.osce.org/mission-to-skopje/what-we-do> Letöltve: 2021.03.24.
259. OSCE, Mission to Ukraine, <https://www.osce.org/mission-ukraine-1999-closed> Letöltve: 2021.03.24.
260. OSCE, Observer Mission at the Russian Checkpoints Gukovo and Donetsk, <https://www.osce.org/observer-mission-at-russian-checkpoints-gukovo-and-donetsk> Letöltve: 2021.03.24.
261. OSCE, Office in Baku, <https://www.osce.org/baku-closed> Letöltve: 2021.03.24.
262. OSCE, Office in Minsk, <https://www.osce.org/minsk-closed> Letöltve: 2021.03.24.
263. OSCE, Office in Yerevan, <https://www.osce.org/office-in-yerevan-closed> Letöltve: 2021.03.24.
264. OSCE, OSCE Missions of Long Duration, <https://www.osce.org/missions-long-duration-closed> Letöltve: 2021.03.24.
265. OSCE, Project Co-ordinator in Ukraine, <https://www.osce.org/project-coordinator-in-ukraine> Letöltve: 2021.03.24.
266. OSCE, Representative to the Estonian Expert Commission on Military Pensioners, <https://www.osce.org/estonia-ecmp-closed> Letöltve: 2021.03.24.

267. OSCE, Representative to the Joint Committee on the Skrunda Radar Station, <https://www.osce.org/skrunda-joint-committee-disbanded> Letöltve: 2021.03.24.
268. OSCE, Special Monitoring Mission to Ukraine, <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine> Letöltve: 2021.03.24.
269. OSCE, Who we are, <https://www.osce.org/whatistheosce> Letöltve: 2021.03.24.
270. Security Council Resolution 1401 (2002) Forrás: <https://unama.unmissions.org/sites/default/files/28%20March%202002.pdf> Letöltve: 2021.03.09.
271. terkepek.net, <http://afganisztan.terkepek.net/> Letöltve: 2015.02.11.
272. - UN, History of the United Nations <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> Letöltve:2021.03.18.
273. UN MINUSCA website, <https://minusca.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.21.
274. UN MINUSMA website, <https://minusma.unmissions.org/en> Letöltve: 2021.03.21.
275. UN MINUSTAH website, <https://minustah.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.
276. UN MONUSCO website, <https://monusco.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.
277. UN ONUCI website, <https://onuci.unmissions.org/en> Letöltve: 2021.03.20.
278. UN Peacekeeping DPPA/DPO Organigramme, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/dppa-dpo-org-chart-2019.pdf> Letöltve: 2021.03.18.
279. UN Peacekeeping, Department of Peace Operations, <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations> Letöltve: 2021.03.18.
280. UN Peacekeeping, Department of Peace Operations, <https://peacekeeping.un.org/en/department-of-peace-operations> Letöltve: 2021.03.18.
281. UN Peacekeeping, DOMREP, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/domrep.htm> Letöltve: 2021.03.20.
282. UN Peacekeeping, MINUCI, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minuci/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
283. UN Peacekeeping, MINUGUA, <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minugua.htm> Letöltve: 2021.03.20.
284. UN Peacekeeping, MINUJUST Fact Sheet, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minujsth> Letöltve: 2021.03.21.

285. UN Peacekeeping, MINURCA,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/car.htm> Letöltve: 2021.03.20.
286. UN Peacekeeping, MINURCAT,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/minurcat/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.
287. UN Peacekeeping, MINURSO Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/minurso> Letöltve: 2021.03.20.
288. UN Peacekeeping, MIPONUH,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/miponuh.htm> Letöltve: 2021.03.20.
289. UN Peacekeeping, MONUA,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/monua/monua.htm> Letöltve: 2021.03.20.
290. UN Peacekeeping, MONUC,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/monuc/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.
291. UN Peacekeeping, ONUB,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onub/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
292. UN Peacekeeping, ONUC,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onuc.htm> Letöltve: 2021.03.20.
293. UN Peacekeeping, ONUCA,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onuca.htm> Letöltve: 2021.03.20.
294. UN Peacekeeping, ONUMOZ,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onumoz.htm> Letöltve: 2021.03.20.
295. UN Peacekeeping, ONUSAL,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/onusal.htm> Letöltve: 2021.03.20.
296. UN Peacekeeping, UN Police, <https://peacekeeping.un.org/en/un-police>
 Letöltve: 2021.03.18.
297. UN Peacekeeping, UNAMIC,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamic.htm> Letöltve: 2021.03.20.
298. UN Peacekeeping, UNAMIR,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamir.htm> Letöltve: 2021.03.20.
299. UN Peacekeeping, UNAMSIL,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unamsil/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
300. UN Peacekeeping, UNASOG,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unasog.htm> Letöltve: 2021.03.20.

301. UN Peacekeeping, UNAVEM 2.,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/Unavem2/Unavem2.htm> Letöltve:
 2021.03.20.
302. UN Peacekeeping, UNAVEM I.,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unavemi.htm> Letöltve: 2021.03.20.
303. UN Peacekeeping, UNAVEM3,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unavem3.htm> Letöltve: 2021.03.20.
304. UN Peacekeeping, UNCRO,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/uncro.htm> Letöltve: 2021.03.20.
305. UN Peacekeeping, UNDOF Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/undof> Letöltve: 2021.03.20.
306. UN Peacekeeping, UNEF I.
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unefi.htm> Letöltve: 2021.03.20.
307. UN Peacekeeping, UNEF II.
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unefii.htm> Letöltve: 2021.03.20.
308. UN Peacekeeping, UNFICYP Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/unficyp> Letöltve: 2021.03.20.
309. UN Peacekeeping, UNGOMAP,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/ungomap/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
310. UN Peacekeeping, UNIFIL Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/unifil> Letöltve: 2021.03.20.
311. UN Peacekeeping, UNIIMOG,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/uniimog.htm> Letöltve: 2021.03.20.
312. UN Peacekeeping, UNIKOM,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unikom/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
313. UN Peacekeeping, UNIPOM,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unipom.htm> Letöltve: 2021.03.20.
314. UN Peacekeeping, UNMEE,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmee/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
315. UN Peacekeeping, UNMIBH,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmibh/index.html> Letöltve: 2021.03.20.
316. UN Peacekeeping, UNMIH,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmih.htm> Letöltve: 2021.03.20.

317. UN Peacekeeping, UNMIK Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmik> Letöltve: 2021.03.20.

318. UN Peacekeeping, UNMIL Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmil> Letöltve: 2021.03.20.

319. UN Peacekeeping, UNMIS,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmis/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.

320. UN Peacekeeping, UNMISSET,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmisset/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

321. UN Peacekeeping, UNMIT,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmit/index.shtml> Letöltve: 2021.03.20.

322. UN Peacekeeping, UNMOGIP Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmogip> Letöltve: 2021.03.20.

323. UN Peacekeeping, UNMOP,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmop/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

324. UN Peacekeeping, UNMOT,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unmot/Unmot.htm> Letöltve: 2021.03.20.

325. UN Peacekeeping, UNOGIL,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unogil.htm> Letöltve: 2021.03.20.

326. UN Peacekeeping, UNOMIG,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomig/index.html> Letöltve: 2021.03.20.

327. UN Peacekeeping, UNOMIL,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomil.htm> Letöltve: 2021.03.20.

328. UN Peacekeeping, UNOMSIL,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomsil/Unomsil.htm> Letöltve:
2021.03.20.

329. UN Peacekeeping, UNOMUR,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unomur.htm> Letöltve: 2021.03.20.

330. UN Peacekeeping, UNOSOM2,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2.htm> Letöltve: 2021.03.20.

331. UN Peacekeeping, UNOSOMI,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosomi.htm> Letöltve: 2021.03.20.

332. UN Peacekeeping, UNPREDEP,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unpredep.htm> Letöltve: 2021.03.20.

333. UN Peacekeeping, UNPROFOR,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unprofor.htm> Letöltve: 2021.03.20.
334. UN Peacekeeping, UNPSG,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/cropol.htm> Letöltve: 2021.03.20.
335. UN Peacekeeping, UNSF,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unsf.htm> Letöltve: 2021.03.20.
336. UN Peacekeeping, UNSMIH,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unsmih.htm> Letöltve: 2021.03.20.
337. UN Peacekeeping, UNSMIS,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unsmis/index.shtml> Letöltve: 2021.03.21.
338. UN Peacekeeping, UNTAC,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untac.htm> Letöltve: 2021.03.20.
339. UN Peacekeeping, UNTAES,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untaes.htm> Letöltve: 2021.03.20.
340. UN Peacekeeping, UNTAET,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/etimor/etimor.htm> Letöltve: 2021.03.20.
341. UN Peacekeeping, UNTAG,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untag.htm> Letöltve: 2021.03.20.
342. UN Peacekeeping, UNTMIH,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/untmih.htm> Letöltve: 2021.03.20.
343. UN Peacekeeping, UNTSO Fact Sheet,
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/untso> Letöltve: 2021.03.20.
344. UN Peacekeeping, UNYOM,
<https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unyom.htm> Letöltve: 2021.03.20.
345. UN UNAMID website, <https://unamid.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.
346. UN UNISFA website, <https://unisfa.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.
347. UN UNMISS website, <https://unmiss.unmissions.org/> Letöltve: 2021.03.20.
348. UNAMA Home, Leadership <https://unama.unmissions.org/leadership> Letöltve:
2021. 03. 09.
349. UNAMA Home, Mandate <https://unama.unmissions.org/mandate> Letöltve:
2021. 03. 09.
350. UNAMA Mission Statement Forrás: <https://unama.unmissions.org/mission-statement> Letöltve: 2021.03.09.
351. UNAVFOR, <https://eunavfor.eu/> , Letöltve: 2021. 04. 23.

352. UNDP Afghanistan, Projects Lotfa
http://www.af.undp.org/content/afghanistan/en/home/operations/projects/crisis_prevention_and_recovery/lotfa.html Letöltve: 2015.03.19.

353. UNDP, Multi Partner Trust Found Office Trust Found Fact Sheet
http://mptf.undp.org/factsheet/fund/LTF00?fund_status_month_to=&fund_status_year_to=2021 Letöltve: 2021. 06. 10.

354. University Of Texax Libraries
https://maps.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/afghanistan_admin-2009.jpg Letöltve: 2021.03.02.

355. UNODC, Afghanistan, Law Enforcement, Sub-programme 2
https://www.unodc.org/documents/afghanistan//Law_Enforcement_Chart.Jan.16.pdf Letöltve: 2021.03.09.

6.3 Ábrák jegyzéke

1. sz. ábra: A válság és a válságkezelés elemei.	25
2. sz. ábra: Válságkezelő Műveletek létszámai Forrás: Center for International Peace Operations	29
3. sz. ábra: ENSZ Politikai és Békefenntartási részlegének szervezeti felépítése	34
4. sz. ábra: A PSC működési struktúrája	77
5. sz. ábra: Polgári válságkezelői létszám változása	82
6. sz. ábra: Afganisztán	89
7. sz. ábra: Afganisztán tartományai	90
8. sz. ábra: az afgán népesség megoszlása	91
9. sz. ábra: Népességmegoszlás	93
10. sz. ábra Ahmad Shah Durrani birodalma	97
11. sz. ábra A szovjet invázió.....	101
12. sz. ábra: Az afgán belügyminisztérium felépítése 2006-ban.....	112
13. sz. ábra: Az afgán Belügyminisztérium és Rendőrség felépítése.....	113
14. sz. ábra: UNAMA felépítése.	126

15. sz. ábra. A UNODC Bűnüldözést érintő programja	128
16. sz. ábra: Az EUPOL felépítése 2008-ban.....	133
17. sz. ábra: EUPOL költségvetés 2007-2014.....	134
18. sz. ábra: Az EUPOL létszámváltozása	135
19. sz. ábra: az EUPOL AFG felépítése	137
20. sz. ábra. Az EUPOL története	142
21. sz. ábra: Korrupció mértéke az afgán társadalomban	160
22. sz. ábra: A LOTFA által nyújtott támogatás 2011-2013 között Dollárban	161
23. sz. ábra: A LOTFA támogatás megoszlása a befizető országok között.	162
24. sz. ábra: Az ICRD és HRIS adatbázis közötti különbségek	164
25. sz. ábra: A kerületek megoszlása az ellenőrző hatalom tekintetében 2020. március.....	165
26. sz. ábra A világ ópiumtermelésének alakulása.....	166
27. sz. ábra Afganisztán ópiumtermelésének alakulása	166
28. sz. ábra Az ópiumültetvények területi megoszlása tartományonként 2019	168
29. sz. ábra Az ópiumtermesztésre bevont területek változása 2019-2020 között.....	168
30. sz. ábra A kipusztított termőterületek elhelyezkedése	171
31. sz. ábra Fegyveres Incidensek az ültetvénymegsemmisítések közben	171
32. sz. ábra Támadások Afganisztán területén 2010-2012.....	172
33. sz. ábra A Szövetséges Haderő veszteségei havi bontásban	173
34. sz. ábra A heroin útja Afganisztánból 2014-2019 a lefoglalások alapján	175
35. sz. ábra: Heroin lefoglalások, és a termelés nagyságának alakulása.....	176
36. sz. ábra Heroin lefoglalások országonként bontásban	177
37. sz. ábra: Az Európai Biztonsági Stratégia	185
38. sz. ábra: Az EU globális stratégiája	186
39. sz. ábra: Az EU lehetőségei az átfogó megközelítés politikai kereteinek tekintetében ...	186
40. sz. ábra: Az EU átfogó megközelítés elvének fejlődése	187
41. sz. ábra. A Biztonsági Unió Stratégiája.....	189
42. sz. ábra: A CSDP működési struktúrája	190
43. sz. ábra: EU Külügyi Szolgálat	191
44. sz. ábra: A CMPD felépítése	192
45. sz. ábra: EU Katonai Törzs	192
46. sz. ábra: a CPCC felépítése	193
47. sz. ábra: Az EU Korai Konfliktus Előrejelző Rendszerének működése	195
48. sz. ábra: Az előzetes tervezés válságreakálási tervezésbe való átmenete	195

49. sz. ábra: A döntéshozatal folyamata.....	197
50. sz. ábra: A CSDP missziók tervezési sémája	198
51. sz. ábra: Tervezés a valóságban	198
52. sz. ábra: AZ EU missziók ellenőrzési- irányítási rendszere.....	200
53. sz. ábra: Az EU Hírszerző Rendszere	202

6.4 Táblázatok jegyzéke

1. sz.táblázat: Nemzetközi Konferenciák Afganisztán vonatkozásában 106-107. oldal

6.5 Publikációs jegyzék

1. Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége I. – az Afgán Rendőrség fejlesztését célzó nemzetközi törekvések in: Nemzetbiztonsági Szemle MMXV/II. szám (2015) p.37-51
2. Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége II.- A rendőrségi rendszer felépítése, és a szervezetépítés nehézségei in: Nemzetbiztonsági Szemle MMXV/III. szám (2015) p. 4-19
3. Dely Péter: Afganisztán Nemzeti Rendőrsége, azaz a bürokrácia megjelenése a premodern társadalomban in: Nemzetbiztonsági Szemle 2014 Békefenntartók napja különszám p.66-76
4. Dely Péter: Az EU válságkezelő műveleteinek stratégiai tervezése in: A Hadtudomány és a XXI. század (2018) p. 15-37.
5. Dely Péter: Kábítószer és kábítószer-bűnözés Afganisztánban in: Belügyi Szemle 64/3 (2016) p. 5-15
6. Dely Péter: Polgári válságkezelő műveletek információs támogatása in: Magyar Rendészet XVII. (2018) p.113-127